



JONNY NILSSON

**MÖNSTERÅS**  
**BARN**

MITT LIV PÅ ÅSEN OCH ANDRA STÄLLEN

# **Mönsteråsbarn**

**Mitt liv på Åsen och andra ställen**

**Jonny Nilsson**

Kaninbackens förlag

Tryckort: Mönsterås

ISBN: 978-91-637-6289-5

Andra utgåvan 2014

Första utgåvan utgiven på Recito förlag 2014 med annan typsättning

Om du finner boken givande, skänk gärna en gåva till Rädda Barnen

© Jonny Nilsson

*Till Hilja*

# INNEHÅLL

<b>Till läsaren</b> .....	7
<b>I. Från vaggan till lekskolan 1967-1974</b> .....	9
Jag anbjöd världen rumpan.....	9
Dopet.....	11
Arbetarklass.....	13
Mönsterås – Folkhemmet Deluxe.....	23
De första åren.....	27
På Torget.....	36
Alvar, Aina och Erik.....	39
Makarna Asp.....	44
Torget pojkar.....	45
Världen utanför.....	48
Slakten.....	53
Frälsningen och förbuden.....	60
Lekskolan.....	65
<b>II. Mölstadskolan 1974-1980</b> .....	71
Den stora besvikelsen.....	71
”Han är ju så tyst”.....	81
Hårlyftet.....	84
Mellanstadiets värld.....	86
Farliga killar.....	97
Flyttar.....	101
Pionjärgatan.....	105
Min bror anländer.....	105
Goda grannar.....	107
Kvarteret.....	110
Kamrater och lekar.....	116
Årets höjdpunkter.....	125
På bortaplan.....	130

<b>III. Parkskolan 1980-1983.....</b>	<b>137</b>
Skolan och lärarna.....	137
Mobbad.....	153
Fritidens äventyr.....	162
Fester och tjejer.....	166
<b>IV. Gymnasieåren 1983-1986.....</b>	<b>170</b>
Skolan och lärarna.....	170
Offer för passionen igen.....	177
Släktforskning.....	181
Musiken.....	187
Italien.....	192
Mönstringen.....	193
Mordet på Olof Palme.....	194
Skilsmässan.....	195
<b>V. Sidospår 1986-1988.....</b>	<b>223</b>
Ungdomslag.....	223
Öland tur och retur.....	226
Gå i fängelse.....	230
Konserter och festivaler.....	235
Gamleby Folkhögskola.....	237
Hjärtat och Italien.....	241
<b>VI. Växjö 1988-2000.....</b>	<b>244</b>
Intellektuell revolution och känslomässig regression.....	244
Utvandraren.....	244
Studentikos lekstuga.....	247
Lyan på Stallvägen.....	255
Litteraturen och kärleken.....	257
Historia.....	261
Tillbaka till kyrkan.....	267

Dysfunktionell relation.....	270
Guldåren.....	272
Eeva.....	279
<b>VII. Tillbaka i Mönsterås 2000-2014.....</b>	<b>283</b>
Att komma hem.....	283
Barnbibliotekarie.....	284
Till Gymnasiet.....	288
Hilja kommer till världen.....	289
Tjänsten dras in.....	293
Pappaledig.....	295
Telefonen slutar ringa.....	298
Hiljas knöl.....	300
Städare med förhinder.....	301
Mönsteråsbloggen - lokalhistoria, fotboll, politik.....	309
Lokalhistoria.....	311
Fotbollen.....	313
Mönsteråsandan.....	314
Missaktning och rykten.....	323
Du är en negativ dysterkvist.....	323
Du har fått sluta jobb eftersom du inte skött dig.....	327
Du är en rättshaverist.....	333
Du är en högfärdig akademiker.....	334
Du är självupptagen.....	336
Snornisse.....	337
Biblioteket.....	339
Mitt politiska tänkande.....	341
På Kyrkogårdsgatan.....	343
Skolans värld.....	345
Utanför hemmet.....	353
Kroppen och sinnet.....	354
På hembygdsgården.....	355
Bokutgivning och föreläsningar.....	357

Att förlåta sina fiender.....	363
Vad livet har lärt mig.....	365



## Till läsaren

*I was never young. This idea of fun: Cars, girls, Saturday night, bottle of wine...to me, those things are morbid. (Morrissey)*

*Hur var ditt liv? – Det var storm och nöd och kamp i en enda veva; det var gäckad längtan och fåfång glöd och små glimtar ur molnens reva. Jag är så glad att jag fått leva. (Erik Axel Karlfeldt)*

Trots att jag varken är lastgammal eller berömd så föreligger här min självbiografi. Traditionellt har memoarskrivande inte varit för gemene man, utan något som välkända eller exceptionellt intressanta människor har ägnat sig åt. Men det finns flera anledningar till varför även helt "vanliga" människors memoarer har ett värde. För egen del har jag haft tre skäl:

1. Personliga skäl. Jag känner ett behov av att sammanfatta mitt liv så här långt. Kanske upptäcker jag faktorer, drivkrafter och förebilder jag inte anat tidigare.
2. Sociala skäl. Förhoppningsvis tycker min dotter, släkt, vänner och bekanta att det kan ha ett värde att få ta del av min livshistoria.
3. Historiska skäl. Varje livsberättelse säger något om sin tid och de platser som beskrivs och därför kan kanske även den som inte känner mig, men som har ett intresse för historia, finna något av värde.

Det ligger i memoarers natur att de återger författarens perspektiv. Här skildras mitt liv och mina minnen. Det betyder inte att sanningen är godtycklig eller enbart subjektiv. Den är snarare att likna vid en tärning med många sidor. Jag har inte skrivit för att älta det förflutna, utan för att ge en större förståelse av vad som format mig till den jag är idag. Den som inte skriver sitt liv har lämnat fältet fritt för andra att fabulera. Allt i denna bok återges sanningsenligt efter bästa förmåga, men jag har valt att anonymisera människor som förekommer i känsliga livssituationer.

Avslutningsvis går mina tacksamma tankar till alla som har gjort denna bok möjlig – särskilt mina föräldrar, min fru Eeva och min dotter Hilja. Tack till trofasta vänner. I tacket innesluter jag även dem som åsamkat mig lidanden och lärt mig tålamod och förlåtelse. Läs grundligt, och kom ihåg att livet inte är de dagar som gått, utan de dagar man minns.

*Mönsterås i april 2014 – Jonny Nilsson*

## I. Från vaggan till lekskolan 1967-1974

*Barndomen är en lycklig tid – efteråt. (Gammalt ordspråk)*

### **Jag anbjöd världen rumpan**

Jag började med att anbjuda världen rumpan. Huruvida denna originella ankomst bör uppfattas som en krångelmakares första markering, ett tidigt utslag av blyghet eller kan hänföras till ren slump undandrar sig ett säkert bedömande. Men jag kom bakvänt fram och bakvänt blev kanske livet.

Tre av hundra bebisar kommer inte med huvudet först, vilket är tillräckligt ovanligt för att det skall uppstå mytbildning. I folktron vet man att den som föds i sätesbjudning kommer att bli en bråkmakare genom hela livet. Som bevis brukar man anförda den onde Kejsar Nero som mötte världen på detta sätt. Det gjorde för all del även Frank Sinatra och Frank Zappa, så jag är också i begåvat sällskap. Och något duger vi trots allt till. Eftersom fötterna kom ut först så kan vi bota folk genom att gå på dem barfota.

Det kan nog ändå vara klokt att inte brännmärka en nyfödd som har en hel värld av trampade och otrampade stigar framför sig. Myterna kring hur man kommer till världen har förstås ingen kraft i sig, men om man tror på dem blir de inget annat än fördomsfulla och förvridna förenklingar som i värsta scena-

riot kan bli självuppfyllande profetior. I själva verket uppvisar livets väv vanligen ett så otydligt mönster att det till och med kan vara svårt att urskilja de trådar som kallas arv och miljö. Att sedan rätt värdera dessa faktorer när man vill förstå ett levnadsöde är ytterst vanskligt.

Men även om vi väljer bort mytologin, så vet forskningen att risken för både schizofreni och CP-skada ökar vid sätesbjudning. Förmodligen undkom jag oskadd och mina personliga egenskaper kan knappast förklaras av förlossningens dramatik. Måtten var i alla fall normala – jag vägde 3660 gram och var 52 centimeter lång – vilket var utomordentligt viktigt i ett Sverige där myndigheterna redan från vaggan försökte lägga livet tillrätta och därför lade stor vikt vid att barnen följde de där normalkurvorna som alla föräldrar snart tvingades bekanta sig med. Om jag hade haft förmåga att minnas mina första dagar i livet så hade jag kunnat glädja mig åt den sällsynta känslan av att passa in och inte vara annorlunda.

Enligt ett bevarat protokoll anlände jag en minut över fyra på eftermiddagen fredagen den 10 november 1967 på Oskarshamns BB, en inrättning som sedan några år är saligen bortransonerad av Landstinget. Och plötsligt blir det betydligt trevligare att återvända till den vidskepelse som omger nyfödda. Ett fredagsbarn anses nämligen vara givmilt, kärleksfullt och trofast. De förstår också att skapa ett lyckligt hem och har i regel tur i kärlek.

Min mor, Solvig, öppnade inte munnen under hela förlossningen, trots att den var exceptionellt smärtsam och besvärlig. Ledsamt nog kom den att prägla henne under så lång tid att det dröjde nio år innan hon vågade tänka tanken att bli gravid

igen, och då mot löfte att få kejsarsnitt. Att jag så länge saknade syskon bottnade således i den smärta jag åsamkat min mor.

## **Dopet**

Mina första tre månader tillbringades på fjärde våningen i en liten etta på Älgerumsvägen 22A i den småländska köpingen Mönsterås, vackert belägen längst inne i en vik vid Kalmar-sundskusten och på goda grunder kallad en idyll. Mina föräldrar ansåg snart att den nya familjen behövde mer utrymme och i månadsskiftet januari-februari 1968 gick därför det lilla flyttlasset till en tvåa på Bryggerigatan 5A i andra änden av köpingen.

Mor och far lät sig inte nöja med den vidskepelse som omger oss sätesfödda, utan ämnade överlämna mig till Gud – den Gud som enligt skrifterna var med mig redan innan jag var född. Profeten Jesaja konstaterar i sin bok att Herren formade mig redan i moderlivet. Och i Psaltaren framträder Guds omsorg om de minsta så att tanken svindlar: "Dina ögon såg mig när jag ännu var ett outvecklat foster. Alla mina dagar blev skrivna i din bok, de var bestämda innan någon av dem hade kommit".

Det är en trygghet att bära med sig genom livet. Gud ville mitt liv och jag är så evinnerligt tacksam att min mor gav Guds tanke en chans och lät mig födas, något som inte är alla förunnat i vår civilisation. Alla dessa underbara barn, fulla av potential och framtida möjligheter som aldrig fick erfara livets rikedom.

Bara ett par dagar efter flytten var det dags för mitt dop, vilket naturligt nog förorsakade viss stress hos mina föräldrar. När min mor kvällen före dopet fyllde badkaret med vatten för att

göra sig fin, så glömde hon bort kranen och hela hallen fylldes med varmt badvatten.

Dopet hölls i sakristian eftersom min far, Kurt, inte ville stå inför ett fullsatt kyrkorum. Han hade aldrig nerver för de publika sammanhangen. Mormor Stina i Mjölerum höll mig och kyrkoherde John-Erik Hellborg mässade. Även farmor Sigrid och några andra närstående var på plats för att beskåda ceremonin och mitt upptagande i den kristna församlingen.

Hellborg begynte tala samtidigt som jag började skrika. Hellborg höjde rösten, liksom jag. Till slut nådde Hellborg det där gränslandet där rösten skär sig, där hög röst övergår i vrål. Själv hade jag vid det laget nått hysteri. Min mor torkade diskret svetten ur pannan. Min far tittade ner på sina svarta nyputsade myggjagare. Men mormor stod lugn och trygg och höll ömt om sin älskade illbatting till barnbarn. Djupt rotad i den småländska gammelkyrkligheten så vilade hon förtröstansfullt i vissheten att nåden omfattade även mig och att gärningarna ändå så inte kunde ta mig till himlen. Hon visste att det inte spelade någon roll om man tiger eller skriker sig in i Guds rike.

Efteråt var det dags för dopkaffe hemma i flyttlägenheten. Då somnade min mor i soffan, medan gästerna roat lät sig väl smaka och log när de tittade på den lille nydöpte Kurt Jonny Nilsson som även han hade slocknat och sov den oskyldiges sömn i sin vita spjålsäng.

Mina föräldrar kunde glädja sig åt att jag utvecklades normalt och var tidig med orden. När jag var fem månader sa jag pappa och ett par månader senare var det dags för mamma. Mina första egna steg mot självständighet tog jag elva dagar innan jag skulle fylla ett år i farmors gamla stuga i Krokstorp - på

samma golv där min far en gång hade lärt sig gå, i byn där mina förfäder brukat jorden sedan Gustav Vasas dagar. Det nya livet skulle växa sig starkt med fötterna i gammal mylla, men med huvudet under nya okända himlar.

### **Arbetarklass**

Mina förfäder var sprungna ur steniga karga åkrar. De kom från statarlängor och backstugor med vägglöss och vedspis. De kom från arbetsdagar som aldrig ville ta slut, dagar med hetlevrade storbönder och myndiga inspektorer, dagar som mötte natten utan annan tid för vila än den djupa sömnen. Vissa kallade det för Lort-Sverige – i både kroppslig och andlig bemärkelse. Men de var förmer än värkande och lortiga kroppar. De kände sin rätte Herre och därmed sitt värde. De skötte hem och fostrade barn med integritet och oförvitlighet. På söndagarna gick de i Guds hus, läste böcker och förkovrade sig. De var stolta och okuvade.

Det finns visserligen ingen anledning att romantisera förfädernas karaktär, eftersom misären ibland kunde vara svår och vid sällsynta tillfällen även självförvållad av dryckenskap, men det fanns ändå en nackstyv mentalitet av självrespekt som fördes vidare från generation till generation. Min mor tvekade aldrig att säga ifrån utan hänsyn till person om hon ansåg att någon i familjen blev orättvist bemött. Hon hade i sin tur ärvt inställningen från mormor som ofta tröstade mig med orden "Du skall aldrig låta nån trampa på dig pojk!". Det var som om att det var viktigt för henne att prägla budskapet djupt i mitt hjärta.

Nu ska ingen tro att mormor uppmanade till uppstudsighet. Därtill var hon alldeles för gudfruktig. Men kanske var det just därför som hon visste vad Jesus menade när han talade om att vända andra kinden till om man blev slagen på den högra

(Matt 5:39). Det finns en djupsinnig innebörd i detta bibelord som en ytlig läsning inte avslöjar, men som är nyckeln för att förstå den hållning som präglade min släkt och även mig från tidiga år.

När Jesus talar om att vända andra kinden till så gör han det i en kultur där man slog med knytnävarna eller den öppna handen om motståndaren var en jämlike. Om motparten hade lägre social status så slog man med ovansidan av handen för att förödmjuka. Vänster hand användes aldrig eftersom den ansågs oren. Så vilket scenario är det Jesus beskriver? Jo, om man försöker slå någon med högra handen på den andres högra kind så måste man använda handens ovansida. Jesus pratar alltså om någon som blir slagen på det mest förnedrande sättet. Jesu råd i det läget är att vända andra kinden till. Det som då händer är att om översittaren fortsätter slå med handens utsida så träffar han mitt i ansiktet, vilket var ett regelbrott och därmed en skam för den som slår. För att kunna slå på andra kinden måste han slå med knytnäven eller med den öppna handen. Genom att vända andra kinden till sänder man således en tydlig signal till den som förödmjukar: antingen slår du mig ordentligt som en jämlike eller så drar du skam över dig själv.

Livshållningen var väl förankrad både i skriften och i livserfarenheten. Efter 20 år som statarhustru och mor till tolv barn så visste mormor vad hon talade om, och om någon ifrågasatte henne så hade hon i regel inga problem att med några få välvalda ord få opponenter att med rödblossande kinder dra sig tillbaka till sin plats.

Min mor kom från landsbygdens underklass. Morfar Jarl var statare ända tills det så förhatliga systemet, skildrat av bland



andra proletärförfattaren Ivar Lo-Johansson, avskaffades 1945. En stor del av lönen fick familjen i natura och i jakten på bättre levnadsvillkor blev flyttarna mellan bygdens större gårdar många. Tolv boplatser avverkades under de 20 år morfar flyttade runt med sin familj på Öland och mellan socknarna på Möreslätten. Enligt avtalet behövde en statarhustru inte arbeta, men mormor drygade ut inkomsterna genom att gå upp mitt i natten och mjölka kor. De flesta av de historier jag hörde mina morföräldrar berätta härstammade från denna tid av umbäranden.

Min mor kom till världen 1942, mitt under andra världskriget, när Jarl och Stina var statare i Stojby i Ryssby socken ett par mil norr om Kalmar. 1944 flyttade familjen till den anrika herrgården Ekhult, vackert belägen vid Emåns brusande vatten i Fliseryds socken, och det var där morfar avslutade sina dagar som statare. 1945 fick han jobb på Jungners batterifabrik i Fliseryd och hamnade långt borta från landsbygdens naturgivna skitighet i en ny värld av giftiga kemikalier och frätande syror. Fabriksarbetarjobbet gav emellertid en liten men trygg inkomst och möjlighet att införskaffa en mindre stuga med två rum och kök i Mjölerum en halvmil från Fliseryd. Det sägs att godsherrn på Ekhult skrev under som borgenär när morfar tog huslånet. Inget var svart eller vitt.

Visst var stugan trång för två vuxna och tio barn, men flyttlasen hade slutat gå och de hade fått ett hem. Livet var visserligen knapert och vissa dagar var hungern gäst, men de fick det långsamt bättre. Mormor och morfar beskrev alltid skiftet från statare till fabriksarbetare som det stora lyftet. Det var steget in i folkhemmet. Mina morföräldrars livshistoria är på många sätt en idealtyp för efterkrigstidens framsteg och det folkhem som så många idag föraktar och verkar vilja glömma.

Min mor gick varje dag, i såväl sol som regn eller snöstorm, två kilometer till skolan i Ramshult. Hon hade lätt för sig och lämnade folkskolan med toppbetyg. Hennes lärare Kjell besökte stugan i Mjölerum och försökte övertala mormor och morfar att flickan borde få läsa vidare på realskola. Men i ett hem där smör var en lyx och där sill och potatis gav mättnad sex av veckans sju dagar, så fanns inga ekonomiska förutsättningar. Det talades lite löst om att mor kanske skulle kunna få bo hos en släkting utanför Kalmar, men det rann ut i sanden. Min mor fick aldrig chansen att studera och det stannade kvar som ett sorgestråk som följt henne hela livet.

Men det fanns inget principiellt motstånd mot studier i barn-doms hemmet. Mina morföräldrar präglades aldrig av det bildningsförakt man ibland återfinner inom de delar av arbetarklassen där fysiskt kroppsarbete anses moraliskt överlägset, där man talar nedlåtande om pappersvändare och sätter en ära i att inte läsa böcker. Pengarna räckte helt enkelt inte och alla som tror att klyschor som "allt är möjligt om man bara vill" eller "det finns inga problem, bara möjligheter", säger något väsentligt om livet, borde ha varit där och fått en hälsosam tillrättavisning och djupare insikt i de villkor som begränsar människors valmöjligheter.

Min mor flyttade in till Mönsterås när hon var 15 och nu följde några år på för tiden typiskt kvinnliga arbetsplatser inom textilindustrin, där de sämst betalda industriarbetarna återfanns. I fyra år skiftarbetade hon på en plastfabrik som tillverkade regnkappor och blöjbyxor. Den första tiden delade hon lägenhet med sin äldre syster Else-Britt vid de nybyggda radhusen i Mölstad. Men efter några år flyttade hon ihop med min far som då bodde i en gammal lägenhet på "Öknen" - ett fint åldersdigert kvarter som låg mellan Häradshövdingegatan och

Storgatans förlängning i Köpingsgatan. Husen revs pö om pö under 1960-talet och omvandlades till en smaklös sandig plätt som sedermera asfalterades och övergick till att vara parkering.

Vid 1960-talets början följde ett jobb på en skjortfabrik som låg i plastfabrikens gamla lokaler på Storgatan mitt emot kyrkogården. Därefter arbetade hon en tid hos Gardinherman i Kronobäck. När jag föddes jobbade hon skift på Rocky som var inhyst i fabrikslokalen på Storgatan 69. Upplägget fungerade så länge min far hade skiftarbete på Allack, men när han började på Stece vid 1970-talets början blev mor hemmafru på heltid. Först 20 år senare skulle hon ta vissa jobb igen och det finns en underbar episod från när hon jobbade som servitris på Oknö krog, som säger mycket om hennes karaktär och hur hon var fostrad. Alla gäster fick naturligtvis sin mat serverad i den ordning de hade beställt. Men så en dag siktades kommunalrådet Roland Åkesson som de flesta i Mönsterås anser sig behöva fjäska för. Och nu blev det fart på krogägaren. Min mor fick plötsligt nya direktiv: "Kommunalrådet kommer, kommunalrådet kommer!!! Nu får du servera honom först och så får de andra två som kom före vänta", sa chefen uppspelt och nervöst. Min mor svarade då mycket bestämt: "Aldrig i livet. Här ska ingen särbehandlas. Roland får vackert vänta på sin tur".

Och så blev det. Kommunalrådet hade ju inte begärt att få gå före i kön, men krögaren ville uppenbarligen ställa sig in.

Min far kom från en liten backstuga i Krokstorp i Fliseryds socken just där ängen slutar och storskogen tar vid. Fadern försvann tidigt och Karin stod ensam med sin nyfödda pojke. För att försörja sig var hon tvungen att arbeta som piga från

tidig morgon till sen kväll, och hur smärtsamt det än var så såg hon ingen annan utväg än att lämna bort gossen. Karin hade själv blivit föräldralös i unga år och under en längre tid bott hos sin farbror Algot och hans hustru Sigrid i Krokstorp. Därför föll det sig naturligt att det blev de som fick ta hand om hennes son.

Livet var fattigt, men de led ingen nöd. Vid 1930-talets början hade Algot övergett livet som småbonde, flyttat till backstugan på andra sidan vägen och blivit diversearbetare – ett inte allt för ovanligt scenario i Sverige vid denna tid då de mindre jordbruksenheter fick det allt svårare. Sigrid bidrog till hushållskassan genom att sälja trasmattor som hon själv hade vävt. Om något fattades fick de hjälp av bönderna i byn.

I den lilla stugan följde temperaturen årstiderna och det var inte ovanligt att vattnet frös till is i vattenhinken på nätterna under vintern. Men hårt arbete höll kroppen varm och min far fick tidigt hjälpa till med de olika sysslorna. Till en början var huvuduppgiften att hämta mjölk hos bönderna, men det dröjde inte många år innan han lärde sig hugga ved med yxa. Det var så han fick sitt ärr på överläppen. Någon kanske fann det vanprydande, men jag tyckte alltid att det gav honom en aura av gåtfull manlighet.

Min far har en kronisk störning i talmotoriken som har påverkat hans liv mer än många vill förstå. Den etablerade uppfattningen idag är att anlaget för stamning är medfött, men när han var barn florerade många fördomar om att stammaren var nervös eller hade råkat ut för ett trauma. Många hade inte heller tålamod att lyssna, utan de avbröt och fyllde i med det ord de trodde pappa försökte få fram. Mot den bakgrunden borde ingen vara förvånad att han som vuxen helst undvek sociala

sammanhang där han inte kände sig helt bekväm med sällskapet.

Redan i unga år stod det klart att det skulle bli ett liv med kroppsarbete. Det första jobbet var på en torvmosse mellan Grimhult och Fliseryd där han arbetade två somrar när han ännu gick i skolan och var minderårig. Arbetet bestod av att plocka tomlappar från linbanan som hade transporterat torven. När han var 15 år flyttade han till sin fosterbror Alvar och hans fru Aina på Torget 8 i Mönsterås för att börja ett liv som industriarbetare.

Far fick genast jobb på Sandbäckshults Träindustri där han förblev till 1955 då företaget gick i konkurs. Till jobbet åkte han rälsbuss som på den tiden trafikerade sträckan Mönsterås-Tålebo-Sandbäckshult. Arbetet på sågen var inte riskfritt och det hände med jämna mellanrum att någon förlorade ett eller flera fingrar. Min far hade emellertid turen att komma helskinnad därifrån.

Efter konkursen tvingades han gå till Arbetsförmedlingen, men någon långtidsarbetslöshet fanns inte på den tiden, så det blev snart ett nytt jobb på tegelbruket i Herrstorp där han stannade till 1961. Arbetet var tungt och farligt. Det var vingliga överfulla vagnar som välte när de hårt pumpade däcken exploderade, hissar utan skydd, klämskador, damm och värkande ryggar.

De besvärliga arbetsförhållandena skapade en god jordmån för oorganiserad radikalism. Det förekom till och med sabotage som stoppade arbetet och gav arbetarna lite välbehövlig extra vila. Min far, som annars var känd som en pålitlig arbetare, brukade ta bort muttrar i takbjälkarna och slänga in i maskinerna så att de stannade. Det var en klassisk metod som

hade tillämpats av arbetare världen över under hela industrialismens tidevarv. En polis tillkallades som förhörde de tysta arbetarna. När konstapeln hade åkt erkände min far för tegelmästare Ljungberg som svarade: "Det trodde jag inte om dig Kurt. Men det var bra att du erkände. Då gör jag ingen anmälan, men du får betala för de muttrar du tog bort." Det hände också att arbetarna inte fick ut lönen i tid, utan fick åka ner till företagets ekonomiansvarige i Mönsterås och med en underton av hot kräva sin rätt.

Ungefär samtidigt som min far började på tegelbruket mötte han kärleken. Han var åtta år äldre än min mor som bara var 14. Men hon var mogen för sin ålder och förunderligt nog, kanske man kan tycka, var det ingen som ansåg uppvaktningen vara olämplig. Var man konfirmerad så betraktades man som vuxen. När vintern tagit sitt grepp över bygden och motorcykeln var inställd för säsongen så brukade far få skjuts till barndomshemmet i Krokstorp för att sedan i beckmörker gå den slingrande halvmilen till Mjölerum. Och svärföräldrarna tyckte om honom. Mormor sa alltid att Kurt var en bra karl och morfar bjöd på snaps. 1961 stundade bröllop. På fotografierna syns enbart lyckliga leenden, men min mor skulle senare beskriva dagen som "den olyckligaste i mitt liv".

Plötsligt en dag knackade det på dörren hemma hos det nygifta paret. Utanför stod Gotthard Nilsson, som hade en hög befattning på ortens tändsticksfabrik "Spetan", och undrade om Kurt verkligen skulle gå på tegelbruket hela sitt liv. Gotthard behövde en arbetare till tändsticksfabriken som han kunde lita på. Min far behövde ingen betänketid. Han visste att om han ville uppleva sin ålderdom så gick det inte att stanna för länge på tegelbruket. Trots att han inte fyllt 30 så hade krämporna

börjat smyga sig på och särskilt ryggen hade redan tagit mycket stryk.

Även om lönen inte var hög så kunde familjen nu flytta från det gammalmodiga huset på "Öknen" till en modern lägenhet i Ålgerum. Min far upplevde nu sina bästa arbetsår och blev kvar fram till nedläggningen 1967. Tändsticksfabriken sysselsatte ungefär 80 människor, och även om många nya industrier hade etablerat sig de senaste 15 åren, så var avvecklingen ett hårt slag för bygden. En liten tröst var trots allt att lokalerna övertogs av Åkerlund & Rausing som ärvde många av tändsticksfabrikens arbetare. Det nya företaget tillverkade bland annat domuskassar och min fars tröstlösa uppgift var att sätta dit handtagen.

Efter några månader som handtagsmakare följde tre år på Al-lack som tillverkade balkongplåtar och räcken. I början packade far plåtar, men snart blev han förflyttad till måleriet där det var ett hektiskt tempo som bröt ner både kropp och sinne. När så sömnen började störas av skiftjobbet så var det dags att söka sig vidare till en annan arbetsplats. Pappas nattjobb påverkade även mig och jag har ett tydligt minne av hur jag ligger i mammas och pappas säng och ser en läskig självlysande väckarklocka vid den sida där pappa brukade sova. Det är min bestämda övertygelse att föräldrar så långt möjligt bör vara hemma hos sina barn på nätterna.

Min far framlevde alltså sina dagar bland dystra maskiner i dystra rum som inte borde kunna ge annat än dystra sinnen. Men min far visade mot alla odds en livsglädje som fann sin näring i hemmet och familjen. Jag har inga minnen av att de tunga och monotona jobben påverkade hans sinnelag så att det gick ut över mig. Det förtjänar respekt.

Mina föräldrar levde vid 1960-talets slut ett relativt tillbakadraget liv i efterkrigstidens nybyggda arbetarkvarter. De var inte kända, men inte heller så okända att folk behövde undra vilka de var. Båda hade fördelaktigt utseende. Min mor betraktades med sitt mörka hår och klassiska anletsdrag som en skönhet, och min far var som gammal knutte alltid mån om att brylcreemen låg rätt i det kolsvarta vältrimmade håret. Han hade otvivelaktigt platsat i någon av de popgrupper i tiden som fick flickorna att förlora sansen. De var kort och gott ett stiligt par. Min mor var intelligent, envis och stillsamt bestämd. Förutom hushållet skötte hon alla kontakter utåt med släkt, skola och sjukvård. Min far var mer tillbakadragen och i egenskap av att vara praktisk den som löste familjens tekniska problem. Vem som bestämde är svårt att avgöra, men jag skulle tro att mor i kraft av sin list ofta fick det som hon ville.

Särskilt många böcker fanns inte i hemmet, även om bokhyllan hade ett par rader med skönlitteratur – alltifrån Vilhelm Moberg till Ernest Hemingway och Alfred Bertram Guthrie. Några egna fritidsintressen hade de vid denna tid inte, men båda var utomordentligt musikaliska. Jag minns att jag ofta vaknade till att min mor nynnade på en melodi när hon skramlade med disken i köket, och min far satt ofta vid sin rullbandspelare, som sedermera byttes mot en nymodig stereo, och lyssnade på Svensktoppen eller country.

Min mor var betydligt mer social än min far och fick ibland lirka för att få med honom ut. Denna skiljaktighet skulle senare orsaka starka spänningar i äktenskapet, men än så länge gick olikheterna att balansera. Det var sällan jag hörde dem bråka eller brusa upp under mina första år, men de få gånger det hände så vrålade pappa högst. Jag har en känsla av att den



tillvaro de skapat gav en viss känsla av harmoni och framtidstro, och när så jag anlände kanske de rent av blev lyckliga.

Redan min morfar hade genom att lämna landsbygdens underklass och bli industriarbetare gjort en resa inom arbetarklassen. Mina föräldrar fortsatte resan och övergav förfädernas tillvaro med hopp om ett annat bättre liv. Som så många andra svenskar efter andra världskriget så lämnade de landsbygdens dragiga vedspistugor och flyttade till moderna betongkolosser med elspis, värmeelement och tvättstuga. De bytte åkerns lera mot fabriken syra. De bytte vägglöss mot svetsloppor och spinnrock mot symaskin. De bytte landsbygdens herremän med befallningar mot fabriken förmän med tidtagarur. De bytte vällingklocka mot fabriksiren. De skaffade färre barn, fick fritid, hann läsa fler böcker och såg på Hylands hörna. Tage Erlander var statsminister och allt var möjligt.

### **Mönsterås - Folkhemmet Deluxe**

När mina föräldrar lämnade skogarna och flyttade in till Mönsterås så kom de till ett samhälle som för bara något årtionde sedan var hopplöst förlorat. Mönsterås var vid världskrigets slut en slumrande liten idyll som levde sitt eget liv och som hade sett sina bästa dagar. Storhetstiden som sjöfarts- och handelsort var sedan länge förbi. Skeppsredarnas och segelfartygens tidevarv var bara avlägsna minnen. 1900-talet hade mest präglats av misslyckade järnvägsprojekt och orealistiska stadsdrömmar, skoningslöst stoppade av ekonomiska tillkortakommanden och en restriktiv statsmakt. Bortom Storgatan låg bara åkrar och ängar. Visst fanns det en och annan industri, men på det stora hela stod Mönsterås utanför den moderna samhällsomvandlingen.

Köpingen hade haft ungefär samma omfång sedan medeltiden. Där fanns Storgatan som följde åsen och som med sina småbutiker utgjorde köpingens handelsstråk. I äldre tider hade arbetare och fint folk samsats på gatan, men den hade med tiden allt mer antagit karaktären av societetens paradgata. Från Storgatan gick det smågator i sluttningen ner mot Sjögatan där hamnen mötte. Med alla sina fiskaffärer, caféer, brädstaplar, fiskebåtar och lastfartyg, sjömän och pilsnerdrickande dagdrivare, så fick det området en helt annan och livligare karaktär än Storgatan.

Väster om Storgatan låg landtorget och därefter, i sluttningen ner mot Åsevad, Kaninbacken som var köpingens mest pittoreska kvarter och som hade varit hemvist för hantverkare och arbetare sedan 1800-talets början.

Sydost om samhället låg slutligen Kuggås som en gång varit ortens avrättningsplats, men som sedan 1800-talets mitt pö om pö bebyggt med bostäder och omvandlats till en enklav för de få industrier som ändå hade anlagts. Ursprungligen fanns en tanke om att Kuggås skulle bli Mönsterås eget Östermalm, men i praktiken blev det ett unikt område utan social segregation, nästan ett socialt experiment, där radikala kommunister från fabrikena bodde grannar med fabrikenas fina direktörer.

Politikerna insåg att något behövde göras för den stagnerade köpingen och hakade på efterkrigstidens trend att visa upp sin ort i en utställning för industri och hantverk. Den 22 juni 1946 öppnades den två veckor långa Mönsteråsutställningen. Evenemanget lockade storpublik och betraktades som en formidabel succé. Industrifolk fick nu upp ögonen för bygdens möjligheter och idén att omskapa Oknö till ett semesterparadis

började ta form. 1948 var det så dags för Mönsterås att rekrytera en person till den nyinrättade tjänsten som kommunalkamrer. Valet föll på en 29-årig dalmas vid namn Viktor O Lund som tidigare hade jobbat som stadsbokhållare i Köping och kyrkoskrivare i Ludvika.

Lund gav genast prov på en driftighet och entusiasm utöver det vanliga. Att tillskriva det ungdomlig iver vore nog fel. Det verkar snarare ha varit ett personlighetsdrag som förstärktes med åren och de inledande framgångarna. Viktor Lund tog utan dröjsmål initiativ för att marknadsföra Mönsterås och var drivande i en rad kommunala projekt. Utvecklingen var så snabb och omfattande att Mönsterås uppmärksammades både i riksmidia och utomlands. Mönsterås var Folkhemmet Deluxe.

Först ut var stugbyn Oknö och den nya idrottsplatsen som invigdes 1950. Därefter följde tunga industrietableringar som Industrifjädrar/Stece 1951 och Mönsterås bruk 1957, men även många mindre företag etablerade sig på orten. I runda tal handlade det om 40 nya industrier under en 20-årsperiod. De nya arbetstillfällena förde med sig en befolkningsökning på närmare 4000 personer, vilket krävde nya moderna bostäder som byggdes på gamla åkrar och ängar vid Pionjären, Åsevad, Ljungnäs, Älgerum och Mölstad. Med detta följde nya vatten- och avloppssystem, skolor, sjukhem, ja det mesta som tillhörde det moderna folkhemmet.

Kanske ska man inte överdriva enskilda människors betydelse för en hel bygds utveckling, men Viktor Lund var otvivelaktigt den viktigaste personen bakom Mönsterås expansion efter andra världskriget och det var under hans tid som det Mönsterås vi idag tar för givet skapades. Framgångarna berodde

förstås inte bara på Viktor Lund utan det var en kombination av efterkrigstidens högkonjunktur, gynnsamt geografiskt läge och strategisk skicklighet.

Viktor Lund synes inte ha haft några gränser för sina visioner. I hans värld skulle Mönsterås bli en storstad med Kalmar och Oskarshamn som förorter. Om Lund hade fått som han ville hade Mönsterås också blivit en stad vid årsskiftet 1962-1963, men kommunfullmäktige valde att stoppa planerna. Men på det stora hela var Viktor Lund mycket omtyckt i Mönsterås. Han var omvittnat trevlig, ville väl och hade gett Mönsterås ett guldkantat rykte i hela landet. Människor var stolta när de sa att de kom från Mönsterås, i alla fall innan ekonomin gick överstyr, de kommunala protokollen började förfalskas och Mönsterås hamnade i riksmedia och under statlig tvångsövervaltning vid 1960-talets slut.

Mina föräldrar var lägenhetsmänniskor. Pappa hade alltid fast anställning och det hade naturligtvis inte varit svårt att få ett huslån om han bara hade velat. Eftersom han var teknisk, så hade han också klarat av alla de sysslor som ett hus kräver. Däremot saknade han intresse för trädgårdsarbete och mina föräldrar ville förstås inte ståta med Mönsterås mest vanskötta trädgård. Så de valde bort egen härd och täppa. Lägenhetslivet gav frihet – en frihet som var värd så oändligt mycket mer än att vara självägande fabriksarbetare.

Jag kommer alltså från släkter där hårt arbete lade grunden för överlevnad och sedermera välstånd, där slit och umbäranden frambringade ödmjukhet inför livets skiftningar, men också karvade fram karaktärer av sten. Många är dom som med stolthet har sagt sig komma ur proletärerens led, men så har det vid en närmare undersökning visat sig att fadern var lägre

tjänsteman på ett kontor. Men mina föräldrar var verkligen av genuin arbetarklass och som medborgare i det spirande svenska folkhemmet gestaltade de en ny bättre tid där även människor utan fin börd eller förmögenhet fick chansen att skapa sig en dräglig tillvaro med värdighet. Men när jag föddes höll Mönsterås på att bromsa in, och den trötthet och stagnation som följde efter de mest expansiva åren gjorde att tiden liksom stannade och tog ett djupt andetag. Det var i det andetaget jag passade på att växa upp.

### **De första åren**

Vid min ankomst hade mor och far redan varit gifta i sex år och tillsammans i elva, så jag var säkert efterlängtd. Det finns ingen anledning att betvivla att de tog hand om mig med kärlek och klanderfri omsorg. Men även i ett modernt och tryggt folkhem, där politiker och myndigheter gjorde allt för att lägga livet tillrätta, lurade faror. Allt gick inte att förutse.

Jag var nio månader när min mor bad pappa och min kusin Anders att se efter mig en stund eftersom hon skulle sy. Ja, det var på den tiden då husmödrarna ännu kunde laga kläder och man inte genast gick och köpte nytt. Givetvis dröjde det inte länge förrän barnvakterna gick helt upp i något annat och lät mig krypa iväg precis som jag ville. Sorgligt nog var det ugnen som lockade mig, och på den tiden blev ugnsluckor lika heta som spisplattor. Nyfiket sträckte jag min lilla hand emot luckan varpå huden började bubbla och upplösas av den enorma hettan. Jag ådrog mig en otäck brännskada och efter några dagar blev handen infekterad. Den irriterade läkaren tyckte att min mor varit försumlig, men gav mig i alla fall penicillin, vilket avvärdade värsta scenariot.

Större dramatik än så blev det inte på Bryggerigatan. Min far trivdes aldrig riktigt i lägenheten. Sovrummet låg över pann-

rummet och han tyckte att det blev för varmt; ett argument som min mor aldrig kunde godta. Efter något år flyttade familjen därför tillbaka till Älgerums svårmodiga hyreshuskvarter. Den här gången intog de en tvåa längst ner på Älgerumsvägen 22B. De klaustrofobiska innergårdarna omslöt av stora huskroppar som böjde sig ner och kastade mörka skuggor över lekytorna. Det var kommunistisk öststatsestetik och vill man se det välvilligt så var planlösningen kanske tänkt att frambringa gemenskap, om nu bara hyresgästerna hade velat träffas på gårdarna. Jag var inte särskilt angelägen.

Trots försummelsen i samband med min sönderbrända hand, så fick min 15-årige kusin Anders en ny chans att passa mig när jag var två år och min mor skulle gå till Älgerums ICA-butik och handla. Anders hade emellertid svårt att fokusera och fastnade omgående i en spännande bok. Han noterade därför inte att jag på små styltiga barnaben avancerade till kylskåpet där jag ganska snart fann en spännande liten kartong. Förmodligen hade jag sett att förpackningen brukade stå på köksbordet, för när min mor kom hem satt jag mitt på bordet och strålade av lycka. Både jag och köksbordet hade dekorerats i en ny gul glimrande dräkt. På golvet låg ett tomt paket Flora bordsmargarin.

Men lyckan var inte ständigt närvarande. Jag skrek ofta och halsstarrigt när jag inte fick som jag ville. Min entetighet hade jag ärvt på mödernet, vilket ibland blev väldigt påtagligt och uppenbart. Blåbärsskogen i Mjölerum var exempelvis ingen plats som tilltalade en tvåårig pojke med talang för tramptraktor, men det var där jag en dag hamnade med mamma och mormor. Och barn har inte så många sätt att protestera på, så det dröjde inte länge innan storskogen genljöd av ohyggliga skrik och fasansfulla tjut som lär ha hörts ända borta i Rams-

hult. Min mor var chanslös och hade inte mycket att sätta emot för att få tyst på mig. Jag ville hem till tramptraktorn och inte snubbla omkring bland blåbärsris, bärfisar och bitande rödmyror. Till slut tröttnade mor och satte mig på en stor sten. Det var då det där totalt oväntade händelse som fick livet att vända. Plötsligt hördes mormors karakteristiskt indignerade stämma i skogen: "Var inte dum mot pojken". Där i blåbärs-skogen ingick mormor och jag en slitstark, ja orubblig, pakt som ingen någonsin kunde slå hål på. Aldrig någonsin skulle någon våga vara dum mot mig igen.

Med tolv barn och över 40 barnbarn var mormor släktens obestridliga stammoder, och jag hade en ohotad särställning som gunstling. Kanske kan man se det som en svaghet hos en i övrigt klanderfri karaktär. Hemma i stugan fanns ett foto på mig som alltid skulle stå längst fram i hyllan och nåde den som råkade flytta det om så bara en centimeter. Varje kväll gick hon fram till fotografiet och kysste det. Mina kusiner fick finna sig i betydligt mindre kort på mer blygsamma positioner, om de nu inte fick nöja sig med en plats i fotoalbumet.

Varför just jag väckte dessa känslor och fick hennes ömhetsbetygelser, var aldrig något jag reflekterade över. Enligt min mor berodde det i första hand på att jag redan som liten alltid var artig och belevad. Jag kastade mig aldrig glupskt över kakfaten utan väntade alltid snällt tills jag blev bjuden och tackade alltid för det jag fick. Mormor brukade ibland berömma min mors goda föräldraskap inför andra och kunde då brista ut i "Solvig kan då fostra barn! Se hur duktig hennes pojke är."

En annan orsak var förmodligen att mina föräldrar hade varit gifta ganska många år när jag kom, så jag var nog efterlängtnad även hos mormor. De flesta av hennes barnbarn bodde ju vid

det laget långt borta och det var inte ofta hon fick chansen att träffa dem. Kanske kan man inte heller bortse ifrån att jag som liten såg väldigt ynkelig och allvarsam ut och därför lockade fram ömma känslor och var lätt att tycka synd om. När jag blev äldre och började få en känsla för rättvisa skämades jag i vissa situationer för att jag var utvald. Men mormor stod mig nära och skulle bli en av mina stora förebilder i livet.

Det hände även att jag skrek hemma, vilket föranledde tant Karin i lägenheten över oss att slå med käppen i golvet, det vill säga i vårt tak. Karin var pingstvän och aktad medlem i ortens Filadelfiaförsamling. Kanske bad hon till Gud för mig och om Han lyssnade så fick skriken i så fall oanade konsekvenser i en i och för sig logisk utvecklingskedja. För senare i livet blev jag ganska tyst.

Det var i denna lägenhet med omkringliggande lekplatser som mina första medvetna minnen formades. Jag har en tydlig minnesbild av att jag är i min fars famn i köket och hör honom med öm röst säga: "Var inte så sträng mot honom. Han är ju så liten än." Kanske är det mitt första minne överhuvudtaget. Jag hade uppenbarligen gjort något förbjudet och min mor var mer benägen att vara sträng än min far, vilket troligen bottnade mer i praktiska omständigheter än i personligheten. Eftersom mor var hemmafru så fick hon naturligt nog ta de flesta konflikterna med mig, medan min far var på fabriken hela dagarna och kunde ägna fritiden åt att vara lekpappa.

Min far var aldrig nödbedd. Det sägs att fäder inte lekte med sina barn på den tiden, men i så fall var far ett lysande undantag. Vi brukade sitta på golvet och se hur det svarta gamla ångloket av märket Märklin tuffade runt, runt med tre vagnar på släp. Eller så körde vi spännande racertävlingar på bilba-



nan som kunde byggas med både broar och lutande kurvor. Jag försökte alltid få den röda bilen som var lite snabbare än den grå. Ibland plockades även den otäcka ångmaskinen fram - ett mystiskt frustande väsen som jag aldrig lärde mig att hantera.

Min mor var alltså strängare, men det vore orättvist att lägga fram det som en anklagelse. För sin tid var hon måttfull även om det kunde bli en dask vid sällsynta tillfällen. Jag erinrar mig särskilt hur jag en gång stod i köket och lyckades formulera svordomen "jävlar". Man kan undra var en treårig pojke utan äldre syskon i en religiös släkt hade snappat upp detta kraftuttryck. Hur som helst fick jag själv ta konsekvenserna, för utan förvarning kom min mor i hast bakifrån och gav mig en hård dask i baken. Lägenheten hade en underlig planlösning som möjliggjorde den sortens oväntade manövrar - man kunde nämligen gå runt från hallen till köket och vidare till sovrummet och sedan ut i hallen igen. Vardagsrummet var däremot en återvändsgränd som låg till höger när man kommit in genom ytterdörren som hade ett sådant där brevinkast som var standard i den tidens hyreshus, men som också bidrog till att allt man sa hördes i trapphuset. Det var på den tiden när brevbärarna ännu sprang i trappuppgångarna.

Jag strävade alltid efter att återvinna min mors gunst så snabbt som möjligt. Hon var ju min trygghet och känslan av förlorad kärlek är obeskrivligt hemsk för ett barn. Men jag ville alltid försonas innan min mor var känslomässigt redo. Så när jag tiggde och bad om hennes förlåtelse och tillgivenhet så brukade hon ge mig ett stelt förvridet leende. Som barn hade jag inte lärt mig att en moders kärlek alltid finns där oberoende av tillfälliga humörsvängningar och eftersom leendet saknade värme så blev jag förtvivlad.

Men även om ledsamma detaljer etsat sig fast i minnet så vore det orättvist att utgå ifrån dem när jag värderar de tidiga åren. Jag försvarar inte aga, men det hörde tiden till att ge sina barn en dask i baken om de gjort något dumt och jag fick nog mindre stryk än de flesta. Och det var absolut inte vardagsmat. Snarare sällsynt. Mina föräldrar fostrade mig i en spricka mellan den gamla och den nya pedagogiken. Att ge smisk satt i ryggraden, och det tog tid innan mildare metoder började tillämpas. Till mina föräldrars försvar skall också sägas att jag aldrig någonsin under hela min barndom såg dem berusade. Jag tror inte ens att de drack lättöl. Min far hade förvisso rumlat en del i sin ungdom, men levde nu ett helnyktert och skötsamt liv.

De första åren var en tid av oskyldiga lekar. I anslutning till huset fanns två lekplatser. Den stora låg på norrsidan och eftersom lägenheten saknade fönster åt det hållet så fick jag bara vara där tillsammans med min mor. Lekplatsen bestod av sand, sand med saliv och sand med kattskit, en gungställning med tyggungor som obarmhärtigt skar in i lår och rumpa, en klassisk 1960-talskarusell och en klätterställning som sedan länge utdömts som livsfarlig. Åt söder låg en mindre lekplats med bara en sandlåda och dit fick jag gå själv eftersom min mor kunde kasta ett öga på mig från köksfönstret eller balkongen. Men vägen dit var kuslig för en treåring. Först skulle jag ta mig ner i den becksvarta källaren som var hemvist för många okända spöken som älskade barn, särskilt treåriga pojkar. Sedan gällde det att försöka trycka på den röda knappen och tända lampan som sloknade av sig själv efter en kort stund (vilket den oftast gjorde när man var mitt i korridoren emellan två brytare), och sedan försöka hinna igenom källaren och ut i dagsljuset på andra sidan.

Vaktmästaren klagade på att jag inte höll mig till sandlådan, men jag hade behov av ett större territorium. Jag ville vidga min livsvärld och lekte ohämmat med bilar som for fram på krokiga vägar, störtade nedför branta backar och slirade sig genom lerpölar i bostadsbolagets rabatt. Min första konflikt med en främling var oundviklig. Jag negligerade den dumma vaktmästaren och fortsatte anlägga vägar och köra rally mellan rosorna. Det gällde bara att försöka undvika taggarna så att bilarna inte fick punktering.

Min mor tog mig ofta ut på cykelturer i den vackra omgivningen vilket säkert var nyttigt för mig, även om det var obehagligt att sitta där i barnsadeln och vingla helt utlämnad åt hennes förmåga att hålla balansen. Men hon förde mig till andra lekplatser och gjorde världen större. Särskilt trivsamt var lekplatsen i sänkan mitt emot Nynässerveringen som hade en utomordentligt trevlig karusell av tidstypiskt snitt där man kunde hålla i en stång och springa runt några varv i sanden, innan man med dödsförakt kastade sig upp på träsätet. Ibland hände det att vi gick över till kiosken på andra sidan vägen och då brukade mamma bjuda på en kladdig glass som hette Puckstång. Jag tror att jag brukade få välja mellan jordgubbe och vanilj. Om det var en riktig turdag fick jag även ta en tripp i någon av serveringens små orangea minibilar. Roligare än så kunde livet knappast bli när man var tre år.

Men en dag var olyckan framme. Någonstans mellan Nynäs och Kuggås så gick plastskyddet som skulle hindra små barnafötter från att fastna i cykelhjulet sönder. Jag erfor en outhärdligt brännande smärta när foten snärjdes in i ekrarna. Under lång tid vägrade jag stödja på foten och först trodde läkaren att den hade gått av. Men röntgenplåtarna visade att inget var

brutet, så jag gjorde väl bara vad som krävdes för att undvika det värsta obehaget.

Obehag kände jag också när jag tvingades följa med min mor att handla inne i köpingen. Mor var stamkund i en garnaffär som hette Damshop, varför jag ofta tvingades vistas i den för barn utomordentligt tråkiga affären som hade en otäck gunghäst. Jag kan än minnas tråkdoften av garn. Jag föredrog förstås betydligt mer spännande affärer där det doftade godis eller leksaksplast. Än idag får jag rysningar av obehag när jag ser Damshops gamla röda neonskylt som dessvärre är bevarad och kan beskådas på Mönsterås hembygdsgård.

Jag tyckte bäst om de lekplatser där jag fick leka själv. Som treåring kunde jag givetvis inte sätta ord på det obehag jag kände när jag tvingades samsas med främmande barn på samma lilla yta. Det sägs att jag lekte med en grannflicka som hette Lena, även om jag inte har något minne av det. Däremot vet jag att jag förväntades leka med Gullis barn Peter och Susanne som bodde i grannskapet. Hela mitt inre värjde sig. Jag ville helt enkelt inte leka med två okända barn och blev bara tyst.

Lika illa gick det när min mor vid ett tillfälle cyklade iväg till Rut i Boslät där jag skulle leka med en grabb som hette Peter. Jag har ingen anledning att ifrågasätta pojkens kvaliteter som lekkamrat, men i min värld var trygghet det viktigaste och den fann jag inte med en obekant pojke i ett främmande hus.

De första tre åren var det inte så många som befolkade min värld. Trygghet fann jag hos mina föräldrar och i mitt lekområde. Ensam i gungan. Ensam i sandlådan. Ensam på skidor. Däremot ville jag inte vara ensam när jag vaknade på natten. Då brukade jag lämna min säng och krypa ner mellan mina

föräldrar. En trist ovana som jag fortsatte med till jag var åtta år.

Mammas och pappas säng var en utomordentligt rolig plats även på dagen. Sängen hade nämligen fjädrar som gjorde den perfekt för hoppövningar. Så en dag hände det. Byxornas dragkedja hade på något sätt tagit sig innanför kalsongerna och fastnat där den inte bör. Min mors ansträngningar var förgäves, så hon tog mig i famnen och sprang till sjukstugan som vid denna tid låg i ett hyreshus på Kvarngatan. Där placerades jag på en brits och snart var jag omringad av allvarliga vuxna människor som först efter vissa besvär lyckades få loss dragkedjan. Visst är det förunderligt att just de traumatiska minnena fastnar.

I övrigt blev det inte så många besök hos doktorn de första åren. Men några dagar innan jag skulle fylla tre år fick jag scharlakansfeber – en sjukdom som i äldre tider skördade ganska många dödsoffer, men som nu effektivt motades med penicillin.

Men för det mesta var det goda dagar med lek. Jag hade en stor plasttraktor som jag trampade omkring på i lägenheten. När jag hade tröttnat på den så lekte jag med min eskimådocka, de små lastbilarna eller den flintskalliga dockan Olle. I värsta fall blåste jag i trumpeten som jag hade fått av mormor. Och nåde den som försökte hindra mig. Då skulle jag minsann "beätta fö momo".

Redan tidigt hade min mor det goda omdömet att försöka få mig kyrkligt sinnad. Hon hade ärvt mormors fromhet och respekt för de heliga tingen. Därför fick jag vara med i Kyrkans barntimmar i det gamla församlingshemmet uppfört 1935. Ledare var den milda och väna Sylvia Daneskog, vars man

Frank jag några år senare skull möta i skolans värld. Från denna plats har jag bara med mig goda trygga minnen. Avslutningen var alltid ute vid Tallviken och 1971 figurerade jag för första gången i tidningen som hade gjort ett litet reportage. På bilden ser man mig sitta lite bortkommen i mammas knä med en mössa på huvudet.

Ibland kom jag längre bort än Tallviken. Min far hade bara motorcykelkörkort och körde länge runt med mor i en gammal trehjulig Heinkel Trojan, den som tillverkades i England 1961-1964. När jag kom byttes den mot en Volkswagen bubbla som även min far fick köra om han satte dit den där gröna skylten som signalerade att han övningskörde. I den hade jag gott om utrymme på färder som förde oss både till Stockholm och Norrland. Mitt enda minne från dessa resor är när jag står mitt i en gigantisk brun trappa vid Åreskutan och gallsCRIker, regnvåt, sur och missnöjd över sakernas tillstånd.

Oftast gick färden till mormor och morfar i Mjölerum där jag älskade att springa omkring barfota i den stora trädgården. De varnade mig för att gå borta vid hammocken. Vid pissmyror-na. Jag blev förstas nyfiken och ville undersöka vad pissmyror var för något. En forskare i vardande. Plötsligt började det brinna under mina bara mjuka barnafötter. Just där och då ingöts den besinningslösa skräck jag sedan hade för myror under två årtionden framöver. Som tröst fick jag "dricka sticks", eller sockerdricka som de vuxna kallade det. Inget ont som inte hade något gott med sig. Det var också en lärdom.

### **På Torget**

Flytten till Torget 8 (idag Torget 3) var den näst viktigaste flytten i mitt liv. Vi kom dit en kall kulen kväll hösten 1971. Huset reste sig spöklikt mot den svarta himlen och blickade med vakande ögon ner mot torgbacken och pionjärområdet. Och på

oss nykomlingar. Vår lägenhet låg på övervåningen och var köpingens högst belägna boning.

Framför mig låg emellertid tre fantastiska år. Torget var den mest fulländade plats en unge kunde leva på. Den arkitektplanerade klaustrofobiska innergården med vinkelräta linjer i Ålgerum byttes mot ett organiskt kvarter som formats under århundraden av skickliga hantverkare och pilsnerdrickande diversearbetare. Allt hade liv. Allt hade en historia.

Visserligen hade en del äldre hus rivits redan när vi kom dit, men ännu var kvarteret en unik kvarleva från 1800-talet med gamla, men inte fallfärdiga, ruckel och vildträdgårdar, övergivna utedass och tvättstugor, gåtfulla trapphus och gångar, färgstarka original och ruvande hemligheter. Det var en bortglömd enklav från en annan tid som lämnats åt sitt öde. I det där djupa andetaget.

På en del 1700-talskartor kallas området väster om torget bara för en oduglig backe. Men det var under detta århundrade som man uppförde de första få husen utmed landtorgets västra rand på mark som egentligen tillhörde Åsevads by och inte Mönsterås köping. Under 1800-talet byggde man allt fler hus och slänten utvecklades till ett riktigt kvarter för arbetare och hantverkare.

Hur området fick namnet Kaninbacken är oklart, men det finns några seglivade hypoteser som har lyckats överleva trots att det inte finns några som helst belegg. Någon har föreslagit att namnet kan komma av ordet "kranie" och att backen skulle ha varit en begravningsplats i äldre tider. För detta finns inga skriftliga belegg, och det enda jag möjligen kan tänka mig är att man i så fall grävde ner dem som dömdes till neslig be-

gravning där, men det får betraktas som en högst osäker och förmodligen okvalificerad gissning.

Enligt en annan hypotes skulle området en gång ha hetat Kanikerbacken. Det förutsätter att marken kan knytas till den kyrkliga tjänare som under medeltid och tidig reformationstid kallades kaniker och var medlem av domkapitlet, men några belägg för en sådan koppling finns inte.

Den mest sannolika, men också mest förbisedda förklaringen, är att det helt enkelt fanns många kaniner i backen. Det är ju ett välkänt faktum att kaniner trivs i backar med täta buskar, så området måste ju ha varit ett eldorado för en kanin. Professor Ivar Modéer ger stöd för tanken då han 1936 skriver att backen redan för 70 år sedan, det vill säga på 1860-talet, kallades Kaninbacken eftersom det fanns...just det... många kaniner där.

Vårt hus byggdes på 1880-talet av smeden Erik Eriksson som på sin tid var en känd kraftkarl i Mönsterås. Lägenheten hade tre rum och kök, och därtill även en ganska stor hall där trappan anslöt. Varje rum stod i förbindelse med varandra så att man kunde gå runt. Lägenheten var därför särskilt lämpad för kurragömmalekar.

Allt var av sekelskiftesstandard. Det var svart järnspis, kakelugn och kallvatten, men vi hade elektricitet, även om det i sammanhanget kändes som en abnormitet. Mitt rum låg i anslutning till köket och hade fönster i norrläge. Klara kvällar kunde jag se Rudamasten blinka, vilket fick min fantasi att skena. Jag visste ju inte att det var en militär mast som kommunicerade med ubåtar och jag kan än återkalla känslan när spänningen kröp genom kroppen inför det mystiska och okända. Var det en hemlig uppfinning eller kanske rymdva-



relser som försökte få kontakt? Troligen var det där, vid de magiska stunderna i fönstret, som mitt intresse för science fiction väcktes. Men kvarterets gammalmodiga atmosfär fångade också min håg och lust för det som varit. Det var här jag lärde mig att det fanns något annat än ett "nu" och dessutom anade att det kunde vara viktigt.

Toaletten låg i en liten utväxt som i äldre tider varit trapphus. Där fanns ett mindre sittbadkar som en gång i veckan fylldes med uppvärmt vatten från spisen. Ville man göra sig ren oftare fick man skvätta lite med kallvatten i handfatet.

### **Alvar, Aina och Erik**

Under oss bodde Alvar och Aina som var välkända Mönsteråsprofiler. De hade haft torget som hemvist sedan 1940-talet och lägenheten var så där inbodd och mysig som den bara kan bli när man fått sätta sin prägel på den under lång tid. Möbler och mattor flyttades aldrig och blev med tiden organiskt sammanvuxna med huset. Det var en plats där jag trivdes. Alvar, eller Alvar med hatten som han också kallades, var från ett socialt perspektiv min farbror eftersom han och min far vuxit upp som bröder i samma stuga i Krokstorp, men från biologisk synvinkel var han min farmors kusin.

Alvar och Aina hade inga egna barn så jag fick en särskild plats i deras hjärtan och behandlades som ett kärt barnbarn. Det gick sällan en dag utan att jag hade hälsat på i deras lägenhet. Dörren var, som hos de flesta, alltid olåst och jag var jämt välkommen. Oftast blev jag bjuden att gå till tant Ainas skafferier där jag fick ta för mig av de goda Singoallakexen, men det översta kexet tvingades jag alltid slänga eftersom det var fullt med svartmyror.

Alvar var industriarbetare på "Fjäder" (Stece) och såg ut som en working class hero med blå overall och kronisk skit under naglarna. En gång hade han provat på att arbeta som dräng, men han hade haft svårt att böja sig under storbondens befallningar och valde därför fabriken. Alvar var en mjuk och behaglig människa, men ibland kom något annat fram som visade att han aldrig hade vikt ner sig.

Farbror Alvar hade en särpräglad social begåvning och kunde prata med vem som helst om vad som helst i vilka situationer som helst. På bara några sekunder lyckades han ofta hitta en gemensam referenspunkt. Jag vet inte hur många gånger jag hörde honom säga "Då känner du den!?" till en helt främmande människa, och så var samtalet igång. Och om främlingen mot förmodan inte var bekant med "den" så drog Alvar bara fram ett nytt namn ur kavajfickan. Alvar hade alltid en finurlig historia på lager som ofta var hämtad från verkligheten. Än idag kan jag höra Alvars mjuka särpräglade skratt - "tji hihi hi hihi" och se de tindrande sjuveraktiga ögonen när han hade berättat världens bästa historia. Med det vann han uppskattning, även om det emellanåt kunde bli smått penibelt. Frågorna kunde ibland bli så indiskreta att det uppfattades som påfluet.

Alvar lärde mig det mesta en unge bör veta - hitta i skogen, räkna, göra pilbågar, spela spel och andra små klurigheter som man aldrig visste när man kunde få användning för. På helgerna brukade han ta mig med på gåbingo som Korpen hade dragit igång på det nyanlagda elljusspåret vid Kokullarna. Varannan söndag var det Alvar-söndag (eller Jonny-söndag som Alvar kallade det). Då kom Alvar upp till oss för att ge mig en slant, leka och dricka kaffe. Det gav ett fint tillskott i kassan eftersom min veckopeng var lite lägre än mina kamra-

ters. Alvars och min favoritlek var kurragömma, men vi spelade också fia med knuff, skitgubbe och en del andra traditionella spel som idag håller på att falla i glömska. Alvar var den farfar jag aldrig hade.

Alvars fru Aina var en liten tant i ordets rätta bemärkelse. Hon var knappast över en och en halv meter och hade i sin ungdom haft en allvarlig sjukdom som gett henne en särpräglad haltande gång. Om detta pratades det aldrig, men hon hade varit intagen på sanatoriet Apelviken där man behandlade tuberkulossjuka, och eftersom sjukdomen även kan skada skelett och leder så misstänker jag att det var tuberkulos som hon hade haft.

Aina skötte om hemmet och hade koll på alla bemärkelsedagar, liksom allt annat som folk hade för sig – även Alvar som hon i alla fall försökte hålla i strama tyglar. Vissa menade att Alvar var en toffelhjälte, men det är en överdrift. Smidig var han, men han kunde säga ifrån även till Aina vid sällsynta tillfällen när han fann måttet rågat.

Samspelet mellan Alvar och Aina kunde vara underhållning av yppersta klass. Aina försökte ibland hålla tillbaka Alvar när han utan att pröva lämpligheten närmade sig människor för att prata; till exempel en svårt sjuk stackare i en sjukhussäng eller någon som just drabbats av sorg. Ibland räckte det med ett rappt "Alvar!" i kommandoton för att han skulle förstå och dra sig tillbaka, men för det mesta lyssnade han inte på "regering", utan sa bara "nåja, det är inget farligt", innan han stegade fram.

Alvar och Aina tyckte om att titta på TV:ns kvällsfilmer, särskilt om det visades en Vilda Västern. Och det var inte alltid enkelt att skilja på fiktion och verklighet. När Clintan vid ett

tillfälle hade skjutit ihjäl en skurk i en spännande scen så var Aina så inne i filmen att hon ivrigt utbrast: "Där fick han!", varvid Alvar lugnt och tillrättavisande svarade: "Det är bara på film".

När Aina blev särskilt glad eller nöjd så använde hon ett speciellt uttryck som roade oss - "ågåsi!". Det är svårt att hitta en bra synonym till "ågåsi", men det är släkt med uttryck som "herregud", "se där ja" eller "oj, oj, oj" fast med en positiv grundton. Aina gjorde ofta andra glada.

Större delen av året hade de Ainas bror Erik inneboende hos sig, även om han vissa dagar kunde vara i sin lägenhet nere på Industrigatan 9C där han hade sina möbler. Erik var inbiten ungarl och en rejäl kroppsarbetare av den gamla stammen som lyfte timmerstockar som tändstickor på sågen nere i Mönsterås hamn. Han var genuint idrottsintresserad och älskade Vilda Västerfilmer. Det var ett sant nöje att lyssna på Erik när han ivrigt återgav GIF:s bragder på fotbollsplanen eller Clintans senaste hjältedåd med revolver på Roxybiografen. På kvällarna satt han nästan alltid i en fåtölj och läste de nyinköpta kvällstidningarna som han införskaffat i Margaretas Tobak på vägen hem från arbetet. Erik gick alltid, för han kunde inte cykla och saknade körkort. Att alltid gå medförde vissa risker och han hade mirakulöst nog överlevt tre blixtnedslag.

Erik var en sällsynt generös natur och orsaken till att jag alltid hade fickpengar. När han började gräva i bakfickan så visste jag att han snart skulle börja skramla i plånboken och hade jag sparat alla pengar jag fick så hade jag varit förmögen när jag lämnade barndomen. Jag skäms inte för de pengar jag fick, för dem gav han frivilligt och med glatt hjärta, men jag är osäker

på om jag lyckades visa honom den uppskattning han förtjänade eller om jag bara såg nästa leksak eller godispåse för ögonen. Men tackade gjorde jag alltid.

Erik var även en fenomenal trädgårdsmästare och skötte täppan i Krokstorp så bra att den med sin fantastiska blomsterprakt blev en lokal turistattraktion. Människor brukade till och med stanna till med bilen och be att få gå en runda i trädgården.

1973 vann Erik en resa till Mallorca via Korpens gåbingo. Tidningarna nosade upp historien och sökte under flera dagar Erik i hans lägenhet på Industrigatan där han alltså inte bodde. Så småningom hittade de honom på torget och fick en pratstund. Erik var mycket glad, men var skeptisk till det där med att flyga: "Det har ju sina risker, och jag har aldrig flugit nej - jag har tackat nej till flyg en gång tidigare och det var då min bror i Stockholm ville bjuda på en flyguppstigning med Ahrenberg på sin tid."

Jag minns själv hur det lät när Erik kommenterade vinsten: "Aldrig i livet att jag sätter mig i ett flygplan. Jag ska skänka vinsten till min bror som är pilot." Vad som hände med vinsten vet jag inte, men Erik lämnade i alla fall aldrig Mönsäterås. Han nöjde sig med den värld han redan kände. Men han bar på en stor sorg som han sällan pratade om. När han vid ett tillfälle lät mig ana den så sa han bara - "Det blev aldrig hon."

Alvar, Aina och Erik var original av det slag man så sällan finner nu för tiden. De var förnöjsamma. Livets glädjeämnen bestod av att ta en biltur till Oknö, gå bingopromenad, läsa kvällstidningar, spela kort, träffa folk och dricka kaffe. Jag kan inte nog understryka den betydelse de hade för mig under

min uppväxt. De var gedigna människor som brydde sig och gav mig oförställd kärlek. Föredömen då som nu.

### **Makarna Asp**

I huset nedanför vårt bodde Hjalmar och Ingeborg Asp. Fruen var tystlåten och medlem av Jehovas Vittnen. Hjalmar var hennes raka motsats – sur och tvär och med svordomar som skulle ha gjort även en borstbindare generad. Man sa att han var en straffriförklarad femfemma som levde efter egna lagar och körde bil utan körkort. Det var nästan omöjligt att inte bli lite rädd för honom, men så länge vi ungar inte hittade på allt för hemska sattery var han aldrig till besvär. Mina första och enda skridskor fick jag av Asp och det var nog inget större fel på honom. Han var bara lite egen, och mer behövs ju inte för rän folk ska ha åsikter och pladdra.

En gång ställde jag mig på en bänk utanför Asps köksfönster och kikade in. Fru Ingeborg stod i köket och lagade mat och plötsligt fick jag en ingivelse att göra något som väckte uppmärksamhet. Jag räckte ut tungan. Tilltaget kom till min mors kännedom och med fast hand släpade hon iväg mig till Ingeborg så att jag kunde be om ursäkt. Jag var stolt men lyckades i alla fall få ur mig ett hastigt förlåt och så kunde jag springa iväg på nya äventyr.

Annars var jag sällan oförskämd mot människor, även om jag vid ytterligare ett tillfälle generade min mor. I en av hemmets veckotidningar hade jag nämligen sett en bild på en kvinna som kallades för häxa och hennes kusliga utseende med stickiga ögon och burrigt hår hade uppenbarligen gjort ett starkt intryck på mig. Så en dag när jag var med min mor i Torghallen fick jag se en tant vid kassan som såg ut precis som häxan i tidningen, vilket föranledde mig att spontant och bestämt utbrista "Mamma, där är häxan", samtidigt som jag upprört rik-

tade mitt skakande lilla pekfinger mot tanten. Sedan minns jag inget mer, men enligt min mor svarade tanten lite försynt: "Men lille pojk, jag är ingen häxa". Jag vet inte hur min mor tog sig ur situationen, men därefter var det strikt förbjudet att prata med främlingar i affären.

I lägenheten över makarna Asp bodde Jutta och Gunde. De hade en son som var allvarligt sjuk och blind. Ibland lekte jag med deras flicka Angela och det finns ett kort bevarat där jag gentlemannaaktigt har lagt min arm om flickan. De vuxna tyckte att vi var så söta ihop. Alla tyckte så synd om den här familjen, men en dag var de borta och ingen visste vart de hade flyttat.

### **Torget** pojkar

Kvarteret hade en sorglös och smått anarkistisk atmosfär som verkligen inbjöd till pojkboksäventyr. Ännu hade inte kommunen detaljplanerat lustgården, kvävt det vildvuxna eller låtit grävskoporna ta hand om det skeva och sköra. Ännu slog köpingens hjärta.

Mönsterås hade visserligen genomlidit en rivningsvåg på 1950- och 1960-talet då flera hus i centrala köpingen revs. Det fanns då långtgående planer på att förvandla hela landtorget till ett modernistiskt folkhemstorg. De gamla trähusen skulle rivas och mitt på torget ämnade man smälla upp ett gigantiskt varuhus, och för att lösa parkeringsproblemet tänkte man sig ett underjordiskt garage som skulle sträcka sig under hela torget.

Som väl var genomfördes aldrig de mest befängda delarna av planen. Några av de vackraste husen på torget försvann förvisso, men de flesta fick stå kvar fram till början av 1980-talet

då man verkställde en ny detaljplan för torget. Många av de kvarvarande 1800-talshusen revs då och de ljuvliga vildträdgårdarna grävdes upp för att ge plats åt moderna bostäder. Man försökte nog bygga de nya husen i gammal stil, men det blev jämförelsevis oromantiskt och karaktärlöst. Inom ett par år omvandlades det gamla arbetarkvarteret till ett tämligen exklusivt område. Några av de arbetare som under årtionden haft sina hem på torget trängdes nu bort till köpingens ytterområden eftersom de inte hade råd att betala hyran i de nyrenoverade eller nybyggda husen. Även Alvar, Aina och Erik rycktes brutalt upp med rötterna och tvingades flytta till tämligen själlösa hyreslägenheter på Ljungnäs. I många andra svenska städer hade arbetarklassen tvingats överge centrumkvarteren och flytta ut till perifera förorter betydligt tidigare, men arbetarna på torget hade fått ett par årtionden på övertid. I det djupa andetaget.

Men ännu var det mesta som det brukade vara och jag tillhörde den sista generationen ungar som hade förmånen att få växa upp i denna avvikelse från folkhemmets standard.

Torgets unga kärntrupp bestod av Peo, Peter och jag. Peo och jag drog upp planerna, medan Peter bidrog med de tekniska lösningarna. I utkanten av gänget fanns Bisse som med ålderns rätt även rörde sig i andra kretsar och som det gällde att hålla sig väl med om man inte ville hamna i trubbel. Lekarna var relativt oskyldiga. Vi smög, spanade, klättrade och sprang omkring till synes på måfå med förhoppningen att snubbla över något spännande. Vi försökte till och med bygga ett hus av tegelstenar. Som murbruk användes en liten flaska Desivon sårtvätt som vi hade tagit från tant Ainas köksfönster som alltid stod på glänt.



Norr om mitt hem låg ett gult ödehus med vildträdgård där det växte krokiga träd med sura äpplen. Vid trädgårdens västra gräns låg en långa med utedass och tvättthus som vi gjorde om till vårt högkvarter. När vi drog in i tvättstugan tog vi också över de serietidningar som ett äldre gäng lämnat efter sig. I buskaget bakom utedasset som vette mot Torghallen skedde smygrökardebuten med cigaretter inköpta i Holms kiosk. Kioskarrendator Lennart Holm tvekade först att sälja till mig, men när jag antydde att jag skulle hämta morfar så gav han med sig. Bisse bidrog med snus, men jag kräktes ymnigt och har sedan dess aldrig velat se åt en snusdosa. Det mest förunderliga var kanske att Bisse faktiskt snusade varje dag redan när han var sju år.

Norr om denna trädgård låg torgbacken där vi brukade åka pulka när snön hade fallit, och det gjorde den alltid. Backen var ganska brant, så farten kunde bli imponerande hög och det var inte ovanligt att vi gled ända ner till Torghallen. Några år senare byttes pulkorna mot gröna eller orangea miniskidor och slalombanor. Orsaken var mannen som fick hela Sverige att stanna - Ingemar Stenmark.

I områdets sydvästra del låg ytterligare en stor vildträdgård med flera fruktträd av olika slag. Strax nedanför låg ett kvarter med små mysiga tegelvillor, uppförda på 1950-talet, där Peo ännu bodde.

Ett par av kvarterets hus var obebodda och jag hade fått mycket stränga direktiv om att hålla mig borta från dem. Förbud är ibland nödvändiga, men lika ofta kontraproduktiva och när det kommer till ödehus så bryr sig pojkar sällan om förbud. Alla hus har sina svaga punkter och vi hade inga större problem att ta oss in via fönster på glänt eller källare som

ofta hade trappor upp till husen. Efter ett besök i det gula obebodda huset, som ännu var möblerat, fick jag röda prickar på hela kroppen. Mina föräldrar trodde att utslagen berodde på att jag hade lyckats med konststycket att äta upp en hel ask med Emsertabletter på mindre än fem minuter, men själv tror jag än idag att det var ohyra. Riskerna var trots allt försumbara jämfört med den tillfredsställelse vi erfor. Att smyga runt inne i de där spökhusen var naturligtvis utomordentligt spännande, även om vi aldrig hittade något lik eller för all del ens någon hemlig tjuvgömma.

Det var på torget som jag lärde mig cykla och det genom ett svek. Jag hade fått en röd cykel och min mor som sprang bakom och höll i pakethållaren hade lovat att inte släppa taget, men så en dag bröt hon sitt löfte och plötsligt fick jag förlita mig på min egen förmåga att hålla balansen. Cykeln förde mig till nya världar, eller i alla fall till Garvaregatan och Pionjärområdet. Och cykelhjälm visste jag förstås inte vad det var.

### **Världen utanför**

Om världen utanför visste jag ännu inte så mycket, men jag skulle tvingas möta den. Och den stod ofta i kontrast till torgets trygga mikrokosmos.

När jag var fyra år upptäckte läkarna att den där körteln (inte polyper) som alla barn har bakom näsan, men som växer bort hos de flesta, inte hade växt bort hos mig utan gjorde mig täppt. Nu skulle den opereras bort på Kalmar sjukhus. Jag var ängslig inför operationen, men till slut kom dagen jag hade fasat för. Jag placerades på en brits med starka lampor i taket och såg hur främmande människor i gröna dräkter lutade sig över mig. Plötsligt sänkte de ner en svart starkt doftande gummimask som trycktes mot mitt ansikte. Det sista jag minns innan jag somnade är den vämjeliga lukten av narkosgas.

Denna händelse är den enda före fem års ålder som ännu ger mig ångestkänslor och jag har än idag fobi för att sövas. När jag vaknade var körteln borta. Jag hade ont i halsen några dagar och fick bara inta flytande föda, men jag kunde andas fritt igen.

I femårsåldern fick jag anledning att besöka ännu en klinik som ville rota i mitt huvud. Jag hade fått ett stort smärtsamt hål i en mjölktaand och tandläkaren, som då hade praktik nere på Hagagatan, skulle hjälpa mig. Jag satte mig i tandläkarstolen och tandläkaren började sin undersökning. När han hade rotat färdigt med den där otäcka vassa kroken sa han med tysk brytning: "Jak tror vi får schlita den tant bårrt". Från och med den stunden hade jag bara en målsättning - att ta mig bort från tandläkarstolen och hem till Torget 8. Skräck kan få människor att göra de mest förunderliga saker. Således kastade jag mig ur stolen, rusade ut på gatan och sprang raka vägen hem. Kvar stod min mor, uppriven och skamsen. Tandläkaren gjorde det vi andra brukade göra - bara gapade.

Så småningom fick vi en remiss till Kalmar där jag skulle sövas inför tandutdragningen. Men när vi anlände till sjukhuset tyckte läkaren att jag såg för blek och klen ut efter en förkylning, så han vägrade ge mig narkos. Det blev till att resa hem igen... och tanden... ja den fick ruttna bort.

Därefter blev varje tandläkarbesök en fasa där varje tandläkare lyckades förvärra fobin. Ibland hade jag hål som skulle lagas och tandläkaren frågade alltid om vi skulle prova utan bedövning först. Varför han ställde frågan vet jag inte för den var ju bara retorisk. Det blev ingen bedövning och jag konstaterar att inget barn borde behöva uppleva hur det känns när borsten närmar sig nervtrådarna i en infekterad pulpa. Den tandläkar-

skräck som dessa erfarenheter skapade, medförde att jag aldrig gick till tandläkaren frivilligt som vuxen, och när nöden väl tvingade mig dit slutade det illa.

Men tänder kunde försvinna även utan tandläkarbesök. Vi hade ett hörnbord mellan sofforna där jag brukade gömma mig när vi lekte kurragömma. När jag en gång skulle lämna mitt gömställe slog jag munnen i bordskanten så illa att två framtänder gick förlorade. Turligt nog var det mjölktdänder.

Betydligt angenämare var barnsjukdomarna. När jag var fem år fick jag vattenkoppor just innan sommaren började. Mina föräldrar hade gjort en strategisk resa till morbror Göte i Stockholm där sjukdomen härjade hos mina storstadskusiner. Sjukan var nog lindrig, för jag räknade prickar och var på gott humör, men jag gick förstås ner lite i vikt vilket inte var bra då jag var hemskt tanig i utgångsläget.

Värre än vattenkoppor var det som hände året efter när mina föräldrar för första gången hade lämnat mig ensam hemma för att uträtta ett ärende. Efter en stund hörde jag plötsligt steg i trappan upp till lägenheten och en mörk främmande röst som frågade om någon var hemma. Jag blev helt paralyserad av skräck. Det visade sig vara min mor som skulle skoja med mig; ett synnerligen dumt och ganska grymt skämt, vilket hon själv tillstår.

Några riktigt dramatiska händelser inträffade annars inte under de tre år vi bodde på torget. En historia har dock etsat sig fast. I början av 1970-talet inträffade en serie mystiska brott i Mönsterås då en okänd person gick runt och stack hål på bildäck. Detta drabbade även oss som hade bilar parkerade vid torget. Hjalmar Asp bestämde sig för att lösa problemet på egen hand. Sålunda tog han en yxa och bosatte sig i en liten

brun barack som han hade placerat på slänten utanför vårt hus. Där höll han sig vaken några nätter, men någon vandal dök som väl var aldrig upp. Jag kan än känna de kalla kårarna utmed ryggraden när mina föräldrar och Asp satt vid köksbordet och med allvarliga röster pratade om den gäckande skugga som drev runt på nätterna och skar sönder däck.

Hyran på torget motsvarade standarden, vilket gav ekonomiskt utrymme för annat. Min far hade nu börjat jobba på Stece och även om lönen var låg kunde vi lämna landet och åka ända ner till Medelhavet. Många svenskar hade vid denna tid börjat ta flyget till Mallorca, men resan var en del av upplevelsen och här skulle det minsann inte fuskas med flyg och charter.

1972 packades alltså bilen för campingsemester på Camping Union Lido strax utanför Venedig i Italien vid Adriatiska havet. Resan företogs tillsammans med mina kusiner Mikael och Roger och moster Else-Britt och Roland i Ruda. Först tog vi färjan över Östersjön och det var förstås ett stort äventyr för en unge som inte ens suttit i en eka tidigare. Och min första resa till havs kunde ha börjat bättre. Typiskt nog blåste det upp till storm och jag noterade att det inte var helt enkelt att uträtta sina behov på toaletten när man samtidigt fick anstränga sig maximalt för att hålla balansen på det gungande golvet där städerskan uppenbarligen hade öst på med flera lager grönsåpa. Till råga på allt gick en av fartygets motorer sönder och en allvarlig röst i högtalaren talade om att vi gick för halv maskin. Jag var för liten för att förstå om det var allvarligt. Min enda målsättning var att ta mig ut från toaletten och köpa på mig ett lager med Juicy Fruit.

Till slut nådde vi hamnen i Travemünde och sedan följde några tröslösa mil på Autobahn som ofta drog ut på tiden eftersom vi fastnade i de köer som alltid uppstod efter de oräkneliga olyckorna. Någonstans nedåt München eller Innsbruck slog vi upp våra tält i ett bedårande vackert alplandskap. Nästa dag fortsatte färden på slingriga serpentinvägar genom det ökända Brennerpasset. Resan var inte utan risker och i en av de värsta nedförsbackarna släppte bromsarna. Bilen skenade och jag hann uppfatta en förfärad man vid vägkanten som symboliskt högg av sig halsen med handen för att markera hur det skulle sluta för oss.

Kvinnorna var hysteriska och vi närmade oss i ohygglig hastighet en u-kurva där bilen skulle åka rätt ut för stupet och ändå våra liv om inget gjordes. När vi kom till vägkröken så fick Roland syn på en uppförsbacke rakt fram, så istället för att försöka ta kurvan med skrikande däck körde han upp i alpskogen och fick därigenom stopp på bilen. Som tur var låg det en mack i närheten där bromsarna kunde lagas. När vi kom fram till Italien så var incidenten bortglömd och nu väntade två veckor med sol och bad och äventyr.

Människor har ibland underliga uppfattningar om Italien, men det är på många sätt ett fantastiskt land med trevliga och generösa människor. Alla platser och människor jag mötte har stannat kvar och varje gång jag avnjuter italiensk mat eller vin längtar jag tillbaka till Fernandos restaurang med jordgolv där hönorna trippade fritt runt borden färdiga att nackas.

1975 gjorde vi om resan och i min ungdom skulle jag återvända tre gånger och uppleva ännu mer, men redan 70-talets resor var värdefulla. Det var stort att få komma till ett annat land som så totalt skilde sig från det jag var van vid. Kanske föddes

mitt intresse för främmande länder där, och även om jag aldrig kom längre bort än Italien så älskade jag att sitta med kartboken och drömma mig bort till platser som inte ens mina kommande geografilärare visste fanns. Min första yrkesdröm var att bli upptäcktsresande till avlägsna och tidigare utforskade delar av världen. Mitt största bekymmer var hur jag skulle slippa att bli uppäten av kannibaler.

### **Släkten**

I någon mån hade jag redan tidigare upptäckt att det fanns något bortom torget. Mina föräldrars lilla Folkvagn, som hade fört oss över hela landet, övergavs vid 1970-talets början för en Folkvagnsbuss som vi hade en kortare tid, innan det ännu en gång var dags för en mindre bil – en blå "Bubbla" med registreringsnummer GHW 082. Omkring 1973 tog min far körkort även för bil och kunde då äntligen slänga den gröna övningskörningsskylten.

Jag hade en sällsynt stor släkt som vi med viss regelbundenhet åkte runt till och gästade. Nog för att släkten kunde kivas inbördes, men vi höll ihop utåt när det krävdes. Grundläget var för det mesta ett slags fridsam gemytlighet men det var högt i tak i de ständigt pågående diskussionerna om företrädesvis religion och politik. Vi hade ingen akademisk tradition i släkten, så det handlade förstås inte om några djupa, intellektuella samtal, men icke desto mindre livliga meningsutbyten där småländsk klurighet blandades med argument som mer påminde om buffliga kanonkulor än vassa pilar med precision.

En dag varje helg var vikt för en tripp till mormor och morfar i Mjölerum. De var nästan alltid hemma, men följde ett par veckor varje år med sonen Beje och hans fru Elisabeth landet runt på tältsemester. Dessa utfärder fortgick långt in på 1980-talet när mormor och morfar var en bit över 80 år.

Morfar var en skicklig trädgårdsmästare och hade omvandlat den stora tomten till ett blomstrande konstverk. Annars låg morfar ofta i sängen trött av den kroniska huvudvärken, vars orsak ingen visste, men jag misstänker att 25 år bland gifterna på Jungner tog ut sin rätt. Han var också hörselskadad och slarvade med hörapparaten. Ibland när vi närmade oss stugan skälvde väggarna av ljudvågor och kikade man in genom fönstret så kunde man se morfar sitta framför TV:n med örat mot högtalaren. Men morfar var ännu stark. När han tog tag i min hand för att busa var det omöjligt att komma loss. Då passade han på att ta fram snusdosan för att ge mig lite av det svarta guldet. På skoj förstås. Snuset hade varit morfars följeslagare sedan ungdomen och han hade alltid en prilla under överläppen.

Mormor höll ihop den enorma släkten. Oftast såg man henne göra någon syssla i köket om hon nu inte stod med hackan ute i potatislandet. Mormor var snäll, men kunde ibland visa en småtetchighet som bottnade i en obeveklig rättskänsla. Rättvisa, arbetsmoral och gudfruktighet var mormors rättesnören. Ibland kunde hon kanske vara lite väl rak och såra den som inte levde upp till hennes förväntningar. Men mormors ärliga attityd och förmåga att hela tiden hålla huvudet högt satte spår. Jag kan inte påstå att hon skämde bort mig, men i en värld där nästan alla ville göra mig till någon annan, så var det skönt att ha någon som alltid gav moraliskt stöd och villkorslös kärlek. Mormor blev mitt stora föredöme. Inte för att hon var perfekt, utan för att hon så genuint och passionerat stod upp för det hon trodde på.

Av min mors syskon bodde bara Beje, Kjell och Else-Britt kvar i bygden. Besöken i Ruda hos moster Else-Britt och Roland blev många och var alltid uppskattade eftersom jag fick leka



med mina kusiner Mikael och Roger. Under de här första barnåren blev det mest dagturer, men när jag blev lite äldre fick jag ofta sova över på loven.

Som liten pojke var det morbror Beje som stod mig närmast. Kanske för att han aldrig hade förlorat barnasinnets utan så engagerat deltog i alla spel och sporter. Jag vet inte hur många timmar vi ägnade oss åt ishockeyspel och badminton och alltid med livet som insats. Bejes "jaaaau!!!" när han vann blev ett lika ilsket "Naij!!!" när han förlorade, vilket han oftast gjorde. Beje hade en gång förlorat några fingrar i en maskin när han utbildade sig till bagare, så han hade sällan någon chans i det tekniskt krävande ishockeyspelet. Men han gav sig aldrig och tillhörde den sällsynta kategori av vuxna som aldrig förlorade medvetet för att hålla barnet på gott humör.

När vi hade spelat färdigt övergick jag till att läsa Lilla Fridolf och 91.an som Beje prenumererade på. Beje och jag delade dessutom erfarenheten av att vara favoriserade av mormor, vilket i hans fall handlade om att han var yngste sonen. Beje gifte sig sedermera med Elisabeth som var en av de snällaste kvinnor jag har träffat. Men eftersom Elisabeth kom från en välbärgad familj av centerpartister så kunde det inte ske utan att släkten höjde på ögonbrynen. Hela släkten bestod officiellt av socialdemokrater som var noga med att hålla rent åt både höger och vänster. Gifte man sig utanför sin klass så fick man finna sig i en och annan gliring.

I en liten stuga mitt ute i skogen på Hornsös marker bodde morbror Kjell med sin hustru Karin och tolv barn. Om vi bortser från barnbidraget så försörjde han sig som marknadsknalle med Jesustavlor som huvudsaklig inkomstkälla. Med sitt långa skägg påminde han närmast om en gammeltestamentlig

patriark. Han hade en gång genomgått en radikal omvändelse, blivit frälst och medlem av Mönsterås Pingstkyrka. Men han visade sig vara för radikal även för det sammanhanget. Saken ställdes på sin spets när han mitt under en gudstjänst ställde sig upp och vände sig till pastorn: "Det är inget fel på dig bortsett från att du har glasögon. Du borde be Gud bota din dåliga syn." Därmed hade han gjort sig omöjlig och blev utsluten. Hans fru och barn erbjöds vara kvar, men de valde förstås att vara lojala med Kjell. Familjen drogs allt mer till Maranatarörelsen som var en utbrytning och präglades av hård kritik mot pingströrelsens kommersialisering och stelnade former. Maranatas gudstjänster var betydligt friare än pingströrelsens och kännetecknades av energiska predikningar, medryckande sånger, handklapp och extas. Rörelsens spektakulära sångare Målle Lindberg lockade folk långt utanför de frikyrkligas kretsar. En gång landade han likt Jesus från himlen i en helikopter och han lär också ha haft med sig ett badkar där han döpte dem som blivit frälsta under sammankomsterna. Målle var emellertid en ganska harmlös figur jämfört med Maranatas ledare Arne Imsen som genom att förespråka både helbrägdagörelse och aga snart drog till sig Socialstyrelsens blickar. Aga var visserligen inte förbjudet än i Sverige, men att ta med sig barn på extatiska möten och bota sjuka räckte gott och väl för myndigheternas ingripande. Endast Landstinget fick ju bota sjuka och extatisk religion var farlig eftersom den låg utanför statens kontroll och ytterst hotade folkhemmets ordning.

Det ryktas att sociala myndighetspersoner smög omkring även utanför Kjells stuga, vilket inte förefaller osannolikt då det gick många historier om hans stränga uppfostringsmetoder, men jag vet inte hur mycket som var sant. Helt klart är att någ-

ra av barnen inte för särskilt väl och att krockarna med samhället blev brutala.

Kjell levde som han lärde och var i det avseendet helgjuten. Under många år vägrade han skaffa löständer, eftersom Gud skulle göra så att det växte ut nya tänder. Kjells radikala religiositet medförde att många i släkten gjorde sig lite lustiga över honom, men det vore en överdrift att påstå att han var släktens svarta får. Så var det inte. Personligen tyckte jag om både Kjell och Karin även om vi sällan var eniga om något. De var alltid öppna för livliga diskussioner och hade ett visst sinne för dråplig humor som nog gick många förbi.

Ibland gick färden längre bort för att hälsa på de andra anförvanterna. Helst hade jag stannat hemma, men var alltid tvungen att följa med på de dryga resorna som ibland tog flera dagar i anspråk. Som tur var saknade baksätet säkerhetsbälte så jag kunde röra mig fritt i bilens bakre regioner. Bakom sätet fanns ett litet utrymme där jag brukade sätta mig på tvären och läsa serietidningar för att få tiden att gå.

Morbror Gotthard var en godmodig man som hade slagit sig ner i ett stort äldre hus på landsbygden utanför Emmaboda. Även han var frireligiös och umgicks i Maranatakretsar, men han gjorde inte ett lika strängt intryck som Kjell. Gotthard ägde en varm humor och även om jag aldrig lärde känna honom ordentligt så tyckte jag spontant om honom.

Gotthards tvillingsyster Lisa var bosatt i Kvarnlyckan i Vassmolösa ett par mil söder om Kalmar. Moster Lisa var en energisk färgstark kvinna som jag hade starka sympatier för; lika envis som mormor, men också lite nervös. Hon var mor till Anders som ofta besökte vårt hem när jag var liten. Anders var en orolig konstnärssjäl som målade fantastiska tavlor, men

sedermåra hamnade i drogtråsket, och just som han hade kåmpat sig tillbaka och fått ordning på sitt liv gick han bort alldeles för tidigt.

Mostern med det besynnerligaste namnet hette Herdis och gästades alltid under industrisemestern. Hon framlevde sina dagar med sambon Harald i den vackra och anrika lilla blekingestaden Sölvesborg. Någon gång hände det att vi åkte de 20 milen förgåves eftersom Harald inte alltid ville öppna för folk. Om han lät oss komma in var han emellertid alltid ytterst belevad med en i det närmaste intellektuell framtoning. Ingen mer än Herdis begrep sig på Harald som var en stor gåta för alla oss andra. Harald blev med åren en mytomspunnen gestalt ungefär som Yetin eller Näcken och jag kan tycka att det är tråkigt att jag aldrig hann träffa honom som vuxen.

På äldre dar flyttade Herdis till Mönsterås och sedermera till barndomshemmet i Mjölerum och jag fick då anledning att träffa henne oftare. Hon rökte emellertid hårt och drabbades av kol. Likväl rökte hon in i det sista på ren trots.

Slåkten var inte förskonad från sorgliga levnadsöden. Moster Verna i Tidaholm var en svårt prövad kvinna, kuvad intill osynlighet. Man såg det på henne; alltid håglös och nervös utan egen vilja. Albin slog henne och var notoriskt otrogen redan från bröllopsdagen. En av sönerna lyckades spela in ett samtal där Albin smidde planer med sin älskarinna och jag har av någon outgrundlig anledning en kopia av kassetten i min ägo. Som om det inte räckte med en elak man förlorade hon sin son Krister i en motorcykelolycka. Vid tidpunkten för den tragiska olyckan hade Verna faktiskt samlat mod och lämnat Albin för att bosätta sig i Mönsterås där hon hamnade under vårt beskydd och levde upp under något år. Men så en dag i

juni 1974 körde Krister rätt in i väggen vid Citybaren på Storgatan (Höjdens lågprishotell idag) och omkom. Olyckan förde henne tillbaka till Albin och allt återgick till det vanliga. Några år senare drabbades hon av MS, vilket ytterligare begränsade hennes liv. Jag har ofta undrat varför just Verna som var så snäll drabbades av allt det onda.

Morbror Göte hade hamnat längst bort i Stockholm och anpassat sig väl till stadens tempo, även om det var något tragiskt över Götes gestalt som jag först som vuxen fick en liten inblick i. Göte var lite för busig och jag orkade helt enkelt inte med honom. Mina huvudstadskusiner tror jag tyvärr aldrig att jag växlade ett enda ord med, men de gav mig vattenkoppor och det är gott så.

Mina mostrar och morbröder i släktens periferi kom kanske inte att spela någon avgörande roll i mitt liv, annat än att de åskådliggjorde hur olika livets lotter kunde te sig. Någonstans anade jag att den trygghet jag levde i och tog för given inte var alla förunnad.

Min fars släkt var betydligt mindre och vi umgicks bara regelbundet med Alvar, Aina och Erik. Det hände också att vi hälsade på hos farmor Sigrid som bodde med sin vuxna son Ebbe i Krokstorp. Ebbe var jag rädd för efter att han vid ett tillfälle hade förbannat mig när jag råkat gå i vägen för hans stora svarta bonnstövlar. Jag var långt ifrån ensam om att akta mig för Ebbe eftersom han var en hård man som i alla lägen gick sin egen väg. Körkort och byggnadslov var för honom onödiga struntsaker som han ansåg sig kunna ge blanka faan i. Men jag vet inte vilket liv han hade haft, så vem är jag att döma.

Några år in på 1970-talet tvingades Sigrid lämna den lilla stugan i Krokstorp och flytta till långvården i Oskarshamn där

hon fick amputera ett ben. Så småningom flyttade hon in på det nybyggda ålderdomshemmet Åshaga där hon hade sitt hem den sista tiden. Sigrid var så tystlåten att jag aldrig fick någon bra kontakt med henne. Min riktiga farmor, Karin i Karlstad, började vi inte hälsa på förrän när jag var i 12-årsåldern och hon förblev tyvärr också en främling.

Ibland brukade en ungtkarl som hette Stig hälsa på oss på torget. Han hade för vana att vandra runt i köpingen med huvudet lite på sned och kika in i alla fönster. Förmodligen var han väldigt ensam även om han ofta bjöd på sitt glada skratt. Vi brukade bjuda honom på en rundtur i Folkvagnen och han blev då så tacksam att han nästan alltid ville bjuda oss på korv med mos vid Irenes gatukök på Sjögatan.

### **Frälsningen och förbuden**

När jag var sex år genomförde mina föräldrar en resa av en helt annan karaktär, som medförde att även Jesus började kännas som en främling. Efter några lugna barnaår i Guds och kyrkans famn så blev mor och far nämligen frälsta och medlemmar av Pingstkyrkan. Mötet med denna nya värld, som jag hittills bara hade skymtat i släktens utkanter, skedde abrupt och blev delvis traumatiskt. Jag älskade att med barnets oskyldiga glädje sitta vid min fars rullbandspelare och lyssna på inspelningar av Svensktoppen. Men så en dag kom min mor och stängde av musiken. Hädanefter skulle det inte bli mer svensktoppsmusik. All musik som inte handlade om Jesus var synd. Och det var bara början.

Jag sattes omedelbart i söndagsskola med Samuel Thunberg som lärare. Han såg ut precis som Jesus på tavlan hemma, så till en början trodde jag att det var Jesus som jag mötte varje söndag. Misstaget reddes emellertid ut, men även den mer osynlige Jesus blev plötsligt väldigt påtaglig och om han bara

hade varit som den snälle och gemytliga pastor Sven så hade det aldrig blivit några problem. Men pastor Sven var hyggligare än Jesus med alla reglerna. Pastorn kunde förstås inte ha koll på vad varje medlem gjorde i vardagslivet och där fanns åtskilliga som ännu hade äldre tiders syndakatalog som kompass för sig själva och andra. De hade satt ihop regelverk som inte hade någon som helst förankring i skriften. Kanske var det missriktad omsorg som hade slagit över till rena gemenheter när gränsdragningarna gentemot världen skulle göras.

Guds tanke med mitt liv hade dittills varit inbäddad i bomull. Men nu blev marken minerad och världen avgränsad med taggtråd. Det gällde att kliva rätt för att en dag få följa med Jesus till himmelen. Nåd förvandlades till prestation. Korset omvandlades till en himlastege. Jag kunde förstås inte formulera det med dom orden, men idag förstår jag ju varför det alltid kändes så tungt. Den frihet som Guds Ande ger kunde inte frodas med ett så strikt prestationsbaserat regelverk uttänkt av välmenande men överhettade människohjärnor som inte tyckte att det räckte med tio Guds bud.

Nu gällde det att undvika de farligaste minorna som i huvudsak begränsade sig till förströelser som dans, världslig musik, bio och kortspel. Ett särskilt ont öga hade Gud till Roxybiografen och, när jag blev lite äldre, klassfesterna med dans och ABBA-musik i Mölstadskolan. Att välja ett biobesök när man kunde sitta hemma och be var slöseri med den tid vi fått och ytterst sett en förolämpning mot Gud. Och dans kunde sätta igång krafter som var svåra att tygla.

Genom att koppla begreppet synd till vissa nöjen, så fick jag förstås en felaktig och ytterst ytlig uppfattning om vad synd

är. Om de hade exemplifierat synden med elakheter som att vara tarvlig mot sina kompisar, mobbning eller girighet, ja, då hade jag säkert kunnat ana något om människans problem och varför Jesu försoningsverk var så viktigt. En Jesus som förlät mig för att jag dansat på klassfesten eller sett Kalle Anka och hans vänner på Roxy begrep jag mig inte på.

Pingströrelsen hade ingen utvecklad teologi eller känsla för skapelseplanet och saknade insikt i människors behov av avkoppling. Jag skulle till och med vilja påstå att den motsättning man skapade mellan andens liv och livet i skapelsen var på gränsen till gnosticism.

Förunderligt nog hade vi ändå TV och i början av 1970-talet inköptes till och med en färg-TV som stod bredvid kakelugnen. Jag minns inte särskilt många barnprogram från de tidiga åren, men erinrar mig att jag fann Vilse i pannkakan erbarmligt trist. Tårtan var däremot en fenomenal serie om några udda bagare och deras café, låt vara att varje avsnitt alltid mynnade ut i en absurd orgie i snorkråkor och andra föroreningar. Men det var så svenska barnprogram såg ut på 1970-talet. Det skulle vara neurotiskt och lite smått anarkokommunistiskt med en touch av perverterat äckel.

Jag brukade också få se John Blund som var småttingarnas favorit i TV-magasinet Halv sju där han åkte omkring i en rymdraket och kastade sand i barnens ögon så att de skulle bli sömniga och ge föräldrarna lite kvällstid tillsammans. Om jag nu mot förmodan ville sova så berodde det nog mer på Lennart Svans feminina röst som jag fann ytterst skrämmande och onaturlig. I samma program visade man en desto roligare dockserie som hette Drutten och Gena. Vad Drutten var av för art blev jag aldrig klok på, men Gena var i alla fall en charmig



krokodil med grov röst som med rätta blivit kultförklarad. Jag brydde mig knappast om att karaktärerna kom från Sovjetunionen, men de vuxna tyckte förstås att det var lustigt. Som sjuåring såg jag också min första deckare med en man i lång rock som hette Columbo i huvudrollen. Det var stort.

När jag blev lite äldre såg jag med stor entusiasm Fem myror är fler än fyra elefanter som lyckades kombinera charmig underhållning med finurlig pedagogik. Samspelet mellan Magnus hysteri och Brasses alternativa intelligens var underbart. På lovens morgonprogram för barn visades nästan alltid Scooby Doo som var min tecknade favorit. I övrigt var det nog inte så många barnprogram som satte några djupare spår. Emil i Lönneberga var förstås rolig och serier som Kråkguldet och Kullamannen uppskattades mycket på grund av spänningen. Allan Redo, privatdetektiven med hunden Hund och mottot "Ryck ut, slå till, avslöja!", var också en fin liten serie. TV:n blev i vissa avseenden en oas, eller om du så vill en trojansk häst, när alla andra nöjen förbjöds.

I kyrkan lyssnade jag ibland på predikningar som nog inte var ämnade för barn. Jag minns särskilt de predikanter som med darrande stämma frågade om vi var redo om Jesus skulle komma tillbaka för att hämta sin brud, vilket han kunde göra vilken dag eller natt som helst. Skulle då jag få följa med? Det hände att jag drömde mardrömmar om att Jesus verkligen hade kommit tillbaka. Av någon outgrundlig anledning hade han valt torget i Mönsterås som landningsplats och nu fick alla ställa upp sig på led för att få sin dom avkunnad. Jag kan ännu minnas ångesten där jag stod i kön och väntade på min straffdom.

Trots att min värld blev kringskuren och Gud en farbror som darrade av helig vrede, så har jag ett fint minne från när jag var sex år. Kanske för att det låg bortom alla krav och regelverk. Min mor undrade en dag om jag också ville bli frälst, och det ville jag. Jag begrep förstås ingenting, men böjde ändå knä med mamma vid soffan och bad en bön till Jesus att jag nu ville tillhöra honom. Efteråt var jag besynnerligt glad och sprang lycklig omkring i köket och sparkade på en fotboll. Jag är än idag förundrad att jag som sexåring kunde få uppleva en sådan genuin glädje inombords när jag i övrigt var ett mycket allvarligt och nästan lillgammalt barn, och som vuxen, på grund av ett visst tungsinne, sällan har kunnat se tron återspeglas i känslolivet.

Men det fanns ändå ett grundproblem. Jag fick inte ha Jesus ifred. Som barn kunde jag givetvis inte skilja på församlingens regler och Jesus. Om nu Jesus var så snäll som farbror Sven och hade gjort mig så glad efter bönen vid soffan, varför tog han då ifrån mig det jag tyckte om mest? Som väl var kunde jag fortsätta mina utelekar som vanligt, varför tillvaron i andra avseenden inte påverkades särskilt mycket. Livet levdes ju i stor utsträckning utomhus som gatpojke.

För mina föräldrar tillstötte vissa komplikationer eftersom de kom utifrån och därför inte hade församlingens alla regler i blodet. De var socialdemokrater, vilket föranledde några av församlingens mest ideologiskt medvetna damer att ringa hem till oss och påtala det olämpliga i detta. "Vi har vårt parti", hette det. Partiet som åsyftades var förstås KDS, numera KD. Men mina föräldrar gav i detta avseende aldrig vika, vilket hedrar dem. En annan lojalitetskonflikt uppstod när mina föräldrar inte bröt med Svenska Kyrkan, trots att man ofta fick höra hur många fel de hade, om de nu ens var frälsta

där. Det här var första gången jag upplevde de spänningar som kan uppstå när man lever i två världar med olika normer och beteendemönster, även om jag som barn inte kunde formulera det i ord.

Mormor och morfar var inte heller särskilt förtjusta i "de där pingsvännerna" och särskilt morfar gav ibland uttryck för öppen antipati. De var gammalkyrkliga och hade genom sonen Kjells religiösa utveckling inte särskilt goda erfarenheter av vad frikyrkan kunde göra med människor.

När jag var sju eller åtta år fick mina föräldrar ett erbjudande om en lägenhet i Pingstkyrkans lokaler. Kanske hade de innerst inne också tröttnat på att hugga ved, elda och bära vattenspann. Flyttbussen gick igen. Men torget hade för alltid fått en plats i mitt hjärta och skulle under flera år framöver utgöra kärnan i det område som jag och mina kompisar rörde oss i.

### **Lekskolan**

Året innan skolan började skulle man gå i lekskolan några timmar varje dag. Den låg nere på Hagagatan ett par hundra meter från mitt hem på torget. På den tiden hade barnen betydligt större rörelsefrihet än idag och jag gick både dit och hem själv. Först tog jag mig ner för den långa trappa som än idag ligger i Kaninbackens västra sluttning. Sedan gick jag förbi Torghallen och passerade den livligt trafikerade Torggatan innan jag avslutningsvis gick hundra meter in på Hagagatan.

Lekskolan var en fin tanke. Lek var ännu något legitimt som barn med fördel kunde ägna sig åt. Därför var det ingen som ifrågasatte ett uppsluppet år utan genomtänkt pedagogik. Jag minns att det fanns en kille på min avdelning som kunde läsa lite, vilket betraktades som sensationellt. Annars var det inte

meningen att vi skulle lära oss läsa i lekskolan, utan det mesta handlade just om lek. Nu för tiden är det annorlunda. Det heter inte längre lekskola utan förskoleklass och det har skett en allt större förskjutning från lek till regelrätt undervisning.

Min lekskola låg i ett litet tegelhus med två avdelningar som hette Blåklockan och Gullvivan. Jag blev gullvivan. Byggnaden finns kvar än och är inne på sitt sista år som "dagis".

Varje dag skulle man ha med sig frukt och mockasiner. Mamma skickade alltid med mig en banan och jag var så opraktisk att jag ibland fick be om hjälp att skala den. Mockasinerna var ett än större bekymmer eftersom jag inte kunde ta på dem själv, utan fick be fröken hjälpa mig. Det var det första tecknet på den fumliga otekniskhet som har förföljt mig hela livet.

Fröken Carina hade god hand om oss busungar. Vi fick pyssla, måla, snickra och väva. Själv avstod jag av ren självbevarelse-drift från att snickra. Att väva var däremot fantastiskt roligt och jag lyckades få mina föräldrar att köpa mig en egen liten vävplatta som jag vävde små mjuka mattor med.

Om det var i lekskolan jag lärde känna Peo eller om vi redan hade träffats på torget vet jag inte. Båda var lite blyga och i skygghetens skugga fann vi varandra som goda lekkamrater.

Varje dag hade vi samling i en ring på golvet då vi åt frukt och sjöng "Vad gör du lilla råtta..." Eftersom Per var den ende som kunde läsa så fick han alltid nöjet att riva loss dagens datumlapp från almanackan och tala om vem som hade namnsdag.

Roger med det lockiga håret var snabbast och bestämde, så utelekarna bestod framför allt av springtävlingar. Men Roger

var alltid schysst och gjorde sig aldrig lustig på min bekostnad trots att jag alltid kom näst sist. Sist kom alltid Anders.

Så kom då dagen när jag försatte hela lekskoleklassen i chock. Jag hade fått ett par ljusbruna skor som gjorde mig fjäderlätt. På morgonen den första dagen med de nya skorna anlände jag som vanligt till lekskolans grusplan. I väntan på att få komma in var det alltid springtävling mellan de omkringliggande hyreshusens gavlar. Alla pojkar ställde upp sig på rad - precis som vanligt. Alla visste att Roger skulle vinna - precis som vanligt. Klara, färdiga, gå! Och så satte vi fart. Mina mirakel-skor gjorde att jag flög fram som en gasell. Skorna bet och rasslade i gruset och med tio meter kvar till Hagagatan åttas gavel låg Roger och jag sida vid sida i en rafflande duell. På något märkvärdigt sätt lyckades jag sätta handen i väggen före Roger som för första och sista gången fick se sig besegrad. Jag var Mönsterås okrönte hjälte och den närmaste tiden blev det inte så många springtävlingar, utan vi kunde i lugn och ro ägna oss åt andra lekar.

Fröken Carina skulle föda barn och vi fick en alldeles för mjuk och oerfaren vikarie. En spärr släppte uppenbarligen för plötsligt blev Peo och jag lekskolans värsta rackarungar. Vi smet undan när det skulle städas, saboterade och svor.

Det hände förstås att Peo var sjuk och då lekte jag helst ensam. Fröken blev då orolig och frågade om jag verkligen inte ville vara med de andra barnen och hoppa hopprep, men det ville jag inte. Jag värjde mig mot att pressas in i ett sammanhang jag inte själv hade valt.

När jag kom hem efter en dag på lekskolan väntade alltid mor hemma. På 1970-talet hade hon en kortare period hemarbete då hon bockade fjädrar åt Stece, men det var så dåligt betalt att

hon snart slutade. Kvinnorna blev utnyttjade av företaget som drog hem vinster genom billig kvinnlig arbetskraft. Att vara hemmafru innebar jobb så det räckte.

Hemmafrun var i grunden en småborgerlig idé. På 1800-talet var det ett tecken på status om man kunde hålla sig med en hustru som på sin höjd behövde leda och fördela arbetet i hemmet och representera sin make på möten och middagar. Idén utvecklades sedan av Socialdemokraterna när de utformade folkhemmet efter andra världskriget. I ett välfärdsbygge så skulle ju inte bara de rikaste familjerna ha råd med hemmafru. Nej, även arbetare skulle få denna möjlighet. Mannen skulle således arbeta utanför hemmet och försörja familjen, medan kvinnan skulle fostra barnen och sköta hemmet. Enkelt och funktionellt.

Hemmafrusystemets glansdagar varade fram till 1970-talet. Därefter skulle kvinnor i högre grad än tidigare ut på arbetsmarknaden och Socialdemokraterna började utveckla dagens system med dagis och fritids. För att finansiera systemet höjdes skatterna, vilket gjorde det oerhört svårt för många familjer att leva på en lön.

Socialdemokraterna har ofta försökt framställa sig som det parti som löste de bojar som fjättrade kvinnorna vid spisen. Men faktum är alltså att det var Socialdemokraterna som införde hemmafrusystemet. När det sedermera avvecklades berodde det inte på att man avsåg att frigöra kvinnan, utan på att Sverige saknade arbetskraft. Hemmafrusystemets avskaffande var ett sätt att frigöra arbetskraft för ökad tillväxt och få in mer skatt för den växande offentliga sektorn.

Det är först på senare tid som man utifrån feministiska perspektiv har vanärat hemmafrusystemet och beskrivit det som

ett kvinnofängelse befolkat av gråtande slavinnor bundna vid spis och skurborste. Men även om min mor sörjde de studier hon aldrig fick chansen till, så satte hon en ära i att sköta hem och barn. Jag kände mig alltid trygg när jag efter avslutad lek eller skoldag närmade mig hemmet där mor väntade. Ofta mötte mig även doften av nybakade bullar. Man kan förstås raljera över den romantiska syn jag här ger uttryck för, men den trygghet som en närvarande mor ger, kan inget dagis förmedla hur duktig personalen än är. Inget kan ersätta en moders kärlek och omsorg.

Barndomen beskrivs ofta på två diametralt olika sätt i litteraturen som båda är schabloner svåra att dekonstruera.

I den första schablonen är barndomen en mörk period präglad av förtryck och alla tänkbara lidanden. Det handlar ofta om missbrukande föräldrar, stryk, mobbning, fattigdom eller en allmänt oförstående och kärlekslös omgivning. Barndomens trauman får sedan förklara vuxenlivets neuroser eller, mer sällsynt, så kontrasteras den mörka uppväxten mot ett betydligt soligare vuxenliv där livsfärden beskrivs som ett slags psykisk eller ekonomisk frigörelse.

I den andra schablonen förtränger man barndomens mörkare stråk och skildrar en värld av kärleksfulla föräldrar och lyckliga lekar på mysiga bakgator där solen alltid sken, allt under bus och stöj med kamrater som höll ihop i vått och torrt. Knappt ett skrubbsår får plats. Barndomen blir det förlorade paradiset som aldrig kan återvinnas och det förlorade ljuset från barndomen förmörkar vuxenlivet i så hög grad att endast nostalgin förmår ge tröst.

Även om de två schablonerna säkert kan användas för att säga något om mitt liv, så vill jag försöka undvika att fastna i dem och istället ge en mer nyanserad bild av barndomen.

Mina sex första år hade i många avseenden varit trygga med starka inslag av idyll. Jag var omgiven av människor som älskade mig och som lät mig leka och lära mig av mina misstag. Livets avigsidor hade jag också fått smaka, men de begränsade sig trots allt till några daskar i baken och ett par utslagna tänder, stelfrusna leenden, pissmyror, tandläkare, narkosköterskor och så den nya Jesus som inte tyckte om Svensktoppen eller de roliga disneyfilmerna på Roxy. Trots några frågor som pockade på svar så var jag nyfiken på livet och definitivt redo att ta mig an skolan. Jag skulle ju bli upptäcktsresande. Helst på jorden, men annars gick det lika bra med rymden.



## II. Mölstadskolan 1974-1980

*Ingen kommer helt oskadd genom skolåren. De få av oss som gjorde systematiskt motstånd, som aldrig läste, som fuskade och ljög kom billigast undan. De flesta kom ut som själlösa invalider. (Hans Scherfig)*

### **Den stora besvikelsen**

När jag med skygg, nedslagen blick och på lite darriga ben klev in i klassrummet på Mölstadskolan måndagen den 19 augusti 1974 så var det för att lösa mysterier. Jag minns tydligt hur stolt jag var och hur det liksom pirrade i magen av både ängslan och förväntan.

Men det blir ju inte alltid som man tänkt sig. Drömmarna om att få utforska världen kvävdes ganska omgående av en skola som var förprogrammerad att mata mig med den kunskap läroplanen föreskrev. Så lyder min korta vuxenanalys. Som barn upplevde jag det väl mer som att jag drunknade i en bottenlös bassäng av plus och minus och bokstäver. Det är svårt att i detalj återge de känslor jag som barn hade eftersom skolan snabbt blev en så självklar del av vardagen.

Som sjuåring kunde jag inte heller klart se den process jag befann mig i eftersom jag litade på att vuxna alltid gjorde allting rätt. Det kan ta lång tid innan barnets tillit har raserats så pass att det förmår stå på egna ben och tänka självständiga tankar om sig själv och skolan. Därför måste jag göra en tillbakablick-

ande utvärdering, även om det alltid finns en risk att man gör en kategorisk och orättvis efterhandskonstruktion. Men det är min ärliga och genomtänkta mening att skolan saknade den lyhördhet som krävdes för att kunna väva in barnens redan förvärvade intressen och begåvningar i den obligatoriska undervisningen.

All den naiva nyfikenhet som jag hade med mig i bagaget var om inte en belastning, så i alla fall ingenting som uppmuntrades. Det var ingen större mening att ställa frågor om Nya Guineas djungler när fröken ville att jag skulle sitta och traggla med "mor ror" och "far är rar". I årskurs tre hade vi ännu inte kommit i närheten av Nya Guinea utan på sin höjd fått lära oss att jorden indelas i sju världsdelar och sex kontinenter. Jag funderade kanske inte så mycket på det, men det där förväntansfulla pirret jag hade i början försvann och ersattes inte av någonting.

Ambitionerna begränsades därför ganska snart till att klara nästa prov. Även om jag ganska tidigt förstod att det inte var särskilt förnuftigt att lära mig skolboken utantill, så höll det i alla fall fröken på gott humör och om det ville sig väl kunde jag vid sällsynta tillfällen få beröm. Och beröm är en knepig drog som bygger upp självförtroendet, på samma sätt som kritik bryter ner det.

Beröm kan vara förrädiskt om man blir beroende av de känslokickar det ger. Barn har nämligen inte hunnit bygga upp någon djupare självkänsla som de kan vila trygga i, utan blir lätt känslomässigt beroende av lärarnas positiva omdömen för att må bra, medan de mår dåligt när de får kritik. Så var det även för mig och därför kunde mitt självförtroende skifta från dag till dag.

Självkänslan ligger djupare och skiljer sig från självförtroendet i den meningen att den inte baseras på vad du presterar utan är förankrad i ditt orubbliga värde som människa. Du kan gå ut ur skolan med bottenbetyg men med en fantastisk självkänsla om du har förstått att ditt människovärde aldrig beror på din prestation. Som barn är det svårt att göra den distinktionen, och därför kan upprepad kritik ge djupa sår i själen och skada personligheten.

Min längtan efter att få utforska det okända lades alltså i malpåse, även om jag i någon mån lyckades hålla lågan vid liv via olika fritidsintressen. Men det skulle dröja nio år innan jag träffade en lärare som bejakade min fallenhet för att forska och som förklarade att det var viktigare att sätta in kunskaper i ett sammanhang än att kunna rabbla skolböckerna utantill för att få alla rätt på proven.

Man bör förstås fråga sig varför skolan inte bättre tog tillvara på alla de talanger och intressen som vi barn hade med oss när vi klev in i lärdomens värld. Varför slocknade så många ljus? Varken skolpolitikerna eller lärarna var ju, med vissa undantag, elaka eller obegåvade, så det handlade av allt att döma om konsekvenser som man inte lyckades förutse när man fattade beslutet. Det var alltså en form av inkompetens.

I Sivar Ahlruds pojkboksserie om Tvillingdetektiverna filosoferar tvillingarnas beläste kusin Hubert vid ett tillfälle över skolornas utformning och sätter fingret på en ibland förbisedd faktor: "Hubert älskade skolor, och han kunde aldrig begripa varför de flesta skolhus skulle vara så tråkiga och oinspirerande. Just skolorna där barnen tillbringade så mycket av sin tid borde väl vara särskilt pyntade, glada och luftiga lokaler med

rymd i och inte en samling celler som kom en att tänka på ett fängelse.”(Hubert Norlén i Tefatsmysteriet, 1956).

Hubert hade onekligen rätt. Det finns ingen anledning att provocera för sakens egen skull, men nu är det ändå så att de klassrum där jag tillbringade tolv år av mitt liv var direkt avtändande för viljan att lära, även dem på Mölstadskolan. Där fanns ingenting, inte ens en tavla eller några böcker, som ingav en känsla av bildning eller som stimulerade min vilja att förstå hur världen hängde ihop.

Skolan byggdes vid 1960-talets början och var visserligen modern för sin tid med tämligen ljusa lokaler och varmt tegel som huvudmaterial, men klassrummen var erbarmligt rätlinjiga och bleka. Den stumma stol jag satt på gav träsmak redan efter en kvart och framför mig hade jag en mossgrön bänk med en urgröpt grop som förvaringsutrymme. Ut mot vägen satt stora otvättade fönster och en liten branddörr som aldrig öppnades. På motsatta sidan fanns det skåp och bänkar med stenciler som låg huller om buller, vilket gav ett kaotiskt och slarvigt intryck. Längst fram var svarta tavlan, en kateder och en liten tramporgel. Det mesta gick i olika bruna nyanser.

Det är min bestämda övertygelse att man borde ha skämt bort varje elev med en mjuk skön biostol, ett mysigt litet skrivbord med bokhylla och inte minst möjlighet att avskärma sin studieplats med mobila väggar.

Men nu satt vi där vi gjorde och estetiken gick hand i hand med den själsdödande pedagogiken. Mölstadskolan var, liksom de flesta svenska skolor, en papegojskola – det vill säga att vi lärde oss upprepa utan att förstå och lyda utan eftertanke. Alla skolor borde ju vara kloka uggleskolor där man lär sig att ställa frågor och se sammanhang. Självklart måste man lära

sig vissa grunder, men när det stannar vid att efterhärma stagnerar både människor och samhällen. Tänk om vi istället hade fostrats till att bli små rumpnissar, ni vet de där små skogsvarelserna i Ronja Rövardotter som hela tiden frågar "voffor gör di på detta viset?".

Givetvis fanns det exceptionellt bra lärare som trots klassrummens utformning och tidens pedagogik kunde inspirera sina elever, men de var sällsynta. De flesta var givetvis inte heller katastrofalt odugliga, utan välmenande instruktörer som fastgjutna i strukturerna gjorde allt de kunde för sina elever. I några fall hade systemet dessvärre dragit till sig psykopater som fick fritt utlopp för sina behov av att förnedra andra, vilket ibland slog över i ren sadism - lärare som njöt av att vid läxförhören stanna extra länge vid elever som inte kunde svara för sig, för att sedan göra sig lustiga över dem inför hela klassen. Jag skulle komma att möta alla sorterna.

Den politiska grundtanken var givetvis inte att kväva elevernas lust och nyfikenhet. Inte heller att utsätta så kallade studiesvaga elever för sadistiska examineringar. Tvärtom - i det socialdemokratiska folkhemmet så skulle skolan vara en frigörande progressiv kraft som slog sönder gamla klasstrukturer och gav alla elever oavsett bakgrund en chans att nå vilken samhällsposition som helst och leva ett gott liv. Pengar eller börd skulle inte längre vara avgörande, utan begåvning och flit. I någon mån blev det säkert också så - man kunde definitivt komma från samhällets botten och bli framgångsrik direktör eller i alla fall hitta sin nisch och bli en kugge i maskineriet - men för minst lika många blev grundskolan en tvångströja och en plåga. Redan som liten led jag med dem som varje matte- eller svensklektion fick gå iväg till en så kallad hjälpfröken. Därmed pekades de tidigt ut som studiesvaga och fick en

stigmatiserande stämpel i pannan. En gång hjälpklass, alltid hjälpklass.

I själva verket tror jag ingen går helt oskadd genom skolåren och det beror inte bara på brister i pedagogiken. Det handlar också om att en av skolans uppgifter är att omforma barn till funktionsdugliga medborgare. Det gjorde skolan redan före andra världskriget, men normbildningen blev om möjligt än mer förstatligad i folkhemmet. Det är förstås inte enbart av ondo eftersom ett samhälle kräver att tillräckligt många människor kan ta ansvar och relatera till varandra efter vissa givna spelregler. Men ofta driver skolan sin fostran för nitiskt och att ge eleverna en gemensam värdegrund är inget annat än ett försök att styra och kontrollera medborgarnas tankar och åsikter.

På min tid handlade det om att bli en socialt fungerande enhet av folkhemmet – därav denna vurm för grupparbeten och fokuseringen på förmågan att prata i klassrummet. Det var därför mina lärare alltid klagade över att jag var så tyst. I dagens mer ultraliberala samhälle handlar det om att bli en stark och verbal individualist som kan förverkliga sig själv, bidra till ekonomin och inte ligga samhället till last – därav dagens i det närmaste neurotiska fixering vid att eleverna ska ta för sig och våga uttrycka sig i grupp. Då som nu leder grundtanken med automatik till att man inte kan låta alla barn utvecklas i harmoni med sin personlighet. "Fel" ska rättas till och kanter slipas bort. Alla skall iklädas den kostym som för tillfället passar bäst ihop med samhällets ideologiska trend.

Rent intellektuellt hade jag inga problem att besegra det svenska skolsystemet med argument redan som barn. Det räcker ju med att ställa frågan "vad är det för mening med det

här?" så fallerar hela bygget. Men i skolan vägdes sällan argumenten mot varandra, utan det var makt som utgjorde kitet i ett strikt hierarkiskt system.

Genom att vara en tyst tänkare kan man säga att jag bjöd konsekvent motstånd. Givetvis tänkte jag inte i de termerna som barn. Då handlade det mer om en känsla av att trotsigt försöka vara sig själv när skolan sa att jag var "fel". Min enda eftergift var att jag lärde mig läroböckerna utantill och inte störde lektionerna.

Eftersom jag var omgiven av en familj och släkt som gav mig odelad uppmärksamhet, så kan man naturligtvis hävda att jag var lite bortskämd när jag mötte skolans värld och förväntade mig att den skulle uppmuntra mina intressen. Det finns alltid en möjlighet att rikta strålkastarljuset på barnet istället för på skolans brister. Det är ett val av perspektiv. Men jag har aldrig varit ute efter att unikt göra mig själv och positionera mig som outsider, utan hade gärna varit en gråmes i mängden. Det var skolan som trängde ut mig i hörnet. Men från hörnet har man en god utsikt.

Skoltiden skulle alltså bli själsligt komplicerad och det började också högst olyckligt. Redan första veckan satte Peo och jag John i en soptunna och fick hemanmärkning. Det är aldrig bra att utmärka sig negativt så tidigt, eftersom lärare har en benägenhet att snabbt vilja bilda sig en uppfattning om varje barn och sätta en stämpel som sedan är svår att tvätta bort. Men det fanns andra som bättre iklädde sig rollen som buspojkar och både Peo och jag framstod snart som de sällsynt välartade gosar vi i grunden var. Den expressiva period som vi hade haft sedan lekskolans sista tid var förmodligen bara ett utslag av

tillfälligt trots och hade nu kommit till vägs ände. Jag var en väldigt blyg och introvert pojke.

Vi gjorde i och för sig en kort och misslyckad comeback som rackarungar när vi ett par år senare cyklade efter Marie och Susanne varje gång vi såg dem. Varför vi satte efter just dem vet jag inte, för de var snälla flickor. Kanske var vi lite förtjusta i dem, även om det inte är någon ursäkt. Hur som helst gick det inte riktigt som vi hade tänkt oss, för när vi en gång jagade dem efter att de hade handlat i Torghallen så blev de så stressade att de tappade de nyinköpta äggen. Vi blev förstås inte populära i Mölsta där tjejerna bodde och det dröjde inte länge förrän kvarterets grabbar fångade in oss och hotade med stryk. Jag förmodar att vi förtjänade det.

Jag undvek helst slagsmål, men slogs för min ära om situationen så krävde. John, han från soptunnan, ställde sig en gång framför gungan jag satt på och krävde att jag skulle flytta på mig, vilket jag förstas vägrade. Det fanns situationer där jag hade omdöme nog att vika, men här hade jag rätten på min sida och gjorde en snabb beräkning att jag hade goda chanser att försvara gungan.

På den tiden var jag inte alls lång och reslig som idag, utan en av klassens kortaste och tanigaste pojkar, men John var ännu mindre och ser man bara till fysiken så borde jag ha vunnit utan att behöva förta mig.

Som alltid vid slagsmål så samlas skolans ungar likt hyenor som anar att det vankas förplägnad. Eftersom publiken alltid, jo det är en naturlag, håller på den som har det sämsta utgångsläget så fick jag den skrånande hopen emot mig. "John, John, John!" Men pöbelns skrålande triggade mig bara att kämpa ännu mer och jag torde ha vunnit drabbningen på po-



äng, även om John bjöd häpnadsväckande hårt motstånd. Men eftersom jag grät, inte för att det gjorde ont, utan av ilska, så saknade den fysiska framgången betydelse. Den som lipade hade alltid förlorat den moraliska segern. Efter det hade John, som var en bra grabb, och jag aldrig ont av varandra och det skulle dröja många år innan jag hamnade i nästa handgemäng.

Andra barn skrämde mig ännu inte, även om jag var lite småskrajnen för några skråniga råskinn i svarta läderjackor på mellanstadiet som brukade ropa "Svär-Jocke" efter mig. Varför de gav mig detta öknamn vet jag inte, men kanske svor jag mycket som en undermedveten reaktion mot det strikta svordomsförbudet hemma. Man kan förstås också tänka sig att jag aldrig svor och att de därför på pin kiv gav mig ett motvallsnamn, ungefär som när man i bondesamhället då och då gav soldaterna efternamn som klingade i komisk kontrast till deras verkliga karaktärsdrag – en kort soldat kunde få namnet Långman, en allvarsam Munter. De här grabbarna var dock aldrig ute efter att slå mig, utan nöjde sig med att väsnas.

Svär-Jocke överlevde som väl var inte de äldre grabbarnas flytt till högstadiet och jag blev snarare känd för att välja orden med stor omsorg vid de få tillfällen jag behagade öppna munnen. I nian påpekade en klasskamrat att han aldrig hade hört mig svära, vilket gjorde mig genuint glad.

I trean fick jag emellertid ett smeknamn som jag än idag kan få höra när jag möter gamla klasskamrater – Hia. Namnet uppkom troligen när jag gungade och hänförd av farten tjoade "hiiia, hiiia". Mellan årskurs tre och nio var jag Hia för alla, utom för mina lärare och släktingar som envisades med att kalla mig Jonny. Kanske borde jag ha sagt ifrån, eftersom namn är så intimt förknippade med identiteten, men jag re-

flekterade aldrig över smeknamnet och for egentligen aldrig illa av det. Men kanske var det ett misstag att låta andra omdefiniera mig, även om Hia aldrig användes nedlåtande.

Min klass var i flera avseenden en mönsterklass. Några kände jag igen från lekskolan. Andra var helt nya ansikten. Men vi blev en väl sammansvetsad enhet under nio år, långt ifrån dagens många gånger dysfunktionella barngrupper. Klassen var alltid ett tryggt bo med hög trivselfaktor och bra social dynamik med barn från olika sammanhang. Själv växte jag upp i en familj där klassmedvetenheten gick hand i hand med aggressiv retorik gentemot det som kallades "borgarpaket". Borgare var per definition onda och giriga, men i skolan lärde jag känna kamrater som även kom från borgerligt sinnade familjer, vilket effektivt bröt ner fördomarna. Även kyrkan och frikyrkan var ju klassöverskridande och förstärkte intrycken från skolan.

Vår fröken de första två åren hette Birgitta. Förunderligt nog gjorde hon inga avtryck och när jag försöker erinra mig hennes utseende framträder bara en skugggestalt utan anletsdrag som sitter framme vid katedern och pratar med stel röst.

I tvåan var det dags för den första klassfesten som gick av stapeln mitt på dagen i klassrummet. Bänkarna ställdes utmed väggarna och tanken var att vi skulle dansa i den yta som uppstod i mitten. På katedern placerades en bandspelare och någon satte i en kassett med den senaste musiken. Av killarna var det bara Hans och Björn som kunde tänka sig att dansa, medan vi andra satt och tryckte som rädda igelkottar med popcornpåsarna krampaktigt pressade mellan handflatorna så att vi skulle slippa hålla någon flicka i handen. För mig hand-

lade oviljan att dansa inte bara om blyghet eller oförmåga, utan minst lika mycket om att dans var synd.

### **”Han är ju så tyst”**

Lektionerna var lika stela och välplanerade som klassfesten, men jag hade lätt för att lära mig det skolan förväntade sig. Ibland gick det lite för bra. Jag hade fått för mig att ju snabbare jag läste desto duktigare var jag. Till slut läste jag så snabbt att fröken hade svårt att uppfatta vad jag sa, vilket slutade med att jag fick gå till talfröken och läsa om Apan Laban. Men när de märkte att jag även begrep vad jag läste så fick jag återgå till klassrummet för att aldrig mer återvända.

Jag visade också viss fallenhet för matematik och musik, även om jag fann ämnena enformiga. Egentligen var det bara när jag fick skriva egna berättelser på svenskan som jag verkligen levde upp. Där fick jag frihet att fantisera och plita ihop mysterier utan några givna mallar eller facit att förhålla mig till.

Men om jag nu fann skolan enkel så skulle man kanske kunna tro att allt var frid och fröjd. Inte alls! Det räckte inte med att skriva bra eller att kunna redovisa sina nyförvärvade kunskaper på papper. I ett viktigt avseende dög jag inte.

Den tidens utvecklingssamtal kallades för ”kvart” och det var där fröken alltid lite dystert tillkännagav att ”han kan allt om man frågar honom, men han är ju så tyst.”. Han är ju så tyst. Min tystnad gjorde lärarna osäkra och skolan skulle inte fostra tysta ensamvargar, hur begåvade de än kanske var i övrigt. Så om jag bara började prata skulle allt bli bra. Omdömet skulle förfölja mig under hela skoltiden och varje gång jag hörde det slogs en spik rakt in i mitt hjärta.

När något upprepas tillräckligt många gånger så börjar orden gnaga ett hål i själen – ett bottenlöst hål som alltid måste fyllas med något. Att klandras när man betett sig illa är något man får tåla, men att vara tyst kan knappast klassas som ett klandervärt beteende som drabbar någon annan. Det är ett personlighetsdrag. Så omdömet gav varje termin en svart sorgkant och frågor jag aldrig tidigare ställt mig började komma allt oftare: Varför duger inte jag? Varför måste jag prata mer? Vad är det för fel på mig? Det satte sig djupare än någon kan ana, men skolans företrädare har sällan gjort annat än fnyst nedlåtande om jag varit enfaldig nog att berätta om mina erfarenheter.

Skolans verbala ideal återfanns i en annan skepnad i Pingstkyrkan där man förväntade sig att varje medlem skulle vara frimodig och vittna om Jesus. Eftersom jag var tystlåten och inte vittnade så avvek jag från normen. Lösningen på problemet var att bli det man kallade "andedöpt", vilket skulle råda bot på min blyghet. De flesta andra kyrkor menade att alla kristna hade fått den Helige Ande, medan Pingstkyrkan predikade att man skulle tala i tungor för att vara döpt i den Helige Ande. Därför bad man regelbundet för mig att jag skulle bli "andedöpt", men hur jag än försökte så kom det inga främmande ord ur min mun.

Till slut blev jag så ledsen att jag vid ett tillfälle gav vika. Min mor och jag hade åkt in till Kalmar för att lyssna på den kände norske predikanten Terje Berntzen. Efter predikan fick alla som ville gå fram för att få förbön och kön växte sig snabbt lång. De flesta ville bli friska från sina sjukdomar, men jag ville något annat. När det äntligen blev min tur frågade predikanten vänligt vad jag ville ha för hjälp. Jag tittade skyggt ner i

golvet och viskade..."jag...jag vill att Gud tar bort min blyghet..."

Pressen kom alltså från två håll och erfarenheterna gjorde att jag kände mig annorlunda, obekväm och obehaglig till mods. Det stod fullständigt klart för mig att jag inte passade in och den känslan har jag aldrig blivit kvitt.

I historisk tid ansågs tystnad vara ett tecken på eftertänksamhet och en mogen karaktär. "Tala är silver, tiga är guld", var ett ordspråk som väl sammanfattade idealet. Men under 1900-talet skedde en långsam förskjutning där det blev allt viktigare att ta för sig muntligt. Det hängde delvis samman med den demokratiska samhällsutvecklingen där alla skulle få komma till tals och förmås att fungera socialt inom de ramar folkhemmet gav, men det hörde också ihop med 1900-talets individualism där idealet att uttrycka sig själv drevs till sin spets, inte minst inom populärkulturens alla musik- och klädstilar. De extroverta gjorde sig själva till norm medan de blyga och introverta blev avvikare med icke önskvärda egenskaper i gränlandet till psykiska defekter.

Som barn hade jag inga intellektuella redskap för att kunna försvara min rätt att vara introvert, utan identifierade mig med att vara "fel", även om jag alltid hade stöd från mina föräldrar och mormor. Samtidigt försökte jag paradoxalt nog på ren trots alltid vara mig själv, vilket förmodligen räddade min personlighet. Det är emellertid först de senaste åren som jag har tagit del av forskning som visar att det finns flera fördelar med att vara introvert. I själva verket tyder mycket på att det utåtriktade idealet har nått vägs ände och nådde sin kulmen med 80- och 90-talisterna. Idag kan man faktiskt se en motreaktion där de introverta omvärderas och får upprättelse.

Vill man kort och kärnfullt sammanfatta skillnaden mellan en introvert och en extrovert så kan man formulera det som att "introverta tänker innan de pratar, medan extroverta tänker genom att prata." Susan Cain utvecklar resonemanget i boken "De tystas revolution" och kommer sammanfattningsvis fram till att:

- Introverta är mer tålmodiga vid problemlösning, tänker igenom en uppgift längre och bearbetar information mer noggrant. Extroverta är istället bättre på att lösa problem under press och att göra flera saker samtidigt, men är också slarvigare och begår fler misstag.

- Introverta är kreativa och föredrar att arbeta självständigt, och avskildhet är ofta nyckeln till goda resultat. Riktigt framgångsrika arkitekter, matematiker, vetenskapsmän, ingenjörer och författare har alla haft samma introverta personlighetsdrag.

- Introverta barn och ungdomar passar inte alls för att sitta ansikte mot ansikte med andra i klassrummet och ska inte tvingas att redovisa sina uppgifter inför de andra eleverna.

Synd att den boken inte fanns att tillgå under min skoltid, för då hade jag kunnat omvandla de där kvartarna till små mysiga högläsningstunder.

### **Hårlyftet**

I trean fick vi en ny och nitisk fröken som inte tyckte om när skolans regler åsidosattes. Särskilt inte den som förbjöd eleverna att äta godsaker under skoltid. Nu ville det sig emellertid inte bättre än att John hade med sig en stor påse tuggummi. Peo och jag fick smaka, men en grabb som nekades tillträde till godsakerna gick raka vägen till fröken och skvallrade.

I korridoren på väg in i klassrummet visade fröken att hon var en baddare på snärtiga luggningar. När alla hade satt sig började fröken upprört gå fram och tillbaka framme vid katedern med den beslagtagna påsen i handen. Tre i klassen hade ätit tuggummi fick vi veta, och de skyldiga var...Men varför enbart nämna de skyldiga vid namn när man rent handgripligen kunde demonstrera vilka de var? För att ha höga klackskor gick fröken häpnadsväckande snabbt ner och ställde sig bakom min stol. Alla barnen vände sig om och undrade väl vad som nu skulle ske. Utan förvarning högg fröken tag i mitt hår och jag kände att rumpan lyfte från stolen. Smärtan var förstås överkomlig, men att bli förnedrad inför hela klassen gjorde mig sorgsen. Sedan gick hon vidare till Peo och John som fick smaka på samma behandling. Att skolagan hade varit förbjuden sedan 1958 spelade just där och då ingen som helst roll. Fröken Förfärlig stod över sådana futtigheter. Vi hade enligt hennes förmenande, vilket jag inte kan neka till, brutit mot skolans förordningar och då hade hon rätt att bryta mot Svea rikes lag.

Jag kan inte påstå att händelsen i sig var särskilt traumatisk, men jag har ibland undrat varför hon gick så nitiskt fram för några oskyldiga tuggummin. Det förekom ju betydligt svårare förbrytelser som fick passera obemärkt. En förmodligen korrekt gissning är att hon som ny fröken ville statuera exempel och sätta sig i respekt. Att sedan jag och Peo tillhörde klassens mera oproblematiske element gjorde kanske saken än värre. Om nu vi som vanligtvis höll oss i skinnet kunde göra så här, vad var då inte att vänta från klassens busfrön. Genom att tydligt markera att hon inte accepterade ens den minsta avvikelse från ordningen, så kunde hon skapa en stabil maktbas för ett lugnt år. Låt vara att makten byggde på fruktan, men metoden är väl beprövad. Det är sällan uppror i hårda diktaturer.

Fröken fullbordade sin straffexpedition genom att ringa hem till mina föräldrar och delge dem min förbrytelse. Jag hade emellertid redan hunnit förvarna dem och berättat om det straff jag fått, varför samtalet snabbt tog en ny vändning då min mor ställde fröken till svars för hårdragningen.

Efter den incidenten kom fröken och jag vad jag kan minnas bra överens och jag skulle få min kompensation. Tre år på lågstadiet närmade sig sitt slut, sommarlovet var i antågande och vi hade haft nationella prov i matematik, när fröken under lite smått högtidliga former skulle berätta vem som hade klarat sig bäst. Med förvåning i rösten basunerade hon inför hela klassen ut att det "faktiskt var Jonny". Minsann! Men varför var hon så häpen? För att en arbetarklassunge räknade skjortan av moderatvalparna? För att "den tyste" visade sig ha bättre kunskaper än pratkvarnarna?

Jag vet inte, men jag minns förnimmelsen av triumf. Det var samma känsla som den där gången jag mot alla odds vann över Roger i lekskolans springtävling. Uträknad av alla visade jag dem vad jag egentligen kunde. Outsidern i hörnet levererade.

### **Mellanstadiets värld**

På mellanstadiet väntade en ny fröken och det blev i flera avseenden en lättnad. Carin var en snäll respektabel kvinna från Svartö som ingav förtroende. Kanske först och främst för att hon behärskade den ibland något underskattade konsten att vara rättvis, men också för att hon kunde förmedla kunskaper på ett otvunget och personligt sätt.

Vi var en sällsynt välartad klass. Ändå fick fröken ta ledigt några veckor i sexan för att vila upp sig eftersom vi var så oregerliga. Det förvånar mig eftersom hon har sagt att vi var den



mest underbara klass hon någonsin har haft. Låt vara att ett par av pojkarna kunde vara lite uppkäftiga, men då brukade de få springa ett varv runt skolan för att lugna ner sig och så var det inget mer med det.

Visst kunde fröken bli arg, men det var sällsynt. Som den gången några grabbar öppnade varmvattenkranarna på toalettterna så att hela korridoren blev en ångande bastu. Jag var en av upphovsmännen som av en ren slump hade kommit på hur det fungerade när jag en gång av misstag lät varmvattnet stå på lite för länge, men det var andra som omsatte teorin i praktisk dårskap.

Fröken blev ursinnig och samlade hela klassen i den av fukt drypande korridoren till ett mästerligt genomfört förhör. Jag erkände att jag vid något tillfälle hade glömt kranen i varmvattenläge, vilket var sant. Fröken lät mig komma undan med det och jag tror hon hade svårt att föreställa sig att jag kunde ha spelat en mer aktiv roll. De två som vridit på varmvattnet avlade snart fullständig bekännelse och blev upplåxade efter noter. Mot bakgrund av att jag hade berättat för de skyldiga vad som hände om man glömde varmvattenkranen så kom jag kanske för lindrigt undan. Jag hade ju bidragit med, låt vara trivial, "know-how".

När vi började årskurs 4 hamnade vi i ett nytt klassrum som låg längst söderut i längan som hyste mellanstadiebarnen. Och även om klassrummet var en tristess, så innebar det i alla andra avseenden ett lyft. En del av korridoren omvandlades till en myshörna med soffor och serietidningar, vilket faktiskt påverkade stämningen mer än man kanske kan tro och gav oss en känsla av att det var "vår" skola.

Förskjutningen innebar också att vi lämnade den värsta asfaltdjungeln för att istället överta skolgårdens södra del som hade en förträfflig lekplats och ett stort vildvuxet grönområde som gränsade mot Bryggerigatans villor mitt emot idrottsplatsen.

På lekplatsen fanns ett stolphus utan väggar där man kunde söka skydd om det regnade. Enligt skolans regler var det förbjudet att klättra upp på taket, men det var naturligtvis en utmaning som jag och mina kamrater inte kunde motstå. Däckgungorna var också populära och förvandlades varje rast till tacklande stridsmaskiner, vilket fick till följd att man alltid gick omkring med blåmärken på lår och höfter. En annan lek som kunde få mindre angenäma konsekvenser gick ut på att ta full fart med gungan för att sedan hoppa så långt man kunde in i taggbuskarna. Den som föredrog lugnet kunde välja mellan ett torn, en kulle med rutschkana eller en klaustrofobisk tunnel där man gjorde bäst i att inte bli instängd vintertid.

På vintrarna övergavs lekplatsen för snöbollskrig på de öppna ytorna ner mot matsalen – en aktivitet som ännu inte var förbjuden utan snarare uppmuntrades eftersom den gav oss frisk luft, rosenröda kinder och glatt humör. Varje klass hade en egen snöborg som skulle försvaras till siste man och rasterna bjöd på högdramatiska drabbningar där snöbollarna for som projektiler i luften.

Klassfesterna blev lite mer avancerade på mellanstadiet och förlades på kvällstid efter mörkrets inbrott, vilket gav en viss atmosfär av "vuxet". Det hände till och med att någon lyckades smugla in en flaska cider med knappt mätbar alkoholkoncentration. Ur den lilla bandspelaren, som John hade tagit med sig, strömmade "Money, Money, Money" och andra populära

ABBA-låtar och nu dansade de flesta. Peo och jag satt emellertid och tryckte med våra godispåsar precis som vanligt, men blev ibland uppslitna på dansgolvet av Irene som redan på den tiden var mycket bestämd och omöjlig att trotsa. Jag rörde mig ytterst stelt och motvilligt eftersom jag visste att mor skulle fråga mig om jag dansat när jag kom hem och sedan förklara att "vi kristna behöver inte sånt och du vill väl inte göra Jesus ledsen".

Mellanstadiet blev tre relativt lugna år, men passerade inte helt utan incidenter. Våldet lurade hela tiden runt hörnet och vid ett tillfälle hade jag så när åkt på stryk. John och jag hade ju snarlika namn, vilket kunde leda till olyckliga missförstånd. Nu ville det sig inte bättre än att John hade sagt något dumt till Annette, vilket vanligtvis inte hade medfört något annat än en tillsägelse från fröken, om det inte varit för det att Annettes storebror Sverker var en beryktad slagskämpe.

Plötsligt en dag efter skolan när jag skulle cykla hem klev den storväxte jätten Sverker fram bakom ett hörn och blockerade min väg. Utan pardon högg han tag i min jacka och började ställa mig till svars för det jag gjort mot hans syster. Jag hade inte en chans att ta mig ur hans kraftiga nävar, men just som han skulle börja slå mig hann jag pipa att det fanns en kille i min klass som hette John som han skulle slå istället för mig. Sverker viftade med knytnäven framför mitt ansikte men höll tillbaka slaget i sista ögonblicket. Förmodligen såg jag helt genomärlig ut, för med snopen min släppte han mig och gick därifrån.

Jag retade sällan upp andra barn utan höll mig tyst och skötte mitt. I klassen gick emellertid en kille med hett humör som aldrig ville slåss; en kombination som säkert är hedervärd som

vuxen, men som inte alltid befrämjar ens eget bästa när man är barn. Jag vet att jag vid några tillfällen under de nio år vi delade klass provocerade honom till ilska, vilket jag än idag skäms för. Låt vara att vi var goda skolkamrater och vid några tillfällen umgicks även på fritiden. För några år sedan träffade jag honom i ett sammanhang och då visade det sig att han inte ens kom ihåg de gånger jag gjort honom arg. Ett befriande möte.

Jag trivdes bra i min klass och det förekom vad jag kan minnas ingen mobbning i den meningen att någon utsattes för systematisk förnedring. Visst förekom det enstaka bråk och retningar som även drabbade mig, men jag sa sällan ifrån utan gled undan istället för att ta strid. I sexan tog jag emellertid en dust med Niklas. Vad han hade gjort minns jag inte, men plötsligt började vi puckla på varandra. Det dröjde inte länge förrän fröken kom och avbröt handgemänget innan någon vinnare kunde utses. Niklas och jag slöt fred direkt och kom alltid bra överens resten av skoltiden.

Bråket resulterade i det obligatoriska samtalet till mina föräldrar. Fröken hade aldrig sett mig arg tidigare och uttryckte nu sin positiva förvåning över att jag hade sagt ifrån. Även hon tyckte väl att det var på tiden att jag opponerade mig och ett slagsmål per stadium placerade mig ändå inte bland de riktiga slagskämparna.

Fröken var orolig för att klassens killar skulle hållas tillbaka av alla starka tjejer som tog mycket utrymme i klassrummet. Men jag tror hennes farhågor var obefogade. Det var i alla fall inte tjejerna som gjorde mig tyst. Tvärtom så kom min blyghet mer till sin rätt i deras närhet. Visserligen var jag så benig att jag inte var vacker att se på, men det finns något hos tjejer som gör att de på sätt och vis har lätt att finna det ynkliga lite sött.

Sjukdomar utgjorde ett större hot än tjejer och när jag gick i femman, den fruktansvärda snövintern 1979, drabbades jag av flera nedbrytande infektioner. Det började med att min mor fick mässlingen just när den illvilliga snökanonen började. Mönsterås blev på kort tid helt isolerat av snömassorna och klassificerades som katastrofområde. Orsaken till att just Mönsteråsbygden drabbades så hårt ska ha varit kärnkraftverket OKG. Värmen från deras kylvatten steg och bildade moln med nederbörd i, som sedan på grund av vindens riktning drev ner mot Mönsterås. Eftersom detta upprepades gång på gång så stod ovädret still. När väderbetingelserna sedermera ändrades något, så försvann förutsättningar för moln och nederbördsproduktion.

Men min mor blev allt sjukare och hos vuxna är mässlingen en farlig sjukdom som obehandlad kan leda till döden. Till slut fick vi ringa efter en ambulans som med stor nöd lyckades ta sig in till Länssjukhuset i Kalmar genom att köra långsamt tätt bakom en plog. Det sägs att min mor under några timmar svävade mellan liv och död.

Någon vecka senare var det min tur att få mässlingen och jag låg nedbäddad ganska länge. Bara ett par veckor efter tillfrisknandet fick jag till råga på allt scharlakansfeber. Med två tuffa sjukdomar direkt efter varandra så blev jag förstörd väldigt tanig och nedsatt, samtidigt som jag kom efter med skolarbetet.

Även som frisk var jag extremt smal och man kunde lätt räkna mina revben. Förmodligen satt det i generna för jag åt helt normalt. Men folk skvallrade och trodde antingen att jag hade en allvarlig sjukdom eller att jag inte fick mat hemma. Någon i omgivningen började väl inbilla sig och gjorde en anmälan så

att mina föräldrar tvingades ta mig till en utredning – inte hos doktorn, utan på socialkontoret. Där fick jag sitta och svara när en manipulativ kvinna frågade ut mig om jag fick mat hemma och om jag tyckte om mamma och pappa. Vilken stolle! Granskningen var förstås en oerhörd förolämpning mot mina stackars föräldrar. Det var folkhemmet när det var som sämst – ett överförmynderi och en arrogans som kränkte oräkneliga familjers integritet och de fick inte ens en ursäkt efteråt. Det finns nästan inget annat land i världen där barn kan omhändertas på så lösa grunder som i Sverige. Nu gick det inte lika långt här, men bara att behöva infinna sig för att få min smala lekamen utredd var en skymf som för all framtid förstörde förtroendet för svenska myndigheter. Rent konkret ledde anmälan till att jag under lång tid tvingades sitta bredvid fröken på luncherna i skolan så att hon skulle kunna se att jag åt ordentligt. Faktum är att jag älskade mat. Varje dag började jag med ett par rejäla skivor av Thegerströms klassiska blåa limpa med kummin som jag doppade i varm mjölkchoklad. Efter skoldagen följde en rejäl middag med min mors husmanskost som jag fullkomligt vräkte i mig. Utöver detta åt jag mängder med bullar, frukt, kakor och godis. Dilemmat var att det inte på något sätt bidrog till min viktuppgång.

Det dagliga skolarbetet vållade mig sällan några bekymmer, även om jag var tafatt i praktiska ämnen som teckning och slöjd. Musik var det enda av de estetiska ämnena där jag fann mig väl tillrätta. Redan i trean hade vi fått prova på att traktera flöjt för magister Rune som var noga med att vi skulle få till det rätta t-trycket i utblåset - "ta, tatte, ta". Jag var ganska duktig och en av dem som fortsatte i musikskolan på mellanstadiet. Flöjt fann jag emellertid så chockerande trist att jag omedelbart bad att få byta instrument. Rune ville till varje pris att

jag skulle börja spela fiol, men jag valde till slut gitarr eftersom vi hade en hemma.

Min magister hette Lars-Åke Johansson och jag kände igen honom som glad sångledare i Pingstkyrkan. Lars-Åke var alltid utomordentligt trevlig och lärde mig uppskatta den klassiska gitarrmusiken. Men jag tyckte inte om att öva på gitarrläxan så till slut blev musicerandet en börda. Jag saknade som jag ser det genuin talang och kunde aldrig riktigt lära mig hur notsystemet fungerade, varför det tog väldigt lång tid att öva in stycken.

Ett par gånger om året skulle vi som spelade uppträda, vilket var det värsta jag visste eftersom jag var så nervös att det var svårt att få fingrarna att göra rätt saker på gitarren. En gång blev julaftonen helt förstörd för mig eftersom jag skulle upp och spela på julottan. Jag kunde inte njuta någonting av det som vanligtvis gjorde julaftonen till årets bästa dag. Till råga på allt spelade jag med lunginflammation och jag vet inte hur jag lyckades ta mig upp på scenen. Nu blev det trots allt stor succé, men inte ens de värmande applåderna kunde rädda min jul. Det var ju trots allt julaftonen som räknades.

Efter ett par år tyckte magistern att det var dags för mig att kompa i Pingstkyrkans kör. Men jag hängde inte med och kunde inte ta de konstiga sus-11-minus ackorden, utan förenklade och spelade egna slingor som ingen begrep sig på. Sångledare Lars-Åke Johansson var nöjd i alla fall och trodde väl att jag skulle växa in i kören, så jag satt några månader och spelade i min egen bubbla innan jag slutade gå på övningarna. Kan man inte så försvinner lusten och jag började göra egna låtar istället. Kanske förlorade jag en fin gemenskap, men jag

var så blyg och obekväm att ingen ens kom sig för att prata med mig.

Desto större succé blev det när Lars-Åke tog med sig mig och tre andra grabbar och framförde Beatles låt Yellow Submarin inför en fullsatt aula i Parkskolan. Sällan har väl några kommunala musikskolelever dragit ner så kraftiga och långa applåder. Den dagen var det i alla fall roligt att spela gitarr och jag njöt skamlöst av ovationerna.

Det är med blandade känslor jag ser tillbaka på mina år med gitarren. Även om jag inte var någon begåvning så lärde jag mig en hel del, vilket var till stor hjälp när jag började göra egen musik. Och även om jag mest spelade för att leva upp till omgivningens förväntningar, så gav det några vackra minnen. Ingen skugga ska falla över Lars-Åke som var en fin människa som alltid gjorde mig på gott humör och lärde mig att musik även kan byggas av glädje, även om det för mig alltid har fallit sig mer naturligt att utgå från livets dunklare kvarter.

Lars-Åke var även vår musiklärare och en episod har etsat sig fast i minnet. Det hade blivit dags för prov enligt modellen 1x2 och eftersom jag hade läst på ordentligt kryssade jag i allt utan större problem. Under skrivningen gav sig min klasskamrat Janne vid två tillfällen ut på promenad och stannade till en kort stund hos mig utan att Lars-Åke noterade detta. Därefter återvände han till sin bänk och bänkgranne som var John. Någon vecka senare var proven rättade och magistern viftade glatt med pappershögen och sa: "tre av er hade alla rätt och de tre har alla ett förnamn som börjar på J".

Mina största framgångar nådde jag annars i fri uppsatsskrivning där jag ofta briljerade med kluriga detektivhistorier befolkade av unga orädda hjältar och mer eller mindre sinnes-



rubgade skurkar. Men även där fanns det gränser för vad fröken kunde acceptera. Jag borde kanske aldrig ha skrivit om den där gubben som hoppade från Ölandsbron. För nu följde en utredning om varför jag hade skildrat en man som tog livet av sig. Det måste tyda på något annat och allvarligt som dolde sig bakom själva berättelsens yta. Att ett barn kunde ha en sjuk omogen humor eller bara skriva smaklösa historier fanns inte i frökens föreställningsvärld. Än mindre att en yngling, som i mitt fall, kunde problematisera vår tids motsägelsefulla känslor av både tabu och lättsinnighet inför döden. Vi lever ju i en era där Hollywood och Disney sätter agendan och då måste allt ha ett lyckligt slut. Jag vet inte vad samtalet med mina föräldrar ledde till, men hädanefter försökte jag hålla min otyglade kreativitet inom vissa ramar för att inte göra fröken upprörd. Det blev lyckliga slut i fortsättningen. På sin höjd blev det olyckligt för skurken när han placerades i fängelse.

Varken under låg- eller mellanstadiet kan jag erinra mig att vi hade några läxor. Visst läste man på inför proven, men i stort sett var det en läxfri skola, vilket fick positiva följder. Under den väl tilltagna fritiden hann vi skingra tankarna och ladda batterierna inför nästa skoldag, vilket gjorde att vi klarade av det vi skulle under ordinarie lektionstid. I det avseendet var skolan ett föredöme.

I vissa andra hänseenden var skolan mer konservativ. Det sägs att de sista resterna av morgonbön i den svenska skolan tystnade vid 1960-talets mitt, men jag har ett svagt minne av att vi sjöng psalmer på morgonsamlingarna så sent som i årskurs tre 1976. Och under hela mellanstadiet så tackade vi alltid Gud för maten innan vi fick gå till matsalen och äta. Mölstadskolans lärare var i regel konservativa och upprätthöll gärna traditio-

ner utan hänsyn till skolans regelverk, även om just psalmer och böner inte besvärade mig.

Det var förresten i matsalen som jag ändrade inställning till rotmos. En dag när jag klev in i matsalens kapphall mötte jag prästens pojk Göran som just avslutat sin måltid. Jag kände honom lite från kyrkans värld och just som Göran öppnade munnen för att säga något till mig, så kastade han istället upp hela den portion han nyligen ätit. Efter denna incident har jag aldrig ätit rotmos.

När fröken var sjuk fick vi vikarier och det var alltid vanskligt. Ibland kom en pensionerad barsk lärare som gick under namnet "Viggen". Det betydde oftast lugn och ro, såvida ingen började konstra för då gav han skäl för sitt namn och blixtrade till i väldiga raseriutbrott.

En gång blev vi emellertid tilldelade en helt nyexaminerad pajsare som fann nöje i att sitta vid katedern och med berätt mod flina och reta oss. Ingen bör förundra sig över att han fick problem och det stod snart klart att det skulle leda fram till en uppgörelse av något slag. Avgörandet kom när vikarien efter en lektion vägrade släppa ut oss på rast. Klassen såg först ut att finna sig i bestraffningen, men så öppnade någon ett fönster och inom en minut var hela klassen ute i det fria. Ja, det blev stor skandal för sin tid och fröken hade fullt jobb en tid när alla föräldrar skulle kontaktas.

Min tid på Mölstadskolan skulle emellertid sluta med en triumf som pekade framåt. Varje elev hade fått i uppdrag att skriva om ett land som sedan skulle presenteras muntligt inför klassen. Jag fick Syd-Afrika. Det var en underbar befrielse att slippa det sedvanliga grupparbetet. Äntligen fick jag planera, forska och strukturera allt själv, och ingen slöflock kunde åka

snålskjuts på mitt arbete. Jag minns att jag inte bara utgick från läroboken utan lånade hem böcker från biblioteket och till och med jobbade på helgen.

Så kom dagen för redovisning. Egentligen tyckte jag inte alls om att stå inför klassen och prata, men nu var jag så väl förberedd att jag utan nämnvärd nervositet kunde genomföra min presentation, och jag lärde mig att man i någon mån nästan alltid kan kompensera rampfeber genom att vara ordentligt förberedd.

Responserna blev inte alls som jag tänkt mig. När jag slutade började hela klassen spontant att applådera och jag fick veta att jag gjort det bästa arbetet av alla. Ingen hade väl förväntat sig att den vanligtvis så ordkarge Jonny överhuvudtaget skulle kunna få ur sig något av bestående värde. Men jag hade ännu en gång visat att jag trivdes bäst när jag fick jobba självständigt och för en kort stund kliva fram ur skuggan.

Visserligen hade jag även under mellanstadiet fått höra att jag var så tyst, men när jag slutade sexan var det ändå med hyfsade betyg. Jag saknade toppbetyg i för framtiden gagnlösa ämnen som slöjd, teckning och gymnastik, vilket förstås drog ner medelbetyget, men i betydelsefulla ämnen som svenska, matematik, SO och musik hade det gått riktigt bra. Så bra att vissa kanske rent av trodde att det skulle bli folk av mig också.

### **Farliga killar**

Fritiden levdes i allt väsentligt utomhus och stod i skarp kontrast till de händelsefattiga skoldagarna. För varje år blev den också mer och mer riskfylld och vi lekte alltid på gränsen. Det mest smärtsamma var att det fanns andra barn som faktiskt ville mig illa och som det gällde att hålla sig borta ifrån om

man inte ville få stryk. Världen var hotfull. Våld och fara lurade överallt om man inte var uppmärksam.

Farligast var Ruffe och Älling som var två vilsna och förvirrade smågangstrar från Industrigatan. En dag när jag var åtta år dök de bara upp från ingenstans vid Domus och satte efter mig samtidigt som de skrek något om en docka. Sedan den dagen var de alltid en del av mitt medvetande. När jag flera år senare konfronterade dem och frågade varför de var ute efter just mig, så hänvisade de hela tiden till denna docka. Jag förstod aldrig vad de menade och kanske var det så olyckligt att de hade blandat ihop mig med någon annan, så vida de nu inte bara hittade på något för att legitimera sin jakt.

Ruffe och Älling förföljde mig långt upp i tonåren och rädslan var så ständigt närvarande att jag när som helst kan återkalla den. Idag frågar jag mig förstås varför vi lät oss jaga och inte satte stopp för trakasserierna som gav en i övrigt underbar fritid en nyans av genuin skräck.

Ruffe var extremt stark och saknade de spärrar som hindrar de flesta människor från att ta till oprovocerat våld. Den som kom i hans väg kunde få känna på både vapen, knytnävar och strypgrepp. Ruffe behärskade det mesta som gav andra smärta. Han tvekade inte ens att ge sig på sin kompis Älling och bland det värsta jag sett var när han tog Älling i benen och snurrade runt med honom som en slägga innan han med ursinnig kraft kastade in honom i en vägg.

Älling var liten, men med brinnande rött hår och fräknar såg han ändå så otäck ut att jag sprang som en jagad hare när han dök upp. På tu man hand kunde han vara mer sansad, men tillsammans med Ruffe var han retlig och aggressiv.

Ruffe och Ålling levde upp till myten om Industrigatan som ett bråkigt och laglöst ghetto. De som visste sa att folk odlade potatis i parketten, söp, slogs och drog kniv. Det mesta var förstås påhitt och överdrifter, men under hela min barndom satte jag aldrig min fot där. Det gick en osynlig mental gräns omkring hela kvarteret. De andra arbetarkvarteren i Mönsterås präglades av skötsamhetsideal och en stark social kontroll, men Industrigatan var sedan länge hopplöst förlorat och utan självaktning. Man hade nått den punkt där ghyttot i sig blir den stolthet man identifierar sig med och då börjar man också leva upp till myten, vare sig den är självförvållad eller konstruerad av oss som aldrig var där.

När området byggdes under slutet av 1950-talet var det ett av Mönsterås finaste och modernaste. Idag förknippas industrier främst med smuts, tungmetaller och miljöförstöring, men så var det absolut inte på 1950-talet. Om en gata då fick förleden "industri" så var det en smickrande påminnelse om ortens framgångar och närmast att betrakta som en utmärkelse.

Men inom något årtionde fick området allt sämre rykte. Några menade att det berodde på alla de invandrare som flyttat dit, men faktum är att de utgjorde en försvinnande liten minoritet på 1970-talet. Däremot bodde där många industriarbetare från de mörkaste och mest själsdödande fabrikerna, och det är inte underligt om det formade ett och annat hårt sinne bland dem som saknade ork att härda ut eller inte fann att fritiden kunde ge tillräcklig kompensation.

Ruffe och Ålling kom alltså från en värld som många mönsteråsare såg ned på. Som barn saknade jag förstås förmåga att psykologisera, men idag är det inte svårt att se dem som offer för en vuxenvärld som lämnat dem ryggen. Båda grabbarna

hade allvarliga psykiska problem, men fick knappast den hjälp de borde ha fått.

Industrigatans ungar höll sig i regel till sin egen värld, men Peo hade flyttat till ett stort gammalt hus vid Ålgerumsvägen som tidigare varit BB, och där brukade Ruffe och Ålling allt som oftast gå förbi. Ibland hade Ruffe pillbågen med sig och sköt pilar in i Peos trädgård. Andra gånger kastade han stenar.

Dessa anfall var trots allt relativt enkla att undkomma genom att fly in i Peos hus, men ville det sig illa kunde duon dyka upp var som helst och egentligen levde man farligt så fort man lämnade sitt eget kvarter. Man visste nämligen aldrig när de råkade lämna Industrigatan. Jag kan än minnas våra skräckslagna rop när de korsade vår väg: "Ruffe och Ålling!!!"...och så sprang vi allt vad vi orkade. De första åren lyckades vi alltid komma undan, men det skulle komma dagar då jag ställdes ansikte mot ansikte med både Ruffe och Ålling och då allt skulle avgöras.

Det fanns även andra pojkar som vi aktade oss noga för och som gick under samlingsbegreppet "farliga killar". Vi visste väl inte vad de hette för vi gav dem egna namn med enkel logik. En fräknig pojke fick således heta "Prickiga Ansiktet", medan en gänglig son till hårfrisörskan Carina gick under namnet "Salongen". De här grabbarna jagade oss inte särskilt energiskt och var dessutom vid sina sinnens fulla bruk. Jag vet inte vad de hade för motiv, men en gång lyckades "Salongen" faktiskt fånga in mig. Det första han sa var "Jag ska inte slå dig, men gör inte om det". Vad det var jag inte skulle göra om fick jag aldrig veta.

Om man inte beaktar hur rädslan för "farliga killar" satte gränser och gjorde tillvaron otrygg så kan man aldrig till fullo

förstå den värld vi levde i. Även när vi hade som roligast fanns oron alltid där som en ovälkommen gäst. Vi tog inget för givet utan lärde oss att vara beredda på det värsta...när vi minst av allt väntade oss det. Det fanns inte en gräsmatta, inte en lekplats, där vi inte hade memorerat minst tre flyktvägar.

### **Flyttar**

När jag var åtta år fick mina föräldrar ett erbjudande om att hyra lägenheten över Pingstkyrkan till reducerat pris, mot att de blev vaktmästare. Det var ett förslag de inte kunde tacka nej till, så efter några fantastiska år på torget gick flyttlasset.

Huset var byggt 1920 av den då nybildade pingstförsamlingen, som dessförinnan hade samlats i den lilla Sunnastugan i Habbestorp som numera återfinns i Mönsterås hembygdspark. Under seklets gång hade hundratals människor som tog sitt eviga väl på djupaste allvar där utkämpat sina andliga strider, gått ner på knä och knäppt sina händer, gråtit bittert i syndanöd och ropat till sin Gud om nåd. För några förvandlades tårarna till jubel när djävulen fick fly och frälsningens stund kom. Allt det där hade satt sig i atmosfären. Det var högtidligt, allvarsamt och lite kusligt. Där Gud bodde var det aldrig långt till djävulen.

Lägenheten, som en gång hade varit pastorsbostad, var genuint mysig och jag blev tilldelad rummet på den inredda vindsvåningen. Utomhusmiljön bestod huvudsakligen av en parkering för kyrkobesökarna och hade därför en hel del i övrigt att önska. Men i trädgården låg en mycket vacker berså som sorgligt nog togs bort några år senare.

Vid denna tid tog vi emot ett sommarbarn från Kalmar som hette Magnus och kom från besvärliga hemförhållanden. Så vi gav honom en sommar som förmodligen blev den bästa i hans

liv så långt. Vi lekte kanske lite väl uppslagsrikt, och eftersom båda var exceptionellt envisa blev det några oförglömliga trätor. Min far spelade bland annat in ett gräl när vi lekte i badkaret och försökte muta in olika revir för våra båtar. "Det där är mitt land. Bort med din båt! Det där är mina bubblor!"

Ja, vi gnabbades med en enorm frenesi och ingen unnade den andre en millimeter på fel sida badkarets mittlinje.

Som mest spännande blev det när jag fick följa med mamma och pappa på deras vaktmästarsysslor i kyrkan. Jag minns särskilt en natt då ett fruktansvärt åskoväder gick över bygden och vi tvingades ha uppsikt över den kusliga, mörka källaren så att vattenmassorna inte skulle tränga in och orsaka översvämning. Det mullrade och dånade så att huset skakade. Blixterna lyste upp de mörka rummen och jag såg förvridna skuggor i varenda vrå. Det var som om Guds änglar och djävulens demoner stred just över kyrkan och de som sårades föll ner med blixterna och fortsatte striden i kyrkans källare.

När jag var nio år var det så dags att döpa om mig eftersom mitt spädbarnsdop inte godkändes. För att få döpas skulle man ha en uttalad och medveten tro på Jesus. Egentligen ville jag inte alls, men jag kom mig väl inte för att vägra eftersom människor i min omgivning tryckte på. Skulle jag inte ta chansen nu när flera andra barn i församlingen skulle döpas? Särskilt min mor och hennes väninna Lise-Lott, vars dotter Lena nu skulle kristnas, låg på och lyckades till slut övertala mig. Lise-Lott hade även planerat att Lena och jag skulle gifta oss när vi blev vuxna och vad passade då bättre än att vi fick en gemensam dopdag.

Efter ett samtal med pastorn där jag fick svara på några enkla frågor så var det bestämt. När söndagen kom ikläddes jag en



vit dräkt och fick ställa mig med de andra barnen framme vid estraden. På ett foto kan man se hur alla flickorna står där så fromt och vackert med knäppta händer, medan jag och Mats låter armarna hänga lite håglöst utmed kroppen, uppenbart tagna av stundens allvar. Sedan fick vi en efter en följa med pastor Sven ned i dopgraven. Pastorn bad en bön och fällde sedan kroppen bakåt så att man hamnade helt under vattnet. Även om jag var något motvillig så var det en mycket fin upplevelse och jag kände mig glad. Jag hade nu bestämt mig för att följa Jesus, utan att ha en aning om vad det kunde tänkas innebära.

I vuxen ålder har mina två dop vållat mig vissa bekymmer. Vilket dop är det som gäller? Kan jag personligen ställas till svars för mitt omdop om jag som vuxen anser att spädbarnsdopet dög? Hur kan man i så fall karaktärisera det andra dopet? Som ett bekräftelsedop? Så måste jag se det. I första dopet handlade Gud och jag blev hans barn och upptagen i den kristna församlingen. I det andra dopet bekräftade jag medvetet min vilja att följa Jesus. Låt vara att jag mest gjorde som andra ville och inte förstod särskilt mycket.

Tyvärr, får jag nog säga, bodde vi bara några månader i Pingstkyrkan. Min far trivdes aldrig riktigt eftersom hans frihet begränsades. När det var gudstjänst och körövning så stördes han av ljuden underifrån, samtidigt som han själv inte kunde se på TV med rimlig ljudvolym. Mitt första minne av att mamma och pappa grälar är från denna tid och jag miss-tänker att det hängde ihop med att de hade olika åsikter om boendet.

Tanken på att flytta hade i alla fall slagit rot, och för första gången började mina föräldrar leta efter en villa. Till slut hit-

tade de ett hus mellan Forsa och Emsfors som var för uthyrning. Jag minns att vi var på visningen och att mor och far försökte få mig entusiastisk genom att visa vilket fint rum jag skulle få. Men jag hade redan från början känt avsmak inför tanken på att flytta och gick håglöst omkring och surade. Nu ville det sig emellertid inte bättre än att mina föräldrar faktiskt fick förtroendet att bli hyresgäster. Men kvällen innan hyreskontraktet skulle skrivas under ångrade de sig och eftersom de tyckte det var förskräckligt pinsamt så skyllde de på att det var jag som vägrade flytta. Det var emellertid ingen lögn. Jag ville inte alls bosätta mig i ett ensligt hus ute på landet långt borta från mina kompisar, och det är väl troligt att det vägdes in när det blev skarpt läge i det sista momentet.

Istället blev det en oöverlagd flytt till en liten tvårummare två trappor upp på Allégatan 4B i Älgerum, med utsikt mot samma innergård där jag en gång lekt som treåring. Det var på alla sätt ett steg tillbaka. Jag fann helt enkelt Älgerum motbjudande.

Jag vantrivdes och för första gången i mitt liv upplevde jag känslor som kan liknas vid morgonångest. Cykelvägen till skolan gick nämligen genom fiendeland. Särskilt vid brandstationen var det stor risk för överfall eftersom Ruffe och Älling passerade där varje morgon på väg till sin skola. De flesta dagar lyckades jag ta mig förbi utan missöden, men ibland rusade de ut på vägen för att stoppa mig och jag tvingades då till en snabb reträtt medan jag tänkte ut en omväg till skolan.

Älgerum var lika sällsynt trist nu som när jag var tre år och låg långt ifrån den angenäma lekvärld jag var van vid på torget. Att jag dessutom tvingades dela rum med mina föräldrar, efter att under flera år varit bortskämd med eget rum, bidrog starkt

till att livet inte längre var detsamma. Låt vara att jag inte grubblade på detta varje dag, men det gav livet en lägre grundstämning.

Min tid på Allégatan räddades hjälpligt av att min favoritmorbror Beje och hans fru Elisabeth bodde i lägenheten mitt emot. Nu gavs det oanade möjligheter till både ishockeyspel och fördjupningar i seriernas värld. Men dessa nöjen skulle snart överskuggas av något helt annat och mer väsentligt.

Jag minns att jag befann mig i köket när mina föräldrar kom och sa att de hade något väldigt viktigt att berätta för mig. Jag skulle få ett syskon. Tiden som ensam barn gick mot ett oväntat slut. Det var en spännande och omvälvande tid. Mina föräldrar var så lyckliga och jag såg själv fram emot att få en bror eller syster.

### **Pionjärgatan**

*Mitt enkla hem är också ett litet samhälle, herr konsul. (Henrik Ibsen)*

Mor och far ansåg att en ny familjemedlem krävde en större lägenhet och två månader innan barnet skulle komma så var det dags att lämna Allégatan och flytta till klassisk mark på Pionjärgatan 8 där en trea intogs på tredje våningen. Gatan låg bara ett stenkast ifrån torget och inom den sfär som jag kände så väl sedan tidigare. Så i en mening var det som att återvända hem till ett land av mjölk och honung där jag nu skulle få förmånen att stanna i 11 år.

### **Min bror anländer**

Så en dag var det dags för min mor att åka till BB. Färden gick till Västervik eftersom man skulle göra kejsarsnitt – ett in-

grepp som inte gjordes i Oskarshamn. Min far jobbade och ansågs uppenbarligen inte kunna ta hand om mig ensam, så jag fick bo några dagar hos Beje och Elisabeth. Och jag hade förstås ingenting emot några kravlösa dagar med min morbror, även om jag inte är säker på att han var förberedd på allt jag hittade på.

Jag minns särskilt en tidig morgon när Beje gick upp för att åka till jobbet. Så tyst jag bara kunde rullade jag under Bejes säng och när han så satte ner fötterna mot golvet högg jag tag i hans ena ben. Ett skräckens skri genljöd över hela Älgerum, men Beje tog det på rätt sätt och det dröjde inte länge innan skriet övergick i skratt.

Nästa dag ringde telefonen. Det var den 20 oktober 1976. Beje svarade och pratade med så allvarlig röst att jag blev helt kall och började skaka. Hade något gått fel? Men så la han på luren, vände sig mot mig och gratulerade mig till att ha blivit storebror.

Pappa och jag satte oss i den lilla Folkvagnen för att hämta vår familj. På hemvägen satt mamma med brorsan i famnen och jag satt bredvid och tittade storögd på det lilla miraklet. Några säkerhetsbälten fanns inte, men far rattade bilen med säker hand hem till Pionjärgatan.

Det bestämdes tidigt att pojken skulle heta Jan Anders – Anders efter vår kusin som så ofta brukade hälsa på hos oss när jag var liten. Jag höll av min bror från början och kan inte påminna mig några känslor av avundsjuka. Tvärtom så var det bara bra att han behövde mycket uppmärksamhet. Det gav mig fritt spelrum att sköta mig själv och jag slapp för en tid jobbiga frågor om var jag hade varit och vad jag hade gjort.

Visst hände det att jag lekte med min bror, men åldersskillnaden var för stor för att vi skulle umgås som vanliga kompisar. Men på djupaste allvar tog jag mig an uppgiften att beskydda honom, vilket hade kunnat bli min död. Jag minns den gången när han hade blivit nerbrottad och mulad av en äldre kille som hette Benny. Jag tog genast tag i situationen och sökte upp hans föräldrar och berättade vad som hade hänt. Sedan letade jag reda på förövaren och gav honom en uppsträckning. Benny bara flinade och verkade relativt likgiltig inför vad jag hade kunnat göra med honom. Men han glömde det förmodligen aldrig och några år senare när han hade blivit stor och stark försökte han få sin hämnd genom att lura med mig till ett godsmagasin på Blomstermålas stationsområde. Fast jag kom undan och Benny mördade istället en gammal försvarslös äldre dam.

### **Goda grannar**

En kort tid efter min brors ankomst flyttade vi ner till en exakt likadan lägenhet på nedre botten, vilket gjorde det enklare för min mor att komma ut. Trapporna på Pionjergatan 8 var nämligen enormt långa och påfrestande även för den med god kondition.

Lägenheten hade en lång mörk hall som övergick i en större hall som förmodligen var tänkt att användas som matrum. Rakt fram låg köket, till höger två sovrum och till vänster vardagsrummet varifrån man kunde nå en liten uteplats.

Grannen till vänster hette Majken och jag kände igen henne från Pingstkyrkan där hon var en av de mer stillsamma ungdomerna. Hon brukade ge mig kristna tidningar om mission i de kommunistiska länderna bakom järnridån och jag brukade ge henne en hjälpande hand när det var dags att byta glödlampa. Majken var en storsint kvinna och inte lika sträng som en del

andra i församlingen. Hon accepterade förbehållslöst barndopet, vilket framkom tydligt när hon en gång kommenterade en kristen som inte ville troendedöpa sig med orden: "då kan hon väl få leva på sitt barndop". Kanske berodde toleransen på hennes uppväxt i gammelkyrkliga Ljuder där hon hade mött den uppriktiga och allvarsamma fromheten inom Svenska Kyrkan.

På andra sidan bodde en man som hette Sixten Wallenstein (1916-1996). Med sitt stora vita hår var han ett välkänt original i Mönsterås. Wallenstein brukade sitta som en uggla och ruva i det lilla fönstret som vette ut mot gatan. När vi flyttade in led han svårt under spriten, men plötsligt en dag bestämde han sig för att bli nykter och blev snart ordförande i Länkarna i Mönsterås.

Wallenstein hade ingått i kretsen av de mytomspunna Klara-bohemerna i Stockholm och berättade gärna om allt han varit med om i sitt dramatiska liv.

I unga år gick han till sjöss och på en av resorna till Archangelsk i Sovjetunionen på 1930-talet träffade han ingen mindre än Stalin. Det visade sig nämligen att Sovjets kommunistiska parti hade konferens i staden samtidigt som båten låg i hamn och en dag kom det en representant för partiet och sa att de sjömän som ville fick träffa Stalin. Wallenstein var en av dem som tackade ja och fick därför kliva in i ett rum där Stalin tog honom i hand och framförde en hälsning på ryska.

Under andra världskriget var han kommenderad på svenska fartyg innan befälen upptäckte att han var en kommunist som varit i Spanien som frivillig under inbördeskriget och stridit mot Franco. Förmodligen betraktades han som en säkerhetsrisk för nu fick han inte längre tjänstgöra ombord, utan om-

placerades till att bli kråkskytt åt kommandören i hans trädgård. Några kråkor sköt han dock aldrig ner, bara knoppen på kastellets flaggstång.

Wallenstein flyttade och vi fick en ny granne - Bergskär - som också var slav under spirituosan. När han var full kunde han vara tålmodsprövande, men han hade hjärta och om han hade betett sig illa kom han alltid dagen efter med en bukett rosor för att be om ursäkt. Ibland låste han ut sig och då brukade han be mig klättra in genom det lilla köksfönstret som alltid var öppet. Jag begärde aldrig något för det, men han brukade ge mig en ål.

Bergskär hade ofta gäster som man passade sig noga för. En vän av flaskan hade visst dödat någon och kunde även utan provokationer bli aggressiv och oberäknelig. Mer oförarglig var en liten hjulbent värmlänning med pipskägg och boots som allmänt gick under namnet Picko. Vissa sa att han hade varit hallick, men det var säkert inte sant. Däremot hade han jobbat som rallare och förde nu en djupt tragisk tillvaro i en lägenhet längre upp på Pionjärgatan. Han pratade så sluddrigt och snabbt att jag och Peo gav honom namnet Ossa Bossa.

Det hände att vi utsatte honom för bus genom att kasta små smällare framför honom på gatan eller ringa på hans dörr. En gång försummade Peo vakthållningen och plötsligt dök Ossa Bossa upp runt hörnet där jag gömde mig. Det var med knapp nöd jag kom undan, men en annan grabb som blev tillfångagången fick sig en örfil.

Ibland var Ossa Bossa med oss och metade nere i hamnen. Då var han alltid trevlig, men det gällde att ha koll på sina saker för annars kunde de försvinna. När han sedermera dog fick man genomföra en avancerad sanering av lägenheten. Männi-

skor i vita dräkter sågs under flera veckor jobba för att få det rent. Ett sorgligt efterspel och ett ovärdigt avslut för en människa som förmodligen inte hade någon nära vän utan bara su-parbröder.

En man som ingav respekt var den mytomspunna Stockhol-marn. Han var stor som en tungviktsbrottare och kunde bli farligt arg. Förmodligen hade han blivit van vid att barn retades, så ibland räckte det med att komma i närheten av honom för att han skulle bli våldsam och börja härja. Stockhol-marn såg man ofta sitta med en flaska på en parkbänk för att några timmar senare hitta honom helt utslagen på en cykelväg.

En annan sorglig gestalt var "Svarte Petter". Han var oerhört snäll och om man pratade med honom blev han så rörd att han började gråta av lycka. Andra sa att han grät för att han var blind på ena ögat. Jag vet inte, men Petter var mycket ensam och drack mig veterligt aldrig ihop med de andra A-lagarna. Jag tror han höll sig till öl och han nämnde någon gång att han var livrädd för att gå ner sig så djupt att han förlorade sitt jobb.

I kvarteret såg jag på nära håll ganska många människor som fått sina liv söndertrasade av alkoholen och där grundlades en stor respekt för vad rusmedel kan göra med en människa som inte har kontroll på sitt drickande.

### **Kvarteret**

Pionjärområdet var ett klassiskt arbetarkvarter och husen på Pionjärgatan var de första som byggdes när Mönsterås växte efter andra världskriget. Därav "pionjär" som prefix i gatunamnet. Alkoholisterna var inte representativa för kvarteret som helhet, utan de flesta var skötsamma och många jobbade på någon av ortens industrier. På den tiden var det stor sprid-



ning på åldrarna och kvarteret hyste både ungarlar, barnfamiljer och pensionärer.

Den sociala kontrollen var stor och alla hade på gott och ont koll på varandra. Ibland gick det förstås för långt med illasinnat skvaller, men det fanns också en genuin omsorg. I grunden var det sunt att generationerna levde sida vid sida. När våra föräldrar släppte ut oss så visste de att andra ögon såg oss – ögon som vågade lägga sig i och säga ifrån om vi gjorde något dumt. Idag vågar knappt någon ingripa eftersom risken är överhängande att man då får ta emot glåpord eller åker på stryk av ungarna eller deras föräldrar.

Livet levdes öppet och ärligt. Något alternativ fanns egentligen inte för lägenheterna var lyhörda och hög musik och gräl var naturliga inslag i vardagslivet. Barn fick också skrika och rasa utan att någon höjde på ögonbrynen. Ännu hade det inte blivit så viktigt att visa upp den där perfekta fasaden och det fanns en avslappnad attityd inför människans och livets ofullkomlighet.

Eftersom vi bodde i ett arbetarkvarter och tillhörde en släkt av industriarbetare så talades det ofta om rättvisa – särskilt hemma och hos mormor. Det gav mig tidigt en inre kompass som reagerade instinktivt mot orättvisor, något som senare i livet skulle bli både en styrka och ett problem – ett problem därför att människor med stark rättskänsla ofta ifrågasätter makten och provocerar de människor som från en överordnad samhällsposition förnedrar och trycker ner de socialt och ekonomiskt svagare. Det må vara något stereotypt formulerat, men verkligheten överträffar ibland de mest grovt tillyxade generaliseringarna.

Den långt drivna klassretoriken förde mig in i en dualistisk värld där de borgerliga valsegrarna 1976 och 1979 beskrevs i termer av jordens undergång. Nu träffade jag som väl var människor av alla de slag i andra sammanhang, men i någon mån levde jag under många år i föreställningen att borgerligt sinnade människor per definition var sämre än rättskaffens arbetare.

Mina föräldrar var alltså övertygade socialdemokrater, men var noga med att hålla rent åt vänster, vilket föll sig naturligt av religiösa skäl. De var övertygade om att kommunisterna ville förbjuda all religion och det var aldrig tal om att samarbeta med VPK för att behålla regeringsmakten. Kommunisterna stod för något främmande och farligt och skulle hållas kort.

När jag var barn brukade det alltid gå förbi ett förstamajtåg utanför mitt fönster på Pionjärgatan. På den tiden paraderade man inte bara på Storgatan utan det var viktigt att leta sig ner till smågatorna i arbetarkvarteren. Så där satt jag och såg allvarliga grånade herrar marschera med de röda fanorna samtidigt som trummor och trumpeter förde ett förskräckligt ljud som fick väggarna att vibrera och katten att kräkas. Det var lite spännande och farligt. Mina föräldrar gick aldrig med i tåget. De tyckte det var för extremt, rent av lite kommunistiskt.

Om jag i någon mån övertog mina föräldrars politiska världsbild, så ärvde jag tyvärr inte pappas tekniska sinnelag. Jag var extremt opraktisk, vilket inte bara tog sig uttryck i svårigheter att ta på mockasiner eller skala bananer. Värre var kanske att jag aldrig ens lärde mig byta cykeldäck, meka med motorer eller skruva ihop ens den enklaste låda. Min far gjorde allt sådant utan att låta mig vara med, så jag förblev okunnig och tafatt.

Istället för motorer blev det böcker. Jag kom tidigt att älska böckernas alternativa världar och den spänning och mystik de erbjöd. De på biblioteken så föraktade B. Wahlströms ungdomsböcker med gröna och röda ryggar lästes med en aldrig sinande entusiasm. Biblioteket hade ju inte helt svartlistat de fängslande böckerna, och jag lånade så många att de fick införa en övre gräns för hur många jag fick ta med mig hem. Jag kunde tillbringa timmar på biblioteket som vid denna tid låg i det mysiga gamla tingshuset från år 1800. Genom åren hade många brottslingar där fått sin dom och somliga även dömts till döden. Huset hade onekligen en speciell atmosfär och jag kan än minnas känslan av spänd förväntan när jag som liten pojke letade böcker i de sinnrikt placerade bokhyllorna eller bara smög runt och tittade i alla vinklar och vrår. Det fanns många dunkla passager och hörn där man kunde stå och fantisera om hemliga lönnörrar eller betrakta de mystiska personer som just då råkade befinna sig i huset.

Tre deckare och Tvillingdetektiverna var i en klass för sig, men jag uppskattade även Bröderna Hardy, Biggles, Kitty och Mary & Lou för att bara nämna några. Jag kan än minnas spänningen när jag valde bok, hur böckerna luktade olika beroende på om de kom direkt från tryckeriet eller hade lånats ut från biblioteket under många år, och hur jag fascinerades av de fantasieggande omslagen. Sedan följde förmånen att få sjunka in i bokens mysterium, att själv bli en av de tre deckarna som ställdes emot den dansande djävulen, eller att in i minsta detalj identifiera sig med tvillingdetektivernas kusin Hubert - plughästen som inte förlöjligades, utan beskrevs med respekt och lärde mig att det är ok att studera och bilda sig.

Hubert gav moraliskt stöd på en ort där det ansågs lite udda, kufiskt och märkvärdigt att ta studierna på allvar och där en genuint allmänbildad människa inte kallades beläst utan förläst. Man fick gärna skryta om att man kunde meka med bilar och mopeder eller att man kunde jodla nationalsången baklänges. Men utbildning eller intressen av humanistisk karaktär gav genast en stämpel av milt vanvett.

Varför gick då kultureliten så hårt fram mot B. Wahlströms ungdomsböcker som ju egentligen lärde en hel generation att läsa? Kulturvänstern menade att böckerna innehöll förlegade köns- och klasstereotyper och att de genom sin avsaknad av socialrealism inte gynnade ett progressivt klassmedvetande, medan det mer borgerligt sinnade kulturfolket slog vakt om den "goda smaken" och ansåg att böckerna var för simpla.

De konservativa och vänsterradikala förenades av en gemensam strävan att upprätthålla en skiljelinje mellan "seriös" barnlitteratur och "skräplitteratur". Att sådana utgångspunkter många gånger ledde till förhastade och orättvisa domar är inte underligt, men likväl sorgligt. I och med att kritiken kom från kultureliterna inom så gott som alla politiska läger, drabbades särskilt biblioteken hårt av utrensningar.

Tintin hade däremot ännu inte blivit politiskt inkorrekt och jag införskaffade alla album. Särskilt njöt jag av att lyssna på de klassiska skivinspelningarna med Tomas Bolme som Tintin och jag hade snart lärt mig långa partier av skivorna utantill. Där mötte jag de mest förunderliga miljöer och mysterier kryddade med ondsinta skurkar som Doktor Müller, Allan och Rastapopoulos.

Tintin och ungdomsböckerna betydde obeskrivligt mycket för mitt välbefinnande under många år och jag skulle aldrig ned-

låta mig till att lite nonchalant betrakta dem som ren nostalgi. De gav mig inte bara en stunds flykt från verkligheten, utan också den stimulans som skolan så sällan lyckades förmedla. Därför intar de fortfarande en hedersplats i familjens bokhylla.

Den första serietidning som jag annars köpte på egen hand var Tarzan och jag kan än minnas hur stort och spännande det kändes att som åttaåring få välja bland alla tidningar i affären. Sedan följde Stålmannen och Gigant innan jag fastnade för Fantomen som jag tyckte intog en särställning.

Men hur var det då med Astrid Lindgren? Jag ifrågasätter inte hennes förmåga att skriva underbara berättelser, men för mig kom hon inte att betyda särskilt mycket. Visst läste jag väl någon Emilbok och Kalle Blomkvistböckerna var spännande, men i övrigt tyckte jag hennes historier var milt töntiga och ekon från en värld som jag varken kunde identifiera mig med eller fly till.

Robinson Kruse var den enda klassiker som verkligen betydde något under barndomen och man kan fråga sig vad det var som fick mig att fastna för just den, förutom spänningen? Den troliga orsaken var att den utspelade sig i en exotisk miljö, men också att Robinson försökte överleva i en värld som var honom främmande, på samma sätt som jag ofta kände mig som en främling i skolan.

Därutöver fördjupade jag mitt intresse för rymden och science fiction. Mitt första TV-minne från den genren är filmatiseringen av Jules Vernes bok Den hemlighetsfulla ön, som visserligen inte hade rymdtema, men som var så gåtfull att jag bokstavligen darrade av anspänning.

Sedan fortsatte det med rymdserier som Star Trek och Månbas Alpha som var givna samtalsämnen i kamratkretsen. Jag fullkomligt älskade alla dessa möten med nya världar och främmande livsformer. Det fanns till och med dockor av Kapten Kirk, Mr Spock och de andra i besättningen som jag och mina kamrater köpte i leksaksaffären. I pojkrummet brukade vi sedan sätta radion på en fräsfrekvens och låtsas att vi närmade oss en okänd planet ombord på Star Treks rymdskepp Enterprise.

Rymdintresset ledde till att jag lånade hem många UFO-böcker från biblioteket. Något kritiskt tänkande som filtrerade läsningen tillämpades dock inte, utan jag trodde tvärsäkert på att utomjordiska intelligenser regelbundet besökte jorden och att de snart kanske skulle visa sig även för mig.

### **Kamrater och lekar**

Jag hade egentligen bara en riktigt god vän och det var Peo. Eftersom vi båda var lite tysta och försiktiga så förstod vi varandra väl. Vi saknade dock Peter, som hade varit en del av gänget på torget, men som flyttat till Norrtälje i tredje klass. Men det bodde fler barn i kvarteret som jag umgicks med sporadiskt.

Ibland kom "Bullen" och ringde på dörren. Han hade lite svårt med gränserna och ville ofta gå ut sena kvällar och klättra på Parkskolans tak. För det mesta var han snällheten personifierad, men man fick passa sig eftersom han utan förvarning kunde få raserianfall och gå till anfall.

I trapphuset bodde "Micke Mångpeng" som liksom "Bullen" hade ett mindre handikapp, men han var en levnadsglad kille som älskade hårdrock och alltid hade nära till ett skrott.

I grannhuset bodde en gänglig grabb som hette Joakim och som jag umgicks ganska mycket med ett par år i 11-13-årsåldern. Vi lekte med småsoldater, spelade spel, läste Tintin och lyssnade på Kiss - en rockgrupp som han kunde så mycket om att han tveklöst skulle ha kammat hem högsta vinsten i den tidens främsta frågesportprogram. Att Joakim skulle gå långt kunde man ana redan då. Han var extremt begåvad och blev så småningom framgångsrik journalist och redaktör på bland annat Aftonbladet och TV4.

Men mest var det Peo och jag. Ofta begav vi oss till torget, men även Pionjärområdet hade oförglömliga miljöer som inbjöd till både traditionella och mer okonventionella lekar. De charmiga kvarteren rymde öppna stora innergårdar, men det fanns också en mängd buskar och träd till synes helt asymmetriskt utplanterade som gav området en grön och lummig karaktär.

På den tiden hade bostadsbolaget ännu inte låst till vindar och källare och de utgjorde förstås fenomenala miljöer när man lekte spaning eller bara ville utforska något spännande i gränslandet till det förbjudna. Några av husen hade även skyddsrum som man kunde ta sig in i och i ett påträffade vi tidningar med ytterst betänkligt innehåll. Särskilt skyddsrummet på Pionjärgatan 6 var välbesökt eftersom det hade en lucka mot husets baksida som kunde användas som nödutgång om någon vaktmästare eller hyresgäst kom och störde. Vinden på Pionjärgatan 8 var också en omtyckt lekplats där vi hade inrättat en hemlig klubb på bjälkarna över förrådsutrymmena. Där fanns takluckan. En gång tog sig "Bullen" ut på taket, men det ville sig inte bättre än att han halkade ner mot takrännen där han mirakulöst nog lyckades få tag i kanten och

klamrade sig fast tills brandkåren kom och hämtade ner honom.

Pionjärgatan var kvarterets sista gata mot öster och vette mot gamla bakgårdar som tillhörde Storgatan. Där fanns ålderstigna stenmurar, små ruckliga grindar och vältrampade gångar som vi behärskade utan och innan. Klättrade vi upp i ett speciellt träd kunde vi även ta oss över till gamla posthusets garagelänga som hade gavel mot Pionjärgatan bortåt Torggatan.

På Bryggerigatan, ett stenkast från mitt hem, låg den klassiska Holms kiosk där vi hade handlat glass och godis sedan vi lärde oss gå. I kiosken jobbade den alltid lika trevliga Lennart Holm och ibland hans fru eller syster. Jag minns glassar som Igloo och X15 och tuggummin som hette Jenka och Shake. Det vanligaste var emellertid att vi köpte smågodis och jag måste tillstå att personalen uppvisade ett fantastiskt tålmod när vi så omständligt valde bit för bit.

För några år sedan hade jag förmånen att få besöka Lennart Holm i hans hus. När han sköt altandörrarna åt sidan och bad mig stiga in, var det precis som när han sköt isär kioskluckorna för 30 år sedan och frågade vad det fick lov att vara. Det var som om tiden hade stått stilla. Samma röst, samma vänlighet. Men denna gång behövde jag inte betala för något. Lennart bjöd vänligt på kaffe och nybakad sockerkaka och berättade om kioskens historia.

I närmare 35 år syntes Lennart i sin kiosk. Men det var en olycklig livets omständighet som gjorde att han blev kioskhandlare. Det var en mörk kväll 1951 när Lennart kom körandes med sin motorcykel bort emot Torp, ovetandes om att det framför honom fanns ett fordon som inte hade någon baklyk-



ta. Lennart försökte gira undan, men smällen tog så illa att han förlorade sin ena arm.

Runt 1955 fick han blott 20 år gammal och ännu omyndig hjälp av kommunen att starta kioskverksamhet. Det fanns särskilda förordningar på den tiden som gjorde att den typen av verksamheter förbehölls funktionshindrade.

Den första kiosken han hade låg där Algotsparkeringen ligger idag, bredvid Ålunds hus vid Torggatan. 1959 skulle KLS bygga Torghallen och då flyttades den kiosken till Åsevadsgatan, medan Lennart fick en ny kiosk vid Bryggerigatan.

Det är nu tjugofem år sedan Lennart Holm sålde sin sista GB-glass. Kiosken revs ledsamt nog för ett par år sedan. Tiderna förändras. Tur att Lennart är sig lik.

Torget och Pionjärområdet var vårt kärnområde, men ju äldre vi blev desto längre bort begav vi oss. Det var ju inte bara Holms kiosk som frestade. På Storgatan låg en mysig affär som vi kallade för Frukta - en klassisk gammaldags butik där de goda frukterna och det söta godiset alltid spred välbehagliga dofter som lockade till inköp. Det var en speciell känsla att gå in i den gemytliga affären där man ibland kunde hitta lite udda godis.

Taken lockade förstås också och både Torghallen, Domus, Mølstadskolan och Parkskolan fick besök. Jag minns särskilt en vinter när vi hade klättrat upp på Torghallens tak. Affärsinnehavaren Nils-Erik måste ha sett oss för plötsligt kom han upp för stegen, vilket vi inte alls var beredda på. Jag och Joakim hoppade djärvt ut från taket och lyckades landa i en snöhög. Peo stod dock kvar vid takkanten och tvekade och befann sig därför snart i Nils-Eriks fasta grepp.

Peo åkte även fast den där gången när vi var på skolgården och skrek något enfaldigt efter herr Hultman som råkade cykla förbi på Parkgatan. Hultman tände till, vände cykeln och satte efter oss på skolgården. Vi sprang allt vad vi orkade ner mot husen vid Bryggerigatan, men Hultman hade fått upp farten och låg inte långt efter. Pelle och jag rusade rakt in i trädgårdarna, medan Peo stannade och tvekade vid skolgårdens gräns. Inom en sekund blev han tillfångatagen och omsorgsfullt uppläxad av Hultman som trots allt nöjde sig med att hota med en anmälan till fröken. Om det var någon som åkte fast så var det alltid Peo. Han var inte långsammare än oss andra, men så ärlig att han inte förmådde smita.

De flesta tak var platta och relativt okomplicerade. Annat var det med Peos hustak av tegel som sluttade brant. Man kunde ta sig upp via vinden, men vi klättrade för det mesta upp via stupröret, vilket var direkt livsfarligt.

Genom Guds försyn ramlade vi aldrig ner och paradoxalt nog var det på ett tryggt evenemang med stor vuxennärvaro som det höll på att sluta illa för mig. Familjen befann sig på ett stort kalas någonstans nere i Södermøre där en syster till mormor firade sin födelsedag. Jag sprang runt och jagade ballonger tillsammans med de andra barnen när jag halkade och slog i bakhuvudet. När jag vaknade stod det en sköterska över mig och bad mig säga mitt namn. Varken förr eller senare har jag haft en sådan huvudvärk. Läkaren konstaterade hjärnskakning och jag blev tacknämligt befriad från gymnastiken under tre veckor.

Ibland cyklade vi iväg till det kusliga tegelbruket där min far en gång hade jobbat och som nu hade fått förfalla till en ytterst farlig och för barn direkt olämplig miljö. Vi visste var vi skulle

ta oss in och smög sedan runt både vid de gamla ugnarna och uppe vid de små gluggarna på översta våningen. Tegelbruket ägdes av vår kompis "Hawaii-Jockes" morfar, Birger Bejvel, och om han kom när vi var där så gällde det att hålla sig stilla.

Sågen i hamnområdet utövade också en oemotståndlig dragningskraft, men var givetvis en högst opassande miljö att vistas i som barn. Men även om det var en arbetsplats så fanns det varken staket eller skyltar som försökte stoppa oss. Så där sprang vi omkring bland de av miljögifter impregnerade brädstaplarna, gömde oss i de höga sågspånshögarna och gick balansgång på de sluttande transportbanden. För att undgå upptäckt hemma så hade jag ett par reservstrumpor hos Peo som jag bytte till innan jag åkte hem. Min mor letade nämligen alltid efter sågspån på strumporna.

Jag älskade att hälsa på i Peos mystiska gamla hus som en gång varit både epidemisjukhus och BB. Hemmet hade en sär egen gästfri atmosfär och jag kan än minnas smaken av de goda Kalaspuffarna som jag så ofta blev bjuden på av Peos trevliga föräldrar Bertil och Gun-Britt. Huset var fullt av mystiska utrymmen. Särskilt källaren minns jag som utomordentligt kuslig. En gång fick jag sova över hos min barndomsvän och jag minns att jag vaknade mitt i natten av ljud. Sedan jag själv fick barn har jag kommit underfund med vad det var jag hörde. Bertil tyckte sig också höra dem första tiden i huset - spädbarnsskriken.

Oknö införlivades emellertid aldrig med min livsvärld. Eftersom jag inte kunde simma fick jag under inga som helst villkor åka dit utan vuxet sällskap. Så det blev sällan bad och kanske är det därför som jag än idag inte känner mig riktigt hemma där ute.

På vintrarna gav vi oss ibland ut på isen och jag minns särskilt en vårvinter när vi skulle gå över Lillån vid järnvägen mellan köpingen och Kråkerum. Hade vi haft minsta uns isvett så hade vi inte försökt ta oss över där eftersom det var strömt och växte en hel del vass, vilket riskerade att försvaga isen. Men vi hade i alla fall tagit med oss en yxa för att avgöra om isen bar. Mitt ute på ån högg Peo till så hårt med yxan att en hel vak öppnades. Jag såg honom ramla framåt mot det iskalla vattenhålet, men i sista stund hann jag gripa tag i jackan och han kunde hålla sig kvar på isen. Men tro inte att vi vände tillbaka. Vi gick bara en omväg och hamnade till slut på en holme där vi hittade en död gris.

En annan gång var vi på en av de där små holmarna utmed järnvägen som i äldre tider omgavs av vatten, men som nu ligger mitt i vassen. Av någon outgrundlig och dum anledning fick vi för oss att sätta eld på en enebuske, men elden tog sig mer än vi kunde förutse och det dröjde inte länge förrän den höga busken brann som ett stort tomtebloss. Vi blev panikslagna och trodde att elden skulle sprida sig in mot köpingen via vassen, så vi tog till flykten över åkrarna bort mot Kråkerumsallén. Där mötte vi oturligt nog Allan som kom körande i sin orangea bil, och vi blev rädda för att han skulle se röken och dra de rätta slutsatserna. Men med ens brakade en regnskur loss som uppenbarligen släckte elden. Hur som helst kan man än idag se en brandskadad enebuske på holmen.

Ett annat ofog som tog fart under mellanstadiet och som hade kunnat få allvarliga konsekvenser var smygrökningen. Jag hade lyckats komma över ett cigarettpaket och blev genast intressant för flera grabbar som annars inte ägnade mig någon som helst uppmärksamhet. Vi brukade stå och blossa i buskarna vid Mölstadskolan för att sedan gömma paketet i en

lövhög. Som tur var blev det ingen regelbunden ovana. Där-  
emot rökte vi ibland hundkax som växte i mängder borta vid  
gamla Mölstad.

Ännu värre var att jag hade börjat snatta i Torghallen. Det  
brukade gå till så att jag först gick till godishyllan där jag val-  
de två likadana chokladkakor. Sedan fortsatte jag till en annan  
del av affären där jag låtsades tappa bitarna på golvet. När jag  
satte mig på huk för att ta upp dem stoppade jag snabbt ner  
den ena chokladkakan i stövelskaftet, tog sedan den andra  
biten och lade tillbaka den på godishyllan så att det skulle se  
ut som om jag ångrade mitt planerade köp. Sedan gick jag  
lugnt förbi kassan.

En gång var vi ett helt gäng som snattade i Tekniska Magasi-  
net - köpingens mest välsorterade leksaksaffär med en minst  
sagt misstänksam personalstyrka som alltid smög omkring  
bland hyllorna och spionerade. Längre upp på Storgatan låg  
en annan leksaksaffär som hette Hagen och även om den ock-  
så hade sin charm och var billigare så nådde den aldrig upp  
till Tekniska Magasinets anseende.

En av oss lockade iväg expediten från kassan, medan vi andra  
passade på att plocka på oss en del av de småsaker som stod  
på kassabänken. Känslan för rätt och fel och mitt och ditt var  
uppenbart katastrofalt dåligt utvecklad.

Kanske hade det varit bäst om jag hade åkt fast och fått lära  
mig en läxa, för småstölderna kunde ha accelererat och fört  
mig in på helt fel bana. Men som tur var pågick snatterierna  
bara under en kort period, precis som smygrökningen. Jag kan  
ännu inte förklara varför jag under några månader ägnade  
mig åt detta. Kanske var det bara en sällsynt korkad jakt efter  
spänning, för jag saknade inte fickpengar.

Självklart ägnade vi oss också åt helt oskyldiga lekar och spel. Racketsporter var populära och Peo hade ett bordtennisbord där vi övade så mycket att vi till slut fick spela för Steces korplag där Peos far var med.

Tennis ägnade vi oss också mycket åt och på den tiden fanns det tennisbanor nere vid Idrottsplatsen där vi brukade spela spontana turneringar ihop med Bisse och Joakim. Utan Björn Borg hade vi väl knappast varit där och det är svårt att över-skatta vad en stor stjärna kan betyda för en sport. Det hände också att vi smet in på grusplanen som låg i trädgården bakom Rosénska huset på Storgatan, men den banan var privat och om ägaren kom hem gällde det att snabbt fly fältet.

Men det var ändå fotboll som lockade fram flest grabbar. Än hade Mönsterås Bostäder inte fördärvat grönytorerna med buskar och baracker och ännu hade väl ingen hört talas om innebandy eller datorspel. För oss som bodde i Pionjärområdet och runt torget fanns tre användbara gräsmattor.

Den minst nyttjade gräsplanen låg på baksidan av Pionjergatan 8 där jag bodde. De läktare som inramade planen bestod av balkonger där kvarterets seniorer helst ville sitta i lugn och ro och njuta av eftermiddagskaffet, och vi ville inte störa grannsämjan i onödan. De gånger vi ändå förlade matcherna där valde de flesta i publiken att följa spelet bakom gardinerna och inom en kvart började telefonlinjen gå varm till Mönsterås Bostäders kontor.

Planen bakom Holms kiosk användes betydligt oftare. Gräset var av högsta kvalitet och ytan så pass stor att man kunde spela riktiga matcher. Givetvis spelade vi utan offsideregeln, så någon stod alltid på topp och väntade på en boll. Problemet med denna plan var att bollen ofta träffade bakväggen på

Holms kiosk där han hade staplat sina backar med öppnade läskflaskor. Holm var en tålmodig man, men när vi hade skjutit ner hans backar var det bäst att illa kvickt fly ner i källaren på Bryggerigatan.

Den bästa planen låg nedanför kyrkan och sträckte sig bort mot Parkgatan. Idag har man dragit om vägen så att den brutalt skär rakt igenom vår fotbollsplan. Men på den tiden var där en stor fin gräsmatta med fantastiska möjligheter till fotboll, även om en och annan cyklist strök med i sina försök att undkomma en förflugen boll.

Det hände att vi åkte och tränade med Mönsterås GIF:s pojklag vid Elgerumsplanen. Men jag var väl inte tillräckligt bra för att få spela match, utan fick nöja mig med att träna målvakten, vilket förstås var ett försök från tränarens sida att tråka ut mig så att jag skulle sluta. Tränaren ville inte ha några dussin-spelare och när laget skulle tas ut valde han alltid sin sons kompisar från Ljungnäs.

Den genuina glädjen fanns i kvartersfotbollen. I Pionjärens FF fick vi medelmåttor vara stjärnor. Det är bara att erkänna - det var vi som var fotbollens gräsrötter i Mönsterås.

## **Årets höjdpunkter**

### *Marknaden*

Varje dag var på sitt sätt ett äventyr, men det fanns tre återkommande höjdpunkter som stack ut lite extra och som jag såg fram emot med pirrig förväntan - julafton, marknaden och födelsedagen.

Först kom marknaden som inföll första lördagen i oktober. Marknaden var alltid på torget som på den tiden var ett av Sveriges sista grustorg.

Under medeltiden förlades marknaderna vid det sedan länge försvunna Sjötorget som sträckte sig från norra delen av hamnområdet upp mot landsvägen (dagens Storgatan). Torget blev troligen kompletterande marknadsplats under 1600-talet, även om Sjötorget länge förblev den officiella mötesplatsen för handel.

Höstmarknaden inföll i äldre tider i slutet av september. 1795 fastställdes den 1 oktober som marknadsdag, vilket under 1800-talet ändrades till den 9 oktober. I modern tid har första lördagen i oktober blivit erkänd som den rätta marknadsdagen.

Marknaderna var ofta stökiga tillställningar och slagsmål var mer regel än undantag. Häradstingets protokoll tar upp många fall av misshandel och även ett och annat dråp. På höstmarknaden 1824 så blev exempelvis den 30-åriga kronolotsen Nils Petersson på Vällö slagen till döds av sjöartilleristen Olaus Petersson. Olaus dömdes sedermera till döden för dråp och i en ålder av 25 år avrättades han genom halshuggning på Kuggås avrättningsplats den 6 februari 1828. I dödsbokens marginal har prästen antecknat: "Var väl förberedd och gick med ovanlig sinnesstyrka och kristelig frimodighet döden till mötes."

Det förekom också rena upplopp när bönderna opponerade sig mot statsmaktens förordningar. År 1640 talas det exempelvis om ett uppror bland bönderna vid Mönsterås marknad med anledning av Lilla tullen - en tull som införts 1622 och som innebar att alla skulle betala för de varor som fördes in till



marknadsplatsen. I princip förbjöds den fria handeln på landet och bönderna var förstas de stora förlorarna när de tvingades sälja på bestämda marknadsplatser mot tullavgift. Två år senare var det på nytt oroligt då bönderna trots förbud sålde öl och i de följande oroligheterna överföll en stadsvakt.

Min barndoms marknader var kanske inte fullt lika dramatiska, men det var en magisk dag på vilken enorma förväntningar vilade. Redan på fredag eftermiddag sattes de första stånden upp. Vi var givetvis på plats och framåt kvällen sprang vi runt och levde bus i halvmörkret. Hade man tur kunde man redan då köpa stinkbomber under disk av någon mindre nogräknad knalle. Annars fick inköpet vänta till lördagen. Ryktet spred sig snabbt om vilka försäljare som sålde stinkbomber svart.

Vi hade förberett oss i god tid och försett oss med ihåliga galgar som kunde användas för de i Torghallen inköpta ärtorna. Ärtrör var det självklara vapnet under marknaden då ortens alla ungar samlades på samma plats för att göra rackartyg och utkämpa småkrig.

Lördagen var den stora marknadsdagen och då kom mina kusiner från Ruda på besök. Under stoj och stim gick vi marknadsrundan och handlade leksaker av undermålig kvalitet för de pengar vi sparat ihop. Sockervadd eller popcorn ingick också i standardinköpen. Jag brukade också ta några lotter och vann i regel fina priser. Ett år blev det ett stort matspann som jag lyckades sälja till mina föräldrar, ett annat en stor lurvig nalle. En gång hittade jag en 50-kronorssedel som fladdrade runt på marken och lyckan var stor när de vuxna runt omkring sa att jag kunde behålla pengarna.

Nu för tiden har inga ungar ärtrör och marknaden har brett ut sig till Storgatan. Utbudet är väl av ungefär samma art som under min barndom, men det känns dyrare och tråkigare. Höstmarknaden har dock bevarat sin karaktär av folkfest, även om jag personligen saknar både ärtrören och doften av stinkbomber. Finns det verkligen inga ungar som kan axla den fallna manteln? Men de är kanske fullt upptagna med att leta efter häftiga skal till sina mobiltelefoner.

### *Födelsedagen*

I november inföll min födelsedag och de enda minnena jag har kvar är att jag brukade ligga vaken i sängen på morgonen och vänta på tårtan och paketet. Det var förstås mysigt, men högtidsdagen kunde ändå inte riktigt mäta sig med de andra två höjdpunkterna.

### *Julafton*

Min barndoms jular var som de mest idylliska julkort. Precis lika varma, mysiga och gemytliga. Alla var inte lika lyckligt lottade, men det var inget jag funderade på som barn. Världens elände nådde aldrig fram till mig, utan jag tilläts vara naivt glad på barns sätt.

Och så måste det få vara. Det finns vuxna som ibland försöker ge människor dåligt samvete för att de har det bra. Inte ens barn skall få njuta av livets godhet, utan att bli påmind om att det finns mindre lyckligt lottade. Och självklart ska barn lära sig att visa medkänsla. Men varför ska ett barn behöva skämmas för att föräldragenerationen har levt ett liv i fred och skapat en dräglig tillvaro där barnen förmår känna stunder av lycka. Det är ju det goda livet som borde vara det normala och barnet lär tids nog få upp ögonen för hur världen ser ut. Allt har sin tid.

För mig var julafton årets viktigaste och lyckligaste dag. Varje år trängde familjen ihop sig i den lilla iskalla Folkvagnen och åkte på livsfarliga små vägar till mormors och morfars stuga i Mjölerum.

Julaftonens vänner bestod av mormor, morfar, min familj, moster Else-Britt med maken Roland och barnen Mikael och Roger, morbror Bejron med hustru Elisabeth och från 1979 deras dotter Ann-Charlotte. Ofta kom även morbror Kjell med hustru Karin och några av deras tolv barn på besök. Det var trångt, mysigt och hjärtligt.

Släkten samsades i två rum med kök, och kalaset hade förberetts i veckor av släktens kvinnor. Min mormor tillhörde den gamla stammen som ännu gjorde egen korv som nu omsorgsfullt hade hängts i taket. Grisen hade slaktats och styckats i god tid. Skinkan var absolut inget man köpte i affär, så den svarta marknaden för julgrisar var oerhört lukrativ. Och så allt annat som fanns på bordet – sylta, kroppkakor, köttbullar, bruna bönor, pajar, brunkål, ostkaka, gröt, ägg, Janssons frestelse, sill, revbensspjäll, lutfisk, senap, ugnsomelett med svamp, frukter, knäck, ischoklad, nötter, julöl, svagdricka och enbärsdricka, för att nu nämna något. Vi var ingen rik släkt, men vid jul snålades det inte. Då unnade man sig gott och överflöd som en kontrast till de i övrigt ganska torftiga matveckorna resten av året.

Kvinnorna jobbade i köket, medan herrarna samlades i vardagsrummet för att avhandla helt andra ämnen såsom jakt eller Ingemar Stenmarks senaste bedrifter i slalombacken. Särskilt rättvist kanske det inte var, men ingen protesterade och arbetsglädjen var stor.

Vi barn var uppspelta som lyckliga turbomotorer i väntan på tomten. Men först skulle Kalle Anka avnjutas på mormor och morfars svart-vita TV. Därefter var det mat, vilket tog sin rundliga tid. Sedan följde en spänd väntan innan morfar gick ut för att köpa snus, men till slut kom äntligen tomten med julklapparna som delades ut framför den egenhändigt huggna granen som inhämtats från Mjölerumbondens skogsmarker – inte sällan utan viss dramatik i mörker och kyla. Sedan slets och revs det i alla paket ett tag innan vi sjönk ihop drabbade av den angenäma tomhet som alltid infinner sig när det roliga är över. Framåt senkvällen bar det iväg hemåt för att nästa dag orka upp till julottan. Det kristna budskapet fick absolut inte glömmas bort mitt bland alla festligheter.

## **På bortaplan**

### *Krokstorp*

På somrarna vistades mina föräldrar en hel del i fars barndomshem i Krokstorp. Innan jag fick vara hemma själv hade jag inte så mycket att välja på utan tvingades följa med. När jag fick ta med mig en kompis gick det ändå an för då kunde vi tälta i trädgården och spöka på nätterna. Men att vara där som ensambarn var långtråkigt, även om lantlivet förmodligen var både lärorikt och stärkande. Jag försökte i alla fall göra det bästa av situationen och utforskade bäcken, följde skogsstigarna och hjälpte till med trädgårdsarbetet. Och så hade jag med mig en stor hög med B. Wahlströms ungdomsböcker, så helt sysslös var jag ju inte.

När jag blev lite äldre brukade jag cykla till stugan så att jag sedan kunde trampa hem och leka med Peo när jag inte längre orkade med inlandets enformighet och stillastående luft.

På eftermiddagarna kom ofta Alvar, Aina och Erik och hälsade på. Efter ett trädgårdspass blev det fika inne i stugan eller

grillning i trädgården om vädret var fint. Ofta stannade de kvar till långt in på kvällskvisten och tittade på Nygammalt med Bosse Larsson eller något annat av de program som Sveriges två kanaler hade att erbjuda.

### *Ruda*

Inför varje lov hoppades jag på att få komma iväg till Ruda några dagar för att hälsa på mina kusiner Mikael och Roger. Mikael och jag var jämnåriga och Roger bara tre år yngre så vi hade mycket gemensamt och hittade en fin lekkemi. I alla fall innan jag började bli tråkig på allvar i tonåren och gled in i min egen värld.

Ruda var arbetarklass Deluxe, men med sågspån i lungorna och tungmetaller i blodet. Tungmetallerna kom från ortens glasbruk som hade grundats 1920 och haft stor betydelse för ortens ställning fram till nedläggningen 1972. Därefter blev träindustrin den helt dominerande näringen. Glasbruket hade dock lämnat så mycket tungmetaller efter sig att man tre årtionden senare tvingades genomföra en omfattande sanering.

Men nu såg man överallt dessa brädhögar. Alla var sina egna byggherrar och kunde utan undantag snickra ihop sina hus och altaner själva. Arbetslöshet kunde man inte ens stava till och ännu var det möjligt att sluta skolan efter nian och få ett jobb på någon av ortens små industrier. Ruda var folkhemmet när det var som bäst. Man såg varandra och tog hand om varandra. Och man skvallrade.

Mina kusiner bodde i en vit typisk Rudavilla, troligen byggd på 1930-talet, inte särskilt långt från den klassiska Tallåsvallen. Det var 1937 som Ruda IF lyckades köpa marken till den så vackra idrottsplatsen. Några pengar för att iordningställa planen fanns emellertid inte och kommunen vägrade gå i borgen.

Under sju år arbetade därför klubbens medlemmar ideellt med arenan. Fanns det inga pengar så fanns det i alla fall hjärta och engagemang. Vem hade idag orkat anlägga en fotbollsplan under sju år? Till slut stod den i alla fall färdig och den första matchen spelades mot Blomstermåla 1945.

Moster Else-Britt och hennes man Roland tog väl hand om mig och maten var i särklass. Det blev förstås mycket lek och stöj både inne och ute. Ibland var vi på Tallåsvallen, men kanske mest på de gator som låg i kvarteren närmast huset. På somrarna drev vi omkring som barn i frihet kunde göra på den tiden. Som längst var vi borta vid järnvägen där tågen sedan länge hade slutat gå. Vintertid åkte vi pulka och kälke nerför den brant sluttande gatan där det kunde gå dagar utan att någon bil störde. Huset var på den tiden omgivet av skog på två sidor och ekorrar vågade sig ibland fram till det lilla fågelbordet.

Emellanåt var vi flera som lekte. I grannskapet bodde Roger Ottosson, Kalle och Peter. Ibland var en söt blond tjej som hette Camilla med. Jag minns att jag vid något tillfälle cyklade ända från Mönsterås till Ruda bara för att försöka få en glimt av henne, vilket jag förstås inte fick. Sex mil helt i onödan. Jag var livrädd för hennes bror Jörgen, som ibland jagade mig runt Tallåsvallens branta grussluttningar eller i trädgårdarna bortåt Roger Ottossons hus. En gång satt vi och tryckte i Ottossons uthus efter att ha blivit injagade av Jörgen och det dröjde flera timmar innan vi vågade oss ut. Men spännande var det, och Ruda finns för evigt inbränt i mitt hjärta. Det är inte utan orsak att Ruda IF för alltid kommer att vara min klubb efter Mönsterås GoIF. Tallåsvallen forever.

### *Läger*

Kyrkornas sommarläger var något man såg fram emot med

mer skräckblandad förtjusning. Pingstkyrkan anordnade sommarläger på Hornsögården som var en utomordentligt väl vald plats. Huset var vida känt för sina spökerier och även de mest luttrade av lägerledarna ville helst ha sällskap under dygnets mörka timmar. Och luttrade lägerledare behövdes. Låt er inte lura av bilder på uppstyltade gudfruktiga barn med knäppta händer och Jesus i blick. Vi kunde vi också och det behövdes många bestämda själar för att hålla koll på oss.

Vi sov åtta i varje rum i livsfarliga våningssängar som saknade fallskydd. Jag minns en sommar när jag ramlade ner från överslafen i sömnen och slog mig halvt fördärvad. Egentligen var det tur att jag överlevde, men jag hade fruktansvärt ont i korsryggen i flera veckor och haltade som en krympling.

Annars var det ganska trevliga läger. Som alltid när det gällde Pingstkyrkan fick vi väldigt bra lekmanaundervisning i kristendom, även om det kanske kunde bli lite väl allvarligt tonläge ibland. Någon hjärntvätt var det emellertid aldrig tal om. Mattanterna kunde verkligen laga mat och det fanns förvånansvärt mycket utrymme för lekar, kanotpaddling, fotboll, bus och stoj. Trots påtagliga teologiska brister, var de flesta medlemmarna genuint varma människor.

Tyvärr kände jag mig ändå ganska utanför eftersom jag inte hade någon kamrat i Pingstkyrkan. Dessutom fanns det där käcka frimodighetsidealet som förstås blev påfrestande för mig som var blyg och tystlåten. Vid sällsynta tillfällen kunde det även bli slagsmål. Jag minns att jag retade upp en äldre kille som snedtände och började puckla på mig. Jag slog inte tillbaka, så han kom av sig och slutade slå. Han såg onekligen lite smått skamsen och slokörad ut när han insåg att han var

snuvad på konfekten att få besegra en försynt liten benget. Eller så blev han rädd när jag sa att jag tränade boxning.

Mina föräldrars engagemang i Pingstkyrkan medförde att nöjeslivet kraftigt beskars, men i ett avseende behöll de vidsyntheten. Jag fick fritt delta i Svenska Kyrkans Miniorer och Juniorer, vilket gav mig andrum. Det förde också det goda med sig att jag redan från början lärde mig att Guds familj är större än det lilla sammanhang jag mest befann mig i. Redan som barn fick jag ta del av Mönsterås lite högkyrkliga framtoning, Pingstkyrkans karismatiska lekmanengagemang och mormors gammelkyrklighet.

I församlingshemmets källare tillbringades många härliga timmar runt bordtennisbordet. Givetvis samlades vi också till en liten bönestund under prästen Tures farbroderliga ledning. Jag tyckte om Ture. Han var snäll mot oss och lyckades få tron att bli en naturlig del av vardagslivet. Peo var också med i verksamheten så jag behövde aldrig känna mig ensam och utlämnad.

Kyrkan anordnade även stora välorganiserade läger som samlade barn från ett större upptagningsområde, vilket förstås var lite spännande av olika anledningar. Upplägget passade mig som hand i handske och luften kändes lätt att andas eftersom det inte var så hurtfriskt. Alla aktiviteter togs med ro och det fanns utrymme för alla slags personligheter.

Oftast gick färden till EFS-gården i Timmernabben som passade perfekt för lägerverksamhet. Vissa år fick Peo och jag av någon anledning dela rum med prästen Ture. Mitt sista läger gick till Kastlösa på Öland när jag var i 14-årsåldern. Det blev också det bästa och det vemodigaste. Den underbara miljön inbjöd verkligen till lägeraktiviteter och jag hade roligt hela



tiden bortsett från när en grabb la nässlor i min sovsäck. Undervisningen var utmärkt anpassad för oss som befann oss i gränslandet mellan barn och ungdom. Kvällssamlingarna blev legendariska, där till och med en blyg stackare som jag spelade teater som om jag vore född för uppgiften. Jag kände mig fullständigt accepterad och det här var kristen gemenskap när den fungerade som bäst.

Min relation till tjejer var dock spänningsladdad och belamrad med många restriktioner. Delvis hade det sin orsak i att jag var blyg, men måste också ses mot bakgrund av att Pingstkyrkan hade ytterst strikta regler kring att sällskapa och finna en livskamrat. Som liten måste jag ha missuppfattat hela resonemanget eftersom jag länge trodde att det var fel att sällskapa över huvudtaget. Därför gjorde jag under min skoltid inte ens några taffliga försök att "fråga chans" som det hette. Det fanns inte på kartan att jag skulle ta ett så stort felsteg. Denna blockering följde med mig upp i tonåren och skulle snart vålla mig bekymmer.

Vid måltiderna noterade jag snart en sällsynt vacker tjej med långt mörkt hår som satt några bord bort och tittade på mig intensivt hela tiden. Jag visste inte riktigt hur jag skulle bete mig, men blickade ibland lite försynt tillbaka.

Dagarna gick. Tjejen fortsatte att iakttä mig och jag tittade tillbaka. Så höll vi på hela veckan. Även under kvällarnas aktiviteter fann våra ögon varandra och vi visste båda. Det räckte kanske så. Hon verkade också blyg och tillbakadragen och umgicks bara med sin tjejkompis precis som jag med Peo. Blickar blev till några få ord som handlade om något annat än det vi ville säga. Vi visste att det snart var över och att livet ibland bara ger några få dagar av ömsesidighet till skänks.

Och så kom den brutala dagen när lägret var slut och alla satte sig i sina bilar och åkte hem. Jag förbannade min usla feghet och när vi startade hemfärden mot Mönsterås kände jag ett nästan ohanterligt vemod som växte sig allt mörkare inom mig och som aldrig helt har klingat bort.

Det sista sommarlägret i Kastlösa hade på ett tydligt sätt visat hur min känsla av utanförskap hade gjort mig sårbar. Den ensamme söker desperat efter någon som innerst inne kan förstå och ändå ge kärlek. Våra blickar hade avslöjat allt när ingen vågade formulera orden, men ändå var vi mer ensamma nu än före vårt möte.

### III. Parkskolan 1980-1983

*Att läsa och inte förstå är att plöja men inte så. (Gammalt ordspråk)*

#### **Skolan och lärarna**

Ljuset i andra änden av tunneln var ett tåg. Det är svårt att se det på annat sätt. Jag hade äntligen tagit mig igenom de sex första skolårens pedagogiska mörker, men på andra sidan återfanns inte ljuset. Där väntade Parkskolan.

Hade vi inte haft skolplikt skulle jag på goda grunder ha hoppat över hela högstadiet. Jag hade under lång tid målat upp skräckscener för mitt inre och i djupet av mitt hjärta fruktat för dagen när jag skulle börja på Parkskolan och behöva möta Ruffe och Ålling. Risker var överhängande att de skulle komma åt mig på rasterna eller lurpassa utanför när skoldagen var slut. Som 12-åring kunde jag inte se någon lösning på problemet och sommarlovet som föregick skolstarten förmörkades av en mycket påtaglig ångest, magknip och diarréanfall.

Men jag kunde inte välja, utan när lovet var slut var det bara att sätta sig på cykeln och trampa över till Hagagatan, pälla ett äpple i fruktträdgården mitt emot Ålunds för att sedan svिसcha ner för Torggatan till läroanstalten. Det tog bara en minut, men under den tiden hann många mörka tankar få fäste i min oroliga själ.

Parkskolan låg på mark där det tidigare funnits en folkpark som sett flera av tidens stora artister uppträda och där mer än en mönsteråsare funnit sin livskamrat. Men kommunen behövde marken för en ny skola och lurade bokstavligen till sig området av folkparksföreningen mot löfte om att bygga ny folkpark på Nynäs, vilket man aldrig gjorde. 1964 invigdes skolan och en annan sorts artister tog vid. Mönsteråspolitikerna har aldrig varit sentimental.

Området bytte således karaktär från något otvunget och angenämt, till en verksamhet som andades plikt och tvång. Något nöje förväntade jag mig inte heller att högstadiet skulle bli. Parkskolan hade vid denna tid rykte om sig att vara en medioder kunskapsfabrik med en smått bisarr lärarkår och i allt väsentligt låg det inte så långt ifrån sanningen, även om tiden har en tendens att svepa allt i barmhärtig glömska.

Skolan var ännu något så när modern, men med sina skrovliga brunorangea tegelväggar och trådiga asbesttak antog den en något dyster skepnad. Korridorerna var trånga återvändsgränder där svett, snus, ångest och galenskap med åren hade angripit väggar och tak i sådan grad att en kronisk stank av olust infunnit sig. Där fick man passa sig. Om hårdingarna infann sig väntade ingen nåd, bara strypgrepp, slag och hån.

Men till en början förlöpte allt väl. Alla hade väl sitt att tänka på och först gällde det att lära sig hitta till klassrummen som alla hade beteckningar som K18 och K7. K var förmodligen en förkortning för klassrum. Längre än så räckte uppenbarligen inte fantasin när salarna skulle namnges. Man skulle också vänja sig vid alla nya lärare som var och en hade sitt kynne. Egentligen var det bra att sprida ut riskerna på flera. Har man

bara en så kan det bli långa plågsamma år tillsammans om personkemin inte finns.

Värre än den något förvirrande inskolningen var att jag relativt omgående hamnade i känslomässig turbulens på grund av en ny tjej i klassen. Hon hade långt ljust hår, log alltid och var utomordentligt trevlig. Jag blev fullständigt överrumplad och hade svårt att värja mig, men blygheten var som vanligt min ständige följeslagare, så jag övervägde inte ens att avslöja mig. Det mest djärva jag företog mig var att rista in ett hjärta i hennes bokskåp; ett litet och nästan osynligt hjärta så att jag inte skulle riskera att bli upptäckt.

Det finns människor som helt seriöst menar att man ska, som de säger, våga och vinna. Jag vet inte hur många dansbands-skivor de har blivit indoktrinerade av, men antingen är de oerhört naiva eller också sociala snillen med fördelaktigt utseende. Men varför ska man våga bara för att bli förnedrad och se självförtroendet sjunka ner i kvicksand? Jag hade hellre kastat mig ut från en backhoppbacke än hängt ut mitt känsloliv på en köttkrok för allmän beskådan.

Jag hade inget annat sätt att hantera situationen på än att vänta på att emotionerna skulle förklinga, vilket de gjorde nästkommande sommarlov. Men det var en tämligen kvalfull väntan och det skulle dröja många år innan jag lärde mig att hantera känslor så att jag inte blev offer för dem. Många beskrev de ytliga förälskelserna som att de svävade omkring på rosa moln berusade av lycka, men jag blev aldrig euforisk. Tvärtom blev jag passiviserad på gränsen till handlingsförlamad, även om just denna storm inte slet upp mig med rötterna eller förde mig till det bottenlösa vemod jag något senare drunknade i på Kastlösaläget.

Lärarkåren rymde en originell uppsättning personligheter som i någon mån är lättare att uppskatta i efterhand än när det begav sig.

Min klassföreståndare hette Freddy, vilket är ett engelskt pojknamn som betyder magisk rådgivare och fredlig härskare – onekligen bra egenskaper om man skall förestå en klass med oppositionella tonåringar. Huruvida han gjorde skäl för sina epitet kan diskuteras. När vi sedermera skulle välja inriktning på gymnasiestudierna så var det i vart fall inte så magiskt när han rådde mig att välja naturvetenskaplig linje. Och den fredliga härskaren krackelerade ganska ofta inför Linda och Pernillas trotsiga käbblande.

Freddy tillhörde de där lärarna som definitivt ville väl, men han hade en otrevlig vana som jag till slut inte kunde finna mig i, utan lät gå till en offentlig uppgörelse. Freddy tålde inte pingstvännen som han uppenbarligen tyckte var märkvärdiga hycklare. Och tanken är ju fri, men problemet bestod uti att han så fort tillfälle gavs framförde denna åsikt till hela klassen. Så snart han tog upp något han inte tyckte om så kom den där simpla jämförelsen: "Det är som de där skenheliga pingstvännerna...jag tycker så illa om det där..."

Så där satt jag och fick skämmas var och varannan lektion. Nu visste ju inte Freddy att jag var pingstvän, men det var förstås ändå ytterst omdömeslöst att uttrycka sig så inför sina elever. Eftersom Pingstkyrkan på den tiden hade 100 000 medlemmar i Sverige, så borde han som den matematiker han var ha förstått att det fanns en statistisk sannolikhet för att någon i klassen var pingstvän. Men under alla förhållanden så är det inte lärarens uppgift att sprida fördomar om en religiös grupper.

ring som i det här fallet dessutom utgjorde en anseelig del av en hel folkrörelse.

En dag fick jag nog och ställde mig upp inför hela klassen och förklarade för Freddy att jag varken fann det lämpligt eller lustigt att han gjorde narr av min religiösa hemvist. Freddy tappade hakan och klassen började förunderligt nog applådera mitt tilltag. Sedan infann sig några sekunders besvärande tystnad, som kändes som en evighet, innan Freddy tog till orda och bad om ursäkt. Därefter förde han aldrig mer pingstvännerna på tal. Freddy och jag fann med tiden en ömsesidig respekt och han skall ha ett erkännande för att han aldrig försökte vända incidenten emot mig. Så varför valde jag att ställa honom till svars i klassrummet? Kunde jag inte ha sökt upp honom på lärarrummet? Nej, han hade själv valt klassrummet som forum för sina åsikter och därför valde jag samma arena.

Freddy skulle leda oss in i matematikens och fysikens mysterier. Några djupare hemligheter var det emellertid inte som avslöjades eftersom allt byggde på logik som var enkel att förstå när man väl hittat nyckeln. Men enkelt betyder inte med automatik att något är intressant. Det är ytterst få människor som när de ska koppla av väljer att öppna en bok om tredjegrads-ekvationer och polynomfunktioner på samma sätt som man fördjupar sig i ett lands kultur, lär sig ett vackert språk eller förkovrar sig i Smålands historia. Men trots bristande engagemang från min sida så hjälpte mig slentrianmässigt logiskt tänkande fram till höga betyg.

Men ingen kan ärligt påstå att jag gjorde något överväldigande intryck den första tiden. Visst höll jag huvudet över vattenytan, men var kusligt svag i flera ämnen, särskilt i engelska där jag i flera läxprov efter varandra underpresterade. Men så

en dag när magister Frank Daneskog som vanligt skulle läsa upp namnen på dem som fått bäst resultat så sa han oväntat: "Och så har vi en kille som hittills inte har lyckats så bra, men som idag hade alla rätt - Jonny. Det var roligt!". Jag blev förstås både glad och stolt och det räckte med det berömmet för att engelskan skulle lossna. Ibland handlar det inte så mycket om oförmåga, utan om självförtroende.

Frank var språkmänniska och vi mötte honom även i svenska och på skolans bibliotek som han plikttroget och förtjänstfullt svarade för. Många fann hans röst komisk eftersom den var så nasal, men den kroniska nästäppan förstärkte bara hans vanligtvis så godmodiga uppenbarelse. Ibland klarade han emellertid inte av pressen när grymma adepten gjorde narr av honom. Då brukade han brisera, men det hände att han bara gick ut och grät.

Daneskog gjorde aldrig någon hemlighet av att han var konservativ, vilket förstas var kontroversiellt, även om jag lät det bero. Jag hade vid det här laget blivit van vid att lärarkåren var borgerligt sinnad. Den radikala vänstervåg som blåst genom samhället de senaste två årtiondena hade uppenbarligen gått Mönsteråsskolorna helt förbi. Det verkade snarare som om Mönsterås hade blivit den sista tillflyktsorten för tradionalister, låt vara att Parkskolans studierektor och sedermera rektor, Sven Söderberg, var en av kommunens ideologiskt mest hårdföra socialdemokrater.

Många nämnde Daneskog med en föraktfull fnysning, men jag kan tycka att han förtjänade ett bättre omdöme. Han var en renässansmänniska med många vackert klingande strängar på sin lyra och jag fann det ytterst fascinerande varje gång han började berätta om sin biodling och alla bistic han hade fått.



Minst lika spännande var det när han delgav oss skrönor från tennisbanan eller någon dramatisk fisketur i Mönsterås vikens vådliga vatten. Jag tror också att han vid något tillfälle hade med sig ett dragspel och spelade en vacker visa för oss.

Frank och jag levde i olika universa och hade egentligen oddsen emot oss, men han gav mig utrymme att skriva mina berättelser utan pekpinnar och hade människokänedom nog för att förstå att det blev bäst så. När vi slutade nian gav klassen honom ett rim som löd: "Daneskog oss inte höra, ty han har ett bi uti varje öra." Versen må uppvisa stora litterära brister, men det fanns en genuin värme i den som förhoppningsvis inte gick honom förbi. När jag drygt 20 år senare mötte honom på biblioteket tog jag tillfället i akt att växla några ord och tacka honom för hans insatser. Han blev påtagligt glad, men sorgligt nog verkade han besväras av en självkritisk hållning till sin lärargärning.

Det räckte emellertid inte att behärska svenska och engelska. Vi skulle även förkovra oss i tyska eller franska och jag valde utan minsta tvekan det mer närbesläktade germanska språket som förestods av Marianne Hagenström - en charmerande liten fröken som ofta använde lektionerna för att lätta sitt hjärta och ondgöra sig över allt i denna värld som gjorde henne upprörd. När det var en kvart kvar brukade hon säga "Nej, nu är det dags för lite tyska också.", och mirakulöst nog lärde vi oss inte bara grunderna utan också en hel del överkurs. Jag hade lätt för språket och det var svårt att inte finna Marianne älskvärd.

Till skillnad från språk, så hade kroppen och naturen dittills mest vållat mig bekymmer, så biologi var ett ämne jag endast pliktskyldigast tog del av under den präktiga och snälla May-

Stina Krohns försynta ledning. Låt vara att hon paradoxalt nog besatt en naturlig auktoritet som gjorde att hon ytterst sällan behövde höja rösten. Kärlekens mysterier ägnades klokt nog inte många minuter. "Man träffar kvinna och då kan det om de älskar varandra bli barn eller inte. Ibland kan det bli barn även om man inte älskar varandra. Tänk på det och var rädda om varandra". Ja, ungefär så. Var och en fick också i uppgift att lämna in en beskrivning av sin idealpartner. För varje svar från tjejerna som Krohn läste upp sjönk jag allt djupare ner i stolen. Det visade sig nämligen att nästan alla ville att killen skulle vara muskulös och bredaxlad. Tyvärr vet jag inte vilka de få undantagen var eftersom lapparna lämnades in anonymt. Förunderligt nog är det mest sådana ovidkommande händelser som har fastnat i minnet. I övrigt fäste jag inget större avseende vid alla de myriader av underarter som finns i denna värld. Träd förblev träd och fåglar fåglar. Kanske borde jag ha tagit det mer seriöst, men jag läste upp mig och fick till slut ett bra avgångsbetyg.

I kemi hade vi den legendariske Kem-Olle Larsson som visserligen bjöd på sig själv och bemödade sig om att göra ämnet roligt, men som olyckligtvis saknade pedagogisk förmåga att förklara för oss som fann kemi obegripligt. Visserligen var det trevligt att blanda puttrande vätskor i glaströr och bygga molekyler av små röda plastbollar, men ämnet saknade substans och hade ingen relevans för mitt liv. Kemi var ett av mina svagare ämnen, även om jag genom att lära mig skolboken utan till klarade godkänd nivå.

I de estetiska och hantverkspräglade ämnena var inget positivt trendbrott i sikte. Slöjd var knivigast eftersom jag var ett lägenhetsbarn utan möjligheter att dona i verkstad och garage på fritiden. När jag hade gjort sex likadana bokhyllor på raken

för min samling av B. Wahlströms ungdomsböcker, antydde magister Wallentin att det nog bara kunde bli fråga om en tvåa i betyget för mig. Då gjorde jag ett schackspel istället. Likt förbaskat blev det en tvåa. Wallentin insåg att jag aldrig mer skulle sätta min hand på en hyvel efter grundskolan, och gjorde inte heller något för att lyfta mig eller få mig på andra tankar.

Syslöjdslektionerna var mer avspända, även om jag var dyr i drift. Den hårt sminkade Margareta Ador gnällde tämligen ofta på att jag hade klippt fel i tyget så att det blev små obrukbara remsor över på kanterna. Hon hade nog överlag lite svårt för oss pojkar, men huruvida det bottnade i fördomar om konstellationen pojkar-syslöjd eller om vi verkligen var usla vet jag inte. Jag var nog lite odisciplinerad, vilket kan förklara den mediokra resultatutvecklingen. Det gick många rykten om denna dam som inte ens kan nämnas i memoarer, men jag har ingen anledning att betvivla hennes kvalifikationer. Jag minns i alla fall ännu doften av hennes parfym och att jag fick göra om körkortsprövet på symaskin tre gånger.

Kroppen var alltså inte min bästa vän, men ändå lyckades jag mot alla odds behålla min trea i gymnastik under hela högstadiet. Det var ett mirakel svårt att överskatta, men berodde definitivt inte bara på mig, utan även på vår legendariske lärare Rolf "Roffe" Karlsson, som var unik i så måtto att han även värderade närvaro och kämpainsats.

De atletiska naturbegåvningarna gjorde ibland allt för att leva upp till myten om muskelpaket utan hjärna. De var i regel lata och ville sällan vara med och springa elljusspåret av den enkla anledningen att de inte ville känna smärtan när mjölksyran plågade kroppen till bristningsgränsen i Kokullarnas berykta-

de uppförsbackar. Inte heller ville de kämpa mot naturens egna krafter de gånger regn och piskande vindar bjöd motstånd och fördubblade pinan. Kort och gott - de försökte undvika allt som krävde karaktär.

Det hände att Roffe läxade upp dem och sa: "Ni ska inte tro att ni kommer undan bara för att ni kan sparka fotboll och springa 100 meter i solsken". Och så berömde han oss miserabla medelmåttor: "Ni kanske inte är starkast och ni är definitivt inte snabbast. Men en eloge till er som kämpar och klär om varje gång hur vädret än är".

Nu var jag för all del inte helt oduglig i alla grenar. Bäst var jag i orientering där jag vann skolmästerskapet ett år och kom tvåa ett annat. Även i terränglöpning nådde jag vissa framgångar och närde faktiskt en hemlig dröm om att bli elitlöpare, vilket givetvis var helt orealistiskt, men löpningen gav mig en bra grundkondition, samtidigt som den gjorde mig uthållig och lärde mig att inte stanna när det gjorde ont och tog emot.

Varje vecka tillbringade jag många timmar på elljusspåret natursköna slingor. Tillsammans med Peo deltog jag i motionslopp som Kristi Himmelsfärdsloppet i Mönsterås och Gustav Vasa-loppet i Kalmar. Riktigt stort blev det när vi åkte till Stockholm för att springa Lidingöloppet för ungdomar. Några framskjutna placeringar blev det förstås inte, men vi tog oss i mål och det var ju huvudsaken.

Det är inte särskilt svårt att se hur både orientering och löpning gick väl ihop med min personlighet eftersom båda grenarna krävde att jag planerade träningspass och tävlingslopp helt på egen hand.

Värre var det med redskapsgymnastiken som min skrangliga osymmetriska kropp inte alls var lämpad för, men det kom-penserades delvis med en genomtänkt strategi. Jag satsade alltid på den högsta svårighetsgraden 5, vilket i regel gav mig poängen 2. Jag kunde förstås ha gått på min rätta nivå - 1 - men då hade ju betyget aldrig kunnat bli högre än just en etta. Roffe var erfaren och hade säkert sett det mesta, men brukade ändå pusta ut och torka svettpärlorna ur pannan efter att jag genomfört mitt mer eller mindre misslyckade program som alltid avslutades med en egenkomponerad volt där jag med viss nöd lyckades undvika att landa på huvudet.

Teckning var ett ämne där tiden vackert fick passera och där jag sällan lät pensel eller penna uträtta något av bestående värde. Jag hade säkert fått en tvåa om jag inte hade varit sköt-sam och klarat proven i välskrivning så bra. Men annars var jag tämligen oduglig på att teckna. Jag minns när vi skulle lära oss rita en människokropp i rörelse och eftersom jag var in-tresserad av löpning så tecknade jag en springande man. Mitt konstverk föll inte magister Allan Tarler helt i smaken, utan på sin godmodiga skånska konstaterade han att "do haur jo ritat en passgångare".

Mer traumatiskt blev det när vi skulle lära oss konsten att av-bilda ansikten och Tarler började ge prov på olika ansiktsty-per. "Jonny är ett exempel på ett extremt smalt ansikte och jag tror i själva verket aldrig att jag har sett något smalare", sa Tarler och gav mig i samma ögonblick komplex även för mitt anlete. Min kropp hade jag ju redan sedan tidigare svårt med. Men Tarler var gammal gymnastiklärare och alltigenom osen-timental.

Musikalisk hade jag i alla fall alltid varit, så på musiken kunde jag briljera – i alla fall de gånger magister Tarmvred behagade vara på plats. Men han brukade gå och äta lunch under vår lektionstid och överlämnade då ansvaret till en av klassens tjejer som fick se till att vi avverkade ännu en TV-film om Chuck Berry eller någon annan av 50-talets rockpionjärer. På den tiden gick det mesta an, vilket kanske framförallt visade sig i att han hade haft sällskap med en elev. Låt vara att hon inte var minderårig. Jag dömer dock inte ut hans livsgärning på grund av mina erfarenheter från skolan, som ju bara återspeglar en liten skärva av hans liv. Trevlig var han i alla fall.

Nu var det för all del inte bara musikmagistern som framstod som bisarr, utan hela världen. Jag hade ett genuint intresse av tillvarons mysterier och ville gärna förstå hur allt hängde ihop, om det nu fanns något större mönster? Kanske var det mesta i tillvaron en slump eller i bästa fall summan av ett oöverskådligt antal individuella val inom de ramar som samhället och naturen satt upp? Min nyfikenhet medförde att jag hur som helst trivdes ganska bra med ämnen som samhällskunskap, historia och geografi som alla tangerade mina intressen.

I sjuan och åttan hade vi en fantastisk berättare som hette Stig "Stickan" Eriksson, även om han med trendpedagogiska mått mätt sedan länge var bortom all räddning. Den extremt spännande Stig vandrade omkring som en ledbruten vålnad och kunde med lätthet berätta två timmar i sträck, vilket var både bekvämt och inspirerande. Ibland knöt han an till egna minnen som när han under andra världskriget var med och målade stockar i terrängen för att vilseleda de tyska spaningspiloterna, så att de skulle tro att de svenska stränderna var överhopade med soldater och kanoner.

Men Stig balanserade ofta på slak lina mellan genialitet och något betydligt mindre smickrande, vilket särskilt visade sig i att han kunde vara hård och cynisk mot den som inte kunde läxa. Jag minns den lätt förståndshandikappade killen som Stig vägrade släppa taget om vid muntliga förhör. Pojken kunde sällan någonting, men Stig fortsatte ställa frågor så att hans okunnighet blev uppenbar inför hela klassen.

En dag när årskurs åtta närmade sig sommarlovet fick vi veta att Stig skulle sluta och jag tror de flesta blev genuint ledsna och arga. Trots hans flagranta brister så tyckte vi om honom. Klassen protesterade och jag minns att jag fick i uppdrag att sätta ihop en skrivelse till rektor Söderberg där jag uttryckte vår bestörtning över att Stikkan skulle tvingas lämna skolan. Jag erinrar mig inte exakt hur orden föll, men det är möjligt att jag antydde något om skolstrejk.

Plötsligt, på lunchen samma dag som jag hade lagt brevet i rektorns postfack, kom han gående med hetsiga steg och skrek så det ekade i hela kapphallen: "Vem är Jonny Nilsson? Var är han? Ta fram honom!" Jag klev fram och presenterade mig. Rektorn var knallröd i ansiktet, håret spretade åt alla håll och i näven höll han mitt brev. "Är det du som har skrivit det här?", skrek han i hysterisk falsett. "Jo, det stämmer", sa jag.

Sedan följde en retoriskt underhållande utskällning med huvudbudskapet att jag inte skulle lägga mig i skolans tillsättning av lärare. När han väl hade slutat och försökte få luft, tog jag tillfället i akt att förklara att det är min demokratiska rättighet att meddela rektorn mina synpunkter, men att det där emot inte kan förmodas ingå i rektors befogenheter att skälla ut, samt försöka tysta elever som nyttjar denna rätt. Rektorn blev mållös och bara stirrade på mig som vore jag rabiessmit-

tad, varpå han hastigt vände på klacken och gick tillbaka till sitt kontor. I tystnad.

Någon vecka senare var vi några elever som skulle träffa rektorn för att överlägga om Stig. När han fick se mig tog han mig i hand, log lite och sa "ja, vi har ju redan träffats". Långsint var han uppenbarligen inte.

Men det var aldrig någon tvekan om att rektorn bestämde och protesterna hjälpte föga. Stig lämnade oss och i hans ställe kom Leif Holgersson.

Ironiskt nog får jag tacka rektorn för att vi inte fick vår vilja igenom. Leif Holgersson visade sig nämligen vara en av skolans bästa rekryteringar någonsin och den förste på nio år som av genuin omtanke utmanade mig. På den tiden lärde jag mig böckerna utantill, även bildtexterna, vilket oftast gav mig full pott på proven. Men Leif tyckte inte att det räckte och en dag klev han fram till mig och sa: "Du är nog klassens datahjärna, men du förstår...det är först när du börjar sätta in allt du kan i ett sammanhang som det blir intressant". Ping! Det var ju just det jag hade åstundat hela tiden - förstå, förklara och se sammanhang - men skolan hade inte belönat det tänkandet och jag hade med tiden anpassat inläringen till det som gav många poäng på proven. Nu skulle det bli annorlunda!

Leif såg eleverna och brukade även växla några ord utanför lektionstid. Dåförtiden stod jag ofta med en bok på rasterna och läste, vilket Leif uppenbarligen noterat, för en gång kom han fram och sa: "Dig ser man alltid med en bok. Fortsätt läsa så kommer du att gå långt". Nu har jag visserligen inte gått långt, men just det att han gav en spontan uppmuntran för att jag läste betydde mycket.



Leif Holgersson hade ett avgörande inflytande för den humanistiska inriktningen på mina framtida studier. Visserligen gjorde min klassföreståndare Freddy allt för att få mig till naturvetare med motiveringen att "han har ju så lätt för matte och fysik", men nu hade jag fått smak på ämnen som handlade om människan och hur jag än vände och vred på det, var det betydligt mer fascinerande än siffror och atomer.

På skolan var jag väl mest känd som den blyge, långe och benigne killen som kunde läroböckerna utantill. Men jag tillhörde knappast skolans profiler. Därtill höll jag en allt för låg profil, med undantag av en kortare period då mitt stora intresse för psykologi nästan gick överstyr.

Jag läste allt jag kom över i ämnet och var dum nog att ställa psykologiska diagnoser på alla som var intresserade. Eftersom jag spelade schack så kom jag fram till att jag var schizoid. Enligt psykologiboken kännetecknades schizoida nämligen av att de var tillbakadragna och gärna ägnade sig åt stillsamma asociala spel som just schack. Nu fanns det i och för sig åtta andra kriterier som jag inte levde upp till, men det här var väl den diagnos jag kom närmast.

På rasterna höll jag mig mest inomhus och spelade gärna bordtennis i kapphallen. För den som var hågad fanns också ett trivselrum som hade fått den påhittiga beteckningen A1. Där kunde man slappa i sköna soffor och avnjuta en fika samtidigt som en stereoanläggning gav ifrån sig musik - det senaste från hitlistorna om synthluggarna hann först eller den senaste tuffa hårdrocksplattan om skinnjackorna hade ockuperat sofforna. Denna lokal som ursprungligen var avsedd för allas trevnad utvecklades med tiden till något slags VIP-rum för de mest hipa eller skräliga, ungefär som de där exklusiva rum-

men som finns bortom de vanliga festlokalerna på Café Opera där gemene man inte göre sig besvär. Jag som hade svårt både för synthar, skivomslag med hornmonster och akrobatiska gitarrsolon på tre minuter, fann det hela sällsynt trist och satte i princip aldrig min fot i detta rum. Men verkligheten är som en tärning och har minst sex sidor, och jag hade kanske bara kapacitet att se ett par tre av dem när jag stod och tryckte där utanför.

Om man dristade sig att gå ut så måste man först ta sig igenom dimridåerna vid rökruan strax utanför entrén. Rökruan var framför allt ett svek mot tjejerna som utgjorde 80 procent av rökarna, men den var också ett oöverträffat exempel på hyckleri. Under hela mellanstadiet hade vi matats med propagandaskräckfilmer om rökningens faror, men på Parkskolan blev de förbjudna och hälsovådliga laster vi tidigare smusslat med accepterade. Så länge man höll sig till rökruan så fick man röka hur mycket man ville. Dessutom rökte lärarna friskt i lärarrummet, så några föredömen fanns inte heller.

Det mest häpnadsväckande är att man överhuvudtaget skapade rökruan, trots att man mycket väl kände till rökningens skadeverkningar, men det fanns vid denna tid en naiv och flummig övertro på avdramatiseringens positiva effekter. Vid 1970-talets början var rökruans eventuella införande föremål för en intensiv lokal debatt. Bakgrunden var att skolan hade stora problem med tjuvrökande elever på toaletterna. I en enkät angav 136 elever på skolan att de rökte dagligen, vilket motsvarade drygt 25 procent av eleverna. Samma undersökning gav vid handen att 87 procent av eleverna och 59 procent av föräldrarna ville införa en rökruta. I mars 1972 lanserade elevrådet därför ett förslag att skolan borde införa en rökruta på borggården. Rektor Kjell Johansson var inne på samma

linje och ansåg att rökningen borde avkriminaliseras och avdramatiseras för att få den att framstå som mindre lockande.

Ungefär hälften av länets skolor tillät vid denna tid rökning i anslutning till skolan, så diskussionen på Parkskolan var på intet sätt unik. Någon rökruta synes dock inte ha införts just då, men den var på plats när jag började 1980.

## **Mobbad**

*Plugghästar och nördarna står längst ner i den version av flugornas herre som dagligen utspelas på svenska högstadieskolor. (Ola Wong)*

Var jag verkligen mobbad? Kan man verkligen använda det starka ordet? Jag har ibland ställt mig de frågorna eftersom jag har mött vuxna människor som värjer sig för att kalla saker vid dess rätta namn. De vill hellre använda mildare ord som "konflikt" eller "incident". Ofta blir det smidigast för de ansvariga då, men det kan leda till att offret till slut börjar tveka och tvivla på om det man blivit utsatt för verkligen var så hemskt. Men jag har efter noggrann rannsakan bestämt mig för att det jag drabbades av ska kallas för mobbning eftersom det handlade om upprepade kränkningar av både fysisk och psykisk natur. Kanske har modeordet kränkning förlorat sitt värde efter ett allt för flitigt användande de senaste åren, men i ordets ursprungliga betydelse var det just kränkningar som präglade min högstadietid, särskilt i årskurs nio.

Vid mobbning kan man rent analytiskt skilja på utlösande faktorer, bakgrundsfaktorer - varav bygdens mentala landskap är viktigast - samt individuella defekter hos mobbaren.

De utlösande faktorerna är ofta banala avvikelser hos offret som triggar mobbaren att gå igång. Det kan handla om allt-

ifrån utåtstående öron till udda mössa eller att man har svårt eller lätt för sig i skolan.

Jag råkade kombinera två avvikelser och utsatte mig därmed för en väsentligt ökad risk. För det första var jag extremt smal och fysisk svaghet är alltid en riskfaktor eftersom mobbare på ett perverterat sätt ofta går igång på att utöva makt, men sällan vill utsätta sig för egna risker. Jag strävade ju inte ens efter att skaffa muskler vilket måste ha framstått som en oerhörd provokation. Eller som de sa: "hur fan orkar du leva utan muskler". Ett udda utseende har alltid varit öppet mål för pennalister.

För det andra tog jag mina studier på allvar och blev därmed en penibel påminnelse för mobbarna om deras egna tillkortakommanden. För i skolarbetet visade de vad jag förstår sällan framfötterna. Det var bara när det kom till att åsamka smärta och förnedring som det inte fanns några gränser för kreativiteten.

Eftersom jag ofta syntes med huvudet i en bok så blev jag en särpling i Mönsteråsbygdens mentala landskap. Mönsterås är en industri- och jordbruksbygd utan akademisk tradition i en akademisk avkrok. Södras bruk har satt sin prägel på orten i så hög grad att man nästan kan tala om en bruksanda. Mönsterås uppfyller visserligen inte alla kriterier för en bruksort – därtill har vi för många andra företag - men i andra avseenden uppvisar vi för bruksorter typiska drag såsom en stark likriktning och strävan efter konsensus, stor social kontroll, skarpa gränsdragningar mellan olika grupper (till exempel mellan arbetare och tjänstemän eller mans- och kvinnoroller), lågt intresse för utbildning, svagt intresse för att starta egna företag och ett påtagligt inslag av attityder förknippade med jantela-

gen där det är viktigt att inte tro för stort om sig själv eller avvika i allt för hög grad.

Jag ser inte ner på det, utan varje bygd har sin karaktär och bidrar till helheten. Men en sådan struktur sätter förstås sin prägel även på det uppväxande släktet som redan i sandlådan lär sig vem de kan definiera som avvikare. Det handlar givetvis inte om att bruksarbetarens eller bondens barn är elakare än andra. På en universitetsort blir industriarbetaren eller bonden den avvikande med ökad risk att utsättas för mobbing.

Men i Mönsterås var det definitivt viktigare att kunna hantera pappersmassa och bygga hus än att vara insatt i filosofi, historia och litteratur. I Mönsterås kunde man aldrig vara beläst, bara förläst. Därmed vill jag inte ha sagt att människorna var obildade, men näringslivets struktur gjorde att flertalet prioriterade annat.

Det fanns emellertid bildningsenkla. I återstoderna av den gamla köpings societeten, där några till och med kunde påvisa anor från tiden då Mönsterås var lydköping under Kalmar, levde bildning i symbios med finkultur. Bildningen blev därmed en exklusiv statusmarkering som inte givetvis var ämnad för andra. Låt vara att man ibland lät anordna föredragsaftnar. Därtill fanns det aktiva bildningsförbund för både arbetare och bönder. Jag vill alltså inte underskatta de kunskaper som bygdens folk bar på. Men ändå - en plugghäst stack ut.

Jag kom inte själv från något akademikerhem, men saknade helt enkelt förmåga att gå i min fars fotspår och ta plats på fabriksgolvet. Vi hade inte särdeles många böcker hemma, förutom ett par hyllor med skönlitteratur, men jag tyckte om att läsa och det straffade sig givetvis på en skola där man för

att rankas högt skulle vara i besittning av de tre m:en - muskler, moped och maskinkompetens.

Jag var alltså en kuf i en bygd där mina egenskaper i stort sett saknade värde. Lägg därtill att skolan indirekt legitimerade mobbningen efter att under flera års tid ha pekat ut mig som den tysta blyga avvikaren.

Bygdens mentala klimat gav mobbarna det utrymme de behövde, även om de förstås först och främst hade ett eget individuellt ansvar för sina gärningar. Men de personliga drivkrafter och defekter som varje mobbare hade tillhör psykologins område och jag har egentligen ingen skyldighet att försöka förstå. Vissa var uppenbart psykiskt sjuka, medan andra var identitetssvaga sadister eller bara gement elaka. De hade i alla fall ett gemensamt behov av att uttrycka makt och aggressioner.

Ruffe och Älling var inte de enda som trakasserade mig. Det fanns tre andra grabbar i deras klass som retade mig och de hade inga förmildrande omständigheter av galenskap att skyl-la på, även om de inte var skolans klarast skinande ljus. Hur som helst hånade de mig för mitt utseende och för att jag aldrig ville slåss: "Du tror du ä nåt va!". "Du vågar inte slåss ens mot Älling." "Akta dig så inte armarna går av när du bläddrar i boken." "Ska du ha stryk älle?!" När de inte ägnade sig åt mig, reste de i skytteltrafik mellan bondbyarna och Mönsterås i en EPA-traktor.

Det fanns även lömska ynglingar från Ålem med sadistiska tendenser som fann mig intressant, framför allt mina stickor till armar som de allt som oftast färgade blåa med knytnävs-penslar. Särskilt en lång kraftig kille i enäckligt svettig skinn-jacka var genuint ondskefull och när han slog mig kunde jag i

de iskalla hårda pepparkornsögonen se sadisten och den blivande kvinnomisshandlaren.

Det var ändå Ruffe och Älling som jag fruktade mest, men de agerade utifrån mer nyckfulla galenskaper. Mina farhågor visade sig till en början obefogade eftersom det var svårt för dem att komma åt mig. Så länge jag gick på mina lektioner och höll mig till andra i klassen så vågade de inte ge sig på mig. På rasterna var vi oftast inne och bara jag höll mig i kapprummet så var chanserna goda att klara mig helskinnad. Däremot gällde det att undvika att bli ensam med dem i någon av de korridorer där klassrummen låg.

Det fanns också vuxenfria zoner där mobbarna fick fritt spelrum. Varje termin fick man välja något av hobbykaraktär som för de flesta blev ett par timmars välkommet avbrott från det vanliga plugget. Aktiviteterna gick under benämningen "Fritt valt arbete", men kunde lika väl ha kallats "Fri mobbning".

En av mina favoritsporter var bordtennis, så det blev mitt val. Problemet var bara att Ruffe och Älling också hade viss fallenhet för spelet och därför valt samma aktivitet. Bordtennisen gick av stapeln på fritidsgården Solhem och skolan hade engagerat någon föreningsmänniska som skulle ha lite koll på oss. Det hade han inte. Ledaren var i princip aldrig närvarande, utan såg väl sin chans att få lite ersättning utan att behöva göra annat än att låsa upp lokalerna. Vi var helt utlämnade åt oss själva och mina plågoandar fick nu tillfälle att blomma ut i frihet.

Ruffe försökte hela tiden provocera fram slagsmål genom att rikta slag mot mina armar och väsa: "Ska vi slåss?". Det värsta jag visste var emellertid när han smög sig på bakifrån och tog stryppgrepp som var helt omöjliga att ta sig ur. Så där stod jag

helt panikslagen och kippade efter andan med den enda förhoppningen i livet att han inte skulle trycka än hårdare.

Annars var det varierade plågor. Vid ett tillfälle kom de över en nyckel och låste in mig i omklädningsrummet där jag blev sittande tills en vaktmästare råkade komma förbi senare under dagen.

Jag vet inte varför jag aldrig anmälde allt som hände till en lärare eller helt enkelt slutade gå dit. Men det fungerade inte på det sättet, utan jag gick alltid pliktskyldigast dit jag skulle.

Ruffe fångade till slut in mig även i ett annat sammanhang. En "kompis" i utkanten av kamratkretsen hade lurat ner mig till tennisbanan vid idrottsplatsen under förevändning att han ville spela tennis. Men så mycket tennis blev det inte förrän Ruffe dök upp, varpå min "kamrat" sprang iväg och gömde sig i en buske. Ruffe hade nämligen med sig den stora biffen Toya som agerade som livvakt. Ruffe tryckte upp mig mot tennisnätet och så började örfilarna.

- Snälla, slå mig inte! Du kan få min veckopeng, vädjade jag.  
- Håll käften, sa Ruffe och gav mig ännu en örfil.

Hans ögon stirrade iskallt på mig. Jag visste att han var där enbart för att förnedra mig och att inga pengar i världen hade kunnat få honom att avstå från den njutningen. Han behövde inte slå mig hårdare. Syftet var inte att åsamka mig fysisk smärta, utan att se min skräck.

Detta är ett av de mest förnedrande minnena från barndomen. Varför lät jag mig hunsas? Varför gav jag mig utan strid? Ruffe var visserligen oerhört stark, men för självkänslan hade det



varit mycket bättre att slå tillbaka och få rejält med stryk, än att stå där med kuvad blick och ta emot örfilar.

Några år senare stötte jag ihop med Ruffe ett par gånger när vi skulle ta körkort och då gick det att växla några ord med honom, även om han var omöjlig att komma inpå livet. Jag tror aldrig någon begrep hur han tänkte och kände. Ruffe avled några år senare under mycket tragiska omständigheter.

Även Älling och jag drabbade så småningom samman, men befriande nog i ett regelrätt slagsmål. Älling höll som vanligt på att reta mig i en korridor på skolans övervåning. När jag vände mig om för att slippa höra på honom slog han mig plötsligt i ryggen, och då fick jag nog och fann för gott att brotta ner honom. Efter att ha hållit fast honom ett tag vände jag och gick varpå han slog mig i ryggen igen. Då tände jag till på riktigt och inom ett par sekunder var vi invecklade i ett äkta rallarslagsmål. Älling slogs som en liten illbatting, men slagen kändes ingenting och han fick hoppa för att nå mitt ansikte, vilket gjorde ett smått komiskt intryck. Jag minns att jag var livrädd att slå för hårt, men till slut satte jag en krok, hann fånga honom och tryckte upp honom i väggen innan en lärare kom och avbröt.

Slagsmålet fick som konsekvens att även Ruffe lugnade ner sig. Men det var så dags eftersom det bara var ett par månader kvar av högstadiet.

Ett par tre år senare fick jag en trevlig pratstund med Älling som visade att vi slutgiltigt lagt det gamla bakom oss. Älling hade blivit en riktigt trevlig grabb som höll på att få ordning på sitt liv. Något år senare körde han rakt in i en tall ute på Oknö och dog.

Under de år jag blev trakasserad så var det ingen på skolan som gjorde något för att få stopp på pennialismen. Slag, strypgrepp och glåpord kunde passera år ut och år in. Men om jag gudbevars någon gång råkade göra något, ja då blev det uppståndelse. Ungar med ögon stora som tefat skvallrade om vad jag hade gjort och de nitiska lärarna kontaktade mina föräldrar. Och detta trots att mina försyndelser var av engångskaraktär och jämförelsevis oskyldiga. Vi mättes helt enkelt med olika mått och jag har flera gånger senare i livet upplevt just det fenomenet i de mest skiftande sammanhang.

Som väl var hade jag turen att gå i en trevlig klass där jag aldrig utsattes för någonting. Peo var också en riktigt bra kompis och vi hade ofta så roligt ihop att de tunga tankarna skingrades.

Dessutom gällde det att göra det bästa av det jag hade, så jag skapade i en mening en myt om mig själv och stärkte vissa delar av personligheten som jag blev trygg i.

Det finns förstås många som delar mina erfarenheter och som råkade än värre ut. Historikern Dick Harrison berättade i en intervju om den svåra mobbning han utsattes för i skolan och hur han reagerade för att överleva: "Man blir en enstöring som förstärker sig själv, i mitt fall genom att läsa ännu mer". Harrison konstaterar också att de kunskaper man får genom att läsa är provocerande eftersom man lätt uppfattas som en besserwisser i ett samhälle där bildning satts på undantag. Harrison sammanfattar kort och kärnfullt även min erfarenhet med orden: "Att ståta med kunskap är lågt rankat i vårt samhälle och att tillskansa sig kunskap genom studier är ännu lägre rankat. Man ska helst vara duktig på idrott eller kunna snickra en altan".

Jag har varit ytterst försiktig med att beskriva mig som ett offer, men det är klart att jag i vissa avseenden var det. Ingen kan väl på allvar mena att jag själv bar skulden för mobbningen, för de obalanserade teologiska uttrycken i Pingstkyrkan eller skolans slentrianmässigt nedlåtande attityd mot lågmälda tänkare.

Nu för tiden hör man allt oftare hånfulla kommentarer mot människor som oförskyllt drabbats av andras spott och spe – att de är bittra, att de ikläder sig en offerroll eller att de skyller på det som hänt för att slippa ta ansvar för sina liv. Men det allt vanligare talet om att det är dags att ta av sig offerkoftan är inget annat än en perverterad hyllning till förövarna, samtidigt som det på ett djupare plan är det liberala samhällets krav på individen att i alla lägen vara stark och klara sig själv. Det här samhället har inget utrymme för offer och därför förmins-  
kar man dem till neurotiska narcissister.

Men jag måste erkänna att jag ytterst sällan har mött människor som skyller på faktorer från barndomen för att ursäkta sina tillkortakommanden som vuxna. De flesta kämpar för att kunna ta det ansvar som gör att de klarar av sina liv. Och alla som är det minsta insatta i psykologi vet att man inte bara kan ta av sig offerkoftan hur som helst – en offerkofta som man inte tagit på sig själv utan som betraktarna klätt på en.

Offerkoftans resonemang är både ytligt och förnedrande. Ingen människa är i sin identitet offret. Jag är en människa med erfarenheter, men jag är inte min erfarenhet. Bara för att jag skriver om svåra erfarenheter, vill jag inte reduceras till dem. Men självklart är det så att det som händer under barndomen bidrar till att forma personligheten och man kan inte ruska av

sig obehaget med en viljeansträngning eftersom vi inte råder över våra minnesbilder.

Jag har verkligen försökt använda uppväxtens mörkare delar konstruktivt. Man har alltid ett eget ansvar för sina handlingar oavsett hur barndomen tedde sig. Det är mig totalt främmande att skylla på uppväxttidens traumatik om något går snett som vuxen. Tvärtom så drev den mig att flytta hemifrån och börja om på en ny ort.

Barn- och ungdomsårens påfrestningar har alltså även bidragit till att skapa drivkrafter och i den meningen har jag alltid varit starkare än mitt förflutna. Det huvudsakliga incitamentet i livet är förstås glädjen att få dela med sig och göra något för andra. Men jag kan inte förneka att varje fin kursutvärdering jag senare i livet har fått, varje student jag lyckats inspirera, varje lyckad föreläsning, min bokutgivning, ja allt som har gått väl, är en spark i skrevet på dem som sa att jag till intet dög, för det skulle ju komma några till som var av den meningen. Trots det kan jag ärligt säga att jag har förlåtit alla, men känslan av att alltid dömas hårdare än andra och att alltid behöva göra ett bättre jobb för att godkännas sitter kvar.

### **Fritidens äventyr**

Det som gav livet ljus dessa år var alla små intressen jag utvecklade. De tidiga tonåren var i sanning hobbytider då jag kände mig för och letade efter sådant som jag kunde fördjupa mig i.

Det mest häpnadsväckande är kanske att jag fick ett brinnande intresse för schack. Min klasskamrat Hans och jag spelade nästan varje rast, men också på tyskan och slöjdlektionerna. Jag tog det ganska seriöst och lånade hem hela bibliotekets lager av schackböcker för att lära mig öppningar och olika strategi-

er. Jag gick också med i Mönsterås schackklubb som brukade samlas i en rökig källare i de numera rivna pensionärlägenheterna på Parkgatan. Föreningen bestod bara av gubbar och jag var deras yngste medlem. Vid ett tillfälle chockade jag alla genom att nästan besegra klubbmästaren, men när alla samlades runt omkring oss så blev jag nervös och han lyckades rädda remi, vilket ändå betraktades som en smärre sensation.

Mindre anmärkningsvärt var mitt intresse för frimärken som hade fötts långt tidigare, men som nu utvecklades till en angenäm hobby. Det var så avkopplande att sitta och pyssla med de där små pappersbitarna, även om jag var för ung för att sköta samlingen på rätt sätt. Det största misstaget var att jag ångade bort många gamla frimärken från kuverten, vilket avsevärt sänkte värdet. Jag minns att jag lånade hem frimärkskataloger i hopp om att hitta något riktigt värdefullt, men tyvärr fanns det nog ingen dyrgrip i samlingen. Det spelade mindre roll då frimärkena var så vackra och ofta berättade så mycket intressant om sin tid.

Det gjorde även de gamla tändsticksaskar som min far hade tagit hem från tändsticksfabriken och som jag nu hade fått överta. De hade ofta fascinerande och färgsprakande etiketter som väckte min nyfikenhet. Med tiden fick jag en ganska stor samling eftersom jag kompletterade med nya askar som jag köpte i Torghallen.

Den kanske mest bisarra hobbyn som jag anammade under tidiga tonåren var att samla på ölburkar som ofta hade vackra etiketter. Det blev till slut en fin pyramid uppstaplad i pojkrummet. Men säg det som varar för evigt.

Min mor var med i en sygrupp i Pingstkyrkan, och nu närma-  
de sig dagen då tanterna skulle komma på besök i det Nils-

sonska hemmet. Samma dag som sytanterna skulle komma, så rensade min mor resolut bort burkarna och därmed var min korta karriär som ölburkssamlare över. Möjligen kunde tanterna ana en viss efterlukt av fadd pilsner som trots timmar av vädring och böner inte ville fly det nyfejade pojkrummet.

Under något år höll jag sporadiskt på med miniracing i gamla bryggeriets lokaler som hade omvandlats till föreningshus. Luftgevär var en annan trevlig sysselsättning i samma hus, och förmodligen var jag ganska duktig eftersom jag vann ett litet pris. Ibland sköt vi även i Peos källare, vilket nog inte var så lämpligt eftersom det ofta blev farliga rikoschetter. Bland alla andra hobbies kan nämnas modellbyggen, bokmärken, smurfar och mynt.

Under en period försökte jag mig också på att sälja Kvällsposten på lördagar och söndagar. Jag hämtade min packe vid OK/Q8 och sålde sedan lösnummer inom det område jag fått mig tilldelat. Med tiden fick jag en liten krets trogna köpare. Jag fick behålla en viss andel av pengarna, samtidigt som många gav lite dricks. Möjligtvis bidrog mitt ynkliga och blyga uppträdande till att en del köpte tidningen bara för att de tyckte synd om mig, men det är ju inget man kan bygga en karriär på. Det var viktigt att man höll sig inom sitt distrikt. Men eftersom jag hade släktingar i andra distrikt som ändå bara skulle ha köpt av mig så gav jag mig ibland in på förbjudet område, vilket fick en annan försäljare att skälla och göra sig till åtlöje. Men det hade han förstås inte mycket för.

Det var i alla fall nu som jag kom på att jag aldrig skulle bli affärsman. Därtill var jag alldeles för blyg. Jag saknade helt enkelt det driv och den svada som behövs och kanske var jag också för ärlig.

Även om en del av fritiden alltså ägnades åt lovvärda och uppbyggliga aktiviteter, så fortsatte vi med de mer fria lekarna i gränslandet på taken och i hamnområdet. Men tonåren bjöd också på en och annan extraordinär dumhet.

En viss skoltrötthet infann sig naturligt nog efter nästan nio år i skolan, vilket fick Peo och mig att börja fundera på hur vi skulle få några dagar ledigt. Efter en stunds resonering trillade den geniala idén ner. Resonemanget var mycket logiskt. 1. Vi skruvar bort en toalettstol. 2. Det orsakar en odör som tar ett par tre dagar att få bort. 3. Det blir omöjligt att bedriva undervisning. 4. Vi slipper gå i skolan.

Steget mellan tanke och handling var kort på den tiden. Således gömde vi oss kvar på skolan och väntade på att personalen skulle gå hem. Vi stod och tryckte i en städskrubb på övervåningen när Freddy Brännström kom lommandes med ett provrör genom korridoren, men han såg oss som väl var inte. Det hade blivit svårt att förklara vad vi gjorde där med en skruvmejsel. Framåt kvällen lämnade vi skuggorna, tog fram mejseln och skruvade loss en toalettstol. Det gick inte riktigt som vi tänkt oss, men vi trodde oss ha ruckat på den tillräckligt för att avloppets värsta vidrigheter skulle invadera Parkskolan. Vårt illdåd misslyckades. Kloakernas gaser höll sig kvar i avgrunden och nästa dag fortsatte lektionerna som vanligt.

En annan gång gick jag och Peo ett varv runt skolan och upptäckte att rektor Söderberg hade glömt att stänga sitt fönster. Vi kände att vi måste ta samhällsansvar och undersöka detta mysterium. För att undgå föräldrarnas frågor satte vi upp ett tält på gräsmattan mellan Hagagatan och Pionjärgatan, och när mörkret föll smög vi oss ut i Mönsteråsnatten och klättra-

de snart in genom det öppna fönstret till rektorns kontor. Där fanns mycket intressant; olika slags listor över elever, deras betyg och kantanteckningar om uppträdande. Varje gång väggklockan bytte minut gav den ifrån sig ett högt klickade ljud vilket fick oss att tro att rektor Söderberg hade kommit tillbaka, varför han nu skulle göra det mitt i natten. Efter en stund stängde vi fönstret så att inga riktiga tjuvar skulle kunna ta sig in, lämnade kontoret och gick ut genom huvudentrén. Efter denna händelse kände jag mig skamsat kriminell ett tag och väntade bara på att polisen skulle ringa på dörren vid Pionjärgatan. Jag tror emellertid inte ens att rektorn märkte att någon varit där inne.

Ett mer legitimt äventyr var min tredje Italienresa när jag var 14 år. Denna gång följde inte mina föräldrar med, utan jag reste med mina kusiner i Ruda. På färden ner hade jag som vanligt otur. På en campingplats i södra Tyskland ramlade jag på sylvassa stenar när jag spelade fotboll och skar upp djupa sår på höften, benet och armbågen. Såren gjorde fruktansvärt ont och borde nog ha sytts. Skadorna gjorde bad omöjliga och jag fick åka och ta en spruta med okänt innehåll för säkerhets skull då såren varade och var ytterst svårläkta.

### **Fester och tjejer**

Det var under högstadietiden som många började festa. Färden gick för det mesta till Blomstermåla Folkets hus som anordnade disco även för minderåriga på fredagskvällarna. Ibland kom det även kända artister som Magnus Uggla och jag kan än minnas hur snacket gick och hur upprymda alla var inför Ugglas ankomst till den lilla nöjesmetropolen. "Ska du på Uggla?" "Klart vi måste ta lite nu när Uggla kommer". Alla var i upplösningstillstånd för denne man. Självis visste jag inte ens vem han var.



Redan i åttan var det några av killarna som började dricka sig berusade på helgerna. I alla fall om man ska tro allt de berättade på måndagen. Flaskorna gömdes väl utanför får jag förmoda. Själv var jag nästan aldrig där och drack inte en droppe. En gång körde jag till Blomstermåla med min moped som jag uppenbarligen fått att fungera några timmar. Sedan hängde jag ett par minuter utanför Folkets hus bara för att köra hem igen och snopet konstatera att "jaså var det inte mer". Jag såg inte ner på fredagsnöjet, men det var en absurd värld med skrik och skrån som var mig helt främmande. Vad hade jag på ett dansgolv att göra? Vad hade jag att erbjuda tjejerna? En vandrande vålnad som hellre lyfte schackpjäser och böcker än vikter.

Hur som helst så gick högstadietiden mot sitt slut. Tjejer hade jag inte lyckats komma i närheten av, vilket inte hindrade att jag i nian blev förälskad i en mörkhårig söt tjej från Ålem som hette Lena. Något annat än utseendet kunde jag förstås inte gå på. Resten trodde jag bara, så det var verkligen känslor på bräcklig grund. Förmodligen bottnade emotionerna i en längtan efter att finna den där tvillingsjälens som ville dela min ensamhet och som hellre satt med en god bok än dansade disco i Folkets hus. På ett annat plan var det ett försök att komma över tjejen från Kastlösa som jag när som helst innan jag som 31-åring träffade min fru, skulle ha svarat ja till om hon hade visat sig och friat. Kalla det pinsamt, patetiskt, absurt eller vad du vill, men så var det.

Min tafatthet omöjliggjorde förstås alla chanser till framgång, även om jag skrev ett par anonyma kärleksbrev innan jag ringde till henne från telefonkiosken vid Parkgrillen och spelade upp en romantisk Chicagolåt från ett kassettdäck. Sedan bröts samtalet av misstag genom att jag råkade luta mig mot

klykan där luren skulle hängas. Djupare än så kan man inte sjunka.

Bottennivån nåddes kanske trots allt när jag såg henne komma till en fotbollsmatch tillsammans med en kille i bil. De satt sedan tätt sammanslingrade på läktaren. Hon var alltså en av alla dessa som föll för bilburen ungdom, även om grabben inte var någon raggartyp. Han var mer den sorten som gick omkring i mockajacka och gled runt i bilen han fått av pappa på 18-årsdagen. Flickan var dotter till en bankdirektör, så en spinkig fjunig grabb med rostig damcykel som kunde alla Tintinskivorna utantill var nog ingen hon funderade på. Den fotbollsmatchen såg jag från en trädgren.

Tjejer tittade i regel inte ens åt mitt håll. De valde helt andra killar - var det inte bilburen ungdom så var det muskulösa vråliga suputer utan kompetens. Jag kunde aldrig begripa hur smarta snygga tjejer kunde göra så flagranta felval. Och när jag blev äldre och vid sällsynta tillfällen vågade delge mina känslor för en tjej så blev hon av någon anledning oftast sur. Hon kunde inte ens ge ett snyggt avslag. Men än hade livet inte lärt mig den läxan. Än hade jag inte insett kärlekens cynism i sin fullhet.

Grundskolan avslutades med en stor föräldrafri klassfest ute på Oknö. Några hade med sig egna tält, men de flesta camperade i ett stort partytält. Någon drack för mycket på för kort tid och slocknade direkt lutad mot en stor soptunna. Andra fick för sig att köra runt på mopeder. Jag hade själv köpt en röd moped av äldre modell som jag dumt nog lånade ut, låt vara till en nykter kille. En annan klasskamrat lånade i sin tur ut sin moped och det dröjde bara ett par minuter innan mo-

pedlånarna hade krockat. Ingen skadades, men framgaffeln trycktes in och någon ersättning fick jag aldrig.

Peo tillhörde dem som fått i sig lite för mycket och han sprang därför ivrigt omkring och hoppade över enbuskar innan han efter lång och trogen tjänst till slut kröp in i ett tält och somnade. Själv drack jag ingenting och gick sedermera och lade mig i det stora tältet där de flesta sov. Det dröjde inte länge förrän en kille lyckades få ihop det med en av tjejerna och någon hänsyn gentemot oss andra visades inte. Det var både hänsynslöst, perverterat och fräckt, men sådant som kunde hända. Hur innerligt längtade jag inte bort från denna lilla värld av mobbning, kraschade mopeder och offentliga taffliga fylleknoll.

## IV. Gymnasieåren 1983-1986

*Jag har aldrig låtit skolgången påverka min utbildning. (Mark Twain)*

### **Skolan och lärarna**

1983 var det ännu möjligt att sluta skolan efter nian och börja jobba om man bara hade de rätta kontakterna. Vi levde i de sista skälvande ögonblicken av den klassiska folkhemsepoken där man kunde gå i pappas fotspår och placeras vid en maskin på samma fabrik. Så var det även i Mönsterås där andra generationens arbetare nu började inta Stece och bruket. Några lockades förstås av tanken att tjäna egna pengar, men de flesta bestämde sig trots allt för att läsa vidare och valet till gymnasiet framställdes som ett irreparabelt ödesval inför framtiden.

Jag hade emellertid inga livsdrömmar, än mindre några konkreta tankar på ett passande yrke och valde därför den bredaste och samtidigt mest intetsägande linjen för att hålla alla dörrar öppna. Det skulle dröja tolv år innan Mönsterås fick ett eget gymnasium, så mitt val och öde blev att läsa Samhällsvetenskaplig linje på Södertornskolan i Oskarshamn, eller "stan" som man sa om man bodde i Mönsterås. Om mönsteråsare ville shoppa och uppleva något utöver köpingens huvudgata åkte man ännu till Oskarshamn och inte till Kalmar.

Varje morgon klev jag ut från lägenheten på Pionjärgatan med en svart portfölj i handen, sprang uppför den gamla trätrap-

pan bredvid Solstads underjordiska garage, genade över apotekstomten och kom i sista sekund fram till hållplatsen på Storgatan. Den nya Sjögatan var ännu inte dragen så bussarna gick via gamla Sjögatan upp på norra delen av Storgatan där Höjdens hotell idag ligger. Jag vande mig snabbt vid bussresorna och tyckte att det var fantastiskt skönt att börja om på en ny plats utan översittare. Livsgnistan vaknade i takt med att glåporden tystnade och blåmärkena bleknade.

Första dagen samlades klassen ute på Gunnarsö med en bister herre vid namn Christofer von Platen – mannen som skulle bli vår klassföreståndare för två år. Han var son till en yrkesofficer, vilket kanske hade bidragit till att han nästan aldrig log och var så stram och krävande. Raskt delades vi in i olika grupper och fick i uppdrag att samla in vattendjur vid strandlinjen. Jag förmodar att jag med lite otur kunde ha tvingats jobba med vem som helst, men nu ville det sig så väl att jag placerades i samma grupp som Hans Hermansson, Roger Axelsson och Anders Svensson.

Vi fann varandra direkt och utvecklade under de kommande fyra åren en fin kamratskap. Några kallade oss för "de fyras gäng" och man kan nog utan överdrift hävda att vi med vårt brinnande intresse för släktforskning och historia blev en av skolans mer mytomspunna kamratkretsar. Kanske var vi i somligas ögon det man numera benämner nördar, men det får man i så fall se som ett hedersepitet. Det var innan ordet nörd hade devalverats till att omfatta alla som råkar ha ett trivialt intresse för något.

Roger var en lång mörkhårig yngling präglad av det kloka lugn som landsbygdens människor i Småland så ofta bär på. Hans hemby Möckhult vid gränsen till Fliseryds socken ut-

gjorde därvidlag inget undantag. Han kände sedan tidigare Anders som var en förträfflig konstnär och en underbar bohém i ordets mest positiva mening. Båda var exceptionellt kunniga i historia och skulle tveklöst ha klarat av en tentamen på universitetsnivå utan att plugga innan. Hans, som jag redan kände sedan grundskolan, var en allmänbildad renässansmänniska som behärskade det mesta, alltifrån fiske till språk, humaniora och naturvetenskap. Hans öde var att behöva leva i spänningen mellan arvet och upprottet - att gå i sin fars fotspår och ta över företaget eller bryta upp och göra något helt annat. Vi förstod varandra mycket väl.

Hur som helst fyllde vi snabbt burkarna med vattendjur och eftersom vi hade löst uppgiften snabbare än de andra grupperna tog vi det lite lugnt och småpratade glatt på bryggan. Plötsligt stegade von Platen, dagen till ära iklädd grön militärdress, fram och undrade hur det hade gått. Hans svarade nöjt att: "Det har gått bra. Vi har samlat in förhållandevis mycket".

En sekunds ödesdiger tystnad följde innan von Platen oväntat röt: "Förhållandevis!!!" Och så fick vi en rejäl uppläxning för att vi hade slagit oss till ro alldeles för tidigt och alltför nöjda.

Efter denna förödande start och kraftmätning med vår klassföreståndare och naturkunskapslärare, så hade vi faktiskt aldrig mer några direkta konfrontationer. Han märkte väl att vi var skötsamma och ambitiösa. Relationen var kanske inte innerlig - man var inte förtrolig med von Platen - men det fanns en ömsesidig respekt och det var gott så.

von Platen var fordrande och en gång överrumplade han oss med ett oaviserat prov. Resultaten blev genant dåliga och man kan nog säga att så gott som alla blev ertappade med byxorna

ner. von Platen hade med all önskvärd tydlighet avslöjat pluggskolans svaghet. Fick vi inte läsa på innan så kunde vi i princip ingenting. Maxpoängen var 40. Själv lyckades jag knapra ihop 16 poäng och det var förstås inte bra, men ändå långt över medel som var 8.

Under mina tre år på Södertörn såg jag aldrig von Platen så arg som denna gång. "Det här har ni gjort förbannat dåligt!", röt han. Efter några minuters råskäll och bannor kom så frågan "Vad är allmänbildning?" Den väna flickan Marie dristade sig att räcka upp handen och svara: "Det är att kunna lite om mycket." "Fel", dundrade von Platen, "det är att kunna mycket om mycket!".

Men det blåste över och jag tror att von Platen tyckte om oss. En ruggig Lucianatt gästade klassen hans hus för att sprida lite glädje och människokärlek. von Platen klev yrvaket upp och gjorde entré i en obeskrivbar randig nattskjorta innan han fann sig och bjöd på sur hemmagjord krusbärsglass.

Samma natt besökte vi även fröken Kling som blev vår klassföreståndare sista året. Först öppnade hon inte, men vi såg att det lyste på toaletten och väntade därför tålmodigt. Det visade sig att hon skulle hårdsminka sig innan hon släppte in oss. Väl inne i hennes hus råkade jag förargligt nog välta en ljusstake och hon trodde säkert att jag var berusad, vilket jag inte var. Jag var bara klumpig och osymmetrisk.

Det vore en överdrift att påstå att skolan hänförde mig, men jag kände i alla fall att jag hade valt rätt inriktning. I linjens paradämne, samhällskunskap, mötte vi en liten man med skägg som hette Erik "Spaceman" Ljunggren. Han hade en särpräglad dialekt och kunde inte säga "r", vilket onekligen lät lite originellt, men han var kunnig och oftast trevlig. Samtidigt

var han knepig och satte ihop prov som man inte begrep sig på.

Jag hade en känsla av att det bakom den gemytliga ytan fanns en betydligt hårdare kärna, men kanske misstog jag mig. Måhända nådde vi bara inte fram till varandra. När jag hade en stor svacka i årskurs tre och slarvade med ett prov, så gick han aldrig med mig ner i graven och frågade hur jag mådde, utan sa bara "en gång är ingen gång". Han hade också svårt att genomskåda de flickor som obesvärat fjäskade för att om möjligt få en fördel vid betygsättningen.

I syskonämnet socialkunskap hade vi Christer Brorsson, som i vår lilla krets gick under namnet Wolfman eller Wälf. Även han var i besittning av en särpräglad knarrig röst och därtill ett kiknande udda skratt, vilket sammantaget förde med sig att han gjorde ett något snobbigt intryck. Förmodligen var han bara intellektuell. Men det blev många intressanta lektioner och Christer hade det goda omdömet att betrakta de fyras gäng som mönsterelever. Någon hade faktiskt hört honom säga det. De senaste åren har jag mött honom igen i föreläsningssammanhang och han var precis om jag mindes honom.

På skolan påträffades även det något omaka paret Brasseur. Bengt var stor och klumpig som en brunbjörn och förestod historieämnet. Han var trevlig men ytterst konventionell och lyckades därför knappast väcka något större intresse än det jag redan hade. Jag ifrågasätter inte hans kunskapsnivå, men jag saknade den lidelse för ämnet som skulle ha sagt mig att historia är viktigt.

Hans hustru Karin var en ettrig liten tant i gränslandet till hysteria. Hon rådde inte för det och gjorde väl vad hon kunde för att lära oss engelska, men jag upplevde henne alltid som 30 år



efter sin tid rent pedagogiskt. Jag klarade mig dock relativt bra, men hon kunde vara lömsk mot den som inte gjort läxan. Jag minns att Mats en gång ville vara ärlig och därför omedelbart vid lektionsstarten berättade att han av högst legitima skäl inte hade kunnat göra sin läxa. När Karin sedan påbörjade läxförhöret så sa hon: "Då kan Mats börja med att komma fram till tavlan". Nå, det gick bra för Mats ändå och han är nu kommunchef i Mönsterås.

I tyska hade vi liberala Lisbeth, eller Hesbeth som vi kallade henne. Trots att jag för det mesta tog lätt på ämnet och skötte det med vänster hand så blev det fina siffror i betyget. Om jag inte hade läst på så sa jag bara att "Ich bin leider krank gewesen", och så tyckte Lisbeth att det var bra att jag kunde formulera problemet på tyska. Mot bakgrund av hur denna blandklass var så ska hon ha en eloge för att hon varje vecka orkade komma till klassrummet och nöta an, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen, samtidigt som jag flyttade löparen från f1 till c4.

Svenska språket var som vanligt min paradgren. Som en liten fjäder i hatten minns jag att min lärare Majt Olsson blev chockad första gången hon läste en text av mig. Majt uppmuntrade mig ideligen och sa ofta att jag bara måste bli journalist, vilket betydde mycket för mitt självförtroende. Att skriva är framförallt ett hantverk som kräver övning och disciplin, men saknar man självförtroende går det inte i alla fall. Under mina tre år på skolan hade jag konsekvent femmor på uppsatsproven. Givetvis var jag ingen stor stilist, men jag kände att det bar.

Matematik intresserade mig egentligen inte alls och nu fick jag för första gången uppleva att jag slog i taket när jag nådde en

nivå av ekvationer som jag inte förstod. Betyget stannade därför vid det näst högsta.

Matematikens konung var en sympatisk enögd man vid namn Arne Karlsson. Han hade en gång råkat sticka en sax i ena ögat som därför var ersatt av ett glasklot. Eftersom det konstgjorda ögat stirrade rakt fram såg det alltid ut som om han tittade på oss, vilket han nog också gjorde. Om någon skolkade brukade Arne säga att "du ska inte tro att jag inte ser att du är borta".

I gymnastikämnet styrde Flensburg. Han var ung och modern och trodde mig om intet. Därför blev han både omskakad och misstänksam när jag en gång kom först tillbaka från en liten orienteringstävling. Min bedrift var så otänkbar för honom att han först trodde att jag hade fuskat, vilket jag givetvis inte hade. I orientering stämplar man ju vid varje kontroll. Jag klarade faktiskt gymnastiken så pass bra att jag vissa terminer fick en trea.

Men så kom höstterminens slut med dans på schemat och nu var goda råd dyra. Jag och Anders lyckades emellertid göra en uppgörelse med Flensburg som innebar att vi fick byta dansen mot bordtennis. Betygen var redan satta för den terminen, men Flensburg var tydlig med att han ångrade att han hade gett mig en trea.

På håltimmar och raster samlades vi i studiecellerna som var inglasade små rum där studier blandades med sällsam humor på gränsen till vrickad. Hade man lite fickpengar så sprang man först bort till kiosken och köpte en Raider och en Coca-Cola. Kamratskapen gjorde i alla fall tillvaron uthärdlig och de många skratten skar blixtrande revor i dagarnas ibland tröstlösa studiemörker.

I klassen påträffades de flesta av 1980-talets ungdomsstereotyper. Där fanns de välvårdade killarna med vackra flickvänner, trimmade kroppar, dyra deodoranter och vax i håret. Där fanns de inställsamma flickorna som redan hade framtiden utstakad, de präktiga kör- och scouttjejerna som avsåg att bilda familj tidigt, samt en flummig drömmare som lyssnade på Per Ubu, skolkade och rökte hasch. Och så vi. Endast hårdrockaren saknades eftersom han gick på Åsaskolan.

### **Offer för passionen igen**

Klassens tjejer intresserade mig inte särdeles även om de var oklanderliga kamrater. Efter ett par tunga, men meningslösa, svärmerier på högstadiet så höll jag en medveten distans till attraktiva tjejer under gymnasietidens två första år. Eftersom jag hade svårt att få kontakt med motsatta könet, såvida det inte gällde skolarbete, så fanns det ingen anledning att gå ner sig på grund av hopfantiserade drömbilder på distans.

Givetvis funderade även jag på att någon gång hitta en livskamrat. Jag skilde mig därvidlag inte från de andra pojkarna. Precis som alla andra bar jag på en ouppfylld längtan efter att känna mig fullkomligt älskad och trygg tillsammans med en annan person. Men jag insåg också att förälskelsen just därför ibland kan fungera som ett försvar mot egna olösta problem, och eftersom jag inte kände mig accepterad fullt ut i de miljöer jag rörde mig – skolan och Pingstkyrkan – så fanns det en risk att jag skulle söka förälskelsen bara för att fylla tomrummet och uppnå behovet av bekräftelse.

Chansen att träffa någon försämrades också av de strikta förhållningsregler jag hade att rätta mig efter och som starkt begränsade utbudet. Enligt Pingstkyrkan skulle man bara sällskapa med kristna flickor och helst skulle hon tillhöra samma

församling, kanske för att slippa teologiska och praktiska komplikationer vid dop.

Detta ramverk minimerade utsikterna att en dag bli gift eftersom jag inte stod särskilt högt i kurs i församlingen där det var viktigt att gifta in sig i rätt familj. Ja, så sa man förstås inte, men man kan tydligt se hur etablerade familjer i församlingen bildade nätverk via äktenskapsförbindelser. Det skulle de aldrig tillstå, men det är ju bara att titta på hur mina jämnåriga gifte sig. Vi som kom från familjer i periferin hade inte en chans; särskilt inte om vi hade skilda föräldrar. En tjej sa till och med rakt ut till mig att barn till skilda föräldrar hade ökade risker att själva hamna i skilsmässa. Därmed antydde hon att jag inte var aktuell eftersom mina föräldrar då hade gått olika vägar.

Nu sa man ju förvisso att Gud hade utvalt livskamraten, så jag behövde ju egentligen inte ägna mig åt några sociologiska analyser. Men ingen visade mig något som helst intresse, så frågan var om jag skulle behöva leva på det sätt som Paulus ansåg vara bäst – ogift?

Livskamraten skulle annars kunna återfinnas via uthållig bön. Ifall man var på rätt spår skulle den tilltänkta också få det verifierat i bön. Säkrast var det om båda hade kommit fram till samma svar oberoende av varandra. Det hände till och med att ungdomar som sällskapade gjorde slut sedan den ena eller båda under bön hade kommit fram till att de inte var ämnade för varandra. Därför – hur kära de än var – så gick de under tårar åt skilda håll. Men det kunde också ordna sig utan bönekamp genom ett mirakel. Gud kunde nämligen få för sig att skicka den blivande gemålen i ens väg när han ansåg tiden vara inne.

Det är ju lätt att raljera över det där, men jag trodde under några år på de angivna metoderna. Således hade jag den fasta förvisningen att Gud hade utsett en livskamrat åt mig. Det var också ett tappert försök att undkomma onödiga passioner som inte ledde någonstans. Men vem kunde hon vara? Jag är idag helt övertygad om att jag offrade osunt många timmar åt att be och fundera över den totalt meningslösa frågan. För självklart dök hon aldrig upp. Att jag inte var särskilt attraktiv och saknade socialt kapital skulle ju egentligen inte spela någon roll när Gud styrde processen. Så varför kom hon aldrig när mina mer good-looking-kompisar från socialt välartade familjer fick sina livskamrater "serverade" av Gud?

Sanningen är förstås, som jag redan antytt, att sociala mönster och biologiska instinkter styrde valen. Men eftersom jag inte begrep det då, så skapade det en känsla av att Gud hade övergivit mig. Vad hade jag gjort för fel som aldrig fick min livskamrat? Där fick Gud och jag en kontrovers som jag aldrig tror att vi redde ut ordentligt.

Men jag tror inte jag kan skylla på Gud, utan det är bara att inse att jag var för okritisk inför en obalanserad teologi som allt för mycket betonade "den rätte" och miraklet, mer än människans ansvar att förvalta sitt liv och försöka finna sig en livskamrat så gott man kan. Överlag så fanns det en nervositet inbakad i barnskapet hos Gud där det gällde att få visshet om Guds exakta vilja för att det inte skulle gå snett i livet. Jag hörde aldrig någon tala om ansvaret att ta hand om det liv man fått efter bästa förmåga utifrån de egenskaper och gåvor man fått. Inte heller var det någon som förklarade att om det går åt helsike med förvaltarskapet, vilket det ju gör för alla i olika grad, så säger Gud inte upp föräldrskapet.

Om min mor och en annan dam i församlingen hade fått bestämma så hade jag emellertid blivit gift ganska tidigt. Jo, jag parades faktiskt ihop med väninnans dotter redan som barn. Men flickan och jag var till föräldrarnas besvikelse inte det minsta intresserade av varandra. När jag sedermera träffade min första flickvän i Växjö, så ringde min tilltänkta svärmor upp mig från Mönsterås och uttryckte sin stora besvikelse över att jag hade övergett hennes dotter som Gud hade förutbestämt att jag skulle gifta mig med.

Gud visade mig alltså ingen livskamrat och sista gymnasieåret övergav jag kyrkans manual och fattade tycke för Lea som kom från en by utanför Kristdala. Jag skrev långa romantiska brev, men mitt dåliga självförtroende var på den abnorma nivån att jag inte vågade skriva under med mitt namn. Jag gjorde för all del mycket annat och när hon fyllde år smög jag iväg och köpte rosor som jag ställde på hennes skåp. Pengar som annars skulle ha gått till vinylskivor lades nu på en flicka som inte ens visste vem jag var. Alla mina romantiska konster tjänade förstås ingenting till och när terminen närmade sig sitt slut så blev läget allt mer desperat. Jag kunde ju inte sluta skolan utan att ha röjt mig, även om jag anade att läget var hopplost. På något sätt fick hon veta, men vi talade aldrig med varandra. Det faktum att hon inte kontaktade mig var en signal tydlig nog. När den hemska våren 1986 övergick i försommar var jag en bruten grabb. Ännu en gång hade kärleken skövlat mig och efterlämnat ett mentalt kalhygge. Fem år senare mötte jag henne på en konsert i Hultsfred. Vi växlade några ord, men mer blev det av naturliga skäl inte eftersom hon hade med sig sin pojkvän med Hells Angelstryck på jackan.

Allt snurrade på i en nedåtgående spiral där jag bara följde vattenmassorna ner i kloakerna. Avslutningsfesterna avlöste

varandra och riktigt trevligt blev det egentligen bara när vår klass åt middag nere i katakomberna på en mysig restaurang vid Hamngatan. Det blev ett värdigt farväl i uppbrottets och sorgens tid.

Andra tilldragelser var mindre värdiga, som den där dagen nära avslutningen då skolan hade utklädningsdag och jag hade omskapat mig till rockartist. Eleverna övertalade mig att spela en egenkomponerad låt och det blev så stor succé att jag fick lova att uppträda på treornas avslutningsfest på ett diskotek nere i stadens hamnkvarter, vilket jag också gjorde, gråt-mild och duktigt berusad. Det var denna termin som jag debuterade med alkohol, även om det för det mesta handlade om beskedliga salongsberusningar på ett bubbelvin som hette Perlette.

Södertornskolan var kanske en galen värld, men om vi bortser från den trista passionen som förmörkade sista terminen, så trivdes jag ganska bra även de grådisiga skoldagarna. Men jag var ännu aningslös och saknade riktning för framtiden. Jag var helt i avsaknad av den målmedvetenhet som de fjäskande flickorna så självklart verkade ha införlivat med sina personligheter.

### **Släktforskning**

Gymnasieårens studier var inte så avancerade att jag inte hade tid att utveckla några fritidsintressen. Flera av de tidiga tonårens åkrar hade lagts i träda, men Roger och Anders ändrade i en mening inriktning på mitt liv genom att introducera mig för släktforskning. Visst hade jag haft ett intresse för historia tidigare, men nu började det få fasta konturer.

På den tiden fick man som pendlare gymnasieelev ett busskort som gällde i hela länet även på helgerna. Så nästan varje lördag åkte jag in till Kalmar stadsbibliotek för att fördjupa mig i släktens historia. Ett par gånger fick jag skjuts av Hans generösa far som inte bara körde in oss, utan också bjöd på lite fickpengar. Våren 1986 tog jag körkort och kunde sedan susa in till Kalmar själv i min orangea SAAB 99.

I det mörka släktforskarrummet satt alltid samma gubbar och jag minns särskilt en man som brukade prassla med sina smörgåspapper. Vi får väl hoppas att smörgåskletet inte hamnade på mikrofilmerna. Nå, där satt vi och rullade filmer i jakten på våra förfäder.

Min mormor berättade gärna och med stor inlevelse om släkten och allt som hade hänt. Jag minns särskilt historien om hennes farfar Johan Petersson som hade sett både sin fru och flera av barnen dö i förtid. Själv kom han från en ganska rik bondsläkt, men han hade tagit till flaskan och supit bort hela arvet, vilket i praktiken innebar att han fick lämna livet som bonde och bli dagsverkstorpåre. På äldre dar gick det snabbt utför, men så en dag hörde han Guds röst lika klart som om en människa stått bredvid honom: "Din fru och dina barn är i himlen. Ska du stå utanför?". Mormor som då var 14 år fick sedan böja knä med gamle Johan vid kökssoffan där han skälvande och under tårar bad om syndernas förlåtelse och befrielse från flaskans tyranni.

Mormor och morfar hade rötterna i det gamla bondesamhället där spöken och varsel ännu var en verklighet, och de hade varit med om många övernaturliga fenomen som de gärna delade med mig.



På 1930-talet var mormor och morfar statare i Stora Istad på Öland och bodde då i ett genuint spökhushus. Den som störde var en granne vid namn Fina som under sin livstid varit så elak att hennes man till slut hade gett upp och hängt sig i ladan. Repet lär hänga kvar där än. Sedan hon själv dött fortsatte hon sin gärning genom att hemsöka folk i byn. Mormor brukade vakna mitt i natten av att Fina stekte fläsk i köket eller att hon välte vattenspannet. Det brukade också knacka på dörren, utan att det fanns någon där när man öppnade.

Även morfar upplevde en hel del på Öland som verkar vara ett riktigt tillhåll för spöken. En gång när han skulle gå in efter dagens arbete, var det en osynlig kraft som högg tag i ena benet så att han endast genom att uppbringa alla sina krafter kunde släpa sig in i förstugan. När han väl tog sig loss såg man ett grått nystan som rullade iväg.

Morfar berättade att han ibland reds av maran och såg varsel. En natt vaknade han av att det stod en kvinna bredvid sängen och svängde ett svart sorgflor över honom. Dagen efter såg han ett liktåg som efter några sekunder upplöstes i intet som rök. Ett par dagar senare dog sonen Gösta.

Spökerierna gjorde att de tvingades flytta från huset på Öland. Många år senare köpte de stugan i Mjölerum i Fliseryds socknen och även där spökade det. För det mesta handlade det om knackningar i källaren, men ibland skakade hela huset. Man sade att det var ett barn som hade dödats och begravts vid husgrunden, men sedan man fyllt igen källaren lugnade det ner sig och fenomenen försvann.

Hundra meter ifrån mormor och morfar låg en exceptionellt liten stuga där tant Edla bodde. På äldre dar hamnade Edla på sjukhus och ingen visste när hon skulle få komma hem. Men

så en kväll fick mormor se Edla gå på bygatan på väg mot sin stuga. Mormor blev glad och sa: "Hej Edla, är du hemma nu igen!?". Edla gick tyst vidare. Mormor fick senare veta att Edla dött på sjukhuset samma tid som hon visat sig på vägen.

Mormor berättade också om en grusgrop strax utanför Mjölerum utmed vägen mot Fliseryd där det alltid rasslade när man passerade. Ibland kunde man även höra en häst i galopp och några hade även sett en vit häst. Jag har själv besökt platsen och hört rasslet, men inte sett hästen.

Det fanns flera i slakten som upplevt oförklarliga fenomen. Edla hade en tant vid namn Anna inneboende hos sig och när hon hade dött såg mamma henne stå i en vrå vid Edlas hus.

Min far hade också en förunderlig syn i Krokstorp. En natt när han vaknade fick han se sin avlidna mor Sigrid stå vid TV:n. Han satte sig upp för att försäkra sig om att han inte drömde, men Sigrid stod kvar en stund för att sedan långsamt försvinna in i bildskärmen.

Även skogens väsen visade sig ibland. En sommarnatt såg min mor en liten grå gubbe på ängen i närheten av brunnen vid stugan i Krokstorp. Morbror Gotthards fru Ingegärd hade också sett vättarna när de dansade i skogen vid Ålem.

Idag hör man sällan berättelser av det här slaget, men det känns angeläget att bevara dessa mentala lämningar från en tid då tillvaron inte till fullo var lagd under vetenskapen, då spöken och gengångare alltjämt oroade människorna och skogarna ännu befolkades av vättarna, trollen och skogsfrun.

Min mors rötter stod framför allt att finna i Södermöres socknar sydväst om Kalmar, medan min fars förfäder mer höll sig till Fliseryds och Mönsterås socknar i mellersta länet.

Större delen av släkten visade sig föga överraskande bestå av bönder, torpare och soldater. Någon större social rörlighet fanns inte. För Roger och Anders var det annorlunda. De hade nämligen adel som gjorde antavlorna mer varierade och spännande. Men inte jag, vilket jag ständigt blev påmind om. Fast i släktforskning kan ett litet till synes obetydligt fynd snabbt leda till stora förändringar.

Så en dag när jag var i Kalmar, fann jag att bonden Daniel Olofsson i Krokstorp hade gift sig med en kvinna som hette Maria Catharina Croneborg. Jag trodde att Croneborg var ett soldatnamn, men rent rutinmässigt och utan några större förhoppningar, gjorde jag en kontroll i Elgenstiernas adelskalender, och döm om min förvåning när jag hittade hela släkten Croneborg, även kvinnan som hade gift sig med bonden i Krokstorp. Jag rusade iväg till telefonautomaten, lade i en krona och ringde upp Roger och Anders som just då råkade befinna sig på den senares pojkrum. "Jag har fått adel", skrek jag så högt att en bibliotekarie fann det nödvändigt att hyscha åt mig. De ville först inte tro mig, men inom några minuter stod det klart även för de motsträviga att jag genom detta fynd hade mer adel än dem tillsammans. Släkten Croneborgs rötter nådde inom ett par generationer Gyllenstierna och därigenom kunde jag plötsligt räkna in flera av rikets främsta adelssläkter i min antavla - Bielke, Bonde, Trolle och Folkungaätten för att nämna några - varav flera ledde vidare till Europas furstehus. Ja, det visade sig att jag var släkt med våra mest mytomspunna inhemska kungar, men också med självaste Karl den store som kröntes till romersk kejsare av påven år 800. Allt tack vare

den där lågadelskvinnan som gifte sig med bonden i Krokstorp.

Nu var det i och för sig inte helt ovanligt att unga adelsdöttrar nödgades gifta sig med bönder. Karl XII's krig hade orsakat en bekymmersam brist på lämpliga kandidater från det adliga ståendet. Men varför det blev just Daniel från den avlägsna byn Krokstorp, ja det lär vi aldrig få veta. Släkten Croneborg hade inga gods i Fliseryds socken, utan förknippas mer med norra Tjustområdet. Däremot rymde Fliseryd många andra adelsläkter bosatta företrädesvis utmed Emåns stränder, så en gissning är därför att någon av dem förmedlade den första kontakten.

Det är svårt att inte fundera på hur Daniels och Maria Catharinas första möte såg ut och om det fanns några känslor inblandade. Man kan också reflektera över hur livet som bondhustru blev för en kvinna som trots allt hade vuxit upp på en herrgård. Blev det en brutal omställning? Klarade hon de tunga sysslorna? Fann hon glädje i livets lott eller blev bitterheten hennes dagliga bröd?

Hur som helst fick Daniel och Maria Catharina flera barn och äktenskapet kom att vara i drygt 15 år. Därefter dog Maria Catharina plötsligt i början av 1730-talet endast 35 år gammal. Var det ond bråd död av sjukdom? Var det i sviterna av barnsbröd? Eller bröt det kärva livet som bondhustru ner hennes hälsa? Hade hon hamnat i en miljö hon inte var fostrad för och därför inte kunde anpassa sig till?

Att bli med adel var förstås något som kryddade forskningen, men ändå var det åkrarnas och skogarnas folk som mest fångade mitt intresse och fåfäng blev jag aldrig. Böndernas och torparnas värld blev min och väckte på allvar intresset för

gångna tider. Så även om släktforskningen till en början mest var en jakt på förfäder, så blev med tiden sammanhangen intressanta.

Att släktforskning har en tendens att forma extrema karaktärer visade sig en lördag när mina föräldrar var bortresta och jag steg upp i ottan och satte mig på cykeln för att trampa de fem milen till Kalmar för att forska. Till saken hör att jag helt saknade pengar, och därför enbart kunde ta med mig vatten och ett paket pulvermos. Utöver det packade jag också ner en gryta och en visp.

Efter några timmar kom jag fram och började genast mina efterforskningar i de gamla kyrkböckerna. Så småningom skulle jag inta min lunch och begav mig till Domustoaletten i centrala Kalmar för att tillreda maten. Jag mätte upp varmt kranvatten i grytan, hällde i pulvermoset och började vispa. Resultatet blev en katastrof. Hur jag än vispade blev det inget mos, och den vällingsörja som skvalpade i grytans botten dög inte ens som nödkost till en svältfödd. Hur skulle jag nu klara av att cykla fem mil hem utan att ha ätit någonting? Som tur var hade jag i alla fall vatten. När jag slutligen helt utmattad nådde Ålem, så trodde jag inte att jag skulle orka ta mig till Pionjärgatan. Men på något mirakulöst sätt klarade jag att trampa den sista sega milen i svag uppförslutning. Så fort jag kom hem grävde jag fram några usla kronor från en låda och släpade mig bort till Holms kiosk där jag köpte en mindre chipspåse som gav mig lite energi för stunden i väntan på riktig mat.

## **Musiken**

Släktforskningen erbjöd den spänning som det för mig obefintliga utelivet gav många andra. Den gav också trygghet och rötter under år då jag utsattes för stora påfrestningar. Däremot

dög inte släktforskningen till att fånga upp alla de känslor av frustration och sorg som jag bar på. Men där kom musiken som en trogen vän...och medicin. Den fungerar definitivt bättre än antidepressiva medel och man slipper negativa biverkningar. Den danske filosofen Sören Kierkegaard konstaterade klokt att "dit solens strålar inte når, dit når dock tonerna". Ja, redan Aristoteles noterade på sin tid att det finns ett släktskap och ett inre förhållande mellan själen och musiken.

Radion var ännu en viktig kanal för att upptäcka ny musik som inte skvalpade i den menlösa mainstreamfloden. På torsdagskvällarna gick Rockdepartementet med Erik Blix och Marianne Christensson. De spelade bra ny rockmusik och hade generösa fördjupningsreportage. Ett stående inslag varje vecka var Jojje Jönssons anti-hjälte Ivan Boring som alltid inledde sina monologer med orden "God dag. Mitt namn är Ivan. Boring." Sedan berättade han grundligt om sitt liv tillsammans med kompisarna Torkel, Extra-Olle och lillebror Ettan. "Jävla Ettan!" var Ivans ständigt återkommande kommentar till broderns insatser. Ivan Boring var stor humor och jag minns särskilt de mästertliga berättelserna när han tagit körkort, varit på tältsemester och blivit "hårrdrockrarare".

Det var något med Jönssons lätt defekta karaktär som slog an. Ivan hade en alldeles speciell timing i sina repliker. Alldeles uppenbart läste han texten innantill på ett mycket torrt sätt, kryddat med syftningsfel och feluttalade ord, samtidigt som hans känslouttryck tog sig uttryck i små stamningar och utrop, vilket skapade en komisk kontrast.

En gång hade programmet en tävling där lyssnarna fick skicka in jinglar. Peo och jag gjorde en inspelning där jag lät som en predikant som hysteriskt agiterade för Rockdepartementet. Jag

började lågmält, men sakta men säkert jobbade jag mig upp till extas - "Rockdepartementet, ROCKDEPARTEMENTET, varje torsdag, VARJE TORSDAG, det är bara att ta emot, med Erik Blix och Marianne". Ljudreklamen spelades i radion vid upprepade tillfällen och vi var förstås oerhört stolta.

På söndagskvällarna gick Lars Aldmans Lilla Bommen (senare bara Bommen) som spelade betydligt smalare indiemusik. Kvalitén var förstås skiftande, men det var en härligt frisk attityd och här upptäcktes många band som man sedan bara återfann i de mest obskyra skivbutikerna, även om det ibland faktiskt räckte med att åka till grannstaden. Domus hade vid denna tid en butik i Kalmar centrum och i källarplanet låg en fantastisk skivavdelning där man kunde hitta många originella band. Jag minns att de till och med hade The Triffids mest svårfunna LP-skivor och maxisinglarna med The Smiths. Den förväntansfulla känslan när man hade köpt en bunt vinylskivor är svårslagen. Nu kunde man börja en långsam upptäcktsfärd - undersöka konvolutet, läsa låttexterna, se vilka musiker som var med och så varsamt ta fram vinylskivan, låta nålen falla ner och höra det välbekanta skrapet innan musiken satte igång. Det var en procedur som fick ta sin tid.

Jag har alltid varit en så kallad musikalisk allätare. Det fanns ingen anledning att hålla sig inom vissa ramar bara för att man skulle få kalla sig synthare, hårdrockare eller punkare. En sådan begränsad ingång till musik fann jag bara patetisk och inskränkt, och förmodligen är det därför som musiken har skänkt mig så mycket glädje, tröst och energi. I attityden var jag tveklöst punkare, men musikaliskt spretade det åt alla möjliga håll. Möjligen undvek jag vissa former av jazz. Det är lätt att bli förvirrad när fem musiker spelar varsin låt...samtidigt.

Några av de tidiga favoritartisterna var Robert Palmer och Rupert Hine - särskilt deras mer introverta synthpräglade alster tilltalade mig. Palmers Karibieninspirerade synthmästerverk "Pride" och Hines pessimistiska dystopi "Wildest wish to fly" från 1983 räknar jag definitivt som klassiker från denna tid. Båda artisterna hade jag förresten upptäckt i Kjell Alinges kultförklarade radioprogram Eldorado som vid denna tid gick på söndagsförmiddagarna.

Mitt första favoritband var annars Dire Straits, kanske mest för Mark Knopflers melodiosa gitarrspel som markant skilde sig från hårdrockens tradiga akrobatnummer. Det var en fantastisk upplevelse när jag och Peo hösten 1985 fick åka till Stockholm och se dem spela live på Johanneshov i samband med bandets Brothers in arms-turné.

Talking Heads var ett band som mer appellerade till mina inre avgrundsdjup. David Byrnes kantiga neurotiska musik blev min ingång till den något mer experimentella musiken, även om Talking Heads alltid hade en tydlig form. Förunderligt nog lyckades man ofta överföra de avancerade studioinspelningarna till scenen och "Stop making sense" håller jag för att vara den bästa liveskivan som någonsin gjorts.

Men jag lyssnade även på svettig soul som Staple Singers, B:52's alternativa diskopop och den saktmodige Jackson Browne som med skivorna "The Pretender" och "Late for the sky" slog an en ton som gick direkt till hjärtat. Frågan är om det i min skivsamling finns något annat som så vackert fångar livets skörhet och förmedlar en så genuin känsla av vemod.

Den svenska musiken har alltid legat mig varmt om hjärtat. Jag har ett starkt minne från 1984 när jag fick Ulf Dagebys skiva "Lata rika" som jag bokstavligen spelade sönder. Sedan



följde Eldkvarn, Ratata, Ulf Lundell och Fredá som följt mig som trogna vänner fram till denna dag. Hur många gånger har de inte skänkt tröst eller väckt mig till liv när apatin och ledan har varit på väg att få övermakten.

Eldkvarns 80-talssvit med "Utanför lagen", "Himmelska dagar", "Kungarna från Broadway" och "Karusellkvällar" var skivor som jag levde med och kunde utantill. Likadant var det med Ratatas "Sent i september", Frédas "Välkommen hero" och Ulf Lundells skilsmässoskiva "Den vassa eggen". När helst jag spelar dessa skivor får jag instinktivt rysningar utmed ryggraden som inte upphör förrän musiken tystnat.

Annars var det The Smiths som gav mig den där omvälvande musikaliska upplevelsen. I en tid av yta så kom ett band med djup, allvar och intelligent humor. Morrissey sjöng om samma ensamhet som min och ingen kunde som han beskriva känslan av att inte vara älskad och den sorg som kommer av att inte höra hemma fullt ut någonstans. Ingen annan tolkade livet med sådan poetisk lidelse och skärpa och hans lyrik är för alltid inbränd i mitt hjärta. Och inte bara mitt. Morrisseys texter kanaliserade en hel generations känsla av utanförskap. Och så älskade jag förstås Johnny Marrs optimalt melodiska gitarrslingor som lät precis som jag alltid själv hade velat spela.

Om jag bara får välja en låt från ungdomsåren så blir det The Smiths "There is a light that never goes out". Texten och musiken formar en oöverträffad enhet där varje ton och textrad uttrycker tillvarons essens på ett fulländat sätt - "Take me out tonight, where there's music and there's people and they're young and alive. Driving in your car. I never never want to go home, because I haven't got one, anymore." Och refrängen är nog den vackraste kärlekslyrik som formulerats i en popsång:

"And if a double-decker bus, crashes into us, to die by your side, is such a heavenly way to die. And if a ten-ton truck, kills the both of us, to die by your side. Well, the pleasure - the privilege is mine."

Det finns en rad till i låten "Panic" som också sammanfattar hur många av oss som älskade The Smiths såg på den tidens musikutbud: "Burn down the disco. Hang the blessed DJ. Because the music that they constantly play, IT SAYS NOTHING TO ME ABOUT MY LIFE."

Musiken har berikat och berört mitt liv på djupet och jag ska bara nämna några av de andra artister och band som jag har haft förmånen att upptäcka och som jag står i tacksamhetskuld till - Everything but the girl, Nick Cave, Van Morrison, Prefab Sprout, Jens Lekman, The Go-Betweens, David Sylvian, The National, DeLillos, Gangway, The Bible, The Sundays, Weeping Willows, Sisters of Mercy, Elvis Costello, Lloyd Cole, The Triffids, New Order, The Pogues, Mönsterås Bluesband, Television och Thåström.

De senaste åren har jag också utforskat den svenska folkmusiken och folkvisan som på ett särskilt sätt fångar det nordiska vemod som jag alltid har kunnat identifiera mig med. Det handlar ånyo om tidlöshet och äkthet i en tid där det ytliga har gjort renässans. Triakel, Garmarna, Hoven Droven, Väsen, Sofia Karlsson och Esbjörn Hazelius har varsamt tagit mig vid handen och fört mig till nya musikaliska landskap.

## **Italien**

Nya landskap blev det kanske inte när jag 1985 åkte till Italien för fjärde gången på en minst sagt dråplig semester. Förutom familjen från Ruda följde min mor och hennes väninna Maj med. Maj var en frisk fläkt, men inte så rutinerad turist som

Roland, vilket orsakade en del komplikationer. När vi anlände till en camping så skulle vi betala för varje person som var med i sällskapet och Roland ville gärna skära i utgifterna, varför min lillebror Jan fick i uppgift att gömma sig under en filt längst bak i bussen. När så campingvärderna frågade hur många vi var så skulle Roland just svara "seven" när Maj hann före och ropade "eight". Campingvärderna kikade in i bussen och det var bara för brorsan att krypa fram.

När vi så småningom åkte hem smugglade jag med mig en flaska rödvin som jag gömde i toalettväskan. Det skulle dock dröja ett år innan jag drack upp vinet.

### **Mönstringen**

Samma år placerades vi på en buss till Kristianstad för att låta Försvarsmakten mönstra oss under två dagar. Jag uppvisade extremt dåliga resultat i styrkeproven, medan det gick betydligt bättre i konditions- och intelligenstesterna. Avslutningsvis tvingades vi till ett samtal med en psykolog som skulle utröna både det ena och det andra. Givetvis kom den obligatoriska frågan "Brukar du träffa tjejer?" Jag svarade ärligt nej, och nu följde en spärreld av lirkande följdfrågor där jag gjorde allt jag kunde för att hålla psykologen på halster. Till slut förklarade jag att det berodde på egen blyghet och tjejernas ointresse, varpå han suckade djupt och gjorde en ny anteckning i sitt formulär.

På den tiden fann jag hela systemet med militärt försvar och krig ovärdigt den civiliserade mänskligheten och kunde inte tänka mig att bruka dödligt våld mot någon fiende. Så jag ansökte om vapenfri tjänst och blev kallad till utredning hos skolans studievägledare Harald Jaktén som skulle låta min övertygelse utsättas för prövning. Det gällde att ha starka och genomtänkta religiösa eller etiska skäl, eller att vara samvetsöm

som man kallade det. Mina skäl var strikt religiösa. I den baptistiska traditionen var det för de flesta praxis att tolka skriften så att en kristen inte skulle bruka våld. Jaktén ställde frågor i det oändliga. Hur skulle jag agera om min fru och barn hotades till livet av någon och jag hade tillgång till ett vapen? Vad ansåg jag om gerillaverksamhet? Skulle jag vara beredd att använda våld mot någon om det var enda chansen att rädda en annan människas liv? Frågorna var förstas omöjliga att svara ärligt på eftersom en ideologisk grundövertygelse sällan håller i extremsituationer utan krackelerar direkt när försvarsinstinkterna tar över. Därför var det oetiskt att ställa mig inför högst spekulativa och abstrakta ytterligheter. Uppenbarligen svarade jag ändå till Jakténs belåtenhet för han föreslog utredningsnämnden att jag skulle få vapenfri tjänst och det fick jag.

### **Mordet på Olof Palme**

Den 28 februari 1986, under min sista termin på gymnasiet, mördades statsminister Olof Palme. Efteråt erinrade jag mig hur jag samma kväll som mordet skedde tittade ut genom mitt fönster på Pionjärgatan och genom den stora trädgården på andra sidan gatan såg hur en blinkande ambulans stannade på Storgatan.

Nästa morgon kom mamma in i mitt sovrum och väckte mig tidigare än vanligt. Jag förstod direkt att det var allvarligt eftersom hon var söndergråten. Det enda hon sa var att det hade hänt något fruktansvärt och att de hade skjutit Palme. Det visade sig att mordet hade skett vid samma tid som jag sett ambulansen köra fram och stanna på Storgatan. Kanske var jag för ung för att tänka några djupare tankar, men den kusliga känslan glömmar jag aldrig.

Två månader senare inträffade kärnkraftsolyckan i Tjernobyl och den var i en mening än mer apokalyptisk eftersom alla

stod helt maktlösa när de osynliga partiklarna med vindar och regn fördes hit och förgiftade våra djur och skogar.

### **Skilsmässan**

På 1980-talet inträffade något som stal betydelsefulla ungdomsår ifrån mig då jag borde ha gjort så mycket annat. Mina föräldrar hade varit gifta i över 20 år när de spänningar som latent lurade under ytan allt mer började ge sig tillkänna – spänningar som bottnade i församlingsengagemanget i Pingstkyrkan.

Min mor fick via församlingen flera väninnor som hon umgicks mycket flitigt med. Min far fick inte motsvarande manliga vänner och efter några år skapade det slitningar som fick äktenskapet att knaka. Min mor var sällan hemma eller så satt hon i ett rum med väninnorna och sjöng sånger om Jesus. Jag raljerar inte över detta. Det vidgade hennes liv och gav glädje och mening, men min far kände sig förstås allt mer ensam och utanför.

Det blev många upprörda diskussioner och bråk som gjorde att jag tvekade att ta hem kompisar. Min mor fick mig dessutom att ta ställning för henne och hennes frihet, vilket gjorde min far frustrerad. Ett barn ska inte behöva ta ställning. Jag älskade ju mina föräldrar lika mycket och under känsliga tonår då jag hade behövt en bra relation till min far så raserades den istället helt.

Jag minns att han brukade säga att "så här ska det inte vara". Varför skulle han behöva sitta själv framför TV:n kväll efter kväll och höra skrattet, stojet och sångerna från de gälla kvinnorösterna i köket. Det var inte för detta han hade gift sig.

Min far mådde allt sämre i sin vanmakt och känsla av att hela tiden bli bortprioriterad. Det hände att han stack iväg själv till Krokstorp och jag var orolig för att han skulle hitta på något riktigt dumt eftersom han uppenbarligen fann livet meningslöst vid denna tid.

De djupare rötterna till skilsmässan stod förstås att finna i mina föräldrars olika personligheter. Min mor var betydligt mer social än min far, men dessa olikheter hölls i schack så länge de gjorde saker tillsammans på fritiden. Det var församlingsengagemangets nya umgängesvanor som rubbade balansen.

Efter flera års uppsplitande kamp var skilsmässan ett faktum. Min far fick bära hela skulden och det är väl den bilden som ännu är i omlopp. Min mor var skicklig på att förmedla sin version och vinna min lojalitet. Pappa teg och gjorde aldrig något för att vinna andras sympatier, men han var långt ifrån den illvilliga människa som vissa ville ha det till. Visst var det min far som skrek högst under bråken och män får nästan alltid med automatik skulden. Men ytan ger en förljugen bild. Min far hade sina sidor, men han bevarade drömmen om ett normalt familjeliv och det skall han ha all heder av.

Min far flyttade och anpassade sig till ett liv i en liten etta på Hagagatan som han sedermera bytte till en tvåa. Han skaffade sig en katt och levde med värdighet, även om matlagningen var torftig. Som tur var sammanföll skilsmässan med att de färdiga portionerna och mikrovågsugnarna började få spridning.

Min mor hade betydligt svårare att hantera skilsmässan – både processen innan och ställd inför fullbordat faktum. Är man en känslig natur så kan man hamna i livssituationer där man är

benägen att ta till medel som kan lätta ångesten. När jag åkte till skolan på morgonen visste jag inte om min mor levde när jag kom hem på kvällen. Det var alltid lika ångestladdat när jag satte nyckeln i ytterdörren och inte visste vad som väntade. Ibland låg mor livlös i sängen och det blev många akuta samtal till SOS så att ambulansen kunde hämta henne och inleda räddningsförsöken, samtidigt som jag skickade iväg min bror till pappa så att myndigheterna inte skulle ta honom.

Tabletterna kom jag inte åt, men varje dag letade jag igenom lägenhetens gömslen i jakt på vinflaskor. Jag hällde ut, blev påkommen och sönderriven. Det var hat i ögonen. Men det var ändå min mor, min högt älskade mor som hade gett mig en underbar barndom med närvaro, omtanke och nybakade bullar. Så jag lät henne riva. Jag la mig i. Störde missbruket. Samhället gjorde inte någonting för att hjälpa henne. Läkarna skrev bara ut fler tabletter.

Mamma krigade förstås så gott hon kunde mot sina demoner, men det var under många år en ojämn kamp. Att se en i grunden intelligent, klartänkt, empatisk mor förvandlas till en manipulativ främling var så smärtsamt att alla ord som står till buds väger för lätt. Så under mina mest känsliga ungdomsår då man ska utvecklas och leva livet, fick jag ta ansvar för min bror och mor som en vuxen. Åren rann ifrån mig och jag framlevde mina dagar under mörka moln av skam och oro, även om jag utåt sett inte visade någonting, utan försökte sköta skola och fritidsintressen som vanligt.

Missbruket fortsatte flera år efter att jag flyttat till Växjö för studier 1988. När min flickvän i början av 1990-talet skulle hälsa på i mitt föräldrahem för första gången, så öppnade min mor dörren högggradigt berusad trots att hon visste att vi skul-

le komma. Skammen som jag i det ögonblicket kände har jag varken förr eller senare upplevt.

Hur de här åren påverkade mig på djupet kan jag ännu inte säga. Det mest påtagliga var givetvis att relationen till mina föräldrar skadades. Min far och jag har idag återfunnit en bra gemenskap, men min mor och jag har inte haft det så lätt genom åren, även om det är bättre nu. Jag anklagar inte. Livet blir ibland övermäktigt och jag är stolt över att min mor lyckades ta sig ur missbrukets destruktivitet och sedan många år lever ett sunt liv och har fått uppleva glädjen att bli farmor. Hon är sedan länge förlåten. Jag har också förlåtit alla dem som inte lyfte ett finger för att hjälpa min familj de mörka åren, utan som bara ägnade sig åt illasinnat och lumpet skvaler.

Förmodligen förstärkte dessa år mitt djupa allvar som ibland kan gränsa till tungsinne. Jag tror också att mitt kontrollbehov och vilja att göra allt själv bottnar i mina erfarenheter i vad som kan hända när jag inte har koll. Förmodligen har min tendens att alltid vänta mig det värsta sitt ursprung i de ögonblick då jag öppnade lägenhetsdörren och hittade min mor livlös på sängen.

När jag lämnade gymnasieåren bakom mig för att träda in i vuxenlivet var jag alltså redan vuxen. Det hade nu hänt så mycket destruktivt att jag på goda grunder hade kunnat gå ut i livet med en mörk livssyn. Som väl var hade jag också med mig erfarenheter av ren idyll och människokärlek. Så det fanns ett visst utrymme för pendeln. "I wrestle with an outlook on life that shifts between darkness and shadowy light", sjunger David Sylvian i sången Orpheus, och de orden sammanfattar



väl var jag befann mig känslomässigt när jag fick min inkallelseorder och fosterlandet kallade på sin son.



Mönsterås på 1940-talet innan den stora expansionen efter andra världskriget. (Foto: Stranda hembygdsförenings arkiv)



Storgatan i Mönsterås. De flesta hus i bild revs under 1960-talets rivningsvåg. I höger bildkant syns affären "Fruktan" som dock bevarades. (Foto: Stranda hembygdsförenings arkiv)



Far och mor på 1960-talet. (Foto: privat)



Min far framför den nya TV:n. (Foto: privat)



Min mor pysslar om bokhyllan. (Foto: privat)



Min far ger mig välling. (Foto: privat)



Min mor och jag. (Foto: privat)



Jag på gunghästen. (Foto: privat)



Mitt första möte med tomten. (Foto: privat)



Pappa och jag leker med tågbanan. (Foto: privat)



Innergården i Älgerum med den lilla lekplatsen där jag lekte som barn. (Foto: privat)



Nynässerveringen. (Foto: Privat vykort)



Min mor, Alvar och Aina. (Foto: privat)



Morbror Beje och jag. (Foto: privat)





Jag och min tjejkompis Angela. (Foto: privat)



Jag i köket på torget. (Foto: privat)



Alvar och jag spelar kort i mitt rum på torget. (Foto: privat)



Erik, Aina, Alvar, jag och min far på torget. (Foto: privat)



Torgbacken där vi åkte skidor och pulka. Vårt hus syns längst till vänster. (Foto: Stranda hembygdsförenings arkiv)



Huset på torget. Vår lägenhet låg på övervåningen. (Foto: privat)



Del av Kaninbacken 1983. Vårt hus är det vita längst upp. I bild syns också en av de klassiska vildträdgårdarna. (Foto: Stranda hembygdsförenings arkiv, Jan-Erik Hyckenberg)



Det fanns många små bakgårdar och genvägar i Kaninbacken vid torget. (Foto: Stranda hembygdsförenings arkiv)



Torghallen. (Foto: Stranda hembygdsförenings arkiv, Jan-Erik Hyckenberg)



Kaninbacken väster om torget. (Foto: Stranda hembygdsförenings arkiv)



Morfar och mormor. (Foto: privat)



Mormor och jag. (Foto: privat)



Jag var en blyg pojke. (Foto: privat)



Semester i Italien. Min far, jag och Roland i Ruda. (Foto: privat)



Mölstadskolan där jag gick årskurs 1-6. (Foto: Stranda hembygdsförenings arkiv)



Peo och jag. (Foto: privat)





Pionjärgatan där jag bodde 1976-1987. (Foto: Stranda hembygdsförenings arkiv)



Flygfoto som visar mina barndomskvarter. I bildens övre del Pionjärområdet. I höger bildkant Kaninbacken vid torget. (Foto: privat)



Storgatan, vintern 1979. (Foto: Stranda hembygdsförenings arkiv)



Jag i pojkrummet på Pionjärgatan. (Foto: privat)



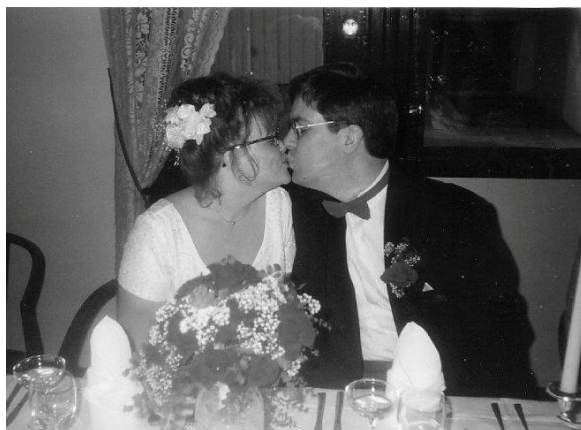
Parkskolans kapphall. (Foto: privat)



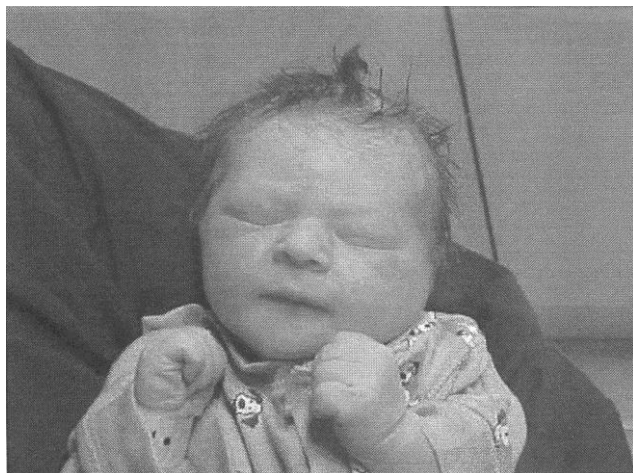
Klass 9A på Parkskolan. Jag står längst upp till höger. (Foto: privat)



Min klass vid Gamleby folkhögskola. Jag står längst upp till höger.  
(Foto: privat)



Eeva och jag gifte oss 1998. (Foto: privat)



Det första fotot av vår dotter Hilja som föddes 2003. (Foto: privat)



Hilja i min famn. (Foto: privat)



Hilja och Eeva. (Foto: privat)



Hilja i min famn. (Foto: privat)



Vårt bostadskvarter sedan 2003 vid Kyrkogårdsgatan-Idrottsgatan.  
(Privat vykort)



Här syns tre av de kvarter där jag bott. Närmast Mölstads radhus.  
Bortom kyrkogården ligger Pionjärområdet och där bakom skimtar  
Kaninbacken. (Foto: Stranda hembygdsförenings arkiv)



Jag i hembygdsparken. (Foto: privat)



## V. Sidospår 1986-1988

*Det är omvägarna, förseningarna och sidospåren som berikar ens liv.  
(Gammalt ordspråk)*

### **Ungdomslag**

Staten krävde sitt och jag stapplade ut på den postgymnasiala blomsterängen med en inkallelseorder till vapenfri tjänst hösten 1986. Några andra planer hade jag inte och eftersom det blev fyra månaders väntetid skrevs jag in i rikets manualer som arbetslös och togs genast om hand.

Mitt första besök på Arbetsförmedlingen blev en parodi på statligt myndighetsutövande. Efter ett kort inledande samtal så frågade kvinnan på andra sidan skrivbordet om jag hade sökt jobbet på OK/Q8. Jag förklarade att tjänsten krävde att man kunde hjälpa bilisterna med enklare service av mekanisk karaktär och att jag var så fruktansvärt oteknisk att den typen av arbete var uteslutet.

”Ja, men då ska jag ringa och söka jobbet åt dig”, sa damen och lyfte telefonluren. Tjänsten var som väl var redan tillsatt och jag blev istället inslagen i ett åtgärds paket.

Kärt barn har många namn och på den tiden hette den arbetsmarknadspolitiska åtgärden för alla mellan 17 och 20 år ”Ungdomslag”. Således begav jag mig till Elgerumsskolan där jag fick träffa Arbetsförmedlingens representant, den genuint

trevlige Björn Olsson, som glatt talade om att jag skulle få göra målerijobb tillsammans med min bästa vän Peo. Några diskussioner om vad jag kunde tänkas duga till hade vi aldrig, utan alla arbetslösa ungdomar skulle ägna sig åt klassiskt hantverk i kommunal regi. Var man från Mönsterås så var det för övrigt en självklarhet att man kunde måla och snickra.

Samlingslokalen låg i Centralskolans källare och arbetsledare var en något sävlig men trevlig man som gick under namnet "Gulan". Vår första uppgift blev att lacka solskyddspaneler vid Ljungnässkolan innan terminen började och barnen stormade in i klassrummen. Det gjorde vi uppenbarligen så bra att vi sedan blev betrodda med ett riktigt stort uppdrag - att åka till Ålem och måla om hela Alsteråskolan i en uppfriskande brun nyans.

Vi jobbade hårt och skolan antog mer och mer skepnaden av en stor chokladkaka. När vi närmade oss epilogen blev vi lite uppsluppna och fick för oss att måla en vägg så att våra namn kunde ses från en viss vinkel, ungefär som signaturer på en tavla, men lite mer klurigt arrangerat. Givetvis hade vi tänkt måla över namnen innan vi lämnade skolan. Olyckligtvis råkade en av skolans mer nitiska fröknar upptäcka det oskyldiga påhittet innan vi rättat till det.

"Vem är Jonny?", sa den upprörda kvinnan rappt som en pisksnärt, för hon hade tydligen bara sett mitt namn.

"Vem är Jonny?" - jag kände igen formuleringen som ett eko från svunna tider. Rektor Söderberg på Parkskolan hade en gång ställt samma fråga och med samma vrede efter det att jag skrivit det där brevet om läraren som klassen ville ha kvar.

”Det är jag”, svarade jag, och mer hann jag inte få fram innan jag tystades bryskt av en gäll och ettrig utskällning som aldrig ville ta slut. Efter någon minut kom lärarinnan in i andra ändningen varvid ordflödet accelererade och okvädinsorden smattrade ur hennes mun likt stinkbomber från helvetets bakgård.

Mina tankar gick under tiden till de stackars barn som dagligen tvingades åhöra denna röst utan möjligheter att fly. När hon sent omsider slutade försökte jag lugnt förklara att det bara var en tillfällig liten ordlek, men istället för att stilla sig, bytte hon spår och beskrev ingående och passionerat hur lata vi var. Hon hade minsann sett oss ligga på bänkarna och inte göra någonting!

Det kunde vi ju inte neka till, men jag upplyste henne om att arbetet belastade ryggen hårt och att vi därför vilade oss på rasterna och att det nog var det som raster var till för. Hon var uppenbarligen inte nöjd ändå, för våra vilostunder kom till Arbetsförmedlingens kännedom. Björn Olsson gav oss emellertid sitt fulla stöd. Han sa att eftersom det gått åt så mycket färg på kort tid så kunde vi omöjligen ha latat oss, och den ilskna lärarinnan var för övrigt en Herrens prövning för fler än oss.

Men det var ändå avslutningen på frökens avhyvling som betydde något och som under många år hjälpte mig upp på banan igen när jag märkte att jag höll på att förlora motivationen. För att verkligen understryka vikten av det hon ville förmedla och hjälpa mig att aldrig glömma, lät hon för säkerhets skull orden ljuda två gånger över den ödsliga skolgården: ”Det kommer aldrig att bli något av dig, Jonny. Det kommer aldrig att bli något av dig, Jonny.”

## Öland tur och retur

Så blev det då äntligen dags att åka till Horns Kungsgård utanför Lötörp på norra Öland där jag skulle göra min vapenfria tjänst medelst motorsåg i skogen. Uppgiften kan väl närmast liknas vid ett slags motorsågsmassaker, eller mer precist – jag skulle röja sly och såga ner träd så att svenska soldater lättare skulle kunna skjuta ihjäl fienden, det vill säga ryssar. Jag hade vid denna tid ännu ett känsligt samvete och ville inte på något sätt, ens indirekt, bidra till andras för tidiga död, så det var med stor tvekan jag tog mig an uppdraget. Dessutom var jag exceptionellt klen och dög nätt och jämnt till att hålla i en motorsåg. Mina armar skakade epileptiskt av motorns vibrationer och jag var tveklöst gruppens säkerhetsrisk.

De flesta av mina inkallade kamrater var redan på plats när jag anlände till den storslagna och vackra mangårdsbyggnaden från 1799 där vi skulle bo. Trots att de inte var där frivilligt, så verkade de flesta förväntansfulla. Även jag.

Några lät sig emellertid inte nöja med det, utan uppvisade också en inställsam attityd gentemot befälen. När vår chef sa att vi också skulle städa hans privata källare så var det ingen mer än jag som ifrågasatte om det verkligen ingick i vårt uppdrag. Tvärtom så lismade de andra och sa att det skulle vi då absolut göra. Vissa gick ännu längre. När vi dagen därpå gick en runda på markerna så sprang en grabb före och upplät snällt grinden för befälet. Hade han öppnat för en handikappad eller en dam hade jag inte reagerat annat än med aktning, men ilar man ivrigt iväg och slår upp grinden för ett fullt friskt befäl så blir det bara för mycket.

Där och då insåg jag att det inte skulle fungera och att jag aldrig skulle stå ut i en sådan miljö. Jag drabbades av en inre panik och den enda tanken jag hade var att jag måste ta mig där-

ifrån på vilket sätt som helst, även om jag skulle behöva ro över Kalmarsund i en gammal murken eka. Tankarna snurra-  
de. Varför skulle jag hugga ner träd så att soldaterna fick fri  
sikt att döda? Skulle jag överhuvudtaget kunna bli så stark att  
armarna slutade skaka när jag höll motorsågen? Och hur skul-  
le jag uthärda i en grupp där det fanns så många ryggradslösa  
pojkvaskar?

I sinnet var jag vid denna tid en punkare med diffusa anarkis-  
tiska ideal, samtidigt som jag var djupt präglad av mormors  
och förfädernas hävdvunna stolthet och frihetstörst. Några  
tankar om att det fanns ett gemensamt samhällsansvar hade  
jag inte, även om jag hade lätt för att känna medkänsla för  
samhällets olycksbarn. Och även om jag inte insåg det då, så  
styrdes jag förmodligen också av en omedveten önskan att  
vilja hålla min mor vid liv. På Öland hade jag ju inte koll på  
vad hon gjorde.

Sammantaget skapade detta en känsla av akut vantrivsel som  
jag på den tiden var för ung och omogen att hantera. Så jag  
gick halvmilen ner till Löttorp och satte mig på första bästa  
buss hem till Mönsterås. Efter några dagar kontaktades jag av  
polisen som kallade mig till förhör och jag fick då veta att det i  
sinom tid skulle bli en rättegång.

Under väntetiden blev det åter igen aktuellt med ett besök hos  
Björn Olsson som gav mig en ny placering i Ungdomslag. Up-  
penbarligen tyckte han att jag hade målat färdigt, för den här  
gången berättade han att jag skulle vara på daghemmet Lam-  
met på Ljungnäs. Att jobba med barn var ungefär i paritet med  
att snickra och meka med motorer, så man kan på goda grun-  
der hävda att jag hade en enastående otur. Hur eller hur åkte  
jag dit varje dag med lätt magknip och otrivsel i kroppen.

Jag föredrog lugn och ro, men nu hade jag hamnat i en förskräckligt larmande miljö som medförde att huvudet höll på att sprängas i bitar var och varannan dag. I Mönsterås ögon var jag säkert bortskämd som förväntade mig att få arbeta på en plats där jag trivdes. Här skulle man minsann slita och släpa och svettas och pinas utan att knota, ända tills man stupade med huvudet före ner i gravens djup. Jag hade som väl var lyckats undgå att bli präglad av den mest förlegade arbetsmoralen som definitivt hörde hemma i en annan tidsålder. Enligt min mening var det självklart att varje människa borde sträva efter ett arbete som överensstämde med de anlag och begåvningar man råkade ha – såväl medfödda som förvärvade. Det skulle vara en vinst både för individen och samhället.

Helt oduglig var jag emellertid inte och lyckades i alla fall med en sak som den ordinarie arbetsstyrkan gick bet på. När tillfälle gavs drack personalen gärna kaffe i solen och då kunde det hända att uppmärksamheten brast något, som den där dagen när en liten pojke i fyraårsåldern försvann. Alla fick panik och rusade runt som yra höns utan någon genomtänkt strategi. Jag försökte leva mig in i hur en grabb i den åldern tänkte och fann honom därför snart i tunneln under Drakenäsvägen. Han hade givetvis sett den där mörka spännande tunneln många gånger och nu skulle den utforskas.

Mest angeläget var kanske ändå eftermiddagens bordtennisspel med en grabb som de sa saknade manliga förebilder. Jag vet inte om jag gjorde någon skillnad, men om jag gav hans dagar lite glädje, så vägde det med råge upp allt det andra obehaget.

Det var i övrigt ytterst få händelser som gav tillvaron ljus, men av någon anledning fick jag denna höst för mig att fira Lucia.

Peo och jag åkte därför in till Oskarshamn för att roa oss på ett diskotek som låg nere i de minst glamourösa hamnkvarteren. Så mycket dans blev det kanske inte, men väl en och annan starkdryck. Dels hade vi en flaska med oss, dels var det inga problem att köpa öl på danshaket. Så vi blev väl lite lagom i gasen, utan att för den skull gå överstyr.

Någon timme efter midnatt började det mesta bli lite dävet, och det var dags att börja fundera på övernattningsproblem. Varken jag eller min kamrat var särskilt framgångsrika i kontakterna med flickor, än mindre fick vi följa någon hem, vilket annars skulle ha löst övernattningsproblematiken, men kanske också gett upphov till andra bekymmer. Som tur var råkade vi känna en ung man som också var på diskoteket. Tyvärr kunde han inte härbärgera oss i sin egen lya, men han hade ett annat förslag som vi gladeligen tackade ja till.

Så kom det sig att tre skuggor smög sig ner till stadshusets garageinfart. Ett kort och en kod och vips var vi inne i husets bottenplan. Vår vän, som hade ett tillfälligt jobb där, avlägsnade sig snabbt och lämnade mig och Peo åt vårt öde. Vi lyckades via trappor ta oss uppåt i fastigheten och hittade så småningom till en stor lokal som verkade vara ett café. Där slog vi oss ner i varsin soffa och inväntade morgonen. Natten gick och vid femtiden gick vi ut via huvudingången bort till ett hyreshus där vi tyst gick ner i källaren för att vänta på morgonens första buss. Detta tänker jag alltid på när jag ser stadshuset. Tänk om jag då hade vetat att min blivande fru en dag skulle jobba där.

Vid årets slut var det dags för rättegång i Oskarshamns tingsrätt. Trots att jag erbjöd mig att göra vapenfri tjänst på en annan plats där jag kom mer till min rätt, så betraktades jag som

totalvägrare. Mitt försvar var förmodligen ganska tafatt och jag dömdes enligt praxis till 14 dagars fängelse. Jag minns inga speciella känslor efter domen. Två veckor bakom lås och bom var trots allt betydligt lättare att uthärda än ett år med motor-sågar och smilfinkar i Löttorp.

### **Gå i fängelse**

Först i mars-april 1987 var det dags att avtjäna mitt straff på den öppna anstalten Ödevata någon mil utanför Emmaboda. Jag tog bussen och hoppade av en kilometer från anläggningen som låg tämligen isolerad mitt ute i skogen.

Min uppgift blev ironiskt nog att arbeta som timmerman i skogen, men jag fick feber och tvingades tillbringa de två första dagarna i sjukstugan. Fritiden tillbringades i fängelselokaliteterna tillsammans med de andra förbrytarna, som närmare bestod av vapenvägrare, tjuvar, langare, rattonyktra och så tungt kriminella som avtjänade den sista tiden på öppna anstalter.

Jag var rädd. Som nykomling gällde det att hålla sig undan så mycket som möjligt den korta tid det handlade om. Jag kunde ju inte fängelsekulturen och var rädd för att göra något som stred mot de utsagda reglerna eller att omedvetet trampa på någon som stod högre upp i den osynliga hierarkin.

Eftersom Ödevataanstalten hade blivit överbefolkad blev min vistelse där inte långvarig. Efter tre dagar klev jag in i en fångtransport och förflyttades till anstalten i Skänninge. Jag minns att fångvaktarna som följde med i bussen, och skulle se till att vi inte rymde, var mycket nedlåtande gentemot oss vapenvägrare och hela tiden försökte provocera oss till den grad att en grunt rotad pacifist förmodligen skulle ha förlorat fattningen och tagit till våld.



I Skänninge fick jag börja med att uppsöka sköterskan eftersom jag hade halsfluss och bortåt 39 graders feber. Hon gjorde emellertid inte ens en undersökning utan skällde ut mig och sa att jag banne mig skulle gå till jobbet. Jag begärde då ett samtal med fängelsedirektören som satt och hånlog bakom ett mahognyskrivbord omgiven av två livvakter modell fläskkotlett. Sakligt men bestämt redogjorde jag för sköterskans behandling av mig, varpå direktören svarade att "Om inte Nilsson går till jobbet får Nilsson räkna med elva dagars påbackning." Jag fick senare veta att direktören och sköterskan hade ett förhållande och att han inte hade befogenhet att ge mig någon påbackning.

Jag svalde några Alvedon och gick till fabriken där min uppgift var att skära ut plastetiketter till pärmryggar - ett enkelt och monotont jobb som nästan gick att göra i sömnen. Lönen var 5 kronor i timmen, vilket omräknat till dagens penningvärde (2014) blir drygt 14 kronor.

Skänninge var en betydligt råare anstalt än Ödevata med taggtrådsförsedda stängsel och ett tyngre klientel. Jag bodde exempelvis granne med en man som kallades "Slaktaren" och det var inte djur han hade slaktat. Om jag hade varit rädd i Ödevata så var jag skräckslagen i Skänninge. 20 fångar delade på ett badrum och jag var orolig för att av misstag kliva in i duschen när någon med högre rang hade planerat att tvätta sig. Det gällde också att tänka sig för innan man satte sig i TV-rummet så att man inte tog någon annans plats. Var och en hade sin givna position i hierarkin och jag ville inte lära mig hitta min plats handgripligen.

Fullständigt asocial var jag emellertid inte. Jag umgicks ibland med en trevlig tjuv som introducerade mig för rockgruppen

Jethro Tull. Han lånade 20 kronor av mig som jag aldrig fick tillbaka. Annars höll jag mig för mig själv så mycket som möjligt för att undvika konfliktytor. Jag har en dagbok bevarad från denna tid som visar hur jag tänkte och mådde. Här följer några avsnitt.

"30/3

...Anlände hit till Ödevata kl. 17.00. Fick inte ha radion. De andra intagna på fängelset verkar vara lite underliga. Om jag säger att de betar sig som fulla! Min enda panik hittills är hur jag ska bete mig mot dom...Får inte ha några egna kläder. Förutom träningsoverall och skor för jogging...

31/3

Har besökt torterarna, herrarna och fruarna som bestämmer över ve och nåd. Trots att jag innan förklarar min rygg svag ansåg de mig lämplig för skogsarbete...Hur ska det av djävulen instiftade skogsarbetet bli?...Tog nyss en promenad för att gå av mig min oro...En nåd att kiosken kommer ikväll. Läsk i överflöd för en torr strupe! Snart mat. Hungern plågar mig...Om bara tiden gick lite fortare. Svensk fångvård är lik-som allt frihetsberövande livs- och människofientlig, och skapar monster...För den som vill sticka härifrån är det fritt fram. Men ingen gör det...

...Jag är här ofrivilligt. Jag kan ingenting om skogsarbete. Hur kan någon ha rätt att tvinga mig? Ofattbart egentligen! Håller just nu på att nå den totala respektlösheten...På något sätt tar det emot att lyda dessa horkarlar - maktens rövslickare... Så länge staten kan sätta folk i fängelse för att de vägrar göra vissa förpliktelser som de bestämt, måste vi kämpa. Jag hatar staten. Hatar den...

...Han som jag gjorde uppror mot makten enligt en inre övertygelses bud (Sven Delblanc)...Har varit hos assistenten. Ett spöke! Nervös!...Funderar på att om det blir till att akut sjukskrivna mig. Fryser allt som oftast...Börjar få halsfluss...Kämpar med oron. Skogen! Kan ju ingenting. Måste låta den respektlösa styrkan få övertaget...

...Till och med mina undangömda strumpor tog dom. Dessutom min bandspelare och kassetter. Alla kläder! Man får inte ha blommor i fönstret...De dödar mig för att skapa en ny människa.

3 april, Skänninge

Igår blev jag och 3 andra förflyttade till Skänninge på grund av platsbrist. Färden gick i fångtransport till Jönköping där vi fick sitta i häktet i 3-4 timmar. Vi fick mat. En kille satt inne för varusmuggling 1 mån...Den som liknar Pineur körde sin bil 400 m för att flytta den till en parkering - 1 mån. Den som liknar Ricky Bruch har ett brottsligt förflutet men nu sitter han för olaga hot mot vårdare - 2 veckor. Alltigenom hyggliga!...Här finns ingen natur. Bara platt mark...

4 april

...Frukosten gick jag inte till utan åt lite chips och drack en coca cola...Rummet är ganska litet men man får gott om plats. En säng, skrivbord, tvättställ, garderob och en hylla är allt. Läser Speranza av Sven Delblanc...Min själ är i vilt uppror mot detta frihetsberövande. Kan inte acceptera det. Inte till något pris. Vägrar anpassa mig! Vi får mat och husrum, men är frihetsberövade likväl. Vi tvingas arbeta ackord till låga löner. 5 kr/timme. Vi väcks vid bestämda tider varje morgon. Vi får inte gå hur nära det taggtrådförsedda stängslet vi vill.

Och detta skall vara en öppen anstalt. Nej, slutna är den, och slutna blir våra själar.”

Det som slår mig är den naiva, aggressiva vokabulären och det hat jag faktiskt ger uttryck för mot staten. Jag var verkligen en punkare och absolut ingen intellektuell finlirare. Förbittringen bottnade förstås i att det jag hamnat i inte var min samhällsordning. Jag var bara en liten obetydlig pusselbit i ett pussel som andra hade konstruerat. Jag är också förvånad över min brist på tålmod. Det handlade ju trots allt bara om 14 dagar i kanske världens mest humana fängelsesystem. Men har man en känsla av att vara oskyldig så spelar det förmodligen ingen roll hur bra man än har det i yttre mening.

Några år senare blev jag inkallad igen och denna gång till Lund. Jag erbjöd mig att göra vapenfri tjänst i Växjö dit jag då hade flyttat, men det gick Försvarmakten inte med på, så jag hamnade inför rätta igen. Denna gång ville åklagaren ha in mig på fyra månader, vilket var praxis vid andragångsvägran. Jag tackade nej till en advokat och valde att försvara mig själv. Enligt en erfaren brottsjournalist som var på plats höll jag ett försvar som var ett av de bästa han har hört under sina 40 år i tjänst. Straffet blev 1000 kr i böter. Åklagaren hade uppenbarligen svårt att hantera att hon hade förlorat mot en pojkspöling och var så förargad att hon vägrade hälsa efteråt. I ett sista försök att få in mig bakom lås och bom överklagade hon till hovrätten i Jönköping, men det hade hon inte mycket för eftersom den i allt fastställde tingsrättens dom.

Idag vet jag inte hur jag ska se på mitt agerande. I en mening ångrar jag ingenting eftersom jag anser att man skall följa den övertygelse man har i det ögonblick ett beslut måste fattas.

Men jag kan förstås se att det var förhastat att åka ifrån Öland, även om det var rationellt utifrån hur jag då mådde.

Jag är idag ambivalent i min inställning till våld, men har med åren blivit mer benägen att acceptera att jag skulle ta till våld i en utsatt situation. Jag kan rent av ångra att jag inte använde mig av våld tidigare under de år jag mobbades. Det kanske hade förkortat mobbningsperioden eller i vart fall mildrat den. Jag är också övertygad om att jag skulle göra allt för att skydda min familj. Så ja...jag har ändrat mig. Verkligheten krossade till slut den naiva idealisten i mig.

### **Konserter och festivaler**

Under andra halvan av 1980-talet förde musikintresset Peo och mig till flera minnesvärda rockfestivaler. Efter konserten med Dire Straits 1985 begav vi oss två gånger till Roskildefestivalen där vi såg flera av våra favoritband och upptäckte många nya.

Första resan gjordes sommaren 1986 och jag minns att vi bland andra såg Eric Clapton, Elvis Costello, The Waterboys, Lloyd Cole and the Commotions, Billy Bragg, The men they couldn't hang och Big country. 1987 erinrar jag mig särskilt Iggy Pop, The Pretenders, Van Morrison, The Triffids, The Hoodoo Gurus och The Go-Betweens.

Vi bodde i bilen och parkerade alltid i anslutning till Hells Angels eget festområde. Närheten till det kontroversiella motorcykelgänget gav ett visst skydd eftersom folk i regel inte vågade sig i närheten av deras inhägnade territorium. De som var dumma nog att kliva över gränsen fick skylla sig själva och de var tillräckligt många för att ambulanserna skulle få köra skytteltrafik.

Haschångorna låg täta i konserttälten, men vi lät oss alltid nöja med lite vin. Vi var där för musiken och ingenting annat. Ett ständigt återkommande problem var skyfallen som omvandlade festivalområdet till en stor sörjig leråker. Gummistövlar var det ju ingen som hade tänkt på.

I slutet av 1980-talet började vi åka till den betydligt mysigare Hultsfredsfestivalen som inte var lika drogindränkt som Roskilde, och där vi också kunde umgås med Roger som i mycket delade vår musiksmak.

Hultsfred hittade alltid en intressant mix av kända och mer okända band och det blev många härliga musikupplevelser de där åren. 1988 såg jag Happy Dead Men, Big Country, Hunters & the Collectors, Kurt Olsson och Damorkestern, Di Leva, Eldkvarn och Sator. 1989 minns man kanske mest för att det regnade nästan hela tiden. Men när så Van Morrison äntrade scenen sista festivaldagens eftermiddag och började sjunga "Whenever God shines his light on me", så skingrades molnen och solen bröt igenom. Det var ett genuint mirakel och jag tror ingen som var där kunde undgå att känna rysningar genom kroppen. Den Högste hade skickat regn över oss oupphörligen (förmodligen för att markens grödor behövde det), men när Van började sjunga om Honom så varde ljus. Van var festivalens stora behållning, men jag minns även fina spelningar av Katrina and the Waves, Torsson, Chris Bailey, Laibach, The Creeps, Docenterna och The Nomads.

På den tiden skulle alla orter som ville gälla för att vara något ha en egen rockfestival, och på hemmaplan hade vi den mytomspunna Oknöfestivalen. 1980 till 1985 var det föreningen Levande Musik i Mönsterås som arrangerade och de sju sista åren hade Rockringen ansvar för evenemanget. Jag be-

sökte festivalen andra halvan av 1980-talet och det brukade vara några hundra som slog sig ner på gräset framför den gamla scenen vid Oknötorpet och njöt av lokala storheter som Heaven number seven (Sjunde himlen), Fatal Attraction, Quil, Martinsson Band, NJB och Mönsterås Bluesband, eller för all del rikskända artister som Mikael Wiehe och Sven Zetterberg. Publiken var kanske lite loj och ölstinn ibland och 1988 tyckte Barometerns skribent rent utav att den var "svårflirtad och kallsinnig". Inget dög uppenbarligen för "Vad banden än gjorde lockades ingen att dansa eller spontant klappa takten".

1989 var kanske det mest minnesvärda året. I januari hade man bokat den då relativt okände Jakob Hellman, men några månader senare slog han igenom med sin debut-LP och låg etta på hitlistorna. Tala om turlig bokning. Jag minns själv Jakob Hellmans konsert som bra, men det dåliga ljudet gjorde inte artisten rättvisa.

Den 3 augusti 1990 var det dags att bege sig till Göteborg för att se legenderna i Rolling Stones. Även om bandet aldrig har tillhört skaran av artister närmast hjärtat så var det förstas en härlig upplevelse och en suverän spelning. Jag minns min förvåning över hur gamla och skrumpna gubbarna såg ut redan då och vad jag vet turnerar de än idag.

### **Gamleby Folkhögskola**

Jag hade alltså påbörjat vuxenlivet med en arbetsmarknadspolitisk åtgärd och 14 dagar i fängelse. En inte särskilt lovande start. Men det var absolut inte ett förlorat år, utan det gav erfarenheter jag i backspeglarna inte hade velat vara utan.

Hur som helst så hade det tärt på mina krafter så pass mycket att jag hade försummat att söka vidare till höstens skolor och framtiden såg därför ytterst oviss ut. Det var för sent att söka

till universitetet, men vid Gamleby folkhögskola fanns det platser kvar, så jag sökte och kom in på allmän linje med inriktning på kulturhistoria och museifrågor. Det motsvarade ungefär gymnasiets årskurs tre, men jag hade även lektioner i hembygds- och släktforskning, etnologi och kulturminnesvård.

Efter 19 år i Mönsterås lämnade jag så mitt hem på Pionjärgatan för en ny främmande plats. Och nog kände jag mig lite vilsen när jag klev av bussen i Gamleby och promenerade de två kilometerna upp till den vackert belägna skolan som låg på en kulle med sagolik utsikt över samhället och Gamlebyviken.

Men jag fann mig snabbt till rätta och uppskattade mycket skolans isoleringskoncept och känslan av att leva i en egen värld avskild från den övriga verkligheten. Dels ger det lugn och ro att utvecklas utan störande moment, dels kan det skapas magi om man träffar rätt människor. De flesta av oss bodde inhyrda i smårum, avnjöt de välsmakande måltiderna på skolan och nyttjade gemensamma lokaler för TV-tittande och andra fritidsaktiviteter. Jag trivdes utmärkt i mitt mysiga lilla rum som i princip bara rymde en säng, ett skrivbord och några garderober.

Beaktar man bara studierna så var året i Gamleby komfortabelt. De flesta ämnen hade jag ju nyligen läst på gymnasiet, så jag behövde inte anstränga mig överhövan mycket. Här fick jag dessutom debutera som lärare när rektorn överlät undervisningen i släktforskning till mig, en utmaning som jag med glädje antog. De andra eleverna måtte ha blivit nöjda för jag minns att jag fick en chokladkartong av damerna som jag hade hjälpt att hitta sina första anfäder. Hur som helst kan jag än



idag undra hur rektorn vågade överlåta ett ämne till mig som var elev, men han fick av allt att döma förtroende för mig.

Skolan hade överlag bra och engagerade lärare. Jag minns särskilt Hans Ålund i samhällskunskap – en man bördig från Mönsterås - som verkligen nådde fram på ett kamratligt sätt, utan att förlora i auktoritet. Idag är han rektor för skolan.

Lärosätet hade en väldigt speciell atmosfär som kom av att vi delade så mycket av livet. Det formades ett fint kamratgäng som motionerade och kalasade ihop, men som det så ofta blir så höll vi inte kontakten efter vårterminen och jag har ibland funderat på vad det blev av karaktärskamrater som Tobias, Peter och Ola.

Några festade ganska friskt, men de flesta var relativt försiktiga med alkoholen. Man drack, men i regel inte så att man skämde ut sig. Lärarna hade ganska god koll på oss. På fritidsläroarbildningen fanns det ett par slagskämpar, men jag hade aldrig ont av dem. Tvärtom ville de ofta prata ostört med mig, vilket jag tror berodde på att jag inte utgjorde ett hot, samtidigt som jag var en ganska bra lyssnare.

Vid det här laget hade jag återhämtat mig efter gymnasietidens kärlekssorg, och det gick en tjej på skolan som jag fann fascinerande. Den här gången beslutade jag mig för att överge det tidigare så misslyckade brevkonceptet och jag ville inte heller riskera att hamna i något långdraget känslomaraton. Således samlade jag mod och på en fest klev jag fram och började prata. Reaktionen blev i det närmaste fientlig och det var bara att snabbt dra sig tillbaka med svansen mellan benen. Men det lugnade ner sig och vi umgicks smidigt i en del sammanhang. Några månader senare bjöd hon upp mig till dans när vi var på disco i Västervik och på en annan fest fortsatte

hon förunderligt nog att måna om mitt välbefinnande. Jag vet inte varför hon gjorde så. Kanske hade hon bara dåligt samvete för att hon dömt ut mig lite för tidigt och lite för bryskt. Men det blev hur som helst inget mer och så var det med det. Kanhända skulle jag ha varit mer företagsam. Det vemodigaste är alltid att ana det som kanske kunde ha blivit.

Tyvärr spred sig ryktet att jag spelade gitarr, och på ett kalas övertalades jag att uppträda. Efteråt var det en flicka som väldigt gärna ville höra mig spela mer på mitt rum och det var ju lite svårt att säga nej till det önskemålet. När vi kom fram till ytterdörren visade det sig emellertid att jag hade slarvat bort min nyckel. Den chansen schabblade jag alltså bort och historien får väl betraktas som symptomatisk för hur jag lyckades på det området.

Jag stod på scenen vid ytterligare ett par tillfällen, men då kompade jag en tjej som sjöng, vilket jag egentligen trivdes bättre med än att både spela och sjunga själv.

Under ett par års tid hade jag gjort många egna låtar och nu fick jag låna en trummaskin av en kamrat som hette Fred. Jag ägde ett kassettdäck och kopplade in trummaskinen i det ena uttaget och en mikrofon i det andra. Sedan spelade jag in ett tjugotal låtar på det sättet och jag har ännu kvar kassetten.

Den första terminen åkte jag hem många helger, men när vårterminen kom kändes det skönt att stanna kvar i den rogivande miljön. Jag hade äntligen börjat tappa greppet och kände inget behov av att kontrollera vad som pågick hemma på Pionjärgatan. Vissa helger hade jag hela skolan för mig själv och efter ett par timmar framför TV:n brukade jag gå in på skolans bibliotek och förkovra mig i något ämne, ibland i sällskap med en flaska vin. Jag mådde bra.

När läsåret gick mot sitt slut sänkte sig sorgen som ett lömskt mörkt moln över mig. Jag hade aldrig tyckt om de vemodiga veckorna kring skolavslutningarna. Det var en tid av uppbrott och avsked, och på denna skola där jag mådde väl, så hade studierna och kamratkretsen blivit min trygghet och trivsel.

Men terminen tog oundvikligen slut och jag flyttade tillbaka till Mönsterås. Jag beslutade mig för att inte bo hemma hos min mor, trots att jag i en mening hade kvar mitt pojkrum där. Hon ville ha sitt liv i fred och visste att jag skulle ha lagt mig i. Så för att undvika tråtor skaffade jag mig en etta på Jacobs Gränd (tidigare Industrigatan) i hyreshuset närmast fabriken Stece. Den dag jag flyttade in var också första dagen jag överhuvudtaget vistades i det området.

### **Hjärtat och Italien**

I början av sommaren hände det som bara inte ska kunna hända när man är 20 år - mitt hjärta började slå orytmiskt med så kallade dubbelslag. Vad det berodde på vet jag inte, men obehagligt var det förstås och det infann sig en viss oro som fick grepp om sinnet. En natt när jag skulle gå på toaletten blev jag plötsligt fruktansvärt illamående. Jag letade efter pulsen, men hittade ingen. Det var som om hjärtat hade hoppat ur led och rusade i en takt som gjorde det omöjligt att finna hjärtslagen. Det måste ha handlat om ett par hundra slag i minuten.

Jag fick dödsångest och stapplade iväg till första bästa granne trots att det var mitt i natten. Det visade sig vara familjen Radovic, som trots att jag väckt dem var vänliga att ringa 90 000. Ambulansen kom och jag fick lägga mig på en bår innan de körde in mig till Oskarshamns sjukhus. Läkarna hittade inget anmärkningsvärt utan trodde att det var något nervöst. Jag försökte förklara att jag inte var nervös innan det här började.

Men de hade sina standardförklaringar som gick över huvudet på mig. Jag har aldrig haft några tendenser till panikångestattacker och det här var verkligen inget av den karaktären. Den dödsångest jag erfor var strikt logisk utifrån att jag inte kände någon puls.

Hjärtat fortsatte krångla och eftersom livet hänger på att det fungerar så blir man i det läget lätt ängslig och fixerad vid pulsen. En natt skulle jag sova över i en Oknöstuga som min mor hyrde tillsammans med moster Herdis och mormor. På natten blev arytmien så svår att min mor ännu en gång fick ringa efter ambulans. Min mormor började dessutom ödesdigert mäsas om att hon hade hört tre knackningar i väggen, vilket var tecknet för att någon snart skulle dö. Ambulansen körde med tjutande sirener från Oknö, men inte heller denna gång hittades något annat fel än en viss arythmi. Doktorn gjorde till och med bedömningen att jag skulle kunna följa med mina kusiner till Italien senare samma sommar. Jag hade annars tänkt ställa in resan.

För femte gången följde jag med mina kusiner och deras föräldrar ner till camping Union Lido vid Adriatiska havet. Dubbelslagen fortsatte och just när vi kom fram så hoppade hjärtat ur sin rytm igen. Pulsen försvann och det var mest som ett surr utan tydliga slag. Denna gång gick anfallet över ganska snabbt och hjärtat återfann snart sin hackande rytm.

Efter några dagar i det gemytliga medelhavsklimatet försvann dubbelslagen, vilket var en oerhörd befrielse. Livet återgick så sakteliga till det normala och jag kunde njuta av sol och bad i landet som jag älskade nästan lika mycket som mitt fädernesland. De ljuvliga kvällarna tillbringades på campingens barer där vi brukade sitta och dricka Bacardi och prata med trevliga

människor från hela Europa. Jag träffade en behaglig belgisk tjej som jag bytte adress med och det var onekligen lite vemodigt när dagen för hemfärd kom. Väl hemkommen så gick jag och väntade på brev och jag kan ännu minnas besvikelsen varje gång brevbäraren kom utan någon försändelse från utlandet. Men så en dag kom ett brev stämplat i Aartselaar och jag förstod att det var hon. Vi brevväxlade några år innan vi förlorade varandra in i tystnaden. Hon gifte sig sedermera med en läkare och verkar leva ett gott liv med två barn och exotiska utlandssemestrar. Själv bestämde jag mig för att genomföra en resa västerut. Kanske inte till något sällsamt paradiset. Men Växjö var gott nog för mig och faktiskt mer exotiskt än vad man vid en ytlig betraktelse kunde tro.

## VI. Växjö 1988-2000

*Bildning är det som är kvar, sedan vi glömt allt vi lärt oss. (Ellen Key)*

### **Intellektuell revolution och känslomässig regression**

*Och Herren sade till Abram: "Gå ut ur ditt land och från din släkt och från din faders hus, bort till det land som jag skall visa dig." (1 Mos 12:1)*

### **Utvandraren**

När jag masade mig av bussen vid Växjö station den där ödesmättade dagen i augusti 1988, så förelåg de nödvändiga förutsättningar för ett praktfullt fiasko i den förnäma skol- och biskopsstaden. Det hade varit enkelt att förhindra debaclet genom att aldrig kliva på bussen. Förmodligen hade jag förr eller senare fått ett arbete hemma i Mönsterås, även om mina föräldrar inte kände så pass inflytelserika personer att ett jobb bara låg och väntade.

Men varför förhäva sig? Studera! Kunde jag inte nöja mig med ett fabriksgolvtäckning som min far? Ingen jag kände romantiserade fabriken, men en högre utbildning gjorde i sig ingen lycklig. Men nu var jag den förste i släkten som fick möjligheten att

studera på högskola och det kändes som om alla tidigare generationers frustration över förvägrade chanser lastades på mig. Det skulle bli något av mig var det tänkt. Men jag visste att det skulle vändas emot mig förr eller senare. Jantelagen är ingen myt utan en evig psykologisk arketyper. Den som hade studerat trodde sig vara förmer än andra. Så var det bara, även om den lärde stackaren aldrig hade närt dessa högmodstankar om sig själv. När jag nu med mönsteråssvetten klibbandes på ryggen klev av bussen i Växjö var alla broar brända. Det fanns ingen annan återvändo än med svansen mellan benen.

En socialt underbegåvad frikyrkokristen arbetargrabb som fortfarande kunde alla plakatklyschorna hade anlänt till den bildade kulturstan med biskop. Här dög inte det naturliga och enkla; inte pastorskostymen, nej det skulle vara mässkrud och mitra; inte synd och nåd, Gud och djävul utan "skuldkultur" och "högre verklighet". Den vanliga verkligheten var inte god nog utan skulle ta sig konstnärliga uttryck eller kläs i vetenskapliga termer. En korb med mos på Oxagrillen var inte bara en korb med mos på Oxagrillen. Det var en klassmarkör, en social och kulturell diskurs, en kod. I den meningen framstod Växjö till en början som något konstlad och borgerlig för mig som var mer van vid enkla konstateranden och kluriga funderingar.

Pustande och stånkande, med två obeskrivligt tunga väskor i vardera näven och en gitarr över mina taniga axlar, älgade jag iväg över det fula stationstorget. Det var precis så kvavt och kvalmigt som det bara kan vara i Växjö i augusti när det inte regnar. Jag visste inte var mitt studentrum låg och sökte därför efter en stadskarta. Husvärden hade över telefon förklarat att rummet låg tio minuter från skolan och att det hade fönster. Det räckte för mig - närhet och ljus. Enligt kartan låg adressen

en bra bit från stationen, men det var svårt att beräkna avståndet eftersom jag nästan aldrig besökt staden tidigare. Min på den tiden goda kondition och utmärkta orienteringsförmåga medförde att det endast tog drygt en halvtimme att släpa väskorna till huset på Kulladalsgatan 8 som låg i stadens västra kvarter. Huset låg vackert på en mysig gata med många lum-miga trädgårdar. Denna plats skulle säkert erbjuda mig det lugn som studierna krävde.

Rummet hade ett fönster, en sådan där liten källarglugg med en hög brandmur utanför. Skrymslet var mörkt och uppbåda-de en unken doft av mögel. Utanför fanns en lång korridor med en säckvävmatta där dörrar ledde in till ännu mindre rum utan fönster. Längre ned i korridoren låg köket och vardagsrummet som jag delade med en annan student.

Jag ska tillstå att jag först var mycket rädd för min studiekam-rat. Hans psykiska sjukdom hade medfört att han hade en gi-gantisk kroppshydda och mörka ringar under ögonen. Jag hade ingen större erfarenhet av sådana problem och jag ville inte vara fördomsfull. Han visade sig dock vara en sällsynt godmodig person och vårt gemensamma musikintresse gjorde att husvärderna ibland såg sig nödgad att använda påken för att markera sitt missnöje med ljudvolymen.

Bekymret var att min vän hade vänt på dygnet. Han satt uppe hela nätterna och rökte pipa med åtföljande pipknackande och jag gled sakta in i en roll som psykoterapeut. Jag hamnade ofta i den rollen, och eftersom jag inte var den som gick i demon-strationståg eller avsåg att göra revolution, så såg jag det lite som en av mina livsuppgifter att hjälpa människor i det lilla där jag råkade befinna mig.



Jag undrar vad det blev av min studiekamrat. Han försvann från Växjö innan ett år hade gått. Det var en bra karl som hade haft mycket otur. Tur och otur är naturligtvis bara två sidor av en singlad slant, men också när turen dominerar stör mig närheten till oturen ofta. Det tjänar ingenting till att älta otur, och inte heller att begrava den, men det tar tid att förstå den och slussa in den i lyckligare dagar. Hur gick det för dig kamrat?

Tur att jag hade nära till skolan då. Eller hur var det med den saken? Husvärden hade åsyftat lärarhögskolan, som på den tiden låg på Väster. Den riktiga högskolan hade man placerat i ett otillgängligt träskområde i andra änden av staden. För att ta sig dit var man tvungen att passera en hotande stadspark, två sjöar, ett sinnessjukhus och en våtmark. Sammanlagt tog det mig en timme. Med tiden lärde jag mig att det gick bussar. Först promenerade jag från Kulladalsgatan förbi den lilla kiosken på Ulriksbergspromenaden, vidare förbi mormonernas hus mot staden och bussen. Det var en vacker väg och egentligen gjorde det mig gott att vandra den. Detta var mitt första hem i Växjö.

### **Studentikos lekstuga**

Jag klev av bussen vid Teleborg och följde strömmen av studenter. På lite håll kunde jag snart se ett rött hus i huvudsak omgiven av gröna dungar, men med ett träsklandskap på den sidan som vette ner mot sjön. Växjö högskola 1988 var inte alls som idag. Det var en liten och obetydlig skola med inslag av idyll. Förutom den röda huvudbyggnaden fanns det bara en liten gul barack. I bakgrunden kunde man ana slottet. Lars-Olof Larsson satt inte där än.

Efter vissa förvecklingar hittade jag salen där Kulturvetarlinjens klass skulle ha upprop. Den första människan jag såg var

Peter Danielsson. Vi hade aldrig pratat, men jag kände igen honom från min gymnasietid, då Peter och jag tillhörde olika mytiska kamratkretsar bestående av historiskt intresserade kufar. Vad gjorde han här? Han var förstås redan lärare! Den något sammanbitna karaktären vittnade om det. Jag hade nästan rätt. Peter skulle medverka som guide under den sedvanliga rundturen med buss som alla nya studenter bjöds på.

Men snart tog tanterna över. Den välvilliga Viveca Camitz berättade hur bra allt skulle bli och vilka fantastiska jobb som väntade på oss efter utbildningen. Men först var vi tvungna att åka på läger. Korrö var en fantastisk plats och omsorgsfullt vald av de ansvariga kursledarna. I den vackra trädgården fick vi grilla och sitta i ring på en gräsmatta och berätta om oss själva. Dylika övningar har en inneboende destruktiv kraft som gör att de alltid blir misslyckade och pinsamt obehagliga. Orsaken är förstås att ingen kan berätta något meningsfullt i en så pressad och konstruerad situation. De flesta väntar nervöst på sin tur och försöker desperat snappa upp något mönster från de andra som de kan härma. Jag var ännu en mycket blyg pojke som avskydde att stå i centrum, om så bara för några sekunder.

En kärv litteraturmagister vid namn Anders Ringblom räddade cirkusen. Han ryktades vara en av initiativtagarna till kulturvetarlinjen, och ska i så fall ha all heder av det. Utbildningen var på sin tid genialisk och gav oss en unik blandning av studier och gemenskap. Med barsk stämning förklarade han nu att det skulle ställas höga krav på oss och att framgångsrika studier krävde försakelser. Här fanns ingen tid för pojkvän eller flickvän. Förskrämda blickar sökte förgäves fäste på gräset. Men han hade rätt. Tänk om jag redan då hade lyssnat på

den gamle mannens visa råd och struntat i alla flickor! Vilka år det kunde ha blivit...vilka år det blev!

Peter Danielsson. Förmodligen var han en myt redan då. Jag minns inte riktigt hur vi blev vänner, men det blev vi. Peters gedigna karaktär, sansade vetenskaplighet och enorma arbetskapacitet mötte min mer tygellösa person och mina på den tiden djärva men oansade idéer om hur studier borde bedrivas. Tillsammans blev vi en oslagbar kombination som med tiden skulle fira stora triumfer och göra många både gröna och sjuka av avund.

Efter varje kurs firade vi med segrarnas rätt, men allt har en baksida. Rumlandet utspelade sig nämligen på de lömska studentkrogar som stod till buds och på dessa fanns det studentskor. Lika framgångsrika som vi får sägas ha varit med studierna, lika misslyckade var vi vad gällde kvinnorna. Publivet utvecklade sig till att bli en slags examen i tafatthet. Kvinnorna var absolut inte angelägna, utan snarare bestämt avvisande. Det var väl möjligtvis bara Anna och Anette i vår klass som inte darrade som asplöv i vår närhet. Men det höll sig på ett synnerligen platoniskt plan. Jag trodde egentligen inte alls på vänskap mellan män och kvinnor, men nu tvingades jag erkänna att jag hade fel. Anna sällskapade med en sympatisk kille som också hette Peter. Men på krogen delade de alltid på sig, varpå det plötsligt uppstod ett behov av beskydd, en uppgift som Peter och jag med friskt mod och stort allvar tog oss an. Anette var av en annan kaliber, direkt kommen från Älmhults vilda västern i Liatorp, illröd och ilsken, rå men hjärtlig. Hon behövde inget beskydd.

Det fanns tre studentpubar på den tiden. Sivans låg i en vanlig källarlägenhet på Stallvägen 11 på Teleborg. Konstigt nog var

jag inte där särskilt ofta, trots krypavstånd hem. Men gamla Sivans var en kultklassiker som under 1990-talet flyttade och fick ett eget nybyggt hus i kvarteret.

Mest höll vi till på Pudas och Mjödner. Pudas låg i en källare i ett studentområde något utanför stadskärnan. I trappuppgången fanns en funktionell städskrubba där Peter och jag brukade gömma vår medhavda gin och tonic. Den mer centralt belägna Mjödner erbjöd även dansmöjligheter. Men då gällde det att först ta sig ned levande för den branta trappan. Egentligen trivdes jag inte särskilt bra där. Jag föredrog mellanvåningen där man kunde dricka en pilsner under mer anständiga omständigheter. På övervåningen fanns toaletterna, darttavlor och spyorna. Det var alldeles för mycket fylla på Mjödner. Och alldeles för många snobbiga ekonomer med bakåtslickat hår. Jag försökte vara snäll, men det hjälpte inte.

Trädgården som vette mot fängelset hade en oförglömlig atmosfär av studentikos galenskap. Ibland kunde man se fångarna betrakta oss från sina gallerförsedda fönster. Jag undrade ofta vad de tänkte. När Mjödner hade stängt och stojet hade tystnat gick vi nästan alltid till Oxagrillen för en korv med mos innan vi promenerade hem utmed Växjösjöns lömska vatten.

Mina klasskamrater var trevliga och många var färgstarka personligheter. Det var en makalös mix av människor och ett år var nog så länge vi kunde förväntas stå ut med varandra. Där fanns de radikala, de hippa, de karriärmedvetna, de kulturella och de tysta. Det var en mysklass och vi kunde kalasa.

Ibland kom min barndomsvän Peo på besök. Han gjorde lumpen i Växjö det året och på den tiden var det inga problem att smita in på olika studenttillställningar. Redan andra terminen

kunde första terminens studentkort användas och med mindre justeringar bli Peos. Om det någon gång inte lyckades sa vi att Peo var en berömd psykolog från Lund och att han hade gäststatus. Peo ser faktiskt ut som en psykolog.

Ann-Marie Wieselgren hade god hand om oss "pojkar". Hon var egentligen något så fint som professor i Nordiska språk, men ägnade nu sin tid åt att sköta om oss på Kulturvetarlinjen. Vi var fyra killar i klassen och vi var pojkarna. Ann-Marie gav en språkkurs och de underhållande föreläsningarna hölls ofta i halvliggande klassisk ställning på katedern. Vi fick också skriva små uppsatser och besöka hennes kontor för enskilda samtal. När jag knackade på dörren hördes ett hest "Kom in!". Jag öppnade och steg in i ett ogenomträngligt moln av rök. Långt där inne kunde jag urskilja en kvinna som bolmade på en cigarett samtidigt som hon bröt loss en klyfta från en clementin. "Bra, bra", kraxade den rossliga rösten, vilket åtföljdes av en hostattack som till och med fick moster Herdis att framstå som frisk. Ann-Marie var i sitt esse och hon älskade oss. Ibland fick vi gå igenom våra texter inför varandra i klassrummet och då var Ann-Marie inte alltid så finkänslig. Där fick man veta om man var dum i huvudet eller inte. Det var rakt på sak och emellanåt djupt orättvist och plumpt.

Varje fredag hade hon en särskild stund med klassen som mest kan liknas vid ett slags uppgraderad version av grundskolans "roliga timmen" med sång, musik och teater. Jag skrev en låt som jag framförde tillsammans med Anette och Ylva. Låten började: "Vaknar upp på morgonen. Känner mig som död." Refrängen kom så småningom - "I går var jag full. Och då tänker man på saker som man inte annars tänker på." Triumfen var total, men kortvarig. Vid ett tillfälle hade Ann-Marie med sig en stor gryta som hon rörde om i med en stor

slev. Det vore orättvist att påstå att det var en häxbrygd, för Ann-Marie var en strålande kock.

Anders Ringblom gick mest omkring och muttrade, men gav oss otvivelaktigt det mest matnyttiga. Han visste vad vetenskap var och varnade oss för passionerna därför att han visste att de orsakar förvirring, leder oss bort från den fasta marken och omintetgör de rationella besluten.

För många var det nog ändå mötet med Mats Trondman som skulle tillmätas störst betydelse det första läsåret. Särskilt flickornas ögon tindrade när Mats intog scenen. Mats var radikal rockstjärna men ändå akademiker som skrev avhandling. Jag tyckte mycket bra om Mats. Han bejakade mina naiva och radikala sidor. Trondman uppträdde med sitt band på restaurang Olympen och vi dansade på bordet. Men den betydligt kärvare Göran Palm var egentligen minst lika kunnig och uppträdde med en viss integritet som vissa menade att Mats ibland tillät sig att sakna. Fast det är orättvist att påstå att Mats saknade integritet. Han tyckte ju bara om sina studenter och hade en förmåga att nå fram. Gott så.

Jag minns särskilt kursen där man skulle kombinera musik med bild och litteratur. En av studenterna blev kär i den nyskilde musikläraren, men galenskapen hade bara börjat. Peter och jag gjorde en studie ihop där vi analyserade vistexter och jämförde dem med moderna rocktexter, och jag vidhåller med dårens envishet att det var ett av de bättre arbetena vi gjorde. Vår handledare, Ann-Marie, hade inte haft några invändningar under arbetets gång. Redovisningsdagen inföll med en stor show från Peter och mig där presentationen varvades med sång och gitarrspel. Triumf! Bock och bug. Pös. Alla verkade nöjda.

Det var då det hände. Anders Ringblom skulle bara för formalitetens skull fråga om någon hade något att tillägga...det hade väl ingen..."Jo jag"...kraxade en välbekant hes röst. Tolkningsfelen avlöste varandra, enligt den kraxande rösten. Men vi gav oss inte och så var Wieselgrensfejden ett faktum. Vi var inte pojkarna längre. Frågan är varför hon som handledare gick bakom ryggen på oss och plötsligt agerade hård opponent på seminariet? Även om vi inte förstod det då så är jag relativt säker på att hon helt enkelt ville lära oss att ta kritik och försvara oss.

Några veckor senare företog sig klassen en utflykt till Vadstena, varvid Ann-Marie bjöd oss pojkar på gifflar och cigariller utanför en gammal vindpinad medeltida stenkyrka. Allt var frid och fröjd igen. Några veckor senare fick Peter och jag var sin kokbok för nybörjare av Ann-Marie. Hon visste ju att vi var hopplösa ungar, så det var ett utslag av genuin omsorg.

Den första terminen åkte jag inte hem till Mönsterås särskilt ofta, men i september 1988 fick jag äntligen rösta för första gången och begav mig till Parkskolan där jag inte satt min fot sedan 1983. Efter att under hela min uppväxt präglats av socialdemokratiska idéer, så gjorde jag nu det klassiska upproret. Men det fanns gränser. Att rösta genuint borgerligt var en omöjlighet. Däremot fann jag Miljöpartiet uppfriskande, även om det faktiskt också är ett icke-socialistiskt parti. Men Miljöpartiet kombinerade socialt engagemang med omsorg om miljön på ett sätt som tilltalade mig och jag hade inga som helst betänkligheter efter att valkuverten hade åkt ner i lådorna.

Den andra terminen skedde det första mötet med historieprofessor Lars-Olof Larsson. Redan innan hade han antagit my-

tens gestalt. Alla pratade om Lars-Olof, men bara Peter verkade veta vem han var. Vi var mest oroliga för hur han skulle hantera Anettes ilskna klasskamp som kom till uttryck i allt hon sa. Men Lars-Olof bara skrattade till och fortsatte "Hå hå, så kan man förstås också uttrycka saken". Det blev inte ens en match. Värre var det för Anders Ringblom som till slut förlorade fattningen i ett raseriutbrott. Jag säger inget om det. Han var bara människa, och hon förtjänade det i det läget.

Studierna krävde inte allt för mycket. Dessutom kompletterades undervisningen med rena lekdagar då ämnesledningen hade bjudit in experter. En dag fick vi studsa bollar, gå i ring, skrika rollspel och dansa. Jag tror jag åkte hem efter att jag hade skällt ut Anette. Anders Ringblom var klokare och smet in på sitt rum redan efter en halvtimme. Han kunde nog känna sig trygg där inne. När man öppnade dörren till hans kontor så såg man först en bokhylla på tvären, medan en gång vek av åt vänster med hyllor på alla sidor. Gången gick sedan i zickzack i en slags labyrint tills man slutligen kom fram till en liten öppning där Anders brukade sitta och uggle vid sitt skrivbord. Detta var skolans kultrum nummer ett, obeskrivligt i sin sinnrikhet.

Vi hann med en julfest också och det känns ännu olustigt att behöva notera att både Peter och jag betedde oss oprofessionellt. "Nu spyr faanskapet också." Jag tycker inte om svordomar, men jag vill ändå citera den nakna sanningen. Toalettdörr. Mörker. Klockan sex. Huvudet i handfatet. Total förnedring. På väg till taxin. Någon kryper på asfalten och letar efter manschettknappar.



## Lyan på Stallvägen

I mars 1989 damp det ned ett synnerligen efterlängtat brev. Jag hade fått en egen lägenhet på Teleborg. Lyckan var obeskrivlig. Äntligen skulle jag få ett eget hem med egna möbler och egen dygnsrytm! Lyan var en liten etta på 26 kvadratmeter och låg flott på andra våningen av ena hörnet på Stallvägen 7. Det skulle bli mitt hem i sju år. Bakom huset bredde hela studentområdet ut sig med de omisskännliga vita sockerbitarna. Mellan husen gick små cykelvägar till skolan som jag flitigt begagnade mig av. En bit längre ned på vägen låg på den tiden en tennisplan inramad av buskar som skamligt nog togs bort när de nya husen byggdes. Ännu längre bort bredde ett fantastiskt grönområde ut sig som lockade till många stärkande promenader.

Jag hade förmånen att få bo på Teleborgs studentområde under glansåren då området hade en oöverträffad idyllisk charm. Men denna värld beboddes inte bara av studenter. Där levde även alkoholister och försöksutskrivna från SSS – stadens sinnessjukhus. Åseluen var konstnär och bodde i en barack med minst två dussin katter. Hans existens var en spark i arslet på hela det etablerade Växjö. Han hade en rock med sällsynt stora fickor, väl anpassade för de strömmingar och äpplen som fanns i Teleborgs Konsumaffär. Åseluen tyckte inte om studenternas musik. Jag minns en solig vårdag när Docenterna spelade på området som avslutning på Allkårsfestivalen. När Åseluen märkte vad som pågick, kom han ut från baracken, tog en käpp och gick med heligt ursinne lös på de dånande högtalarna. Mer rock´n roll än så kunde det inte bli. Jag gillade Åseluen.

I grannhuset bodde Munspelsmannen som var en tragisk ensam gestalt. Han brukade skrämma flickor vid busshållplat-

serna, för att sedan skina upp och hålla munspelskonsert på bussen. Mest rädd var jag för Kundvagnsmannen på Stallvägen 13. Man sa att han hade mördat sin fru med en yxa. Han drev omkring med sina kundvagnar och samlade pantflaskor. Om man råkade snudda en vagn, vilket hände, blev han ofta aggressiv.

Det fanns många kufar där ute på den tiden. Idag är de alla borta. Åseluens barack brann ner och de andra försvann på något sätt. Fler hus byggdes. Det blev för stort och familjekänslan försvann. Grönområdena minskade och paradiset började vittra sönder.

När våren övergick i sommar kom läsårets sista utmaning som var en grundkurs i filosofi. Magister Sahlin var specialinkallad från Lund och allmänt avskydd. Anette var övertygad om att han var moderat. Personligen tyckte jag att det var en ganska bra karl och jag stortrivdes tillsammans med de stora filosoferna och det analytiska tänkandet. För många blev emellertid kursen en chock när de upptäckte att lekskolan var slut och att någon plötsligt ställde krav. Många blickade framåt för tidigt - till höstterminen då den hyggliche Trondman skulle leda dem vidare in i informationsteknikens mysterier (de fick aldrig Trondman som hade tagit tjänstledigt). Men för mig blev filosofin en framgång. Jag skrev en uppsats med argument för och emot rätten till vapenfri tjänst och var den ende som inte behövde skriva om. Du kanske tycker att jag skryter, men för en människa med min bakgrund var det ett bevis på att jag hade gjort rätt som trots allt klev av bussen.

Egentligen tyckte jag inte om tiden maj-juni. Det var sedan tonåren en tid av dunkel ångest. En tid som andades uppbrött

och avsked. Denna vår skilde sig inte från andra vårar. Det blev spektakel, avskedsfester, gråt och tandagnisslan.

Ett helt läsår hade gått. Den intellektuella revolutionen åtföljdes inte av omdömet eller känslornas. Hjärnan hade sprungit ifrån emotionerna. I själva verket var jag mer känslomässigt omogen än någonsin. Visserligen hade inget av årets oväder lyckats krossa mig eller ens sätta några djupare spår. Men det började bli farligt. I paradiset fanns ormar. Vargens tid skulle komma, men den var inte inne än. Då skulle det inte finnas några studentikosa fraser att gömma sig bakom, bara vassa klippor mot naken hud...och kanske Gud.

### **Litteraturen och kärleken**

När terminen närmade sig sitt slut skulle man välja fördjupningsämne för nästa läsår. Jag valde länge och omsorgsfullt mellan historia och litteraturvetenskap men bestämde mig till slut för litteraturen. På nio månader skulle hela världslitteraturen från antiken till modern tid läsas och analyseras. Anders Ringblom och Elisabeth Stenborg turades om att hålla kurserna och satte olika prägel på föreläsningarna. Ringblom mumlade sig igenom sessionerna, men lyckades ändå vara underhållande genom att väva in sina egna, ofta bittra, livserfarenheter i utläggningarna. Stenborg var en snäll och spröd liten dam med stor intellektuell kapacitet som gjorde sig bättre i de små samtalen än i föreläsningssalen. Hon var katolik och hennes intresse för de stora livsfrågorna bidrog till att ge djup åt hennes uttolkningar av texterna.

Vissa kurser ägnade jag förmodligen för lite tid. Jag upptäckte att man ganska snabbt kunde läsa in sig på böckerna via lexikon, och därmed undslapp jag tjocka urtrista överskattade verk som Iliaden och Odysseen.

En annan orsak till att jag emellanåt hanterade studierna styvmoderligt, var att jag numera umgicks en del med en tjej. Vi hade naturligtvis inte träffats på krogen eller ens på en gemensam sammankomst, utan jag skrev min vana trogen ett brev och frågade om jag fick bjuda på middag. Förunderligt nog tackade hon ja och vi började vår bekantskap med en måltid på en av stadens restauranger. Jag tror i och för sig inte att jag fick i mig någon mat av ren nervositet. Men vi fortsatte träffas och det blev långa kvällar med samtal som aldrig ville ta slut. Tankar som under år av ensamhet hade bidat sin tid sökte nu varsamt fäste i den andres själ. Det var vackert så. Vi hade också vissa gemensamma intressen som historia och släktforskning och fann varandra även intellektuellt. Hon var min första flickvän och jag var 22 år.

Men livet satte henne under press. Hennes tidigare erfarenheter av att vara utsatt under skoltiden gjorde att hon definitivt aldrig kunde tänka sig att gifta sig och bilda familj. Som ensam bonddotter kände hon också ett outtalat krav att träffa en man som kunde ta över föräldrarnas lantbruk, något som jag förstås var helt inkapabel till. En gång gav hon mig broschyrer om kurser i skogsbruk, vilket väl var en vink om vad som förväntades av mig. Hennes föräldrar var emellertid mycket trevliga och utsatte mig aldrig för några påtryckningar, även om det blev något pinsamt när hennes far frågade mig var jag hade gjort min militärtjänst.

Med tiden blev det svårt att hålla kärleken vid liv när vi såg så olika på framtiden. Det blev inget dramatiskt slut. Efter drygt två år rann det mer eller mindre ut i sanden. Det fanns ingen som helst oenighet om detta och vi umgicks lite ändå i samma kretsar. Vi hade båda våra trasigheter att bära på och gjorde så gott vi kunde. Det räckte inte riktigt för ett lyckligt slut.

När vi tre år senare hamnade i samma grupp som läste D-kursen i historia, så frågade läraren inför hela samlingen om jag hade några synpunkter på hennes uppsats. Jag valde att hålla en låg profil och sa att allt redan hade blivit sagt. Det var som om det förväntades att vi skulle sitta där och kritisera varandras alster och väva in gammal osämja i det. Men det fanns ingen ovänskap och vi hade förstås en outtalad deal om att inte angripa varandra. Jag tycker vi bevarade en slags ömsesidig respekt. Även om vi inte hade en framtid tillsammans så fanns det ingen anledning till att två outsiders skulle skjuta varandra i sank.

Sommaren 1990 sökte jag jobb inom hemtjänsten i Mönsterås och fick jobb utan att ens behöva träffa enhetschef Astrid Åberg annat än via telefon. Ingen frågade vad jag kunde, så det vara bara att kasta sig ut i det okända. Hemtjänsten på den tiden såg mycket annorlunda ut än idag och de flesta fick både hemlagad mat och klassiska storstädningar. Dessutom var många av hjälptagarna förhållandevis pigga och skulle inte ha fått något bistånd alls idag. Men folkhemmet var ännu generöst mot dem som hade byggt landet.

Gubbarna sa alltid: "var inte så noga med städningen pöjk, men fortsätt med den goe maten". De var väl inte direkt bortskämda av den ordinarie personalen. Men jag ansträngde mig och gjorde tjocka goda gräddsåser som de fullkomligt älskade. De gamla tanterna var mer petiga med städningen, så där fick jag ibland ligga och kamma mattfransarna samtidigt som någon stod bredvid och vakade.

En farbror bodde i en gammaldags stuga med järnspis där jag alltid fick börja med att elda i spisen för att kunna värma upp potatisgrytan. Det tog en evighet att få maten färdig. Ibland

slog det upp eldslågor genom sprickor i spishällen mot taket, så det gällde att passa sig. Den gamle mannen var torpare och han hade ännu kvar en riktig arbetshäst. Han var djupt präglad av det gamla bondesamhällets anda av gästfrihet och när maten stod på bordet bjöd han mig alltid på en pilsner och lite sill och potatis.

Hos ett äldre par blev jag magsjuk efter att ha ätit en skumt tillagad rätt som damen i huset bjöd på. När jag efter några dagar återvände och sa att jag varit magsjuk så sa damen: "Ja, då vet vi vem som smittade oss".

Ibland ringde telefonen innan jag hade hunnit åka hemifrån på morgonen. Då var det i regel min chef Astrid som hade en gråtande flicka hos sig på kontoret. En farbror hade skällt på flickebarnet och nu undrade Astrid om jag kunde ta mig an den ilskne istället. Jag betraktades uppenbarligen som mer stryktålig och det var aldrig någon som klandrade mig. Visserligen ville en man att fläskkotletterna skulle puttra i fyra timmar, men jag sa att jag bara hade tid med en timmes puttring, och med det lät han sig nöja. Min gräddsås kompenserade det mesta.

Eftersom jag saknade erfarenhet av matlagning så hade jag alltid med mig min hemkunskapsbok från högstadiet där jag hittade viss grundläggande information. Ibland fick jag emellertid ta till en mer drastisk metod. Jag bad då om att få låna telefonen. Sedan ringde jag till min mor som över telefonledningarna talade om hur jag skulle tillaga just den maträtt som skulle fram på bordet.

I början av sommaren, innan hemtjänstturerna tog över, jobbade jag också på äldreboendet Ekåsa i Fliseryd. Det första den ordinarie personalen gjorde var att skriva in mig i kaffe-

schemat och visa hur kaffebryggaren fungerade. Det var fullt logiskt, för där handlade det mest om att sitta och dricka kaffe och skvallra i personalrummet. I princip lyfte man bara på rumpan vid morgontoaletten, vid måltider eller om det gick något larm.

Jag mötte stor ensamhet ute i bygderna och hemtjänsten fyllde även en viktig social funktion som dagens stressade hemtjänstpersonal aldrig har tid för. Alla jag träffade bjöd mig på mat eller fika efter att jag avslutat mitt pass och de hade mycket på hjärtat. Det var levnadsöden som vart och ett hade förtjänat att tecknas ner. Jag lärde mig mycket den sommaren. Att möta den äldre generationen och lyssna till deras berättelser lärde mig att aldrig döma någon ytligt utan att istället visa respekt för hur olika utfallen kan bli i livets nyckfulla lotteri.

## **Historia**

Snart var jag tillbaka i skolbänken. Även om litteraturens värld var angelägen så hade min uppsats om Smithssångaren Morrisseys lyrik blivit relativt misslyckad. Huruvida jag verkligen hade gjort ett dåligt arbete eller om Anders Ringblom inte ansåg att rocklyrik dög som vetenskapligt tema visste jag då inte, men så här 25 år senare är det inte svårt att se att mitt arbete var relativt undermåligt och jag får vara tacksam som blev godkänd. Under vårterminen hade det mognat fram en förvisning att jag ville behålla litteraturen som en personlig upplevelse istället för att analysera den, vilket drev mig till att det tredje läsåret börja läsa historia.

Jag hade ju sedan flera år ganska bra grundkunskaper i historia, så jag tyckte förutsättningarna var goda. Och nu hittade jag hem. Hösten 1990 började med en kurs i antikens historia. Lärare var en liten mysfarbror som hette Rolf Johansson vars minne var högst remarkabelt. Redan efter första träffen kunde

han våra namn utantill. Hans föreläsningar var intellektuell underhållning av yppersta klass och jag satt bara och njöt av hans lärdom och kvicka infall. Men så kom tentan, och den var inte lika snäll som Rolfs persona i klassrummet. Jag klarade mig förvisso med god marginal, men många andra blev skakade av svårighetsgraden.

Nya delkurser följde och vi fick bland andra träffa den stöddige doktoranden Peter Aronsson som började första föreläsningen med att rita en trappa på tavlan, där han visade att vi befann oss på nedersta trappsteget, medan han själv hade klättrat till näst högsta. Därmed hade han markerat differensen. Jag vet inte om han verkligen trivdes i sin föreläsningsroll, men hans intellektuella och resonerande framställningssätt inspirerade mig och eftersom jag mer och mer kom att umgås med honom i olika sammanhang så fick han stort inflytande för hur jag betraktade historia.

Vi fick även träffa Lennart Johansson, som då var en ung lovande doktorand med god förmåga att kombinera stringens med humor. Både Peter och Lennart fick mig att känna att historia var det roligaste som fanns och bättre omdöme kan man väl inte få.

Än mer avgörande var kanske trots allt mötet med den store mästaren – han som hade lärt upp både Peter och Lennart – professor Lars-Olof Larsson. Lars-Olof hade en naturlig auktoritet som kändes direkt när han klev in i ett rum. Han hade givetvis inte den karisma som kännetecknar populärkulturens artister, utan det var en svårdefinierbar auktoritet som till stor del byggde på hans enorma kunnande och som förstärktes av hans något strama sätt att tala och formulera sig.



Lars-Olofs föreläsningar var minutiöst förberedda, vilket somliga gjorde sig lustiga över, men som de flesta ändå uppskattade eftersom de förstod att det var ett sätt att visa respekt gentemot studenterna. Framställningarna kryddades ofta med en och annan till synes spontan humoristisk passage, som troligen var planerad. Ibland avslutades föreläsningarna med en överraskande knorr som i en god deckare.

Den avslutande uppsatskursen blev en stor framgång för mig. Jag gjorde en studie om den sociala strukturomvandlingen i Fliseryds socken på 1700- och 1800-talet som uppenbarligen föll Lars-Olof i smaken. Jag minns att telefonen ringde hemma i lägenheten klockan sju en morgon efter att Peter och jag varit ute och hållit fest kvällen innan. Efter lite trixande lyckades jag lyfta luren och fick fram ett hest "hallå". Sällan har väl en baksmälla försvunnit så snabbt som när jag hörde rösten i andra änden: "Sov du?".

"Nej, inte alls, jag redigerade just sista kapitlet av uppsatsen." En halvtimme senare stod jag nyduschad och fräsch utanför Lars-Olofs kontor. Det handlade ärligt talat inte om inställsamhet. Om en lärare brinner så mycket för sitt ämne och är så mån om sina studenter att han ringer innan solen har gått upp, så faller det sig naturligt att man visar en sådan man respekt.

Lars-Olof delade ut vissa läskurser till andra lärare, men uppsatskursen lämnade han inte ifrån sig. Det var där han urskiljde talangerna och började mejsla fram de blivande forskarna som han ville skulle läsa vidare. Därmed inte sagt att han var elitistisk, för man kunde alltid få en andra chans om man bjöd till. Men det hände att det uppstod läsningar och det fanns studenter som han inte bedömde helt rättvist.

Det blev ett minnesvärt läsår och som kuriosa minns jag att min nio år yngre bror hälsade på mig några dagar när han hade sportlov. Jag lät honom inte vara med på föreläsningarna, men han var med och drack kaffe på rasten. Oturligt nog hamnade jag och brorsan mitt emot Lars-Olof som vände sig mot mig och elegant slog ut med handen och sa: "Din son, förmodar jag!".

Läsåret avslutades med en muntlig tenta i ett valfritt ämne med anknytning till Vasatiden och jag hade av någon outgrundlig anledning valt Erik XIV. Det var en kvalmig het dag i augusti när jag rastlös och ängslig klev in på Lars-Olofs kontor. Han bad mig stela och formellt att sitta ner mitt emot honom på andra sidan skrivbordet. Kanske anade jag ett litet lurigt leende i mungipan, men det ska jag låta vara osagt. Solen lyste som alltid in genom fönstret från sydväst och landade likt en stasilampa rakt i mitt ansikte. Svetten droppade från pannan och en lågmäld Lars-Olof inledde tentamen. Som väl var resonerade jag uppenbarligen till hans belåtenhet för snart blev stämningen mer avslappnad och Lars-Olof kostade till och med på sig att formulera ett torrt skämt som följdes av ett klassiskt Lars-Olofskratt.

Under detta läsår tog jag också en fristående vetenskaplig grundkurs som var mycket nyttig och gav en god inblick i hur det vetenskapliga tänkandet vuxit fram genom historien.

I februari 1991 drabbades jag för första gången av sorg när min morfar Jarl avled i en ålder av 89 år. Alla unnade honom att få somna in, men min mormor tog det hårt. Jag minns än begravningen i Fliseryd när kistan sänktes ner och min mormor gick fram och ställde sig på granriset för att ge Jarl en sista

hälsning. Hon grät förtvivlat innan hon med darr på rösten sa: "Hej då Jalle. Tack för allt. Jag kommer snart efter dig".

Och så blev det. Den 20 december 1992 dog även min mormor, 88 år gammal, hemma i sin stuga i Mjölerum, med hammaren i högsta hugg i färd med att sätta upp en tavla. Förlusten av mormor var svår. Hon stod mig så nära och hade präglat hela mitt förhållningssätt till omvärlden. Mina morföräldrar har för alltid en plats i mitt hjärta och jag saknar dem med oändlig tacksamhet.

Kort efter att mormor hade dött drömde min mor att mormor och morfar kom springande på en vacker sommaräng. Efter en stund vände sig mormor till min mor och sa: "Vi har det så bra och vi är inte ens sjuka här". En vacker dröm och en äkta hälsning.

Jag valde att fortsätta med historia på C-nivå hösten 1991. Läsåret avslutades som vanligt med en uppsats och denna gång ansågs den vara så bra att den trycktes i serien Scripta Minora - högskolans egen skriftserie för de allra bästa studentuppsatserna.

Under detta läsår genomfördes också en oförglömlig resa till den underbart pittoreska staden Vadstena där landsarkivet ligger. På kvällen skulle vi gå på en restaurang som Lars-Olof hade valt ut. När vi kom fram låg lokalen i mörker och dörren var låst. Lars-Olof som hade planerat allt in i minsta detalj blev mycket upprörd och utbrast förargad: "Men de sa ju att de hade öppet till klockan två!".

Det visade sig vara till två på eftermiddagen. Så vi fick vända, men hittade som väl var ett annat matställe som hade kvällsöppet. Stämningen var snart på topp igen och alla åt och

drack med den måttlighet som professorns närvaro krävde. När det närmade sig tiden att bryta upp så funderade några av oss på om vi ändå inte skulle beställa in en öl till. En blick på Lars-Olof gav oss svaret att det nog inte var så lämpligt. Men Johan måste ha missat signalerna, så han bestämde sig för att ta den där ölen, varvid Lars-Olof fällde de bevingade orden: "Om Johan beställer in en öl till, så får Johan skylla sig själv".

Parallellt med historia läste jag småkurser i litteratur som rekreation. Hösten 1991 blev det en 5-poängskurs om Pär Lagerkvist. Peter och jag gjorde en kvantitativ analys av de melankoliska elementen i hans diktning och bemötte några av de schabloner som återfanns i litteraturhandböckerna. Läraren tyckte det var bra, men de mest inbitna litteraturnördarna ansåg att man inte kunde göra kvantitativa undersökningar av poesi. Men det kan man förstås och vårt arbete var i det avseendet nyskapande.

Våren 1992 läste jag en kurs om Strindberg som om möjligt var än mer intressant. På kursen fanns många damer som redan från början fann Strindberg avskyvärd på grund av hans kvinnosyn. Det blev många fascinerande diskussioner, inte minst när kursens äldste deltagare, Åke 80 år, dömde ut Strindberg och hans fruar för skilsmässorna utifrån ett moraliskt perspektiv.

Under de här åren när jag umgicks med många progressiva vänner så radikaliserades mitt politiska tänkande. Så när jag hösten 1991 fick rösta för andra gången valde jag att gå åt vänster. Jag ska tillstå att jag fick en smärre chock när borgarna vann valet och Carl Bildt blev statsminister.

Jag trivdes ypperligt i Växjö och hade en riktigt god vän i Peter Danielsson. Ibland kom Peo och hälsade på, vilket alltid

var lika trevligt. Jag hade också en intensiv brevväxling med min vän från gymnasietiden, Roger, som nu hade flyttat till Stockholm. De senaste åren har jag varit betydligt sämre på att hålla kontakten, vilket är sorgligt. Livet har visserligen ansatt mig och det känns sällan som att jag har något upplyftande att bidra med i sociala sammanhang, samtidigt som jag befinner mig i något slags geografisk periferi. Men det är förstås dåliga ursäkter i dessa Internettider. Jag är uppenbart oduglig på att vårda relationer och känner en sorg över att jag säkert har gjort människor besvikna.

### **Tillbaka till kyrkan**

Gud hade jag dock inte ägnat särskilt många tankar de senaste åren, men han skulle få en renässans. Efter fyra år i Växjö utan regelbundna gudstjänstbesök så hamnade jag i alla fall framför en TV-gudstjänst 1992. Den visade sig sändas från Ulriksbergskyrkan i Växjö som var en sammanslagning av en Pingst- och en Örebromissionsförsamling. Jag minns inte så mycket annat än att den legendariske pastorn Sigurd Perder höll en predikan som stämde väl med min livssituation. Jag är ganska osentimental, men minns att tårarna rann nedför kinderna. Gud kallade mig tillbaka och jag kapitulerade ganska omgående.

Under den kommande veckan funderade jag på om jag skulle våga besöka kyrkan. Mina pengar var slut och jag kunde således inte åka buss. Inte för att jag var lat, men Ulriksbergskyrkan låg i andra änden av staden, cirka fem kilometer bort. Jag bestämde mig för att testa Gud (något som inte rekommenderas) och sa att om han ville att jag skulle ta mig till den där kyrkan så fick han gärna bistå med busspengar, även om jag förstås hade ben som klarade av en halvmil. Jag hade knappt hunnit utanför trapphuset förrän jag hittade en tjuga (en valör

som precis hade börjat ges ut detta år) som låg och fladdrade på cykelvägen. Den räckte precis till bussen tur och retur.

Jag trivdes bra i Ulriksbergskyrkan. Den hade många medlemmar, stor social bredd och en hel del studenter. Spännvidden gjorde förstås att det fanns flera små inriktningar – alltifrån gammaldags pingstvännen till resonerande missionare som ibland tänkte lite för mycket. Men i stort var det en trevlig församling på några hundra aktiva medlemmar. Ofta var det fullsatt i kyrkan. Jag minns särskilt pastorsparet Sigurd och Inga Perder som blev mina mentorer de första åren. De var kloka, lyhörda själavårdare som också vågade utmana och säga obekväma sanningar när det behövdes.

En förunderlig tid följde. Jag gick med i en böne- och bibelstudiegrupp där jag sedermera blev ledare. Efter ett tag fick jag börja sända program i Kristen närradio, vilket var både meningsfullt och lärorikt. Det var många radiolyssnare som hörde av sig och var tacksamma för programmen.

Kronobergs län var gammelkyrklig bygd, så här trodde man på gammalt sätt med stark betoning av Guds ord, lag och evangelium. Den objektiva fasta grunden stod över alla subjektiva känslor och livets skiftningar. Som en viktig komponent fanns kallelsetanken som betonade varje människas uppgift i vardagslivet. Det andliga var fast förankrat i myllan.

Jag satt som klistrad framför radion varje onsdag när Kyrkliga Förbundet hade sina sändningar. Vilka predikningar! Jag minns särskilt Josef Imberg och Carl-Gunnar Olsson som via radion blev mina själasörjare. De gammelkyrkliga gav mig en tidigare ej erfaren trygghet i barnskapet. Jesus hade redan gjort allt och jag kunde inte på något sätt förlita mig på mina egna gärningar. Vilken befrielse! De gammelkyrkliga förstod

livets kamp och präglades av ett djupt allvar som tilltalade min personlighet. Och så alla dessa gamla mustiga psalmer med ett teologiskt djup och en rikedom jag sällan hade mött.

I Växjö var det omöjligt att inte bli ekumeniskt sinnad. Man lärde sig att se bredden, höjden, djupet och rikedomen i Kristi kropp. Jag var både Pingstvän, Örebromissionare och gammelkyrklig. Ja, till och med katolik. Med tiden lärde jag också känna det gammelkyrkliga folket. Jag trodde de skulle vara lite tungsinta, men inte alls. Jag minns särskilt en strikt präst på landet som var allmänt missaktad eftersom han var kvinnoprästmotståndare. Men han utmanade mina förutfattade meningar. En nykristen broder stod och rökte på trappan framför den medeltida kyrkan någonstans på landsbygden i det småländska bibelbältet. Prästen och jag närmade oss kyrkan, när han vände sig till mig och sa: "här fokuserar vi inte så mycket på perifera laster som rökning eller om människor tar sig en sup. Det finns viktigare saker att ta itu med när någon blir kristen. Vi brukar få prioritera att människor blir befriade från hat och onda makters inflytande. Somliga har också sjukdomar de vill bli av med och då får vi be för det också".

De gammelkyrkliga var rakryggade, ibland profetiskt kärva, men alltid vänliga och evangeliskt sinnade.

Jag kom också i kontakt med karismatiska kretsar inom Svenska Kyrkan via den så kallade Oasrörelsen som hade verksamhet i Växjö. De tillämpade kristendomen oerhört konkret. Jag var med när de drev ut demoner ur människor i domkyrkan. Det var helt odramatiskt bortsett från de hemska skrin som demonerna gav ifrån sig när de tvingades ge sig iväg. Domkyrkans akustik förstärkte förstås ljuden. Männi-

skor blev också botade från svåra sjukdomar. Eftersom präster höll i det så spårade inget ur.

Det hände mycket egendomligt den tiden och jag ska bara ge ett exempel. Jag var på en gudstjänst när jag plötsligt fick jag klart för mig att jag efter mässan skulle gå fram och säga något till en specifik man. När jag hade sagt det jag skulle, så blev mannen helt paff och sa att jag var en profet. Innan gudstjänsten hade han nämligen bett Gud att skicka någon att prata med honom om denna sak om det var Guds vilja att han skulle göra den saken. Och nu hade jag gjort det. Jag som inte ens talade i tungor hade börjat tala profetiskt till folk. Där kasserade jag den andedopsteologi som kopplas till tungotalet, vilket var en stor befrielse. Det var mycket av det slaget under några år. Många kom till tro och många blev botade. Kanske kan man kalla det övernaturligt, men det ter sig förstås helt naturligt i en kristen församling.

### **Dysfunktionell relation**

Hösten 1992 började jag läsa D-kursen i historia i Lund och det blev en hel del pendlande, men jag har alltid älskat tåg, så det var ingen börda. Men efter ett par månader slutade jag mer eller mindre att åka ner till Lund trots att studierna inte vållade mig några bekymmer. Bakgrunden var att jag hade träffat en ny flickvän som tog all min energi.

Så här i efterhand kan jag ju se att jag hade hamnat i ett dysfunktionellt sammanhang och att jag borde ha rusat därifrån omedelbart. Men nu gjorde jag inte det och det var mitt livs största misstag. Efter att ha tagit hand om min mor de svåra åren i Mönsterås, så levde jag fortfarande, om än omedvetet, i den föreställningen att jag skulle kunna lösa alla problem som människor i min omgivning bar på. Dessutom trodde jag att



Gud skulle ge mig den där livskamraten nu när jag kommit tillbaka till Honom och kyrkan. Det tänkandet blev ödesdigert.

En dag ringde hon i alla fall på min dörrklocka och jag var omdömeslös nog att släppa in henne. Hade jag bara haft det lite mer ostädat så hade jag kanske aldrig öppnat. Hon var tolv år äldre, men såg yngre ut än mig, och vi gick i samma kyrka. Det jag instinktivt borde ha reagerat på var att hon hade fem barn och en förryckt före detta man som blev avundsjuk för att jag kom så bra överens med barnen. Mannen hade en gång jagat henne genom ett bostadskvarter med en yxa och gjorde nu allt för att med elakheter och hot skrämma bort mig. Kanske bidrog det till att jag stannade längre än jag borde ha gjort. Min flickvän och hennes exman hade uppenbarligen mycket uppklarat och jag hamnade mitt i röran utan att veta hur jag skulle agera. Jag var ju bara 25 år.

Det visade sig att min flickvän hade svårt att skilja på verklighet och fantasi. Hon skötte sitt jobb oklanderligt, men hade en förmåga att fantisera ihop sammanhang och realiteter som inte fanns. Kanske var det ett medfött karaktärsdrag, kanske var det överandlighet. Det var något som inte stämde, och som vanligt trodde jag att jag skulle kunna bistå med den saklighet och det lugn som krävdes.

Relationen tog all min kraft. Varje kväll stupade jag på en extramadrass hemma i hennes hus efter att ha hjälpt till med alla de hushållsbestyr som fem barn ger upphov till. Nästa morgon vaknade jag tidigt och åkte ut till min lägenhet där jag föll omkull i sängen och antingen sov bort dagen eller satt och stirrade in i en vägg samtidigt som batterierna laddades i någon mån. Innan jag träffade henne hade jag äntligen börjat gå upp lite i vikt och såg inte längre ut som ett benrangel. Men nu

rasade jag och vägde plötsligt 65 kilo, vilket medförde att kläderna inte längre passade utan hängde som trasor.

Samtidigt var jag med i kyrkans alla verksamheter och jag vet inte om någon förstod hur dåligt jag egentligen mådde. Kanske var det kyrkan som räddade mig med bönegruppen, gudstjänsterna och radiosändningarna.

Vi gjorde slut många gånger, men blev alltid ihop igen. En gång blev jag så less på allt att jag gick ut från hennes hus, tog med mig en vinflaska och satte mig ute i ett buskage. Jag var ytterst försiktig med alkohol och störde ingen, men någon hade uppenbarligen sett mig sitta där med en pava, för med ens kom det en polisbil och stannade ute på gatan. Två konstaplar och en schäferhund kallade fram mig och jag tvingades likt en kriminell ställa mig bredbent mot bilen varpå jag kroppsvisiterades ganska bryskt. Jag frågade försynt om det var förbjudet att dricka vin i flickvännens trädgård. Hur som helst så körde poliserna ner mig till polisstationen och under tiden kom de fram till att jag inte hade gjort något olagligt, så jag var fri att gå direkt.

Men det här var ändå ett tecken på att jag inte mådde bra. Ännu en gång hade jag träffat en kvinna som jag skulle rädda, precis som jag en gång räddade min mor. Jag mådde allt sämre och våren 1994 tog jag ett beslut att livrädda mig själv.

## **Guldåren**

Vandringen tillbaka gick över steniga slingrande stigar i uppförslut. Men jag hade i alla fall påbörjat en frigörelseprocess. Min återkomst till livet började med att jag gick en datorkurs. Det var ett sätt att börja använda huvudet igen och samtidigt lära mig sådant som jag kunde ha nytta av framöver när jag ånyo började studera.

Hösten 1994 var det dags att gå till valurnorna igen och för första gången i mitt liv röstade jag på Socialdemokraterna. Men det var ingen hemkomst till den stora trygga folkhemsfamnen. Jag minns att jag tvekade eftersom jag egentligen inte var socialdemokrat i själ och hjärta. Vid det laget hade jag påbörjat en resa där jag allt mer tilltalades av konservativa värderingar, men nu ville jag bara bli av med den nyliberala regeringen Bildt och därför blev en röst på mina föräldrars parti rationellt.

Samma höst kom D-kursen i historia till Växjö igen och jag hoppade på tåget, eller rättare sagt – jag smög ombord så tyst och försiktigt jag kunde. Jag visste ju inte om jag hade förlorat min kapacitet eller om jag skulle orka någonting. Chansningen lyckades. Jag skrev en uppsats om de tidiga baptisterna i Jönköping och Växjö som ansågs hålla hög kvalitet. I maj 1995 lade jag fram den för opposition och något senare blev jag institutionens förste att ta magisterexamen, vilket uppmärksammades på årets stora institutionsfest där jag som gåva fick två fina champagneglas med högskolans emblem. Jag var tillbaka på banan.

Under denna kurs fick vi göra en ny resa till Vadstena landsarkiv. Det blev precis som tidigare en angenäm resa. Denna gång bodde vi hos de underbara nunnorna och tillbringade kvällen på en mysig pub. Det var jag, Olle, Mats, Arne, Johan, Malin och Peter A. Mina kamrater förundrades storligen över att jag denna kväll gick över till ett annat bord och charmade Vadstenaflickorna som uppenbarligen också var ute på en runda. Men är man i en främmande stad så ska man väl försöka vidga sina vyer en aning.

Jag har ibland förvånats över hur bra jag trivdes i denna miljö. Visserligen kunde jag ibland känna att jag inte hörde hemma fullt ut i den vetenskapliga världen. Min arbetarbakgrund gjorde att jag saknade känsla för de sociala koderna och därför alltid bar på en viss osäkerhet. Dessutom var jag frikyrklig och trodde på metafysiken, vilket gav mig perspektiv på tillvaron som var främmande för de flesta. Däremot var det aldrig några problem att vara akademiker i frikyrkan eftersom församlingen redan hade så många studenter. Men som helhet fungerade det bra att leva i olika världar och för att använda en sliten klyscha så trivdes jag som fisken i vattnet.

Med D-uppsatsen i bagaget och goda vitsord från Lars-Olof Larsson och Peter Aronsson så sökte jag och kom in på forskarutbildningen i Lund hösten 1995. På den tiden fanns ingen forskarutbildning i Växjö, men vi som gick i Lund fick ändå chansen att stanna kvar i Växjö. Ämnesledningen var mån om att få behålla sina egna produkter, så jag fick ett kontor varifrån jag kunde sköta forskningen och därmed också fortsätta vara en del av forskarmiljön.

Nu följde några år där jag i princip bodde på kontoret och bara åkte hem för att duscha. Institutionen hade vid det laget lämnat den gamla röda huvudbyggnaden och fått sitt högkvarter i ett av de nya tegelhusen där vi samsades med några matematiker. Efter något år flyttade vi vidare till grannhuset där historieämnet fick en egen korridor. I samma veva lämnade jag min trivsamma studentlya på Stallvägen för en tvåa på Klangens väg som också låg ute på Teleborg.

Kontoret blev ett gömsle där jag fick vara ifred. Det gav mig en chans att frigöra mig från det förhållande som under tre år dragit ner mig i ett stort svart hål. Ett förhållande som jag vid

det laget inte kunde definiera. Jag visste sällan om vi ens var ihop.

På institutionen fanns utöver de nämnda lärarna underbara vänner och kamrater som Peter – min gode vän och vapenbroder, Olle – oerhört begåvad med en underbar humor, Håkan – genuint bildad med originell kvickhet, Roddy – mannen, myten och tänkaren, Börje – klurig, kunnig och snäll, Malin – kompetent med ett glatt skratt mot bakgrund av ett stråk av sorg, Gunlög – breddade ämnet och alltid rolig att prata med, Solveig – jordnära, uppslagsrik och en god kamrat, Mats – trevlig och alltid någon intressant infallsvinkel, Per-Olof – den tyste men skarpsinnige forskaren med utsökt musiksmak, Kenneth – energisk diskussionsbroder med hjärtat på rätta stället, Åsa – glad, intelligent och oförställd. Jag umgicks också en del med en matematikernörd som hette Ulf som också levde på institutionen dygnet runt och som var mycket insatt i film, inte minst udda science fiction. Det var han som fick mig att upptäcka legendariska kultfilmer som "Rymdinvasjon i Lappland" och "Plan 9 from outer space".

Nu följde några yrkesmässigt underbara år som i en mening hade börjat redan när jag började läsa historia. Den legendariske professor Lars-Olof Larsson hade byggt upp ämnet och satsat på en ny generation historiker med Peter Aronsson och Lennart Johansson som inspirerande anförare. Tillsammans formade de en unik forskarmiljö med fokus på lokalhistoria där varje student och doktorand fick chans att utvecklas. Det var en förmån att få vara med i den krets som var med och gjorde historieämnet i Växjö till en av de mest omtalade och kreativa forskarmiljöerna i Sverige. Det fanns studenter som medvetet valde historia i Växjö framför Uppsala och Lund av rent kvalitativa skäl.

Det lokala perspektivet med en mångfald infallsvinklar till ämnet och många kompetenta personligheter skapade attraktionskraft. Historien handlade inte i första hand om kungar och nationer utan om lokalsamhället och dess människor i samspel med det övriga samhället. Oavsett våra olika teoretiska eller ideologiska utgångspunkter i övrigt så var vi överens om att historien utspelar sig just där människor lever.

Man ska inte heller underskatta den fina gemenskapen. Vi kunde ha engagerade och tuffa diskussioner men sedan ändå ta en öl ihop. Vi tänkte, analyserade, utvecklade, kivades lite och kämpade på. Det var högt i tak.

De äldre vågade ge oss yngre förtroende och redan mitt första år som doktorand fick jag undervisa studenter. Min vän Peter Danielsson och jag drev under flera år grundkursens stolta flaggskepp - den tyngsta kursen för A-studenterna som behandlade medeltiden och kommande epoker fram till 1700-talet. Jag vill inte skrodera, men vi var uppenbarligen mycket omtyckta av studenterna och blev snabbt kultpersoner. Vi hade alltid de bästa kursutvärderingarna, vilket fick en avundsjuk facklig representant att börja gnälla över att vi lade för mycket tid på studenterna.

Men kan man verkligen lägga för mycket tid på nyfikna människor som frivilligt har valt att fördjupa sig i ämnet historia? Det är möjligt att vi drev kurserna nitiskt, men studenterna kände att vi var på deras sida och var genuint intresserade av deras studier. Självklart tog vi oss tid med varje elev.

Det var en fantastiskt rolig och inspirerande tid. Jag brukade ibland gå till föreläsningssalen och öva hela nätterna på mina föreläsningar. Med tiden blev jag mer avslappnad och lärde mig att improvisera mer. Ett par år hade jag även kurser i Häx-

förföljelsernas historia, en specialkurs som lockade många studenter. Peter och jag var också med och byggde upp samarbetet med högskolan i Kalmar genom att bistå med uppsatshandledning.

När jag ser tillbaka på de åren är det med ödmjuk tacksamhet. Jag har aldrig haft en arbetsgivare som vågade riskera så mycket. För nog var det en risk att satsa på oss orutinerade doktorander som man gjorde. Men jag vågar påstå att vi levde upp till förväntningarna och mer därtill. Jag vet att vi för alltid påverkade många studenters känsla för historia, samtidigt som det gav oss alla minnen för livet. Det händer än idag att jag möter studenter som minns och vill växla några ord och det gör mig alltid varm i hjärtat. Då känner jag att alla nätterna på kontoret var mödan värd.

Det var några gyllene år där på 1990-talet. Sedan började det blåsa andra vindar när Högskolan behövde visa upp fina fasader med disputerade lärare för att få bli universitet. Då hjälpte det inte att vi kunde presentera kursutvärderingar med toppbetyg. Dessutom manövrerades både Lennart och Peter A bort från de tjänster de hade behövt få för att ämnet skulle kunna utvecklas och förnyas med kontinuitet. Det fanns uppenbarligen företrädare för andra ämnen på institutionen som ansåg att Peter och Lennart hade låtit historieämnet bli för framgångsrikt och växa sig för stort. Många var säkerligen avundsjuka för att det stolta amirals skepp som gav institutionen sitt goda rykte hette just historia.

Nya hövdingar tillkom som ändrade det framgångsrika konceptet utan känsla för vad andra byggt upp. Skeppet Historia vid Växjö Universitet började ta in vatten. När vi drev kurserna hade vi bortåt 60-80 studenter på grundnivå, vilket i sin tur

säkrade tillväxten på de högre nivåerna. När det nya gardet tog över så sjönk snart antalet studenter till omkring 30 på grundnivå och det blev svårt att hitta begåvningar som ville läsa vidare till högre forskarförberedande nivåer.

En unik forskarmiljö inte bara skadesköts, utan gick till botten när många av oss som varit med och byggt upp den antingen manövrerades ut eller, som i mitt fall, fann det bäst att verka i andra miljöer för husfridens och forskarglädjens skull. Miljön splittrades och vi spreds som frön för vinden till olika delar av landet. Vill man se det i ett välvilligt efterhandsperspektiv så kan man hävda att de idéer vi företrädde därigenom fick större spridning och därför nu tillämpas i de mest skiftande sammanhang – på gymnasieskolor, museer, hembygdsföreningar och i populärvetenskapliga sammanhang. De som tog över har jag ännu aldrig sett i något offentligt sammanhang där de med entusiasm förmedlar kunskaper om historia. Vi som försvann är präglade av ansvaret att i tal och skrift dela med oss av vad den historiska forskningen funnit. Därför träder vi upp i tid och otid, föreläser, guidar, skriver artiklar och ger ut böcker.

Jag bär med stolthet vidare det arv som förmedlades till mig i den unika forskarmiljö som Lars-Olof Larsson en gång lade grunden för. Av allt det jag fick lära mig vill jag lyfta fram tre viktiga insikter:

1. Vikten av att förmedla forskningsresultat till en vidare krets än akademien genom föredrag och populärvetenskapliga artiklar och böcker. Historia får aldrig bli ett ämne för en sluten akademisk krets.
2. En historiesyn som inte i första hand fokuserar på kungar och nationer, utan på lokalsamhällets människor i samspel med samhället runt omkring.



3. Sist men inte minst lärde jag mig att en kreativ miljö inte består av människor som tänker på samma sätt. Intellectuellt högt i tak, olikheter, möten och diskussioner som leder framåt är definitivt att föredra, framför en unken instängd miljö med jasägare.

### **Eeva**

Efter mina till slut framgångsrika försök att slita mig loss från det själsligt nedbrytande förhållandet, hade jag mest arbetat och inte haft tid eller ork för kvinnor. Ett par hembesök med tedrickande och en meningslös visit hos en dam i Stockholm som inte ledde till något vidare hade det blivit, men jag hade väl så sakteliga börjat förlika mig med tanken att jag skulle förbli ungtkarl.

En försommardag 1998 satt jag i bilen mellan Krokstorp och Växjö och bestämde mig för att ta en tur till kontoret fast det var söndag eftermiddag. På skrivbordet stod en flaska whiskey med en glad hälsning från de studenter jag just hade haft en kurs med.

Jag blev så rörd och glad att jag höll upp en whiskey, satte mig vid datorn och började jobba. Så småningom fick jag för mig att ta en buss ner på stan och där förde slumpen mig in i en situation som fick livet att vända. Plötsligt fick jag se en rödhårig kvinna som trampade snett vid en trottoarkant och ramlade. Som den gentleman jag är rusade jag fram och hjälpte henne upp. Jag presenterade mig och erbjöd mig att bjuda på en kopp kaffe. Det visade sig att damen hette Eeva-Liisa och var på besök hos sin syster i Åryd. Sina rötter hade hon i norra Finland, men när hon var tretton år hade hon flyttat med sina föräldrar till Haparanda och blivit den staden trogen.

Efter cafébesöket skildes vi åt, men bestämde att vi skulle träffas igen under den tid hon var nere i Småland. Dagen för mötet kom, men så blev min far sjuk och jag hann inte göra mig i ordning som planerat. Jag kastade mig in i bilen och körde i hast ner till platsen där vi stämt träff, men det var för sent. Hon hade förmodligen redan hunnit kliva ombord på bussen till Åryd. Eftersom jag råkade veta var hennes syster bodde så tog jag en genväg och hann före. När Eeva klev av bussen var jag nervös och tvekade. Om jag inte gav mig tillkänna skulle hon försvinna ur mitt liv för alltid. Om jag klev fram skulle hon kanske vara arg för att jag missat vårt möte. Jag samlade mod och ropade hennes namn. Hon vände sig om och jag tyckte mig se att ögonen blixtrade av vrede, men så sken hon upp och bländade mig med ett riktigt solskensleende. Vi satte oss i min gamla bil och började färden mot Växjö. Efter några kilometer började bilen hacka omisskännligt. Bensinen var slut. Jag hade i stressen glömt att tanka. Efter det som redan hänt var det en fullständig katastrof. Till slut lyckades jag lifta till en mack, men fick sedan gå tillbaka en halvmil med en nyinköpt dunk. När jag kom tillbaka till bilen luktade jag både svett och bensin.

Det kunde helt enkelt inte ha börjat sämre, men Eeva måste väl ha sett något hos mig eftersom hon inte hade klivit ur bilen och tagit första bästa buss hem till systemen.

Och på den vägen är det. Tycke uppstod, och det enda dilemma var att hon bodde 140 mil ifrån mig. Men vi var båda vana att lösa logistikproblem, så vi beställde en flyttbuss och överförde hennes studier till Växjö utan komplikationer. Det dröjde inte särskilt länge förrän både präst och kyrka var bokad i min gamla hemförsamling Mönsterås och den 7 november 1998 vigdes vi av Peter Wärnlund.

Eeva är en sann konstnärssjäl och jag tycker mycket om både hennes tavlor och poesi. Hon älskar liksom jag böcker och det hon inte kan om film är inte värt att veta. Det finns alltid något vi kan diskutera. Hon har lyckligtvis nära till sina känslor och visar mer temperament än jag, vilket gör att min lugna person kommer mer till sin rätt. Jag behöver onekligen någon som kan kontrastera mig. Det är egentligen inte så mycket att orda om, men vi har en bra kombination av gemensamma intressen och kompletterande olikheter. Vad det sedan är som gör att just vi fann varandra tror jag skall förbli ett mysterium. Allt i tillvaron ska inte analyseras sönder.

Samma höst var det val och jag hade nu genom mitt intresse för folklig konservatism och mina kristna värderingar allt mer kommit att identifiera mig med värdekonservatismen. Inte så att jag hade blivit borgerligt sinnad, men jag hade börjat omfatta de tankar jag än idag står för - en värdekonservatism som värdesätter familjen, civilsamhället och långsamma förändringar - en liberalism som värnar individens frihet - en socialreformism där samhället tar ansvar för social trygghet och våra gemensamma intressen. Jag minns inte hur jag röstade detta val, men troligen var det blankt. Det finns ju inget parti som förenar dessa värderingar.

Min fru fortsatte studera, medan jag var upptagen med doktorskandstudier och undervisning. På helgerna brukade vi åka till stugan i Krokstorp för att få miljöombyte. Vid denna tid återkom mina hjärtproblem och jag tvingades uppsöka sjukhuset i Växjö. De såg dubbelslagen och äntligen - efter 10 år - fick jag göra ett konditionstest med EKG. Inget anmärkningsvärt noterades, men jag fick Inderal - en medicin som brukar ges mot hjärtklappning, men som också är vanlig hos violinister som vill slippa darrande fingrar under konserter. Det är en ytterst

mild medicin som i alla fall visade sig hjälpa och nu för tiden har jag bara enstaka dubbelslag som de flesta människor.

Men jag kände att jag började bli trött på att bo i Växjö. Tanken på att bosätta sig en bit utanför och pendla in började slå rot. Jag var kanske mer drivande än min fru, men hon protesterade i alla fall inte. Vi hittade en mysig liten lägenhet i Alvesta ett par mil utanför Växjö och var inställda på att det skulle bli vår hembygd för lång tid framöver. Det är lätt att vara efterklok, men kanske skulle jag ha haft lite mer is i magen. Men eftersom Eeva fick sommarvikariat i Alvesta så tänkte vi att det passade bra. Alvesta visade sig emellertid vara ett sedan flera år vanskött pastorat, så Eeva började söka andra jobb. Plötsligt en dag ringde telefonen från min gamla gymnasiestad Oskarshamn. Eeva blev utan vidare erbjuden en tjänst som biståndshandläggare och vi var tvungna att fatta ett snabbt beslut.

## VII. Tillbaka i Mönsterås 2000-2014

*Historien är ett rykte. (Walter Hilsbecher)*

### **Att komma hem**

Jag hade varit borta från Mönsterås i tolv år och det fanns ingen känsla av att flytta hem. På ytan var det mesta sig likt, även om man hade omvandlat mitt älskade gamla torg från ett arbetarkvarter till exklusivt centrumboende. Men jag var ändå en främling. De flesta jag mötte kände jag inte igen alls, men jag hade i alla fall mina föräldrar och några släktingar kvar i livet.

Främlingskapet förstärktes av att vi flyttade till en lägenhet på Ljungnäs – ett område där jag aldrig hade vistats som barn. Men flytten hade kommit hastigt på och vi fick ta vad som fanns ledigt.

Nu visade det sig emellertid att vår trea två trappor upp på Skepparvägen hade det bästa läget i hela kvarteret. Utanför sovrumsfönstret låg ett fantastiskt litet parkliknande område som alltid skimrade i grönska. Ljungnäs hade också ett myller av cykelvägar som lockade till många stärkande promenader. Och ville vi bara koppla av kunde vi slå oss ner på den stora balkongen och njuta av sommarkvällarnas behag, lyssna på syrsornas aftonkonserter och se fladdermössen blixtra förbi. Nej, vi hade inget att klaga på. Ljungnäs hyreskvarter hade vad jag förstod ganska dåligt rykte, men var uppenbarligen gravt underskattat. Vi gjorde också vad vi kunde för att kom-

ma in i Mönsteråslivet - gick promenader, fikade på Nelssons eller Lilla Bageriet och umgicks med mina släktingar.

Eeva jobbade i Oskarshamn och själv skulle jag arbeta på min avhandling hemifrån. Läskurserna var jag redan färdig med. Första halvåret pendlade jag även till Grimslövs folkhögskola varje måndag där jag hade undervisning i historia. Det innebar över 30 mil tur och retur, så jag hade större omkostnader för bilen än jag fick i lön, men jag ville inte svika mina elever.

Dagarna hemma blev en aning långtråkiga emellanåt. Visserligen tyckte jag om att arbeta självständigt, men jag saknade mina kollegor från Växjö och våra livliga diskussioner på raster och tillställningar. Särskilt sörjde jag min vän Peter som jag alltid hade delat både arbete, glädje och bekymmer med. Tanken att hålla kontakten via nätverk på Internet föll ganska snabbt. Visserligen hade vi nu köpt vår första dator, men på den tiden hade vi inte bredband utan en erbarmligt långsam uppkoppling via telefonnätet där taxan tickade för varje ansluten minut. Peo bodde som väl var kvar i Mönsterås så vi kunde umgås lite mer igen, men han hade också träffat en kvinna och flyttade snart till Skåne. Vi skaffade visserligen vår trogna och älskade katt Sotis, men han kunde förstås inte ersätta mänskliga relationer.

### **Barnbibliotekarie**

Min fru och jag hade tvingats göra ett viktigt val med liten betänketid när vi flyttade till Mönsterås och jag kunde inte i förväg veta att jag därmed offrade min akademiska framtid. Uppenbarligen hade jag överskattat möjligheterna att skriva en avhandling långt borta från den akademiska miljön på en ort utan bibliotek anpassat för högre studier. Jag beslutade att låta avhandlingsarbetet vila och började söka jobb på orten. Hösten 2002 fick jag något förvånande ett arbete som vikarie-

rande barnbibliotekarie när den ordinarie personalen arbetade som kulturchef. Tjänsten hade varit utlyst och jag kände ingen på biblioteket, så jag fick jobbet helt på egna meriter.

Jag kastades direkt in i en kaotisk värld av bokprat, författarbesök, teateruppsättningar och disk tjänstgörning. Men det var bara att ta tjuren vid hornen och i själva verket var det en utmaning som jag trivdes bra med. Jag var först på plats varje morgon, vilket ibland höll på att skrämma livet ur städerskan som uppenbarligen var van vid att personalen ramlade in betydligt senare.

Bokpratens krävde i särklass mest tid och energi. Jag läste enorma mängder böcker och periodvis jobbade jag 70 timmar i veckan för 40 timmars lön. Men jag var sedan tiden i Växjö van att jobba när som helst och hur mycket som helst, och det där med bestämda arbetstider var inget jag reflekterade över.

Varje vecka åkte jag ut till kommunens skolor och presenterade böcker för eleverna i årskurs 3, 5 och 7. Redan på den tiden läste pojkar betydligt mindre än flickor, så en av mina största utmaningar var att försöka locka fram läslusten hos pojkarna. Biblioteken är ju en värld befolkad av kvinnor, så grabbarna var inte vana vid att möta manliga läsande förebilder där.

Jag valde att lyfta fram klassiska spänningsböcker som bibliotek vanligtvis inte tipsar om därför att de betraktas som enkla eller stereotypa. Jag lånade till och med ut mina privata böcker när biblioteken inte hade det jag trodde kunde gå hem. Svårare än så var det faktiskt inte. Tuffa grabbar som annars mest satt och gjorde miner och gjorde sig lustiga över den töntiga bibliotekarien, blev nu ivriga att få läsa Tvillingdetektiverna, Tre Deckare, Biggles och andra alster av liknande karaktär.

Lärarna hade i regel en positiv och prestigelös attityd till böcker. En kvalitetsmedveten fröken ansåg emellertid att jag inte skulle upplysa ungarna om Bert- och Suneböckerna då de inte höll tillräckligt hög litterär klass. Jag försökte klargöra att det är bättre att pojarna läser Bert och Sune än att de inte läser alls. Kanske skulle de senare ta itu med mer sofistikerade texter. Det viktigaste just nu var att få igång läsandet.

Varje klass hade sitt lillgamla ljushuvud. Jag minns särskilt en knubbig grabb i tioårsåldern. En gång visade han mig en komplicerad bok från vuxenavdelningen skriven av en nobelpristagare och när jag frågade vad han trodde om den så svarade han: "Ja, det kan man säkert ha divergerande uppfattningar om, men jag tror den kommer att tilltala mig utmärkt". Ibland undrar jag vad det blev av denne välformulerade gosse. Jag älskade bokpratet och jag vet att många lärare och barn tyckte det var tråkigt när mitt vikariat sedermera tog slut.

Varje år brukade biblioteket få besök av en barnboksförfattare och detta år var det dags för Gull Åkerblom som vid denna tid var aktuell med sin bokserie om Samuel och Moa och några välskrivna fantasyböcker.

Jag ansvarade för välkomstkommittén som egentligen bara bestod av mig. När jag hämtade henne i min lilla bil var jag ordentligt nervös. Det var i situationer som dessa som jag led av min blyghet och knappt kunde få fram ett ljud. Oron visade sig obefogad för Gull var väldigt trevlig och dessutom så pass energisk att jag slapp prata. Jag visste ju att hon var mamma till Lukas Moodysson och jag minns att jag redan då tyckte att han var gravt överskattad som filmregissör, så det gällde att undvika hans filmer som samtalsämne.



Jobbet innebar också en hel del pass i lånedisken. Jag är ju inte särskilt social, men kände inget obehag inför osäkerhetsmomenten. Tvärtom gav det jobbet en viss charm att aldrig veta vilka som skulle komma och vad man skulle behöva bistå med. Det gällde att vara lite expert på alla ämnen och ganska ofta fick jag användning för mina kunskaper i litteratur, historia och släktforskning. Några sa också att de tyckte det var trevligt att se en karl på biblioteket. Det kan jag förstå, för i Sverige består bibliotekspersonalen till över 80 procent av kvinnor.

Jag upplevde biblioteket som en relativt välskött borg, även om utvecklingen hämmades av en ytterst begränsad ekonomi och än mer begränsade lokaler. Det gamla tingshuset kunde på sommaren lätt få en temperatur på över 30 grader och på vintern var det ingen ovanlighet med 15 grader på morgnarna. Lägg därtill att det var väldigt trångt och omständligt för rörelsehindrade. I det nya biblioteket som stod färdigt 2013 är det förstås annorlunda, även om en del av mysigheten naturligt nog har gått förlorad.

Jag var ensam man i Mönsterås, men diskriminerades aldrig och utsattes inte för några fördomar. Men det är klart att samtalen inte behandlade engelsk ligafotboll eller vildsvinsjakt. Skvaller märkte jag inte av i någon större utsträckning. Men att kvinnor sällan går rakt på sak är ingen myt. Ett personalmöte som med gubbar hade tagit högst 30 minuter krävde ofta två timmar på biblioteket.

Jag hade ytterst trevliga arbetskamrater. På Fliserydsfilialen jobbade kulturförvaltningens andra man, Jan - en hyvens karl som skötte sitt pastorat efter eget huvud, vilket kanske inte alltid värderades fullt ut.

Som vikarie var det givetvis svårt att få igenom sina idéer, eller rättare sagt, jag kom mig inte för att lägga fram dem. Jag tycker biblioteket i högre grad borde ha uppmuntrat allmänheten att lämna in förslag på bokinköp. Med nästan bara kvinnor i personalen så finns det alltid en risk att typiskt manliga ämnen hamnar på undantag.

Mina egna förslag till bokinköp fick jag emellertid alltid igenom, bortsett från när jag föreslog ett par titlar av Charles Bukowski. Med sin något dekadenta livsstil och en kvinnosyn som inte hörde hemma i ett modernt samhälle så var det kanske en omöjlighet – hans kultklassikerstatus till trots. Som talesman för socialt marginaliserade hade han definitivt gjort sig på biblioteket. Men det var enda gången som man tillämpade någon form av censur.

### **Till Gymnasiet**

Ryktet om att jag gjorde ett bra jobb spred sig till Helena Gunnarsson, en legendarisk högstadielärare som nu jobbade på Gymnasiebiblioteket. Hon lyckades övertala Jag Vet Jahasson att öppna upp en vakant halvtidstjänst som länge varit vilande. Jag var en av 19 sökande och fick komma på intervju.

Glädjen blev utomordentligt stor när jag fick anställningen, även om det ärligt talat kändes som om den var vikt för mig. En tillsvidare tjänst på halvtid skulle i alla fall passa mig utmärkt eftersom jag då skulle jag kunna återuppta jobbet med min avhandling den andra halvtiden.

Så kom dagen då jag glad i hågen åkte ner till rektorn för att skriva under anställningshandlingarna. Efter några hälsningsfraser sa plötsligt rektorn att han hade gjort om tillsvidare-

tjänsten till en visstidsanställning med möjlighet till förlängning efter ett halvår. Jag frågade varför men fick inget ordentligt svar. Han mumlade bara något om att facket kunde komma att ha synpunkter. Jag förstod ingenting, men hade bara att gilla läget.

På Gymnasiebiblioteket jobbade även Helena och Bozena som hjälpte mig att snabbt komma in i de nya arbetsuppgifterna. Jag kände direkt att det här var en värld som passade mig. Helena var huvudansvarig för verksamheten men jobbade ännu som lärare och syntes därför inte till så mycket. Bozena hade jobbat för FN och var egentligen överkvalificerad, men gjorde en beundransvärd insats för att hålla biblioteket i toppskick.

Tjänsten innehöll betydligt mer avancerade uppgifter än vad som vanligtvis ingår i biblioteksassistentens. Förutom att sitta i lånedisken och ställa ut böcker, bistod jag elever vid studiearbeten, undervisade klasserna i källkritik på Internet och gav skönlitterära boktips i anknytning till de teman som eleverna arbetade med. Jag kom bra överrens med disciplarna, även om några grabbar testade mig och kanske trodde att de skulle kunna få mig arg. Men jag insåg att om jag skulle vinna deras förtroende så måste jag hålla mig lugn, och det dröjde inte länge förrän vi hade nått fram till ömsesidig respekt.

Efter ett halvår började jag fråga om förlängningsmöjligheter. Rektorn verkade osäker, men efter många turer hit och dit fick jag ett halvårs förlängning till årsskiftet 2003/2004.

### **Hilja kommer till världen**

Sedan januari visste vi att ett barn var på väg. Min fru sa att jag hamnade i ett chocktillstånd den kvällen jag fick beskedet och bara stirrade på TV-skärmen under flera timmar. Givetvis

var jag glad, men jag hade så oerhört svårt att se mig som pappa.

Sommaren 2003 var sällsynt varm och kvalmig. Vi väntade "Baby Nilssons" ankomst runt den 12 augusti och varje kväll satt vi ute på balkongen och hoppades att det snart skulle vara dags. Men det dröjde och att vänta på barn som inte kommer i tid är en stor mental anspänning.

Den 28 augusti åkte vi in till Kalmar för att kontrollera att barnet mådde bra. När vi kom till BB hävdade personalen att vi hade tagit fel på datumet och att vi egentligen hade tid dagen efter. Men vi vägrade åka hem igen och efter att ha insisterat gick de till slut med på att göra en undersökning. Vid kontrollen upptäckte de att det var för lite fostervatten i livmodern och därför ville läkaren omedelbart sätta igång förlossningen. Så det var tur att vi stod på oss. Hade vi gjort som de först ville och åkt hem vet ingen hur det hade slutat.

Eeva hade mått exceptionellt bra psykiskt under hela graviditeten, medan jag hade levt i nio månaders konstant ångest för att något skulle gå fel. Men nu skulle barnet äntligen ut. Värkarna kom igång framåt dagen och Eeva fick först lustgas. Timmarna gick och smärtan blev allt värre. När kvällen kom visste hon nog inte var hon befann sig och så småningom kom det en läkare och gav henne ryggmärgsbedövning.

Själv satt jag och tittade på en datorskärm där man kunde se barnets hjärtslag. Förunderligt nog verkade inte personalen övervaka skärmen, så när jag såg att kurvorna ändrade form sa jag till, vilket fick fart på dem. Uppenbarligen hade de upptäckt att en kurva avvek från det normala. Förlossningen gick nu in i en avgörande fas och de nödgades ta ut barnet med en sugklocka. Det visade sig att navelsträngen låg om halsen,

men dessbättre hade den inte klämt åt. När personalen skulle ta bort den gick den emellertid av för tidigt och orsakade viss blodförlust.

När barn kommer till världen ska de skrika, men vår lilla efterlängtnade flicka var tyst. Hon andades inte. Det verkade vara kritiskt. En obeskrivlig, paralyserande skräck tog kontrollen över mig. Men från ingenstans klev en burdus erfaren barnmorska av den gamla stammen fram och började gnugga flickans rygg och det var vad som behövdes för att väcka livet. När hennes skrik ljöd på BB var det något som brast. Tårarna rann ner för mina kinder och sedan dess älskar jag hennes skrik som ett tecken på liv, vilja och energi. Sköterskan som sedan tvättade av henne sa att hon hade stora fötter och att hon skulle stå stadigt på jorden. Jag vet inte om det är tradition att personalen ger sådana små kommentarer om de nyfödda, men det var ett uppskattat inslag. Sedan var det dags för Eeva att duscha och jag fick nu sitta med min lilla dotter i famnen alldeles ensam. Ett mirakulöst finstämt ögonblick som jag aldrig ska glömma.

Vi hade redan bestämt att om det blev en flicka så skulle hon heta Hilja efter sin morfars mor i Finland, Stina efter min mormor och Eleonora bara för att Eeva hade bestämt det redan under sin barndom. Hilja kom igång bra och tog mjölken på rätt sätt direkt. Men den för tidigt avbrutna navelsträngen hade gett henne för lågt blodvärde, så hon var tvungen att få en blodtransfusion som sedan kompletterades med extra järntillskott under sex månader. Som väl var hade hon i alla fall inte haft syrebrist.

Efter några dagar fick vi åka hem. Egentligen ville Barnavårdscentralen göra ett hembesök för att "träffa de nyblivna

föräldrarna”, som det hette. I själva verket var det en gammal tradition från folkhemmets dagar då myndigheterna ville kontrollera att hemmet var i fullgott skick och föräldrarna vid sina sinnens fulla bruk. Men den sortens förmynderi gav vi inte mycket för så vi lyckades avstyra besöket. Någon måtta får det ju vara. Det var vårt hem och vårt barn. Även om folkhems-epoken i många avseenden var ett unikt balanserat samhällsprojekt, så fanns där vissa inslag av förmynderi som lever kvar och som gör att vi i Sverige har en tendens att acceptera det mesta som kommer från överheten. Denna mentalitet är förmodligen betydligt äldre än folkhemmet och ett arv från 1600- och 1700-talets lutherska enhetskultur där hustavlans värld och respekten för överheten, alltifrån husbonden till konungen, inpräntades från vaggan till graven. Låt vara att verkligheten inte alltid återspeglade ideologin och att bilden därför borde nyanseras.

När Hilja var tre månader lämnade vi Ljungnäs och flyttade till Kyrkogårdsgatans radhus i Mölsta - ett klassiskt kvarter byggt 1957 - vilket ökade möjligheterna för Eeva att komma ut med Hilja i barnvagnen, samtidigt som vi fick en liten trädgård och nära till lekplats och skola. Vår trädgård är förövrigt den sista som har ett plommonträd. Låt vara att det är fullt och osymmetriskt.

Efter ett par månader var det dags för barnvälsignelse i Pingstkyrkan. Pastor Stefan Arvidsson talade, men överröstades snart av Hiljas skrik, vilket föranledde mig att informera församlingen om att hennes namn betyder tyst och stilla på finska.

Två år senare hade hon börjat prata om Jesus och vi tyckte det var lika bra att låta döpa henne. Skulle en tvååring sakna tro?

Tvärtom så hade hon den mest förtröstansfulla tron på Jesus av oss alla. Det var en sällsynt vacker syn när hon den 26 november 2005 gick fram till dopfunten i Mönsterås kyrka i sin vita dopklänning. Förmodligen är det ganska ovanligt med dop av barn som kan gå själva, så de som besökte gudstjänsten denna dag fick vara med om något som inte sker varje år. Vid dopceremonin lyfte Eeva upp Hilja i famnen och Peter Wärnlund, som sju år tidigare hade vigt oss, döpte Hilja till Kristus i vattnet. Så vackert och så betydelsefullt.

### **Tjänsten dras in**

När Hilja var nyfödd tog jag några dagars pappaledighet, men återvände snart till jobbet. Jag ville emellertid vara solidarisk med min fru när hon ammade på natten, så jag sov alldeles för lite, även om det gav underbara minnen för livet. Ibland när jag vaknade såg jag rakt in i min dotters kolsvarta, yviga hår. Om hon låg åt andra hållet såg jag hennes små fötter. Hur jag orkade med jobbet vet jag inte, men man klarar det man måste. Jag minns en gång när jag kom hem och helt slut sjönk ner i en fåtölj. Bredvid mig stod vagnen och jag började rulla den fram och tillbaka så att flickan skulle somna. Så satt jag ett bra tag innan Eeva vänligen upplyste mig om att Hilja inte låg i vagnen utan roade sig på lekmattan.

Anställningen förlängdes ännu en halvårsperiod vid årsskiftet 2003/2004 och jag kände förtröstan inför framtiden på ett sätt jag inte gjort på länge. När sexmånadersperioden gick mot sitt slut så fick jag emellertid veta att tjänsten skulle dras in sommaren 2004. Kommunen hade just detta år fått sämre ekonomi och det hade kommit besparingskrav. Rektorn gjorde då den värderingen att bibliotekets halvtidstjänst skulle bort. Frågan är vilken kompetens han hade att bygga sitt beslut på. Under min tid på biblioteket hade han aldrig visat sig i bibliotekslo-

kalen och jag befarade att han saknade insikter i bibliotekets pedagogiska roll i lärandeprocessen. Någon långsiktig strategi fanns uppenbarligen inte, utan det schabblade som varit med min tjänst redan från början tydde snarare på en osäker och defensiv hållning.

Jag kontaktade facket för att få råd och frågade om det fanns något de kunde göra. Jag hade ju trots allt sökt och fått en tillsvidare tjänst som rektorn omvandlat till en visstidsanställning. Kunde man verkligen göra så? Facket svarade mig inte ens.

Så jag skrev ett brev till rektorn med ett tiotal frågor kring tjänstetillsättningen, hur han såg på bibliotekets pedagogiska roll och hur han tänkte när han prioriterade. Mina frågor tog uppenbarligen skruv. För första gången på ett och ett halvt år gjorde rektorn ett besök på skolbiblioteket och kommenderade mig i högsta hysteriska tonläge att infinna mig i ett grupprum. När jag förklarade att han störde mig i mitt arbete kommenderade han dit mig så aggressivt att jag upplevde situationen som direkt hotfull.

Jag fann då för bäst att lomma med. I rummet satt ytterligare två rektorer som nu skulle ställa mig till svars för mina frågor. Det var rena inkquisitionen. Tre rektorer mot en biblioteksassistent. Jag förklarade emellertid att det inte var jag som skulle stå till svars eftersom jag var i min fulla rätt att ställa vilka frågor jag ville, som i det här fallet för övrigt var högst befogade, och att skolans ledning däremot hade en moralisk skyldighet att svara. Det var således rektorn som skulle förklara sig, inte jag. Mitt argumenterande svar fungerade som ytterligare tändvätska, varvid Parkskolans rektor, som överhuvud-



taget verkade tycka att gymnasieriktorn hade gått för långt, tvingades ingripa och lugna den koleriske mannen.

Det här var tredje gången i mitt liv som jag blev utskälld av en skolledare. Den förste var rektor Söderberg på Parkskolan. Andra gången var det lärarinnan på Alsteråskolan. Någon kanske vill mena att jag har problem med auktoriteter, men det vore betydligt mer seriöst att söka en gemensam nämnare hos dem som gav mig ovet. Alla tre var vana att bestämma utan att möta något som helst intellektuellt motstånd och alla hade hetsigt temperament.

Historien är ett intressant exempel på hur enskilda drabbas när maktmänniskor utan kompetens eller långsiktig känsla för en verksamhet får styra och ställa utan demokratisk kontroll. Samtidigt var rektorn bara ett barn av sin arbetsgivare. Möns-  
terås kommun praktiserar tämligen konsekvent, om än inte överallt, en tystnadens kultur på sina arbetsplatser, som därför ofta har lågt i tak och gör det svårare för opinionsyttringar.

Samtidigt ringde telefonen. Det var Carina Eskelin på huvudbiblioteket. Nu behövde hon någon som kunde ta hand om filialen i Fliseryd ett halvår. Självklart tackade jag ja. Jag stortrivdes uppe i Fliserydsskogarna. Att få sköta en hel filial efter i stort sett eget huvud var ju en dröm. Tyvärr var jag ändå inte särskilt företagsam eftersom jag som vikarie inte vågade ändra om som jag egentligen hade velat. Efter min tid i Fliseryd fortsatte jag vikariera på biblioteket i Mönsterås ibland, men bestämde mig nu för att ta ut min pappaledighet på ett halvår eftersom Eeva återgick till sitt jobb vid denna tid.

### **Pappaledig**

Hilja och jag hade våra bestämda rutiner. Framåt dagen var hon nästan alltid ute och roade sig på kvarterets underbara

lekplats, och sedan gick vi en speciell runda med vagnen bort till Mölstad och Kvistagården för att titta på får och hästar. Det var en underbar tid och jag skulle önska att alla tog ut sin föräldraledighet. De första åren går precis så fort som alla säger, så det gäller att ta vara på dem. Jag hade förmånen att varje dag få vara med min lilla flicka och se henne växa och utvecklas. Det var de bästa dagarna i mitt liv.

Eftersom hon sov ett par timmar varje eftermiddag hade jag samtidigt gott om tid att ägna mig åt min stora hobby som jag hade väckt liv i redan de sista åren i Växjö, nämligen att samla på ungdomsböcker från min barndom. Jag skapade flera hemsidor om de bokserier som låg mig närmast hjärtat - Tvillingdetektiverna, Tre deckare, Bröderna Hardy, Femböckerna, De sex, Vi sex, Dante, Knatten, Mary & Lou och Kitty. Jag skrev även samlarguider och lärde känna flera boknördar över hela världen.

Vi som hyllade Tvillingdetektiverna fann varandra i en gemenskap som väl närmast kan liknas vid ett informellt litterärt sällskap. Under flera år drev vi ett synnerligen fruktbart diskussionsforum på Internet och byggde upp en imponerande kunskapsbank. Där fick jag många fina bokvänner och bland många vill jag särskilt nämna Torsten Söderström från Ekenäs i Finland som under flera år varit en god vän. Jag började också skriva en bok om Tvillingdetektiverna som nästan blev färdig, och det är väl inte omöjligt att jag en dag ger ut den.

Om du är en svensk man mellan 25 och 70 år så är chansen stor att du redan känner de dristiga tvillingdetektiverna Klas och Göran Bergendahl från det norrländska municipalsamhället Vindsele. I så fall är du förstås också bekant med deras be-

läste kusin från Östermalm i Stockholm, han med pomaderad mittbena och fluga, professorsämnet, Hubert Norlén.

Under närmare 40 år (1944-1983) publicerades inte mindre än 50 böcker. Bakom denna svenska pojkboksikon, huvudsakligen utgiven på B. Wahlströms förlag, stod författarna Ivar Ahlstedt och Sid Roland Rommerud, som genom att kombinera några bokstäver i sina namn bildade pseudonymen Sivar Ahlrud. Tvillingdetektiverna är utan tvekan den mest lästa svenska långserien för barn och ungdomar med vid pass fyra miljoner sålda exemplar.

En bidragande orsak till framgångarna var också de suggestiva bokomslagen, varav de flesta gjordes av legendaren Bertil Hegland. Till senare upplagor ersattes de äldre omslagen av mer humoristiskt präglade alster signerade Ola Ericson.

Böckerna utgör fenomenala skildringar av Sverige under folkhemsepoken och speglade på ett utomordentligt sätt efterkrigstidens framtidsoptimism, häpnadsväckande teknikinnovationer och lockande populärkultur. Inget ämne var författarna främmande - speedway och stockcar, radio och TV, raketerna och flygande tefat, fotboll och ishockey, tunnelbana och modelljärnvägar.

Av många underbara historier, och i hård konkurrens med Tefatsmysteriet, är kanske ändå Mysteriet med silverkulan min personliga favorit. I ett vintrigt Vindsele får vi, förutom ett klurigt kriminalfall, möta Hubert i högform. Hubert skall nämligen hålla föredrag om den silverkula han har hittat och det är mycket som kan gå fel i förberedelserna. Men den intressanta frågan lyder - kan det vara samma kula som en gång dödade Karl XII? För en historiker är det förstås en berättelse svår att motstå.

Mina artiklar om Tvillingdetektiverna var tydligen användbara för andra. Det internetbaserade författarlexikonet Alex, som många skolbibliotek använder sig av, plagierade mina formuleringar rakt av. Jag är förvisso generös och de hade gärna fått använda mina ord om de hade bett om lov och angett källa. Självklart borde de också ha betalat mig en slant eftersom de tjänade pengar på mina texter. Jag kontaktade företaget som först inte ville tillstå att de stulit min text, men efter att jag jämfört artiklarna ord för ord gav de med sig. Även i andra sammanhang har jag ibland noterat att mina artiklar har blivit stulna. Som kuriosa kan nämnas att Oskarshamns-Tidningen utan att blinka brukar låna mina referat och rubriker för sina fotbollsartiklar. Det känns onekligen skönt att få vara en inspirationskälla även för lokalpressen.

### **Telefonen slutar ringa**

Biblioteket hade alltid uppskattat mina tjänster, så jag fick fortsätta rycka in även sedan vikariatet tagit slut, särskilt vid jul- och sommarledigheterna. Efter några år slutade emellertid biblioteket ringa in mig som vikarie, vilket jag tyckte kändes olustigt. "Lång och trogen" tjänst belönades inte. Istället dök det upp människor som hade gått bibliotekarieutbildning och chefen som hade facklig bakgrund ansåg att det vägde tyngre än min erfarenhet och min alternativa kompetens, trots att alla var nöjda med min insats.

Men utvecklingen återspeglade egentligen bara samhällets allt mer strikta och absurda krav på rätt utbildning på mångfaldens bekostnad. För bara några årtionden sedan fanns det flera ingångar till många yrken, exempelvis lärare, journalist och bibliotekarie. Men fackliga krav på exakt rätt skolning för att höja status och löner har utarmat kvalitén, och flera arbetsplatser riskerar idag att likrikas. De bästa miljöerna har oftast en

mix av olika kompetenser som kompletterar varandra. Om alla har gått samma utbildning finns alltid risken att hela personalstyrkan blir stöpt i samma form, vilket med all sannolikhet hämmar utvecklingen, minskar möjligheterna till problemlösning och krymper servicens bredd och spetskvalitet.

Efter pappaledigheten blev jag mer eller mindre arbetslös, men det fanns ingen större anledning att sörja. Vinsten var att vi inte behövde sätta Hilja på dagis för tidigt, utan hon kunde i lugn och ro utvecklas i hemmamiljön. Alla undersökningar visar att barn inte söker sig utåt förrän i tre- fyraårsåldern och tack vare min arbetslöshet behövde hon inte börja på dagis förrän hon var tre år. Jag vet att minst hälften av er som läser det här kommer att bli provocerade av den inställningen.

Men även om jag formellt sett var arbetslös och återfanns som en siffra i statens arbetslöshetsstatistik, så var jag aldrig arbetslös i praktiken. Inkomstlös har jag möjligtvis varit, men aldrig sysslös. Jag har gjort så mycket i mitt liv som aldrig kommer att ge några pensionspoäng trots att det har varit till samhällets gagn, men jag lever hellre som fattigpensionär tillfreds med det jag har gjort i livet, än med stor pension som bygger på 45 år av vantrivsel.

Som arbetslös får man emellertid räkna med att möta miss-tänksamhet. Men jag kan ge några högst personliga råd:

1. Acceptera inte stämpeln av utanförskap som politiker ger dig. Begreppet i sig skapar utanförskap. Vi är alla medborgare och bidrar till samhället även som arbetslösa, låt vara oavlönade.

2. Håll hårt på rutiner. Jag har alltid gått upp tidigt på morgonen och försökt göra något konstruktivt. På det sättet har jag fått en arbetsdag även som arbetslös.

3. Sök jobb aktivt, dels för att öka chanserna att få en anställning, dels för att slippa strul med Arbetsförmedling, A-kassa eller Försäkringskassa. Konflikter med myndigheter stjäl mycket energi. Genom att göra det man ska bevarar man någon form av frihet och integritet.

4. Odla dina fritidsintressen utan dåligt samvete. Man kan ändå inte söka jobb dygnet runt. Inse dessutom att det du gör på din fritid bidrar till samhället, även om du inte tjänar pengar.

### **Hiljas knöl**

Den där förlamande skräcken som tog över när vi upptäckte att Hilja hade en knöl i benet vid vänster knä. På ett ögonblick ställdes allt på sin spets och bara en sak var viktig. Månader av konstant ångest följde, men som förälder måste man försöka att inte visa den. Hilja var bara fyra år så hon förstod kanske inte särskilt mycket, men de utdragna undersökningarna var påfrestande. Läkarna visste först ingenting. Den ene sa si, den andre så. De kunde i alla fall inte utesluta cancer.

Det blev tröttsamma heldagar på Kalmar lasarett. Vid vårt första besök hade sjukhuset missat vår bokade tid. Barnavdelningen ville därför inte veta av oss utan skickade oss till ortopedien, som i sin tur irriterat sände oss tillbaka till barnavdelningen. Promenaderna mellan sjukhusets olika sektioner som låg utspridda över ett stort område kändes ändlösa. Det var korridor efter korridor efter korridor. Hilja orkade inte gå, men jag bar henne nära mitt hjärta.

Efter den första långa dagen fick hon välja en present i en kvällsöppen butik på stormarknaden, samtidigt som jag försökte dölja tårarna som rann ner för mina kinder. Endast Gud gav mig kraft att vara pappa. Någon månad före jul fick vi veta att hon skulle genomgå en magnetröntgen, men det fanns absolut inga tider förrän långt fram i januari.

Vi fann det omöjligt att fira en normal jul med den paralyserande ovissheten. Jag tjatade och gnatade på sjukhuset och efter mycket om och men fick vi en tid i Västervik ett par veckor före jul. Hilja sövdes ner och åkte sedan in i den gigantiska magnetresonanskameran som dånade som en helvetesmaskin. Därefter var det bara att vänta på läkarnas analys av bilderna, och just före jul fick vi i alla fall veta att det inte var cancer. Lättnaden var obeskrivlig. I ett ögonblick kom livet tillbaka. Nu kunde vi fira jul på riktigt med glädje! Det dröjde emellertid några månader innan knölen försvann. Läkarna trodde att det kunde vara barnreumatism i en led. I så fall finns det en risk att sjukdomen kommer tillbaka, men än har den hållit sig borta.

### **Städare med förhinder**

Min arbetslöshet förde mig vidare till nya områden och 2007-2008 praktiserade jag några månader som städare på Tillingeskolan i Timmernabben där min bror jobbade. Gamla kollegor från universitetet hörde av sig och tyckte att det var slöseri med mina talanger. I en mening hade de förstås rätt, även om det är tabu att hysa en sådan åsikt i Sverige där även en professor eller statsminister ska vara beredd att torka spyor och tömma utedass. Och givetvis jag då, som bara var en avdankad akademiker. Några krav på att en städare ska gå in och göra professorns eller statsministerns jobb ställs emellertid

aldrig. Hur som helst var jag inte rädd för att byta föreläsningssalar och böcker mot skurmoppen.

Det dröjde inte länge förrän jag hamnade på kommunens vikarielista och jag var glad över att ha fått in en fot. Redan försommaren 2008 upptäckte jag emellertid att allt inte stod rätt till på städförvaltningen. På informationsmötet för sommarvikarierna visade det sig att jag inte skulle få vikariera, utan att jag skulle bli vikarie för vikarierna. Vikariatet hade till 80 procent gått till helt oerfarna ungdomar som aldrig tidigare hade hållit i en skurmopp. När jag så grävde lite djupare visade det sig att en av vikarierna var nära anförvant till en av cheferna. Även i andra fall fanns mer eller mindre tydliga släkt- och vänskapsband.

När jag i ett senare skede ställde frågor kring detta förfarande till de högsta cheferna fick jag till svar att det var områdescheferna som själva ansvarade för vikarierekryteringen. Därmed kunde alltså förvaltningscheferna gå fria. På min fråga huruvida de ändå inte hade skyldighet att se till att de lokala småcheferna skötte rekryteringen sakligt och objektivt, fick jag inget svar.

Hösten 2008 fick jag ny städpraktik på Ljungnäsområdet som omfattade Ljungnäskolan, Åshaga, Torshaga och några fritidshem. Jag vinnlade mig om att vara noggrann och det dröjde inte länge förrän jag fick förtroende att jobba som vikarie.

Tyvärr förekom det en del skvaller. Ljungnäschefen ägnade sig ibland åt kvalificerat struntprat om icke närvarande städerskor på sitt eget område, samtidigt som hon emellanåt kunde vara kolossalt snäll. Sammantaget skapade hennes godtyckliga och lynniga sinnelag en olustig stämning. Vem skulle hon prata illa om nästa gång? Ingen kunde känna sig säker.



Av allt att döma var hon nöjd med mig, och jag fick allt oftare jobba som avlönad vikarie. Hela jul- och nyårsperioden 2008-2009 knegade jag nästan fulltid när andra var lediga, och när Ljungnässkolans städningskvalitet skulle inspekteras av en högre instans fick jag i uppdrag att städa på alla de platser hon under året hade försummat. Det var på det sättet städningen fick godkänt. Om inspektionen hade gjorts oanmäld hade skolan knappast klarat granskningen.

Min chef pratade vitt och brett om att jag minsann skulle få vikariera sommaren 2009. Hon bestämde ju vilka vikarier som skulle tas in. Men så inträffade episoden på Åshaga i februari 2009 då jag vägrade att apatiskt titta på när äldre människor försumrades. Därefter har jag inte fått jobba en enda timme. Så här gick det till.

Det var en helt vanlig städdag på Åshaga när det kom fram en gammal dam till mig och grät. Hon hade fruktansvärt ont i en kroppsdel och sa att hon behövde träffa en sköterska. Jag svarade att jag inte sett sköterskan den dagen och började sedan leta efter personalen som varit försvunnen i omkring tio minuter, men jag kunde inte hitta dem. Vi väntade lite, men damen hade så ont att hon bad mig leda henne till sköterskan. Det hade nu gått en kvart sedan personalen försvann och jag bedömde att det var ett nödläge. Jag ledde ut den ledsna damen från avdelningen till sköterskans kontor, men hon var inte där. I det läget såg jag ingen annan möjlighet än att överlämna henne till personalen i fikarummet. De gjorde dock inget annat än att leda henne tillbaka till sin avdelning utan att ge henne någon som helst form av hjälp.

Väl tillbaka på avdelningen blev den försvunna personalen så småningom synlig och gav mig en uppläxning för att jag, som

det hette, "hade släppt ut den dementa kvinnan", ungefär som om hon var en boskap som inte fick gå utanför stängslet. Men damen var ju myndig och hade all rätt i världen att gå vart hon ville och med vem hon behagade. Man är inte omyndig för att man är dement, vilket många tycks sväva i total okunnet om. Jag försökte så gott jag kunde förklara att det är personalens ansvar att vara på plats och ta hand om de människor de är satta att hjälpa, men eftersom de inte var det så gjorde jag en välgärning som hjälpte damen till rätt instans. Jag släppte inte ut någon dement, utan som den gentleman jag är ledde jag kvinnan till den frånvarande sköterskan och där efter till annan personal. Istället för tack för min insats, fick jag alltså ovet.

När jag städade på Åshaga lade jag också märke till att de gamla ibland inte fick lämna sina rum för frukost förrän framåt klockan 11. När jag frågade personalen om orsaken hänvisade de till personalbrist. Jag insåg att jag hade anmälningsplikt och gjorde därför en Lex Sarahanmälan till socialnämnden.

Socialnämnden försökte först tolka problemen som en personkonflikt mellan mig och Åshagas enhetschef, trots att vi aldrig hade haft någon schism eller ens samtalat. Jag begärde förstås att min anmälan skulle tas på allvar och behandlas seriöst enligt gällande lagstiftning.

Först i maj fick jag efter flera förfrågningar besked om att min anmälan tagits upp i nämnden, varvid de hade skickat tillbaka ärendet till enhetschefen på Åshaga. Huruvida problemen åtgärdades fick jag aldrig svar på. Däremot fick jag ta del av utredningen där slutsatsen kort och gott var att jag hade miss-

uppfattat Åshagas rutiner. Det fanns inga som helst brister på äldreboendet, enligt socialnämnden och socialförvaltningen.

När Socialstyrelsen sedermera gjorde oanmälda kontroller i Mönsterås hittade man allvarliga brister på äldreboendena som till och med var mer akuta än de jag upptäckt. Torshaga och Åshaga fick bland annat kritik för att man höll dementa inlåsta utan tillsyn. Det fanns också en kritik mot de kodlås som finns på avdelningarna, vilket gör det för svårt för dementa att komma ut om de så önskar (olaga frihetsberövande). Inspektionen visade också att bemanningen var alldeles för liten för att tillgodose de äldres behov. Vidare framgick att omvårdnadspersonalen inte alltid fick stöd från sjuksköterska i medicinska frågor. Många av dessa anmärkningar ingick även i min Lex Sarah-anmälan som alltså tidigare hade viftats bort med argumentet att jag hade missförstått äldreboendets rutiner. Först när Socialstyrelsen konstaterade samma sak som jag, så började kommunen agera. Socialstyrelsens anmärkningar har gett mig upprättelse, men det väsentliga är att det förhoppningsvis har tvingat socialförvaltningen att vidta åtgärder så att verksamheten fungerar bättre.

Efter min insats för att främja de äldres välbefinnande på Åshaga, fick jag inte jobba mer som städare. Den lokala områdeschefen på Ljungnäs "upptäckte" plötsligt att hon hade frångått LAS-listan när hon anlitat mig som vikarie, och nu visade det sig att hon hade glömt att fråga någon som hade fler LAS-dagar än jag. Förunderligt att hon upptäckte detta bara några dagar efter att jag anmält missförhållandena på Åshaga.

Genom att straffa de som vågar berätta om missförhållanden så försöker man statuera exempel och skrämja till tystnad.

Mönsterås skiljer sig därvidlag inte från de skurkkommuner som ibland får vara med och skämmas i TV-programmet Uppdrag granskning.

När jag ett par månader senare frågade en av cheferna på Kost och städ om sammanhang och orsaker så fick jag först inget svar. Först efter flera påminnelser fick jag veta att jag inte skulle få vikariera eftersom jag hade för få LAS-dagar. Nu hade de lokala cheferna plötsligt inte längre ansvar för vilka de tog in som vikarier, utan hastigt och lustigt var det förvaltningscheferna som tog hand om den biten. Året innan var det som bekant tvärtom.

Ja, så där höll man på och trixade för att bli av med mig. De ville helt enkelt inte ha en anställd som såg och agerade. De ville ha lojala tigande städmaskiner med blicken i golvet. Det var denna händelse som gjorde att jag började få upp ögonen för vad som döljer sig bakom Mönsterås så perfekta fasad.

Egentligen borde jag även ha anmält en incident på Torshaga. De flesta i personalstyrkan var trevliga mot de äldre och gjorde ett underbart jobb, men det fanns hos några få en nedlåtande jargong. Särskilt en sköterska skrek och körde med de gamla på ett obehagligt sätt. Jag minns en sliten gammal man som den kvinnliga personalen just hade lagt i sängen för en vilostund. Efter några minuter gjorde mannen klart att han behövde gå på toaletten. Då började kvinnan att skrika och gormma. Hon hade ju precis lagt honom och kunde inte hjälpa honom hit och dit hela tiden, ansåg hon. Jag tyckte synd om mannen som blev så förnedrad och jag skäms att jag inte gjorde något för att ge honom upprättelse.

Jag hade i alla fall fått en del städerfarenheter och sökte jobb över sommaren. Det blev napp på ett bolag i Oskarshamn som

hade ansvar för städning av kontorslokaler och baracker på Mönsterås bruk. Innan mitt vikariat började skulle jag gå bredvid ordinarie personal en vecka. Jag mötte upp första dagen och hade med mig papper och penna för att kunna skriva upp alla moment på den långa rundan som sträckte sig över hela bruksområdet. Genom att anteckna varje uppgift skulle jag minimera riskerna för missar. Därför blev det inte så mycket konkret städande för mig första dagen, utan mest notering. Damen som jag gick bredvid visade inte på något sätt att hon inte förstod min strategi.

Jag kände mig nöjd med dagen. Väl hemma så ringde telefonen. Det var mellanchefer från städbolaget i Oskarshamn som lät meddela att jag inte kunde få fortsätta på sommarvikariatet. Kanske trodde hon att jag skulle låta mig nöja med det beskedet, men jag ställde givetvis motfrågor. Varför skulle jag behöva sluta när jag bara gått bredvid en dag? Jag hade ju inte misskött mig på något sätt, utan tvärtom varit oerhört noggrann.

Hon verkade inte beredd på mina frågor utan började svamla någonting om att deras uppdragsgivare, Mönsterås bruk, hade haft synpunkter på mig, och att de saknade förtroende för min förmåga att klara av uppgifterna. Jag förstod direkt att det inte kunde stämma, då ingen på bruket ens hade pratat med mig och då det förövrigt är omöjligt att dra en sådan slutsats efter en dag.

Jag anade alltså att det låg något annat bakom och begärde att få prata med hennes chef som var firmans tupp. Det ville hon absolut inte låta mig göra, men efter att jag deklarerat att tidningarna säkert var intresserade av denna underliga historia, så ändrade hon sig. Senare på kvällen ringde surtuppen som

sa att jag inte var välkommen mer till jobbet. Han kunde inte förklara varför, men sa att deras uppdragsgivare Mönsterås bruk hade haft synpunkter på mig.

Jag upplyste honom om att det var helt orimligt att Mönsterås bruk skulle ha haft åsikter om mig efter en dag. Jag började därför sätta hårt mot hårt och sa att jag var helt inställd på att jobba hos dem, och att jag efter att jag fått vikariatet låtit bli att söka andra jobb. Om jag nu inte fick jobba så skulle jag förlora alla inkomster för hela sommaren och krävde därför full lön under den tid jag skulle ha arbetat. Chefen vägrade först, men efter att ännu en gång ha nämnt lokaltidningarna vid namn, så gav han med sig och jag fick full lön för hela sommaren.

Några dagar senare gjorde jag en oanmäld visit på huvudkontoret i Oskarshamn där jag sökte upp mellanchefer. Jag sa att jag skulle lämna tillbaka mina städkläder, men förklarade också att det var dags för henne att tala om sanningen, eftersom jag vid det laget visste att Mönsterås bruk inte hade haft några som helst synpunkter på min insats. Kvinnan hade uppenbarligen haft dåligt samvete för sina lögner, för plötsligt brast det och sanningen avslöjades.

Efter första dagen hade mellanchefer ringt till den ordinarie personalen som jag gick bredvid och frågat hur det hade gått. Tjejen hade då svarat att hon inte var helt säker på att jag skulle klara av jobbet eftersom jag mest hade antecknat i ett block och inte städat så mycket. Mellanchefer hade då fått panik och bestämt för att inte låta mig jobba mer.

Varför den ordinarie städaren gjorde så här vet jag inte, men jag misstänker att hon inte ville att jag skulle vikariera för henne och därför inte berättade för mellanchefer varför jag

antecknade så mycket första dagen. För i och med att jag försvann så fick en kompis till henne vikariera istället för mig.

När jag nu förklarade för mellanchefen vilken genomtänkt strategi jag hade haft när jag antecknade, så insåg hon att hon borde ha pratat med mig först istället för att direkt och okritiskt acceptera den ordinarie personalens förhastade slutsatser. Hela historien sköttes så osannolikt oprofessionellt att man inte tror sådant kan förekomma i ett modernt företag. Men jag hade stått på mig och fick en hel sommarlön utan att göra ett handtag, trots att jag egentligen hade varit helt inställd på att hålla Mönsterås bruk oklanderligt rent.

### **Mönsteråsbloggen - lokalhistoria, fotboll, politik**

Vissa menar att Internet är den viktigaste tekniska innovationen för demokratisk utveckling sedan boktryckarkonsten. Det är kanske att ta i, men Internet har onekligen sprängt gamla inmutade gränser. Jag har via Internet fått flera vänner över hela världen som jag aldrig annars skulle ha kommit i kontakt med. Och Internet har gett fler människor än någonsin i historien möjligheter att uttrycka sig och publicera texter i offentligheten.

Sverige hade i ett internationellt perspektiv en exceptionell hög läskunnighet redan på 1700-talet. Däremot var det inte självklart att man kunde skriva, än mindre publicera sig. Att få ge uttryck för sina tankar i tidskrifter och böcker var länge ytterst få förunnade och censuren satte länge gränser för vad som fick skrivas. Så långt fram som vid 1900-talets slut så var de flesta utlämnade till att försöka få in en insändare i lokalpressen om man ville uttrycka sin åsikt offentligt. Ville man ge ut en bok och inte var privatförmögen så hade man bokförlagens nålsöga att ta sig igenom. Det offentliga rummet var i mycket för en liten kulturell och politisk elit. Idag har alla som

har tillgång till en dator och Internet möjlighet att göra sin stämma hörd. Låt vara att det är högst osäkert om någon vill lyssna på dig.

Näthatet är förstås myntets brutala avigsida, men somliga menar att annat inte är att vänta i ett samhälle som stillatigande ser så många offras på den råa kapitalismens altare, där så många får stämpeln "lever i utanförskap" tryckt i pannan, följt av en klapp på huvudet och ett budskap från ovan att de måste anstränga sig mer för att skaffa sig jobb som inte finns, eller bli friska från sjukdomar för vilka ingen bot finnes. Men ett klassperspektiv kan inte förklara mer än delar av näthatet. Det finns i alla samhällsgrupper och riktas inte alltid mot eliten, utan även mot andra utsatta grupper. Man kan i vilket fall som helst aldrig ursäkta näthatet, även om man försöker hitta förklaringar.

Mönsterås Kommun genomförde 2007 en högst antidemokratisk reform när man stängde ner ett frågeforum på kommunens hemsida. Kommunledningen tyckte uppenbarligen att medborgarna var för frispråkiga, och hastigt och oväntat försvann en mötesplats där människor ställde viktiga frågor som politiker eller tjänstemän fick bemöda sig om att svara på.

I frustration bestämde jag då att starta ett alternativt forum där man skulle kunna diskutera olika spörsmål med anknytning till bygden och så föddes Mönsteråsbloggen våren 2008. Till en början hade jag omkring 20 besökare per dygn för att idag ha drygt 200, vilket är ganska bra för en lokalt inriktad blogg.

Min bakomliggande filosofi har hela tiden varit att en ort har störst chans att utvecklas om olika idéer får komma fram och diskuteras offentligt. Den öppenhet jag förespråkar medför att alla kan vara med och väga argument mot varandra innan



man fattar beslut. Detta tänkande står delvis i motsats till den konsensuskultur som så ofta råder i kommunalpolitiken. Samförståndsandan medför ofta att man väljer att förhandla bakom stängda dörrar, vilket i sin tur bidrar till att forma en tystnadens kultur som kväver mer än den leder framåt. Samförståndspolitiken är orsaken till att Socialdemokraterna inte bedriver någon offentlig opinionspolitik i Mönsterås och därför måste sätta in en annons i tidningen vart fjärde år för att informera väljarna om vad man lyckats få igenom bakom kulisserna.

Författaren Tomas "Studierektorn" Arvidsson skrev en gång några rader som väl sammanfattar hur jag själv tänker: "Politiker och andra beslutsfattare borde älska den öppna debatten och det kritiska ifrågasättandet. Debatt är härligt uppfriskande. En granskande demokrati är en förutsättning för klok utveckling. I stället blir beslutsfattarna irriterade. Varnande röster - som har rätt eller fel - är nödvändiga i en fungerande demokrati. Ifrågasättandet i sig tvingar fram en argumentation som klär av idéer och beslut deras färgglada paketering."

Ganska omgående utvecklade jag tre ämnesområden på bloggen - dagsaktuella frågor, lokalfotboll och lokalhistoria. Min drivkraft och mitt intresse för respektive kategori tar sin utgångspunkt i att Mönsterås har ett låst och slutet politiskt landskap, att Mönsteråsbygden har en intressant historia som av flera skäl bör belysas och att lokalfotboll de senaste årtiondena har förvandlats från bygdens stolthet till en intern angelägenhet för de redan frälsta.

### **Lokalhistoria**

Under de senaste sex åren har jag publicerat fler historiska artiklar om Mönsterås än vad det sammanlagt tryckts i andra medier de senaste 100 åren. På fem år har det blivit bortåt 700

artiklar, vilket utökade den lokalhistoriska volymen med bortåt 300 procent. Skriver jag det för att skryta? Inte alls. Det är inte märkvärdigare än att någon under samma tid har lagt 700 bilar. Men jag har gjort det och har en yrkesstolthet. Möjligtvis säger det mer om den moderna tidens publiceringsmöjligheter än om mig. Men det är också en frukt av det jag en gång fick lära mig.

Det har varit en glädje att förvalta arvet från Växjö och sprida kunskaper om bygdens historia. Särskilt fascinerande var det att få fördjupa mig i Mönsterås utveckling efter andra världskriget eftersom den epoken inte hade belysts nämnvärt tidigare. I synnerhet artikelserien om Viktor Lunds tidevarv var spännande att skriva. Men även artiklarna om det Modeerska husets äldsta historia, folkparken i Åsevad, rivningshysterin samt de nya rönen om Källarholmen och gravstenen vid Kronobäck har varit fantastiskt roliga att få publicera.

Den riktiga höjdpunkten var emellertid när jag och min gode vän Roger Axelsson hittade Mönsterås stadsprivilegier i originaldokument från 1604 underskrivet av självaste kung Karl IX. Att Mönsterås en gång varit stad var förvisso ingen hemlighet, men Mönsterås omnämndes ändå inte i de standardverk som förtecknar svenska städer genom tiderna. Däremot skriver man några rader om det i Mönsterås-boken från 1963. När stadsprivilegierna kommer på tal hänvisas emellertid bara till en avskrift i Palmsköldska samlingen på Uppsala Universitetsbibliotek, en avskrift som helt saknar den skönhet som originaldokumentet skulle visa sig ha.

Hur kom jag då originaldokumentet på spåren? Jo, i tidskriften *Stranda* från 1929 så nämner Ivar Modéer stadsprivilegierna och hänvisar i en not till "Städers Acta" i Riksarkivet. Men

han visar inte dokumentet. Jag bad Roger Axelsson kontrollera om dokumentet möjligen fanns kvar i Riksarkivet, vilket det gjorde - i den tunnaste mappen de hade över svenska städer. Den 6 december 2010 visade jag urkunden på bloggen och året därpå i den bok jag då gav ut om Mönsterås historia.

När man sedermera skulle bygga ett nytt bibliotek i Mönsterås så valde man att pryda några av husets glaspartier med de vackra stadsprivilegierna med hjälp av konstnären Linda Wallin. Givetvis nämndes inget om det förarbete som jag och Roger hade gjort, men vi bjuder förstås på det och är bara stolta över att arkivfyndet nu kan ses av än fler.

Förutom att göra nya källstudier har jag genom åren gjort många rundturer i bygden och fotograferat förfallna och övergivna byggnader - en fantastiskt trevlig liten hobby som gör att jag numera kan kalla mig även för ruinforskare.

### **Fotbollen**

2009 började jag gå på fotboll efter flera års uppehåll. Jag hade ju följt GIF sedan barnsben, men nu fanns det tid att börja titta igen. Sedan dess har jag konsekvent följt GIF och skrivit om nästan varenda match.

Fotbollen ger mig lite avkoppling från vardagens mödor, samtidigt som jag får mitt behov av spänning och engagemang tillgodosett. Det handlar kanske framförallt om hjärta. Mitt fotbollsintresse består till 95 procent av kärlek till en förening och till 5 procent av kärlek till sporten fotboll. Och så alla dessa idrottsplatser - var och en med en unik atmosfär. En del har sett sina bästa dagar, men ideella krafter lägger ner mycket tid för att hålla allt igång. Jag älskar att vandra omkring och titta på klubbhus, matchur från fördigital tid och gamla grindar med fastsvetsade klubbemblem, beskåda hur sittplatserna är

placerade i landskapet och inte minst avsmaka kaffet och korven. Jag älskar helt enkelt gårdsgårdsserien.

Varje mål GIF gör är en känslomässig explosion, men mina absolut bästa fotbollsminnen är tveklöst när herrlaget gick upp i fyran 2012 och när damerna avancerade till trean (nu tvåan) 2011. Den euforin jag då kände kan väl ingen missunna en torr stackars historiker att få uppleva ibland.

Med spel och dobbel är jag emellertid försiktig, om än inte kallsinnig. Jag har haft tretton rätt på Stryktipset fyra gånger i mitt liv och brukar dra in några hundra extra på oddset varje vecka, vilket om inte annat förstärker den tunna semesterkassan.

### **Mönsteråsandan**

Under de senaste åren har jag också belyst några av de komplikationer som följer av att Mönsterås har ett parti och ett kommunalråd som suttit vid makten i närmare 30 år. All makt korrumpierar med tiden och det vore naivt att tro att Mönsterås därvidlag skulle utgöra något undantag.

När Centerpartiet kom till makten efter valet 1985 så bidrog man till att förnya den politiska kulturen i Mönsterås efter årtionden av socialdemokratisk hegemoni med inslag av maktfullkomlighet. Men någonstans på vägen har det gått snett. Kanske var det en i det närmaste fanatisk strävan att förmedla den perfekta bilden av kommunen som ledde till att Mönsterås idag mer präglas av tystnad och mörkläggning än perspektivrikedom och öppenhet. Demokrati handlar ju om så mycket mer än fria val vart fjärde år.

Kommunalrådet Roland Åkesson (Centerpartiet) bestämde sig nyligen för att ännu en gång kandidera till kommunalrådspos-

ten i nästa val efter 28 år vid makten. Åkesson anser emellertid inte att det är ett demokratiskt problem, utan hänvisar som så många gånger förr till väljarna. Varför vägrar Roland Åkesson problematisera frågan om långt maktinnehav när det finns en uppsjö av tillförlitlig och adekvat forskning som belyser frågan? Varför upprätthåller han denna anti-intellektuella framtoning?

Forskningen visar att det finns många demokratiska aspekter som tar skada vid långt maktinnehav, även om man är folkvald. Därför har man i många länder infört en bortre gräns för hur länge man får sitta som exempelvis president eller borgmästare. Åkesson gör det således för enkelt för sig när han inte vill lyfta fram komplexiteten i sin extremt utdragna tid som kommunalråd.

Med tiden ökar risken att partiets intresse blir liktydigt med kommunens eller landets. Ett parti eller en person som upprätthåller makten länge, har också en tendens att sänka taket och bygga strukturer som motverkar öppenhet och fria samtal, och så uppstår det jag tidigare kallade för tystnadens kultur. Vi kan se flera exempel på detta i Mönsterås – alltifrån att man inte diarieför alla kritiska brev, till informella beslutsgångar och påtryckningar på föreningslivet. Lägg därtill att obekväma kommunalanställda straffas internt genom omplaceringar eller att de får sluta då det plötsligt uppstått "brist på arbetsuppgifter". De som avviker från konsensuskulturen anses vara besvärliga bråkmakare eller konspirationsteoretiker som man gör sitt bästa för att manövrera bort. Makten, arrogansen och halvlögnen glider samman på ett sätt så att man förmodligen kan driva bräckliga människor till psykisk ohälsa.

Det betyder inte att politikerna i Mönsterås är ondsinta eller elaka. Tvärtom känner jag flera som är utomordentligt trevliga. De flesta är ju fritidspolitiker och har inte så mycket med de dagliga kommunala besluten att göra, men även kommunalrådet är väldigt sympatisk. Det handlar mer om strukturella problem som hänger samman med utdraget maktinnehav, om en kommunkultur som på ibland oklara grunder bakas in i rutiner och förhållningssätt så att den med åren blir en oreflekterad vardagsmentalitet som genomsyrar hela verksamheten.

Kan de senaste årens återkommande problem inom skola och social omsorg i Mönsterås delvis förklaras av att förvaltningarna är pressade att visa upp "mönsterkommunen Mönsterås"? Om den inställningen är kutym så kan man ju förstå om cheferna så länge som möjligt visar upp en fin fasad, vilket leder till att insatser sätts in för sent, oftast inte förrän Socialstyrelsen, Statens Skolverk eller media avslöjar något. Mycket talar för att så är fallet. Vilken chef vill bryta mönstret och säga att vi har problem? Det skulle ju orsaka en spricka i idyllen.

Det kanske tydligaste exemplet på den arrogans som understundom finns i kommunhuset avslöjades när jag visade att kommunen inte diarieförde inkommande brev som man är ålagd att göra enligt kommunallagen. Det började med att Mönsterås Kommun inte hade diariefört ett kritiskt brev till kommunalrådet Roland Åkesson från den holländske entreprenör som under en längre tid försökt finansiera en häxpark utanför Mönsterås. Jag ville kontrollera om det var toppen av ett isberg, eller om man bara vid detta tillfälle hade underlåtit att diarieföra för att skydda kommunalrådet eftersom brevet innehöll kritik mot honom.

Jag skrev till kommunen och efterfrågade om man hade diariefört tolv högst relevanta mejl i aktuella händelser som jag skickat till kommunen mellan 2009 och 2013. Mejl skall behandlas på exakt samma sätt som vanlig papperspost och fax. Det visade sig att fem mejl av tolv var diarieförda. Varken allmänhet eller media hade alltså några möjligheter att få kännedom om de andra sju mejlen och därmed kunde de inte göra sitt jobb och kritiskt granska kommunen.

Så är verkligen Mönsterås den mönsterkommun som många menar? Ser vi bortom politiken och begränsar oss till naturen och de människor som bor här så är Mönsterås på många sätt ett paradiset. Det är därför jag bor här. Men begränsar vi oss till Mönsterås som kommunal myndighet blir bilden mer komplex. I vissa avseenden är kommunen onekligen välskött, särskilt ekonomiskt. Men framförallt handlar det om att Centerpartiet har varit en mästare på att förmedla den positiva bilden av Mönsterås, och skicklig på att dölja bristerna. De senaste åren har emellertid fasaden spruckit allt mer. Förutom de alarmerande demokratiska brister som framträder vill jag lyfta fram några konkreta områden där Centerpartiet har misslyckats under sina snart 30 år vid makten.

## **1. Omvandlingen av Oknö**

Mellan 1950 och 1980-talet fanns det en bra balans mellan fritids- och permanentboende på Oknö. Centerpartiet har emellertid gått i spetsen för utförsäljningen av ön de senaste årtiondena. Privatiseringen och nedtoningen av öns samfälliga karaktär har också medfört att badplatserna inte sköts ordentligt. Oknös unika atmosfär och turistpotential är allvarligt hotad och ön framstår allt mer som ett ordinärt villaområde.

## **2. Fliseryd och Mönsteråsfokuseringen**

Trots att Centerpartiet står för decentralisering och hävdar att hela landet skall leva, så har man under sina 28 år vid makten satsat det mesta krutet på Mönsterås tätort. Man har totalt misslyckats med att integrera Fliseryd och ta itu med det gamla utanförskapet som orten har känt ända sedan kommunsammanslagningen 1974. Fliseryd är den enda kommundelen som uppvisar en långsiktig befolkningsminskning och vissa byar i socknen vill till och med bryta sig ur Mönsterås kommun och istället tillhöra Oskarshamn.

## **3. Ingen kultur för nyföretagande**

Mönsterås lever i mycket ännu på alla de industrier som etablerade sig här på 1950- och 1960-talen. Men det går ju inte i all oändlighet. Vad kommunen behöver är nya företag i innovativa branscher. Vad inte så många vet är att Mönsterås är bland de sämsta kommunerna i landet när det kommer till nyföretagande som genererar nya jobb och skatteintäkter. 84 procent av landets kommuner var 2012 bättre på att starta nya företag. Här har de ledande politikerna haft 28 år på sig att göra stödinsatser som kan initiera en vital företagarkultur, men inte gjort tillräckligt.

## **4. Försummad skola**

En kommun bygger framförallt sin framtid genom att satsa på sunda skolor som får barnen att må bra. Positiva erfarenheter från skolan ökar chanserna för att barnen bor kvar när de blir vuxna. Ryktet om en bra skola lockar också hit barnfamiljer. Därför är de senaste årens turbulens i Mönsteråsskolorna så tragisk. Mönsterås Kommun har trots en välskött ekonomi med stora överskott inte lyckats förmedla de resurser eller den specialkompetens som behövs i skolans värld.



## **5. Kultur och turism**

Mönsterås har ett rikt föreningsliv. Ändå har kommunen svårt att greppa frågor som har med kultur och turism att göra. Det tog exempelvis 25 år innan Centerpartiet gick med på ett nytt bibliotek. Bättre sent än aldrig, men det säger ändå något om attityden. Det finns i grunden en oförmåga att se både kulturens egenvärde och kulturen som en kommunal tillgång för välbefinnande, demokrati och kommunal attraktionskraft, om vi bortser från ett fint dokument och Bluesfestivalen.

## **6. Rivningshysteri**

Mönsterås kommun har de senaste åren inlett vad som inte kan kallas för annat än en ny liten rivningsvåg av kulturhistoriskt värdefulla miljöer, vilket vittnar om en oförmåga att se historiens betydelse för medborgarnas välbefinnande. Under kort tid har man rivit två helt unika kulturbyggnader i Mönsterås och därmed ånyo skrivit in sig i rivningshysterins svarta bok.

Det handlar för det första om det fantastiska godsmagasinet i hamnen från 1900-talets början som erinrade om den tid då järnvägen kom till vår bygd. Kommunen påstod att det var förfallet, men en expert på virke som jag pratade med sa att huset var i underbart skick.

För det andra rev man den mekaniska verkstaden på Kuggås och körde därmed över både den lokala opinionen och den historiska kompetensen på Läns museet och Länsstyrelsen.

Läns museet ansåg i sin utredning att verkstadshallen var en särskilt kulturhistoriskt värdefull byggnad och att den borde ha bevarats och tillvaratagits som en resurs i den fortsatta utvecklingen av fastigheten. Man skriver att "Vid revidering av

detaljplanen bör verkstadshallen förses med skyddsbestämelse q med förbud mot rivning samt exteriör och interiör förvanskning..."

Länsstyrelsen var inne på samma linje, men man kunde inte tvinga kommunen. En tjänsteman på Länsstyrelsen sa: "Roland Åkesson gör precis som han vill. Han struntar totalt i vad vi tycker och våra rekommendationer."

Kommunalrådet och kommunen hade redan från början bestämt sig för att verkstaden skulle rivras oavsett vilka värden som gick förlorade. Fem villor med havsutsikt ansågs vara så viktiga för Mönsterås ekonomiska framtid att långsiktiga kulturhistoriska värden offrades utan någon som helst eftertanke. "Huset är ju så fult", har jag också hört sägas. Kronobäckes klosterruin är också ful i somligas ögon. Men kulturvärdet mäts inte i första hand utifrån den estetiska skönheten. Likväl är verkstaden riven och kvar är nu bara en sandöken i väntan på att några skall vilja bygga hus. Efter drygt ett år har ännu ingen anmält sitt intresse.

En annan tråkig historia var när Södra Cell, för att kunna utöka sitt industriområde, 2013 rev hela Siggehorva södergård, inklusive en gammal fin källare som finns med redan på 1812 års storskifteskarta. Länsstyrelsen som först efteråt har blivit inkopplade för en utredning verkade inte glada över tilltaget när de kontaktade mig för att få låna bilder från området.

Det finns kommuner som med respekt för kulturmiljön skickligt tar tillvara på bygdens historia och väver in den i ett samtida koncept. Titta exempelvis på Hjo där man i varje detalj väger in ortens historia. Men i Mönsterås - ett efter ett försvinner historiska minnesmärken och sammanhang som gör vår tillvaro begriplig. Jag vill att mitt barn ska få växa upp i ett

samhälle som visar respekt för både vår historiska och biologiska miljö. Jag vill att min dotter skall förstå sitt sammanhang under sin stund på jorden. Mönsterås är ännu en pärla, men för var och en som vet hur den en gång såg ut blandas skönhetsupplevelsen med sorg.

Bakom rivningar och andra projekt som utspelar sig på kommunal nivå finns maktstrukturer som vid en första anblick kan vara svåra att urskilja. Vill man förstå nätverken i Mönsterås kan man med fördel använda sig av Pierre Bourdies kapitalbegrepp som innefattar tre aspekter - socialt, ekonomiskt och kulturellt kapital.

Finns det tillräckligt många människor i Mönsterås som kombinerar socialt, ekonomiskt och kulturellt kapital i så hög grad att man kan tala om en genuin överklass? Troligen inte. Det är visserligen inte svårt att hitta människor som har mycket av en sorts kapital, men det är sällsynt med personer som har allt - ett inflytelserikt socialt kontaktnät, mycket pengar, fina hus och bilar, klassisk bildning och kunskaper om konst, litteratur, historia och musik.

Däremot finns det nätverk och arenor där människor med olika kapital möts och ger varandra fördelar. Det gör att man ändå klart kan urskilja en inflytelserik gruppering som har större inflytande än medelsvensson över vad som sker i Mönsterås. Denna makt är långt ifrån alltid demokratiskt förvärvat.

I en kommun som Mönsterås är det tveklöst så att det är kombinationen av ekonomiskt och socialt kapital som väger tyngst. Det kan ta sig uttryck i informella nätverk med företagare, höga chefer och politiker. Jag har genom åren läst många undersökningar där företagarna i Mönsterås lovordar kommunledningens välvilja. Det är bara att lyfta luren och slå en signal

direkt till Åkesson. Inga andra grupper i kommunen torde ha sådana förmåner. Men de anses viktiga eftersom de ger kommunen skatteintäkter, även indirekt via de människor de anställer. Ibland tar sig nätverken mer organiserade former - slutna hemliga ordnar eller något mer öppna organisationer som Rotary och Lions.

Man skall inte underskatta dessa nätverk av näringsidkare och politiker. De är givetvis inte bara av ondo då de i vissa avseenden kan främja bygden, men de har en gemensam bild som de vill förmedla av Mönsterås - den ultimata idyllen. Mönsterås är i deras världsbild reducerat till ett varumärke. Därför är det framför allt i dessa kretsar som man ogillar, eller i vart fall inte uppmuntrar till, öppen debatt och alternativa synsätt, även om det förstås alltid går att finna undantag. Rent konkret så ger nätverket upphov till politiska beslut av skilda slag. Det är ingen tillfällighet att man i Mönsterås med mycket kort varsel kan bygga en företagspark, medan ett nytt bibliotek får vänta i 30 år.

Det kulturella kapitalet väger lätt inom denna elit såvida man inte har konkret ekonomisk vinning av det. Kronobäcks klosteruin och Bluesfestivalen är undantag med stort kulturellt symbolvärde och har därför anammats av dem med ekonomiskt kapital. De kan kanske inte så mycket om Mönsterås medeltida historia och lyssnar förmodligen sällan på blues, men man vill ändå förknippas med det värde som ruinen och bluesen förmedlar. Andra kulturella teman behandlas styvmoderligt eftersom de inte har symbolvärde i marknadsföringen. Det var därför som bara fyra av bortåt 200 tillfrågade företagare ville sponsra min bok om Mönsterås historia.

## **Missaktning och rykten**

När du ifrågasätter makten så blir du ifrågasatt som människa. Under de senaste åren har det förekommit så mycket konstigt som är riktat mot mig på ett personligt plan att jag ibland har liknat det vid den atmosfär av ogripbar absurd ondska som återfinns i Kafkas böcker. Jag har fått höra att jag både är paranoide, neurotisk och narcissistisk. Jag har också fått ta itu med illasinnad ryktesspridning av olika slag. Kanske har jag gjort fel som försvarat mig, men eftersom lögnerna har varit så uppenbara och viljan att medvetet missförstå varit så tydlig, så har det känts viktigt att formulera ett försvar, både för min och andras skull. Låt mig få delge och utveckla några personliga teman där jag utsatts för grundlösa påhopp. Jag gör det utan någon som helst bitterhet, men kanske kan det vara någon till tröst och hjälp.

## **Du är en negativ dysterkvist**

*I wrestle with an outlook on life, that shifts between darkness and shadowy light. (David Sylvian – Orpheus)*

Det kommer alltid att finnas människor som har svårt att förstå den kamp och livshållning som David Sylvian formulerar så vackert i sången Orpheus. Särskilt i vår tid med krav på absolut lycka gör många allt för att hålla mörkret ifrån sig. Oförmågan att förstå beror i bästa fall på att de aldrig har varit där nere. De mötte aldrig grabbarna som tog strypgrepp och slapp därmed känna förnedring och dödsångest. De blev aldrig slagna på armarna för att de var smalare än svältande afrikabarn. De visste inte när Gustav Vasa levde och undkom därmed den hånleende kunskapsföraktande mobben.

I själva verket har jag en mycket genomtänkt hållning som endast i någon liten mån är genetiskt betingad eller omedve-

ten. Den bottnar i erfarenheter som har bearbetats. Ingen behöver tycka synd om en ensamvarg i skuggan. Jag trivs bra där. För många valde bort mig under min barndom, för att jag skall vilja visa vem jag är i solskenet.

Det har alltid funnits motkrafter. Mina föräldrar och kanske framför allt mormor försvarade mitt liv. Jo, jag vet att jag tjarar om mormor. Men det hon sa var viktigt. Det handlade om att inte kröka rygg, att stå på sig, att med omsorg välja sina strider, att ibland diskret markera mot teknokraterna. Bara för att visa att vi inte bryr oss. Innerst inne. Att vi har andra värden. Vi kan strunta i er när vi vill.

Egentligen känner jag en djup tacksamhet till livet. Jag har inte bara mött falskhet, utan också så många underbara människor. Även i Mönsterås. En gång fick jag en flaska vin av en tacksam man bara för att jag gjort honom en tjänst. En annan gång kom det en person och skänkte två tavlor med mönsteråsmotiv. Ibland hälsar människor trevligt och växlar några ord på köpingen eller på Algots. Varje vecka möter jag så många härliga människor som vill mig väl. Ni har min djupaste respekt. Det största miraklet är kanske att jag till slut bildade familj. Jag skulle ju aldrig göra det. Jag var "the end of the family line". Nu lever jag inte för mig själv, utan för dem jag älskar. Så jag är tacksam. Men jag är tacksam utifrån en position i skugglandet. Jag tar inget för givet. Varje dag är ett underverk. Min familj är en nådegåva. En bra fotbollsmatch eller någon som bjuder på en bit hallonpaj i pausen är något att känna stor ödmjukhet inför, strimmor av ljus som når fram till mig där i trädets skugga. Det finns även godhet.

Men på vandringen genom livet möter jag ibland människor som uppenbart provoceras av nedstämdhet, melankoli, de-

pression och dystymi. De tror att dessa sinnestillstånd bottnar i fel inställning, att det handlar om något som man med viljekraft kan förändra. De missionerar om positivt tänkande och tror att man kan välja sin lycka eller olycka. De är mästare på alla klatschiga klyschor som inte kan bli annat än hån mot alla som är fast i mörkret. Hur väl de än vill får de redan utsatta människor att känna skuld över sin situation, vilket förstås bara ökar stigmatiseringen.

Den som lider av mer komplexa depressioner har mina djupaste sympatier. För min del stannar det vid att ibland vakna tidigt och inte kunna somna om, samt en allmän kamp för att hålla "svartsynen" i schack och kanalisera den till konstruktivt arbete. Jag vågar påstå att det är vi som lever i skymningslandet som har de bästa förutsättningarna för att se livets rätta värde. Kristi kors skiner i en mörk värld befolkad av syndare.

Människor som är fast i positivt tänkande är ofta glada och trevliga. Jag ironiserar inte. De har mina sympatier de också. Men som historiker är det svårt att smälta att de ibland har en tendens att nedvärdera det förflutna. Vi översköljs av floskler om att man inte ska älta det förflutna, att man inte ska vända sig om, att man ska leva i nuet. Det är klyscha på klyscha på klyscha. I andra sammanhang brukar det emellertid betonas att man aldrig får glömma det förflutna. Oftast syftar man på de brott som begåtts mot mänskligheten under nazistiska och kommunistiska regimer. Det är förstås riktigt. Historielöshet är ödesdigert. Samma princip verkar dock inte gälla på det personliga planet. Men självklart är det lika viktigt för en enskild människa att inte glömma sitt förflutna. Det är för alltid en del av ens liv och frågan är mer hur man hanterar det. Istället för att glömma bör man förvalta det förflutna så att det bidrar till mognad, livshållning och drivkrafter. Det finns ing-

en anledning att ansluta sig till ytliga lyckoideal som säger att man skall glömma den personliga historien, för det går ändå inte. Då poppar den förr eller senare upp som en depression.

Under många år var det en trend med positivt tänkande. Det fanns säkert en och annan som tack vare detta lyckades ta sig själv i kragen och få ordning på sitt liv, men för det stora flertalet betydde det förstås ingenting. För några förvärrades snarare livssituationen när de lurades att tro att man enbart genom att ändra sitt tänkande kunde förändra komplexa svåra livssituationer. Vissa gick ner sig när metoden inte visade sig fungera.

Positivt tänkande är i sin mest förenklade form ett elitistiskt projekt och man får ofta en känsla av att de mest fanatiska ser sig som bättre människor eftersom de har nått en högre nivå av medvetande där de är så förbaskat kärleksfulla och välbalanserade, till skillnad från oss andra idioter som kämpar på med våra mer eller mindre disharmoniska liv.

Jag föredrar realism. Vi ofullkomliga människor är satta i den här världen och får göra vad vi kan för att göra varje dag dräglig. I bästa fall kan vi skapa hyfsat fungerande små samhällen där vi kan leva under ordnade former.

Visst tror jag på Gud, men Gud är ingen metod som ska maxa mitt liv. Han har gett mig det här livet. Gott så. Jag tar emot det vad det än må innehålla och försöker förvalta det efter bästa förmåga. Det går sisådär. Någon skrev en gång att tron är radarn som tar dig genom dimman. Så är det. Gud kan visserligen skingra dimman om han vill, men av någon outgrundlig anledning gör han sällan det, utan jag får acceptera att jag mestadels får treva mig fram utan klar sikt. Det är ut-



maningen som driver mig framåt. På något sätt ska jag reda ut även den här dagen.

Jag har aldrig varit karriärmedveten och kanske har det hållit mig tillbaka. Jag föredrar den småländska mentalitet som nöjer sig med strävsamhet, även om den inte leder mig bort från byn. I Småland är det inte självklart att det är Ingvar Kamprad som är den store hjälten. Det är nog snarare Eskil Johansson som sedan 15 års ålder gått upp klockan 6 varje dag och åkt till samma maskin på bruket i 50 år, som för länge sedan fick sin guldklocka (som han blygsamt gömt i sin byrålåda, till skillnad från idrottsmän som ramar in sina medaljer) och som nu oroligt väntar på sin första pensionsdag. Att jobba hårt utan att komma någonstans är också ett slags ideal.

Även om jag vissa perioder i mitt liv har varit arbetslös och vid 46 års ålder faktiskt aldrig har haft en fast anställning, så har jag jobbat mer än många som har haft arbete sedan tonåren. Jag tänker ofta i projekt, sätter upp mål och försöker nå dem med högsta möjliga kvalitet. Men det är en sorg att mina allra bästa idéer har stupat på en begränsad ekonomi eller på att andra inte har släppt in mig utan bevakat sina revir. Därför har jag med åren lärt mig att förverkliga idéer på egen hand med begränsade resurser. För att vara en negativ dysterkvist har jag fått ganska mycket gjort.

### **Du har fått sluta jobb eftersom du inte skött dig**

Det jobbigaste är kanske trots allt inte att människor ibland har svårt att förstå min livsfilosofi eller det stämningsläge jag lever i. Det obehagligaste har varit de illasinnade rykten som spridits om min person. Nu finns det för all del ingen anledning att vara fixerad vid den bild som andra förmedlar, men jag har en djup rättskänsla och det finns ingen anledning att känna något annat än stark avsmak inför lögner.

En gång fick jag veta att en person i Mönsterås spred ett falskt rykte som gick ut på att jag fick sluta på biblioteket eftersom jag hade kommit i konflikt med både personal och låntagare.

Man kan ju undra vilka motiv människan som fabulerade fram lögnerna hade. Hur ser hans/hennes själ ut? Vad döljer sig där inne i hjärtats mörkaste labyrinter? Kanske läser du det här och då kan jag passa på att fråga dig om du mådde bättre när du fick ljuga? För en lögn var det förstås. Sanningen var att det kom vikarier som hade examen från bibliotekarieutbildningen och som därmed fick företräde. Konstigare än så var det inte, om än trist för mig givetvis. Jag hade under min tid på biblioteket aldrig någon konflikt med personalen eller besökarna.

För säkerhets skull kontaktade jag kulturchef Carina Eskelin och hon bekräftade min minnesbild: "Jag har inte hört dessa rykten, och vet inte var de kommer ifrån. Det är verkligen tråkigt att höra om dessa dumheter! Din minnesbild stämmer väl överens med min och givetvis kommer vi att dementera detta rykte, om vi får höra något".

För att en gång för alla täppa till truten på alla ryktesspridare har jag dessutom visat dokument med enbart goda vitsord från alla tidigare arbetsplatser jag varit på och jag kan uppvisa några exempel:

"Jonny är en omtyckt lärare av studenterna och får de allra bästa vitsord i kursutvärderingarna. Det studenterna uppskattar är främst lärarens engagemang och förmåga att intressera eleven för ämnet. Jonny Nilsson anstränger sig i sin undervisning att se individen och att alla ska känna sig delaktiga i undervisningsprocessen." (Växjö Universitet)

”Jonny har gått in med stor entusiasm i sina nya arbetsuppgifter och har snabbt lärt känna kommunen och arbetsuppgifterna. Han är en duktig organisatör och har lyckats mycket bra med att planera såväl författarbesök, som teaterbesök och alla bokpratet. Jonny har alltid förberett sig väl och gett mycket lässtimulans till kommunens barn. Hans läsintresse har smittat av sig stort och han känns säker i sin roll att tala inför grupper.

I utlåningsdisken har Jonny mött låntagarna på ett mycket tillmötesgående sätt...Jonny är en mycket god arbetskamrat och har tillfört mycket till vår goda stämning här på biblioteket.” (Mönsterås bibliotek)

”...arbetsuppgifterna är väl genomförda och har rönt mycket uppskattning, liksom det övriga Jonny har arbetat med. Jonny har varit kunnig och väl insatt i sina uppgifter. Jonny har utfört mycket mer än vad som normalt brukar ankomma på en biblioteksassistent. Utöver ovanstående kan framhållas en aktiv insats i släktforskning i historia C på Gymnasiet. Jonny har varit noggrann och pliktrogen i sitt arbete.

Hans bemötande av användarna i biblioteket har varit serviceinriktat och professionellt. Speciellt har hans förmåga att bemöta våra användare med respekt och med iakttagande av dessas integritet varit påfallande.” (Gymnasiebiblioteket)

Däremot blir det inte alltid som man tänkt sig. På en arbetsplats tog det tvärstopp vid ett par tillfällen och resultatet blev tragiska låsningar som bottnade i revirtänkande. Jag var ju van vid ett väldigt öppet och prestigelöst arbetsklimat från Växjö och lyckades inte anpassa mig efter en person som bevakade gränserna. Så det skar sig och det är en stor sorg för mig eftersom jag i grund och botten tycker om X.

Kanske var jag lite naiv och tänkte inte på att det i ett så pass gammalt företag som det här var, kunde finnas inmutade områden och ibland en rädsla för förändringar, även om det inte var något som kännetecknade företaget som helhet.

Jag har alltid helt prestigelöst erbjudit mig att bidra med det jag tror jag kan – givetvis med bevarad respekt för det andra kan. I de flesta sammanhang har det fungerat och då har vi kunnat skapa magi. Jag älskar den typen av kreativa miljöer där man både var och en och tillsammans för något framåt utan att alltid veta hur det slutar. Jag har också hamnat i andra sammanhang där revirtänkandet har satt stopp. Där krymper man. På ytan kan det se stabilt ut eftersom det alltid råder status quo, men på sikt blir det förödande eftersom allt stagnerat.

Forskningen kring revirtänkande och hur det påverkar organisationer har uppmärksammats allt mer de senaste åren eftersom det är relativt vanligt förekommande. I revirpräglade grupper sätts den som försöker bidra snabbt på plats. Här ska ingen komma och tro att han/hon kan bestämma. Vi vet själva bäst! På så sätt skyddar man det bestående och får inga intryck utifrån. De anser sig stå över andra i organisationen och är rädda för att tappa det maktövertag som de har. Revirtänkande bottnar ju ofta i en rädsla för att förlora kontroll och kännetecknas därför också av en osäkerhet inför andras metoder och tänkesätt.

All forskning visar att revirtänkande förhindrar utveckling, dödar motivation och stöter bort kompetens, vilket på sikt kan bli företagets, organisationens eller föreningens död. En väl fungerande grupp består av människor som både kan agera självständigt och i samspel med andra och där man kan kombinera olika sorters kunskap.

Det företag jag hamnat i var i nästan alla avseenden en kreativ miljö, men redan från början stod det klart för mig att jag inte skulle få hjälpa till med en bok som företaget skulle ge ut, trots att jag var den som hade bäst kompetens för det och kände att jag kunde bidra. Jag bestämde mig därför att samla några av mina historiska artiklar och ge ut en egen bok. Det var för mig ett sätt att undvika en konflikt och ändå göra något konstruktivt.

X hade emellertid oerhört svårt att acceptera att jag avsåg att behandla vissa historiska händelser öppet och ärligt i min bok, vilket en historiker förstås alltid måste göra för att bevara sin yrkesheder. X menade att sådana artiklar som jag skrev absolut inte skulle passa i den typen av böcker som det här företaget gav ut eftersom de inte var tillräckligt trevliga. Man kunde inte ta med sådant som var besvärande, som exempelvis historiska skeenden där människor med höga befattningar bröt mot lagen och missbrukade sin makt. Jag förklarade att jag givetvis inte kunde ägna mig åt historieförfälskning, på klassiskt diktaturmanér, bara för att inte väcka anstöt.

När jag till slut lite försynt frågade om de ändå inte ville ha hjälp med korrekturläsningen, så nekades jag även detta. Kontrollen var viktigare än att få fram en så bra slutprodukt som möjligt.

Uppenbarligen fanns det hos några få en uppfattning att jag var på arbetsplatsen för att lära mig att fungera socialt. Det mest förklenande jag råkade ut för var när X vid ett tillfälle sa: "Du vet väl Jonny att du är väldigt annorlunda och att det är därför du är hos oss och inte har fått ett riktigt jobb". Hur bemöter man ett så infantilt påstående? Precis som om jag vore ett barn. Det var just sådant som min mormor hade lärt mig att

aldrig acceptera och det gjorde jag förstås inte heller. Hela resonemanget var givetvis helt orimligt att godta. Herregud, jag var en normalt funtad vuxen karl som jobbade professionellt, var van att tänka självständigt och som bara hade goda vitsord från tidigare arbetsplatser.

Jag försökte kämpa emot och jobba med det jag tyckte om, men mådde periodvis ganska dåligt. Det som räddade mig var när jag fick veta att jag inte var ensam. Jag har haft personlig kontakt med sju människor som varit engagerade i företaget, men som slutat då de känt sig motarbetade av X. Jag har också hittat tidningsartiklar som visar att det förekom underligheter på arbetsplatsen kopplade till X redan i början av 2000-talet. Företaget hade då två arbetare som man sedermera tvingades säga upp på grund av vad man menade var ekonomiska skäl och arbetsbrist. Men alla var långt ifrån eniga om att företaget hade dålig ekonomi och situationen blev ytterst känslig. I det läget var det en anställd som kände sig mobbad av samma person som jag senare råkade ut för. I en insändare i lokalpressen skriver personalen att den har utsatts för "mobbing och trakasserier".

Jag anklagar inte, utan är bara genuint ledsen för att X inte kunde samarbeta med mig, även om det jag drabbades av givetvis inte medförde att jag behövde sluta. Det jag utsattes för bottnade i att en människa kände sig hotad av min kompetens. Jag har sträckt ut handen för försoning och väntar ännu på att X ska ta den.

Kanske kunde jag själv ha agerat annorlunda i vissa delar och inte varit så ivrig att få hjälpa till. Ibland måste man kanske acceptera att människor inte vill öppna dörren, och då får man

hitta egna sidospår där man kan genomföra sina idéer, vilket jag också gjorde.

### **Du är en rättshaverist**

”Är du inte en rättshaverist? Nu har du på bara ett par månader stridit mot både vårdcentralen och Mönsterås skolväsende. Och förut stred du för att bevara Mekaniska verkstaden.”  
(anonymt mejl vintern 2014)

En annan myt är att jag är en rättshaverist. Men, nej, jag är bara en jurist som råkade bli historiker. Dessutom är rättshaverist bara ett skällsord som maktens män tar till för att marginalisera människor som de inte kan besegra eller ens neutralisera. Vad det egentligen handlar om är att makten alltid måste granskas och ibland bekämpas därför att makt korrumpierar. Det är en av mina uppgifter i livet. Vi har alla olika kallelser och jag hade gärna sluppit den börda som följer. I Bibelns värld ingick det i profettjänsten, i moderna samhällen har det traditionellt varit medias och de intellektuellas uppgift, men det är förstas något som åligger alla medborgare i ett demokratiskt samhälle, även om både profettjänsten och de intellektuellas särskilda ansvar finns kvar (på samma sätt som det är allas ansvar att rädda liv, men läkarens särskilda ansvar). Lokala media hyser jag tyvärr inget större hopp om. Den är ofta hämmad av de nätverk den är innäslad i, samtidigt som ägare och ansvarige utgivare numera sällan drivs av omutlig journalistisk heder, utan mer av en populistisk vilja att hålla alla på gott humör.

Under årens lopp har jag dock lärt mig något oerhört väsentligt. I formell mening kan man besegra staten, men aldrig en kommun. Gentemot en kommun kan man bara vinna moraliska segrar. Jag ska ge två exempel.

1. Kommunen vann över oss som ville rädda Mekan på Kuggås i den meningen att det historiskt värdefulla huset är rivet. Ändå vann vi som ville bevara verkstaden en moralisk seger. Kommunen får skämmas eftersom Läns museets och Länsstyrelsens utredning entydigt visade på verkstadens höga kulturhistoriska värde och vi lyckades få uppmärksamhet för det så försummade industriella kulturarvet.

2. När min dotter nyligen utsattes för våld av en vikarie på skolans fritids så lade kommunen ner ärendet då det var ord mot ord. Men alla förstår förstås att det var en katastrofal förlust för kommunen när vi som föräldrar ansåg oss vara tvingade att ta vårt barn ut ur barnomsorgen då vi menade att kommunen inte kunde garantera hennes säkerhet. Kommunen fick alltså skämmas, trots att man i juridisk mening kom undan. Det hjälper inte flickan på kort sikt, men i bästa fall slipper barnen våldsamma vuxna i skolan ett tag framöver.

Kom ihåg att maktens män ofta har lagen på sin sida eftersom de har formulerat lagen. Men vi har rätten och moralen och den är alltid av högre kvalitet.

### **Du är en högfärdig akademiker**

Som barn fick jag ibland höra glåpor för att jag läste, så jag förmodar att det är fullt logiskt att jag som vuxen har skymfats för att jag är akademiker. Den generation som mobbade mig som barn har nu vuxit upp. Skillnaden är bara att det sägs med andra ord. Nu ska det ärligt sägas att de flesta jag mött har visat uppskattning för min profession, men det finns några som har vänt mina högskolepoäng emot mig och försökt framställa mig som märkvärdig. Det handlar om personer som på ett högst konkret sätt har tryckt ner mig och förminskat mig som människa. "Bara för att du har läst det där så kan du ju



inte komma här och...". "Du tror att du är så bra bara för att du läst på högskolan. Det går inte hem här. Och varför slutade du i Växjö om det nu gick så bra? Du kunde väl ha stannat där då." Jag skulle kunna rada upp ett dussin liknande utlåtanden från de senaste fem åren.

Problematiken kan sättas in i ett större sammanhang. Sverige präglas av ett stort bildningsförakt. Ibland är det en oreflekterad mentalitet, ibland något genomtänkt. Att kunna mycket eller vilja förkovra sig är ett känsligt kapitel såvida man inte bor på en universitetsort. Bildningsföraktet märks på två huvudsakliga sätt. 1. I skol- och utbildningspolitikens prioriteringar och i krass ekonomism (bara det som bidrar till ökad BNP är bra). 2. I ett allmänt förhållningssätt hos många människor. Här fokuserar jag på det sistnämnda.

Ett belysande exempel är när finansminister Anders Borg blev hånad för att han, istället för sol- och badsemester, tog med sig sina barn för att titta på historiska platser i Polen. I många andra länder hade hans semesterval betraktats som föredömligt. I Frankrike är det exempelvis en merit om en företagare eller politiker har kulturell kompetens. I Sverige är det en belastning. Det anses helt enkelt lite udda, kufiskt och märkvärdigt att vara bildad.

Självklart finns det människor med andra värden. Jag möter dem ganska ofta. Min mormor hade stor respekt för bildning och var oerhört stolt för de få böcker de hade i den lilla stugan. Men hon levde i en tid när bokverk och studier inte var till för alla. Därför kunde hon värdera det rätt. Idag föds många in i en specifik livsstil och förstår inte att hela samhället krackeletrar om man inte ägnar sig åt eller reflekterar över människan och hennes villkor under sin stund på jorden.

## **Du är självupptagen**

En gång fick jag ett mejl från en person som tyckte att min blogg var lite väl narcissistisk och att jag verkade ha behov av att hävda mig själv. Så jag får väl bli lite narcissistisk en stund och på goda grunder ifrågasätta påståendet. Man ska inte slarva med ett så viktigt ord som narcissism.

De flesta bloggar handlar om bloggarens dagliga liv. Min blogg handlar i första hand om andras liv - om historiska händelser och personer, om fotboll och om dagsaktuella händelser. Över 2 500 artiklar och notiser har det blivit där jag till 97 procent lyfter fram andra utan att förvänta mig någon respons tillbaka. Narcissistfaktorn är med andra ord låg.

Men naturligtvis handlar ett fåtal inlägg om mitt liv. Cirka 3 procent alltså. Konstigt vore det väl annars. Att jag de få gånger det handlar om mig också dryftar problematiska ämnen är inte heller särskilt egendomligt. Av terapeutiska skäl är det alltid mer motiverat att skildra mörkerdagarna än solskensdagarna.

Att jag ibland råkat nämna det jag är bra på är inte heller ett tecken på narcissism. Kan man ytterst få saker i livet, så måste man försöka kasta ljus på det man har förädlat och trots allt behärskar. I själva verket är det många som genom åren har sagt att jag måste bli bättre på att göra reklam för mig själv.

När jag gör det jag kan så möter jag ibland uppskattning från omgivningen och det är jag tacksam för. Men jag har inget extremt bekräftelsebehov som narcissisten. Får jag uppmuntran för det jag gör, så ger det energi att gå vidare. Får jag kritik så blir jag bara än mer motiverad och beslutsam att fortsätta. Energi som energi, även om den ena sorten är trevligare. I

Mönsterås har jag mött både de mest vidsynta och trevligaste, men också de mest intriganta människorna i mitt liv. I Växjö fanns det en större generell tolerans och respekt för alla sorters människor. Dessbättre har Mönsterås många andra fördelar, inte minst en underbar natur och en intressant historia, vilket gör att jag och min familj ändå väljer att bo kvar.

Vi fortsätter beta av narcissistmarkörerna och har nu kommit till den grandiosa självbilden, och det kan jag väl inte heller påstå att jag har, även om jag nu talar i egen sak. Som kristen brottas jag tvärtom ofta med mina tillkortakommanden. Jag är ofta självkritisk och har höga krav på mig själv när jag ska göra något för andra.

"Ja, men något narcissistiskt kännetecken har du väl? Du erkänner sällan att du har fel. Det är väl narcissistiskt?!" Svar: Om man ofta debatterar saker som jag gör, så kan man förstås framstå som om man alltid vet bäst. Men det ingår i debattens väsen att man argumenterar för det man tror är rätt och riktigt. Bakom debattens retorik är jag väldigt öppen för att ändra synsätt om det bara finns goda argument. Där skiljer jag mig från narcissisten som aldrig skulle ändra sig ens om han blir motbevisad, därför att det hotar hans grandiosa ego.

### **Snornisse**

Det är skillnad på Snornisse och Nisse i byn, brukar en god vän till mig ibland säga. Med det vill han ha sagt att om Snornisse och Nisse i byn gör, låt oss säga, samma dumhet, så kommer Nisse i byn, genom sin aktade samhällsposition, mycket lindrigare undan än Snornisse. Vi kan omvandla principen till en rad områden. Låt mig bara få ge några exempel från egen erfarenhet.

Om en högt aktad medborgare, exempelvis en politiker eller kändis, visar lite humör så får vi veta att han/hon äntligen har lärt sig att visa känslor och efter 40 år vågar säga ifrån. Om jag någon gång dristar mig att visa humör så får jag veta att jag är folkilsk.

Om en högt aktad medborgare vågar berätta om övergrepp och mobbning han/hon har varit utsatt för, så är det modigt och starkt att våga berätta. Om jag berättar om övergrepp och mobbning så får jag veta att jag hänger ut folk och överdriver.

Om en högt aktad medborgare klagar på något i samhället så skildras han/hon som en positiv opinionsbildare. Om jag kritiserar något så får jag veta att jag är en kverulant.

Om en högt aktad medborgare lyfter fram något som den personen är bra på så får vi veta att han/hon vågar trotsa jantelagen. Om jag lyckas med något så får jag veta att jag är en narcissist, ska tacka alla föregångare och finna mig i att inte få kredd.

Om en högt aktad medborgare erkänner fel eller misstag så är det ödmjukt. Om jag erkänner fel eller misstag så vänds det emot mig och min karaktär.

Om en högt aktad medborgare driver en linje så får han/hon veta att hon är engagerad. Om jag driver en linje får jag veta att jag är oresonlig och onyanserad.

Jag är förstås inte ensam om att ha gjort dessa erfarenheter. Det är ett allmänt fenomen som inte är begränsat till Mönsterås, men det bidrar alltid till att förminska människor och deras erfarenheter. Det är sparkar nedåt.

## Biblioteket

*"I was born in Manchester's Central Library - the crime section."  
(Morrissey).*

De flesta artiklar jag har skrivit handlar emellertid inte om min person, utan om helt andra företeelser, som det nya biblioteket till exempel, som i de flesta avseenden är fantastiskt. Äntligen, efter 30 års väntan, så står det nu där som hela bygdens ädelsten. Visserligen är det kanske inte lika mysigt som det gamla, men det är fräscht, handikappanpassat och miljövänligt. Problemet är på ett annat plan, och eftersom jag har tillbringat en stor del av mitt liv just på bibliotek så vill jag reda ut det här.

Bibliotek av idag brukar göra allt för att tvätta bort den gamla töntstämpeln med smått barska bibliotekarier i vars arbetsbeskrivning det ingick att upprätthålla absolut tystnad. När jag var barn så kunde det onekligen hyschas ibland om man råkade använda rösten. Biblioteket skulle vara en plats där man i lugn och ro kunde leta läsoplevelser, studera och få en stunds vila för alla sinnen efter en dag med oljud på fabriken eller stoj och stim i skolan. Biblioteket var en oas.

Idag är det annorlunda. Biblioteken brukar till och med berömma sig av att det inte är som förr. Därigenom får biblioteken mer karaktären av sociala mötesplatser och det känns kanske mer avslappnat att ta med sig barnen. Och om bibliotek skall vara träffpunkter så ska man nog inte föreställa sig en plats med lugn och ro. Vill man ha läsro kan man i bästa fall gå in i ett läsrum. Men njutningen av att gå runt bland hyllorna och bara höra en viskning, ett diskret mummel, en harkling eller ljudet av blad som vänds – nej den kvalitén finns inte längre.

Personligen tycker jag det är viktigt att man kan ta med sig barn till biblioteket på ett avspänt sätt. Men när det väl är sagt, vill jag betona vikten av de små oaserna av lugn. Jag uppskattar därför gammaldags bibliotek, kanske inte med absolut tystnad, men med ett dämpat tonläge där man inte pratar mer än nödvändigt. Jag förväntar mig alltså ett visst lugn ute bland böckerna, även i de fall det finns tysta läsrum. Kort och gott - jag förväntar mig vedertagen bibliotekskultur. Eller hyfs om du så vill.

Men tystnad är alltså inget som premieras på dagens bibliotek. Därmed förlorar samhället en av få offentliga platser där man faktiskt kan få vara ifred tillsammans. Det finns en viss charm i att tysta människor vandrar runt bland bokhyllor och ser varandra utan att prata.

Men nu är det inte barnen som brukar störa mig på biblioteken. Det är i regel vuxna som utgör problemet. Det är numera mer regel än undantag att man hojtar till varandra från den ena sidan av biblioteket till den andra. Det är inte heller ovanligt att människor går omkring bland hyllorna och pratar högt i mobiltelefoner, vilket kan driva även en sansad person till milt vansinne.

Jag vill alltså argumentera för att biblioteken ska få vara en unik lugn miljö för läsning, studier och bokspaningar. Problemet är att många bibliotek har blivit så hippa att de inte premierar en fridfull miljö längre. Jag läste om en ung man som försökte göra personalen uppmärksam på en äldre dam som förde oljud, men då hotade bibliotekarien med att ringa polisen för att få den unge mannen avhyst. Tiden är definitivt ur led.

Men jag tror faktiskt inte att moderna högljudda bibliotek går i takt med medborgarna. Jag läste om en rapport som visade att 75 procent av amerikanerna ville ha det tyst på biblioteket. Jag gissar att en svensk undersökning skulle ge ett snarlikt resultat. Lugn och ro är en lyx som ofta bara är rika förunnat att finna. Så snälla, för oss andra, ge oss lugnet och de hyschande bibliotekarierna tillbaka.

### **Mitt politiska tänkande**

Kanske låter jag som en konservativ stofil, och jag har en värdekonservativ sida som går tillbaka på en folklig konservatism, mer än något specifikt parti. Borgerlighetens konservatism är knuten till överklassens makt, medan den folkliga konservatismen är djupt förankrad i släktenas samlade livserfarenheter. Under 2000-talet har jag fortsatt kombinera denna värdekonservatism med liberalism och socialreformism. Det finns alltid en spänning mellan individualism och "tillsammans" och ett samhälles mognad ligger i att kunna avgöra vad som bör göras gemensamt utan att man för den skull begränsar individen för mycket.

Min, som jag menar sund, grundinställning är att ett samhälle mår bäst om man skyndar framåt långsamt och tar tillvara generationernas samlade erfarenheter. Hela det moderna samhällets apokalyptiska problem med miljöförstöring, arbetslöshet och ensamhet bottnar i att utvecklingen skenade iväg för snabbt utan eftertanke.

Liberalismen är en av demokratins grundbultar och viktig som ett skydd mot tyranni och förtryck. Människans frihet ska värnas så långt möjligt, men med insikten att friheten måste kombineras med hänsyn gentemot andras livsval och solidaritet med den nödlidande.

Ändå – för att kunna kalla något för ett samhälle måste vi skapa något tillsammans, och jag tycker det är viktigt att vi medborgare gemensamt äger och förvaltar grundläggande angelägenheter som järnväg, sjukvård, skola och social omsorg. Det är inget man ska lämna ut till vinstdrivande företag. Ett samhälle skall alltid visa solidaritet med de sämst lottade oavsett om det kostar.

Det är också svårt att bortse från vår tids miljöförstöring och de klimatförändringar som på sikt hotar hela vår existens. Processen har under en längre tid kunnat följas oerhört konkret i Mönsteråsvisken. Det är tragiskt att slingrande trasslig nate och vass har tagit över där gammalgäddan fordom plägade slå. Men vattnets dagar är snart här igen. Där vassåkrar idag breder ut sig och där man i modern tid skapade nytt land av muddermassor för att bygga stations- och bostadshus – dessa nya landområden kommer likväl i en framtid åter att uppslukas av havet.

Företrädare för de etablerade partierna blir ibland irriterade när de inte kan placera mig i ett givet fack. Men jag finner det bäst att vara i opposition. I valet 2002 tror jag att jag röstade blankt i riksdagsvalet, men förargligt nog på Centerpartiet i Mönsterås kommunalval. Jag har alltid varit en vän av starkt lokalt självstyre och tyckte att kommunen verkade välskött. Tyvärr saknade jag ännu inblick i vad som försiggick bakom kulisserna.

2006 och 2010 röstade jag blankt på alla nivåer, utom i det senaste kommunalvalet där jag ställde upp med ett eget parti – Mönsterås demokratiska trygghetsparti – och fick 60 röster. De senaste årens privatiseringsraseri och arrogans mot utsatta grupper har nog drivit mig mer åt vänster, även om jag är allt



för liberal för att kunna omfatta de mest dåraktiga genus- eller kvoteringsstokerierna. Men troligen kommer jag att försöka få bort alliansregeringen 2014, även om det tar emot att släppa fram en socialdemokratisk regering. Det är ju nu över 30 år sedan det socialdemokratiska partiet övergav de mest grundläggande socialdemokratiska idéerna och blev ett borgerligt mittenparti.

### **På Kyrkogårdsgatan**

Sedan 2003 har vi alltså bott på Kyrkogårdsgatan och det är en god plats att leva på. Visserligen blev det många problem efter bostadsbolagets renovering av lägenheterna 2005, men läget är bra och vi trivs med den lilla trädgårdstjappan och kvarterets enda plommonträd. Området är med sin fina lekplats och sina stora grönområden perfekt om man har barn.

Visst har väl någon av alla grannar som passerat revy haft svårt att acceptera att vår dotter skriker väldigt högt och länge när hon blir arg, men det får man leva med. Hon har väl helt enkelt ärvt min envishet och Eevas temperament. Givetvis kan det vara jobbigt för oss också ibland, men vi kan inte göra mycket åt det och de flesta grannar, exempelvis de vi har nu, har visat stort tålamod.

Nu är det i och för sig normalt att skrika om man är arg och i grund och botten är det flickans ensak. Men det blir lätt sladder och skvaller. Vissa livnar sig på det. Allt ska vara så perfekt och välpolerat. Inget får störa småstadsidyllen. Egentligen är det de tysta familjerna som skrämmer mig. Det är inte sunt med barn som liksom förlorat förmågan att skräna och protesterar, även om det förstås finns naturligt tysta barn som aldrig höjer rösten ens hemma.

Hilja är så fantastiskt charmig och jag hoppas att jag har lyckats förmedla insikten att hon ska vara stolt över sig själv. Hon har så många underbara sidor och är för det mesta harmonisk med glimten i ögat. Ibland undrar jag hur en unge kan vara så kreativ. Jag minns en gång för några år sedan när jag plötsligt noterade tystnaden, och när ett barn inte ger ljud ifrån sig bör man alltid kontrollera vad som är på gång. Till slut hittade jag flickan i trappan i full färd att med att måla expressionistisk konst på de nya tapeterna. Med tusch.

Även språk har hon viss talang för. Förutom svenska och engelska, kan hon redan många ord på finska, japanska och koreanska. Kanske blir hon filmregissör. Hela lägenheten omvandlas ibland till en filmstudio. Sedan spelar hon in små historier och klipper ihop scenerna på ett imponerande sätt.

Det händer att folk frågar mig och Eeva hur vi har kunnat vara gifta i 16 år. Det är ju ingen tid egentligen, men i vår kultur där så många skiljer sig är det ganska länge. Ett svar är att vi inte försöker göra om varandra utan ger varandra frihet att odla olika intressen. Hon låter mig gå på fotboll och jag låter henne gå på bio. Även om jag älskar science fiction och några få komediserier som Albert och Herbert, Fleksnes och Pang i bygget, så kan jag i övrigt inget om film, medan min frus kunskaper är på den nivån att hon enkelt skulle kunna vinna på högsta nivån i "Kvitt eller dubbelt" som på sin tid var Sveriges mest krävande frågesportprogram.

Ett annat svar är att vi bråkar ibland och rensar luften. Inget ogräs får slå rot. För det tredje så delar vi på hushållsarbetet så att båda känner sig nöjda. Jag skyr exempelvis att storhandla eftersom jag allt för ofta inte känner igen de människor jag möter och som så vänligt hälsar på mig. Var har vi träffats

tidigare? Därutöver fasar jag för alla små folkilskna hundar som alltid försöker nafs mig i byxbenen på väg in till affären. Lägg därtill alla som står och pratar i de smala gångarna och gör om affären till en social happening. Min fru däremot älskar att handla, företrädesvis på Algots där personalen alltid är så trevlig och serviceinriktad att handlingen kan betraktas som ren terapi. Så istället dammsuger jag och sköter tvätten. Vi har helt enkelt hittat en balans i hemarbetet som fungerar, och slipper slösa energi på tjafs.

### **Skolans värld**

Däremot har vi fått lägga mycket energi på Hiljas skolgång. Inläringen har sällan vållat henne några problem och hon har lätt för de flesta ämnen. På de nationella proven i trean låg hon i topp i både svenska och matematik.

Skolan har emellertid varit ganska okänslig emot henne i andra avseenden, och jag skriver inte om det för att lämna ut henne, hon har inget att skämmas för, utan för att ge henne upprättelse om hon någon dag läser det här som vuxen. Jag vill föra vidare den självaktning jag själv har tagit emot från mina förfäder.

Det började redan i förskoleklassen när fröken tyckte att hon åt för långsamt och sa: "Hur känns det Hilja, hur känns det innerst inne när du äter så långsamt och vet att en annan elev får stå där ute och vänta på att du ska bli färdig?". Hur kan man överhuvudtaget formulera sig så okänsligt? Låt mig för rättvisans skull understryka att fröken var förtroendeingivande och bra i övrigt, men just där blev det så fel det kan bli. Även senare har Hilja ibland fått kritik för att hon jobbar långsamt med skolarbetet. Det räcker inte med att kunna, man ska stressa också.

När jag var barn fick man lära sig att äta långsamt och att det var bättre att ta sig tid med en uppgift än att hafa för att bli färdig snabbt. Idag ser det annorlunda ut. Elever som jobbar långsamt, klär på sig långsamt och äter långsamt betraktas som problematiska eftersom deras avsaknad av tempo rimmar illa med samhällets rådande värderingar där man ska prestera så mycket som möjligt på så kort tid som möjligt för att ge vissa så mycket pengar som möjligt. Det sambandet är förstås outtalat, men det finns där som en underliggande mentalitet.

Nu finns det som väl är motkrafter i tiden. Faktum är att det numera finns en världsvid rörelse som vänder sig emot det accelererande hastighetssamhället - The Slow Movement. Jag rekommenderar särskilt boken "In praise of slow" av Carl Honoré där rörelsen presenteras med följande ord. "It is a cultural revolution against the notion that faster is always better. The Slow philosophy is not about doing everything at a snail's pace. It's about seeking to do everything at the right speed. Savoring the hours and minutes rather than just counting them. Doing everything as well as possible, instead of as fast as possible. It's about quality over quantity in everything from work to food to parenting."

Barn borde inte tvingas att lära sig jobba effektivt. Barn borde lära sig tålmod och att det inte finns några genvägar. I en tid när man blir stjärna över en natt i Idol, när man tar sms-lån för att roa sig och fettsuger sig till trivselvikten, så är det värderingar av målmedvetet långsamt gnet och kvalitet som borde premieras.

Hiljas tal blev också tidigt utsatt för ett åtgärdspaket. Min fru har en bakgrund som gör att hon kan både svenska, finska, meänkieli (tornedalsfinska) och haparandadialekt. Hilja har

naturligt nog tagit över vissa uttal och betoningar, särskilt från meänkieli och haparandadialekten.

Innan Finland skildes från Sverige 1809 så var Tornedalen ett förhållandevis homogent kulturellt område där älven förenade mer än den åtskilde. När de finska länen kom under ryskt välde så blev älven gräns mellan Sverige och Finland. Svenska staten gjorde då allt för att försvenska de finsktalande områdena. De finska dialekter som ändå utvecklades på svenska sidan kallas idag meänkieli och fick år 2000 status som ett av fem officiella minoritetsspråk i Sverige. Detta var en signal som skulle markera att språkförtryckets tid var förbi. Ändå fortsätter skolorna att suddas bort både genuina dialekter och minoritetsspråk.

När vår dotter började förskoleklass på Mölstadskolan, så dröjde det inte länge förrän hon fick gå till en språkpedagog. Vi föräldrar informerades eller tillfrågades inte i början, utan fick veta tilltaget först vid utvecklingssamtalet.

Vad handlade det då om? Hilja har ju alltid haft lätt för språk. Jo, det visade sig att Hilja inte sa "y" där det borde vara y enligt rikssvenskan. Hon sa "fura" istället för fyra och "mocket" istället för mycket. Det där skulle nu nötas bort hos talfröken.

Vad skolan inte visste var att Hiljas uttal kommer från meänkieli. Skolan jobbade alltså inte bort ett uttalsfel, utan förstörde ett vackert dialektalt uttal med skydd i svensk lagstiftning. Det känns än idag olustigt att skolan tog bort en del av hennes kulturella identitet på grund av inkompetens.

Förhoppningsvis är skolan konsekvent och tar nu lika nitiskt itu med mönsteråsdialekten, som ju i flera avseenden avviker från rikssvenskan, och till skillnad från meänkieli inte är

skyddad i lagstiftningen. Ja, hjälp vad många språkpedagoger som kan få jobb i Mönsterås när alla ungar skall lära sig prata redigt. Så nu är det slut med alla bockebräkehien, gutt mos, stänge på datorn å de då va.

Hilja utsattes också för en del kränkningar från elever under lågstadiet. Skolan försökte nog, men lyckades ibland inte få stopp på övergreppen förrän efter oacceptabelt lång tid. Rektorn rapporterade dessutom bara två av 17 kränkningar till Barn- och utbildningsnämnden som hon är ålagd att göra enligt Skollagen. Skolinspektionens Barn- och elevombud gjorde en utredning och skrev följande i sitt beslut: "Mot bakgrund av vad som framkommit i utredningen konstaterar Barn- och elevombudet att rektorn brutit i sin hantering av uppgifter om kränkande behandling enligt 6 kap. 10§ skollagen...att Mönsterås kommun, såsom huvudman för Mölstadskolan, har brutit i sina skyldigheter att anmäla uppgifter om kränkande behandling...BEO förelägger Mönsterås kommun att senast den 6 aug 2014 vidta åtgärder så att skollagens krav att motverka kränkande behandling uppfylls..."

Rektorn försvarade sig med att allt det som Hilja råkat ut för inte räknades som kränkningar enligt skolans bedömning. I det uttalandet döljer sig en enorm inkompetens, då det inte är skolans bedömning, utan barnets upplevelse som utgör grunden för skolans anmälningsskyldighet. Men om det Hilja utsattes för inte räknas som kränkningar så kan man undra hur rektorn definierar det ordet. Det var nämligen inga bagateller Hilja utsattes för - skenhugg med knivliknande vass pinne, hårda knytnävslag i ryggen, hård spark i magen och hot om knytnävslag i ansiktet, spark på benet, nedbrottning och elev som sätter sig på henne så att hon får svårt att andas, glåpord, hårt slag i huvudet, knuff i vägg med skrubbsår som följd,

strypgrepp, hård knuff i ryggen så att hon ramlar, kille skakar hennes stol i matsalen så att hon skadar en tå och nästan sätter i halsen, nedbrottning och pistol tryckt i nacken, knuff så att hon ramlar av stolen i matsalen, slag i magen så att hon tappar andan. Alla dessa kränkningar är bekräftade och alla inblandade har bett om förlåtelse.

När jag skrev om det här på bloggen så fick jag ett mejl som visar att vi inte är ensamma i Mönsterås om att ha dessa negativa erfarenheter från skolan. Avsändaren skriver: "Mönsterås förnekar sig inte, det är en mobbarköping fortfarande, sopar sina jätteproblem under mattan precis som när jag gick i skolan. Det din dotter får utstå är i grövsta laget, vad kan snoringarna hitta på när de blir större?".

Skolan har väl med tiden blivit smått irriterad när vi anmält kränkningar och påtalat brister. Vi får absolut inte tro att vår dotter är något oskyldigt unikum och därför har de gjort allt för att hitta patetiska småfel hos henne.

Visserligen tar hon inte strypgrepp, slår inte andra ungar i ryggen och trycker inte till med vassa stolsben mot andras fötter...men ändå. En gång fick vi veta att hon hade pipit lite i matsalen. Vid ett annat tillfälle frågade en lärare om vår dotter var lite gränslös. Bakgrunden var att hon bitit av ett suddgummi på mitten, samt gått in på rektorns kontor, gömt sig bakom dörren och sedan på bus hoppat fram när rektorn kom tillbaka. Eh...

Ja, om det kallas gränslöst, så kan man undra vad läraren kallar elever som svär, mobbar och slåss. Och vad ska vi kalla rektorn som inte låser sin dörr när hon går på rast utan lämnar ett helt kontor med känsliga uppgifter om elever obehövade.

Dessutom har hon ju själv bjudit in till buset genom att alltid ha en busig och kamratlig attityd gentemot eleverna.

Kanske är den senaste händelsen ändå den jobbigaste. Det var en helt vanlig dag och jag hämtade Hilja på skolan eftersom vi skulle åka och handla. Med åren lär man känna sitt barn så pass att man noterar de där små nyanserna, och nu märkte jag att hon var tyst och nedstämd. Jag frågade henne hur hon mådde och hon berättade då vad som hade hänt på mellanmålet på Fritids denna eftermiddag.

Hilja hade skojat med vikarien som vanligt och upprepat ordet "jösses" eftersom vikarien alltid tidigare själv skojat på det sättet och aldrig satt några gränser. Plötsligt fick den annars så skojfriske vikarien nog och bad Hilja sluta säga jösses. Hilja var väl lite uppe i varv då vikarien alltid annars varit så rolig, så hon slutade inte utan fortsatte säga jösses och busa.

Plötsligt rusade vikarien upp och slet med sig Hilja till ribbstolarna i matsalen. Hilja blev helt skräckslagen över denna förvandling. Medan vikarien talade henne tillrätta tryckte hen Hilja mot ribbstolarna så att hon hade ont i ryggen när hon rörde armen i över en timme efteråt.

Jag sökte senare upp vikarien som då i stort sett bekräftade det inträffade även om hen menade att hen inte tryckte Hilja hårt mot ribbstolarna. Men det spelar ingen roll eftersom hon är så benig att det kan göra ont ändå.

Under hela händelsen blev flickan, som hon själv säger, "livrädd och panikslagen". En personal som tidigare varit hennes trygghet och skojat, förvandlades till en våldsam vuxen. Att dottern inte lydde och slutade säga "jösses" är inte någon förmildrande omständighet. Både barn och föräldrar måste



känna sig trygga i att lärare kan hantera barn inom lagens ramar när de inte lyder eller provocerar.

Man kan fråga sig vad det i grund och botten är som får en lärare att agera så gränslöst mot en elev som...nej inte svär, slåss och mobbar...utan busar lite för länge. Varför valde hen ut just henne, när det fanns andra elever i matsalen som bededde sig mycket värre? Självklart hade hen inte fått göra så ens mot den mest oförskämde elev. Men varför en liten spädbarnstjej på 10 år?

Skolans internutredning var ett pedagogiskt paradexempel på inkompetens och det enda man kom fram till var att det var ord mot ord. Ett exempel på kommunens arrogans var att den vikarierande läraren fick jobba på en annan skola innan utredningen var färdig, vilket gav oss en känsla av att undersökningen bara var ett spel för gallerierna och att svaret redan var förutbestämt. Skolan skulle till varje pris rädda vikarien och därmed också skolans anseende. Jag saknar ord för kommunens arrogans mot ett utsatt barn, men vad är ett barn värt när det handlar om att skydda kommunens varumärke.

Skolan har inte heller vid något tillfälle efteråt frågat hur vår dotter mår efter den traumatiska upplevelsen och hon har inte blivit erbjuden samtal med vare sig skolsköterska, skolpsykolog eller någon annan. Skolan har inte heller presenterat någon plan för hur vår dotter ska återfå förtroendet för vuxna i skolan.

Kommunen har inte visat ett enskilt exempel på empati, utan snarare briljerat med en frapperande iskyla, formaliteter, paragrafer, arrogans och maktspråk. Det gick till och med så långt att en rektor på Ljungnässkolan försökte lägga sig i vad jag får skriva på min blogg. Vi kontaktade givetvis vikarien för att ge honom/henne

chansen att be vår dotter om förlåtelse, men hen har vägrat. Hilja däremot har visat sig vara moraliskt överlägsen vikarien, vilket särskilt framkom när hon vid ett tillfälle sa: "Varför vill vikarien inte be mig om förlåtelse. Det ska man ju göra när man har gjort fel. Jag har ju förlåtit vikarien, bara jag slipper se vikarien igen". Jag är stolt över att ha fostrat en dotter som har den moraliska resningen.

Vårt fall är på intet sätt unikt. Sommaren 2013 var det en kommunal vikarie som utsattes för sexuella trakasserier. Även där ledde den interna utredningen fram till att det var "ord mot ord". Tjejen blev omplacerad och den som utfört trakasserier fick jobba kvar. Så förfar alltså Mönsterås kommun med tjejer som behandlas illa.

Människor som inte har barn, och inte heller alla som har barn, förstår inte alltid att när man har valt att skaffa barn så har man gett sitt hjärta. Barnet ska alltid kunna lita på att jag finns där och kämpar för henne fram till helvetets port och längre. Kan man inte det ska man använda preventivmedel. Det betyder inte att jag försvarar allt hon gör, men jag ska alltid finnas där i alla lägen utan tanke på egen bekvämlighet och föra hennes talan.

I samma ögonblick som jag gifte mig med min fru så gav jag henne också mig själv och all kärlek och lojalitet. Hon ska kunna lita på att det gäller i alla lägen och inte är beroende av livets upp- och nedgångar eller min dagsform. Det är ett livslångt kontrakt. Detsamma gäller mitt barn. Det handlar om villkorlös överlåtelse och en livsuppgift.

Tyvärr fick det som vår dotter utsattes för ett sorgligt efterspel i lokalpressen. När Barometern/OT så småningom skrev om

fallet så blev det mesta fel på ett ytterst olustigt vis. Jag ska förklara.

OT:s journalist Ehuru Bergfast Attansson skrev att Barn- och elevombudsmannen (BEO) slår fast att vår dotter inte utsattes för en kränkning. Det är fel. Ingenstans i utredningen står det så. BEO tar överhuvudtaget inte ställning i den frågan. Det enda BEO säger är att man inte "... ifrågasätter A:s (vår dotters) känsla av utsatthet..."

Sedan konstaterar BEO bara att det inte går att bevisa att det förekommit någon kränkning, vilket inte alls är samma sak som att hon inte utsattes för en kränkning. Det är en stor betydelskillnad mellan de utsagorna som en kompetent journalist måste kunna urskilja, men som kan vara lätt att missa om man är ofokuserad eller har en egen agenda.

Till saken hör att artikeln aldrig borde ha skrivits av Ehuru Bergfast Attansson eftersom hon var i jävsituation gentemot mig. 2013 blev hon nämligen arg för en händelse jag skrivit om på min blogg där hon kände sig utpekad (vilket hon i och för sig inte var). Det kan inte uteslutas att det kan ha påverkat formuleringarna i tidningen, även om jag inte vill tro det. Men bara det faktum att någon kan få blotta misstanken, gör henne emellertid olämplig att skriva artiklar där jag förekommer på något sätt. Det är obegripligt hur tidningen kunde frånga en av de mest grundläggande pressetiska principerna. Hur som helst - jag förlåter henne.

### **Utanför hemmet**

För att orka leva i en sådan värld jag just beskrivit, så måste man ibland komma bort och få nya intryck. Jag brukar förvisso promenera och det är en bra mirakelmedicin som rensar hjärnan och ger ny kraft. Men ibland har vi lämnat hemmet

och rest bort. Till skillnad från många i min generation har vi inte åkt till Thailand. Vi har givetvis besökt min frus hemtrakter i Finland, men också Stockholm, Göteborg och Lund. Ett särskilt smultronställe har vi funnit vid Vanås medeltida slott i norra Skåne. Där pågår en permanent smått surrealistisk utställning i den stora och lummiga slottsparken som ger både vila för själen och nya tänkvärda intryck för sinnet.

Av olika anledningar så blev det jag som fick ta över min fars föräldrahem i Krokstorp. Och eftersom jag saknar både pengar och kunnande så har torpet förfallit. Jag kände under många år en stor vanmakt och skam inför faktum, särskilt då jag i andra sammanhang talar om vikten av att bevara det kulturhistoriska arvet. Men där kommunen river med berätt mod, förfaller mitt hus under tårar. Idag har jag lärt mig att acceptera det jag faktiskt inte är förmögen att göra något åt. Krokstorp är vad som än händer min plats på jorden och jag har tvingats lära mig att med vemod betrakta sönderfallet som en del av historiens gång.

### **Kroppen och sinnet**

Även kroppen har de senaste åren präglats av ett visst sönderfall. Den smala kroppshyddan jag en gång hade är sedan flera år ett minne blott. För 20 år sedan vägde jag 65 kilo, idag 117. Jag kan inte skylla på någon, utan den övervikten har jag ätit och suttit mig till alldeles själv. Nu har jag i någon mån lagt om kosten och börjat med regelbundna promenader, vilket redan har börjat ge resultat. Jag tror inte på några kvällstidningsmetoder eller genvägar. Ska man gå ner i vikt så handlar det om att förbränna mer än man stoppar i sig. Egentligen är det en enkel logik om man bara vill se sanningen. Så jag försöker stå emot sötsuget och fortsätter gå när ryggen viker sig av värk from hell.

Alkoholintaget har jag emellertid inte behövt reducera. Berusningen lockar mig inte längre, utan jag nöjer mig sedan länge med två och ett halvt glas vin och en tjeckisk pilsner i veckan. Det tycker jag att jag kan unna mig efter en arbetsvecka, samtidigt som jag tror att ett måttligt och kontrollerat intag är bra för magen och blodomloppet.

I övrigt är det bara underbart att bli äldre och slippa den osäkerhet jag ofta kände som ung. Jag funderar inte längre på hur jag ser ut eller vad människor tycker och tänker. Den sinnesron kanske infinner sig med automatik när man når en viss ålder, men jag har också haft hjälp av kloka författare som gett mig intellektuella redskap för att finna vila och styrka i min introverta personlighetstyp.

### **På hembygdsgården**

2010 fick jag så möjlighet att börja på ortens hembygdsförening inom det så kritiserade arbetsmarknadsprogram som går under namnet Fas 3. Jag är principiell motståndare till projektet, men hade förstås tur som hamnade på en arbetsplats där min utbildning kom till användning. Dessutom anställde föreningen mig på riktigt efter två år, så den ska ha all heder av sitt agerande.

Det är en stor ära att få jobba för denna anrika förening. Stranda hembygdsförening bildades 1925 på initiativ av den då blott 21 årige Ivar Modéer och har allt sedan dess gjort en betydelsefull insats för att värna och väcka intresse för bygdens kultur- och naturminnen.

Under åren har man inrättat ett fiskemuseum vid Nynäs, införskaffat kulturhistoriskt värdefulla fastigheter, bevarat tusentals föremål och inrättat ett arkiv. Föreningen har även gjort flera insatser för att motverka förfulning av platser och

räddat flera unika träd och stenar. 1959 fick man överta den gård i Elgerum som har gjort dagens fina museum möjligt.

Sedan 1927 har föreningen också gett ut den anrika tidskriften Stranda - vilket får betraktas som en utomordentlig kulturell insats. Under årens lopp har tidskriften uppvisat en stor tematisk bredd och som skribenter har man anlitat både duktiga lokala hembygdsforskare och akademiskt skolade vetenskapsmän. Kombinationen av detaljrik lokalkännedom och vetenskaplig stringens har gett tidskriften en unik spänst. Själv medverkade jag för några år sedan med en artikel om den Modéerska handelsgården och i senaste årgången skrev jag om den fascinerande mannen Enok Andersson - torparsonen från Jönsö utanför Mönsterås som emigrerade till Australien.

De första årtiondena hade föreningen omkring 200 medlemmar och till sin karaktär påminde den inte så lite om en konservativ herrklubb. Samhällsutvecklingen sprang snart ifrån föreningen som riskerade att stagnera. I efterkrigstidens framtidsfokuserade folkhem var det inte särskilt viktigt att se tillbaka och hembygdsrörelsen förlorade terräng. Men de senaste 30 åren har medlemsutvecklingen varit remarkabel. Jag tror inte det är en slump att uppgångens början sammanfaller med att det klassiska folkhemmet började krackelera vid 1980-talets mitt. Kanske har de snabba samhällsförändringarna skapat ett behov av förankring och sammanhang som hembygdsföreningen har varit skicklig att möta. Idag har föreningen över 1 100 medlemmar, vilket är helt unikt för en ort av Mönsterås storlek.

Jag har funnit mig väl tillrätta med mina arbetsuppgifter och det känns fint att ha blivit delaktig i föreningens historia. Mitt viktigaste uppdrag var initialt att påbörja en digitalisering av

arkivet och redan nu kan alla med Internet helt utan kostnad ta del av flera hundra fotografier från bygden. Därutöver har jag hjälpt allmänhet, media och myndigheter att ta fram information i allsköns ärenden, guidat skolklasser, haft kulturaftnar, samt uppdaterat och utvecklat hemsidan. Jag har också ett övergripande ansvar för arkivet och har digitaliserat arkivförteckningen så att den nu är sökbar på Internet.

### **Bokutgivning och föreläsningar**

Hösten 2010 bestämde jag mig för att samla drygt 50 av mina historiska artiklar och försöka ge ut en bok. Problemet var att jag inte hade pengar för att kunna finansiera projektet. Jag skrev till över två hundra av kommunens företag och presenterade mina planer i förhoppning att få sponsorer. Men kulturintresset är kanske inte så stort hos företagarna för bara fyra nappade - Ankarstens Efterträdare, BIM, Vävboden och Johanssons Rörfirma.

Eftersom jag behövde ett startkapital på drygt 25 000 kr så var jag även tvungen att ta ett banklån och där ställde Häradsparbanken upp fint.

Boken trycktes först i 200 exemplar och upplagan sålde slut på bara ett par veckor. Så det var bara att trycka upp 200 till och sedan ytterligare 100. Den totala upplagan blev alltså 500 vilket är bra för en lokalthistorisk bok. Bokens popularitet bekräftas av att bibliotekets två exemplar har varit konstant utlånade under drygt tre års tid.

Som en följd av bokutgivningen höll jag de kommande två åren många föreläsnings- och bildkvällar där jag berättade om bygdens historia och visade gamla Mönsteråsbilder. Det visade sig vara ett populärt koncept. De första kvällarna blev det så mycket folk att många tvingades vända vid entrén. En kväll

fick vi improvisera och anordna två föreställningar på raken. Uppenbarligen fanns det ett mycket stort intresse för historia i bygden och jag blev faktiskt häpen.

Boken och föredragen ledde till att jag fick en förfrågan från Kulturnämnden om jag ville hålla nationaldagstalet i hembygdsparken 2012. Jag tackade ja med viss tvekan eftersom jag trots allt inte hade någon vana av högtidstal. Kanske gjorde jag ändå rätt, för efter talet kom det fram en gammal man och sa att det var det bästa tal han någonsin hade hört. Jo, jag vet, man får inte skryta, men just därför att jag var så osäker så värmdes det hjärtat lite extra. Jag publicerar här talet i sin helhet eftersom jag aldrig mer lär få hålla några högtidstal.

### **Kära nationaldagsfirare!**

#### *Krigets eld*

För fyra hundra år sedan, år 1612, var den svenska sommaren lika idyllisk som nu - soldränkta björkar, lövsus, kvittrande fåglar, en vacker blomsteräng och ett svalkande sommarregn. Men det hördes inga skrattande barn. Ingen kunde njuta av sommarens fågring. Förtvivlade hemlösa människor irrade runt bland rykande askhögar för att finna något som kanske gick att använda. Kanske funderade de desperat på var familjen skulle få tak över huvudet för natten och hur man skulle hinna bygga nya hus innan höststormarna och kylan drog in.

Mönsterås hade drabbats av ofredens eld. Sverige låg i krig med Danmark och som alltid vid ofred så var det civilbefolkningen som drabbades värst. Och danskarna gjorde bara det svenskarna brukade göra i Skåne - de brände ner hela Mönsterås och de flesta av byarna runtomkring.



1612 års mönsteråsare levde under en nöd och en skräck som är svår att föreställa sig för de flesta av oss som har 200 år av fred i ryggmärgen. Kanske kan de krigsflyktingar som kommit till Sverige de senaste åren förstå hur det var.

### *Grannsämja*

Idag kan vi i Sverige se tillbaka på en unikt lång fredsperiod och danskarna har blivit goda grannar. Och visst är det bra när fina ord om fred inte bara blir floskler, utan verklighet. Sveriges och Danmarks väg från bittra fiender till goda grannar inger onekligen hopp. De två rivalerna valde till slut en annan väg. Och om två så ampra antagonister som Danmark och Sverige kunde bli vänner, så är väl inget omöjligt – grannfejnd kan bli grannsämja. Grannsämja är ett vackert ord och idag är det de vackra ordens dag. Låt oss bara hoppas att Sverige kan få vara ett land med grannsämja även i praktiken.

### *Frihet och lokalt självstyre*

Men så här på nationaldagen undrar man förstås ibland vad det innebär att vara svensk? Finns det överhuvudtaget något typiskt svenskt vi kan enas kring? Sverige har ju aldrig varit en naturlig enhet gjutet i sten - varken geografiskt eller kulturellt. Sverige har under århundraden formats av människohand, genom personallianser, genom mer eller mindre fredliga införlivanden och krig. Gränserna har skiftat och landet har mera bestått av olika regionala kulturer än en enhetlig svensk kultur.

Sverige består historiskt sett av landskap och socknar som är vana att sköta sig själva. Och just där tror jag vi finner något typiskt svenskt – en orubblig frihetstradition med ett starkt lokalt självstyre.

Tänk på orden "svenska folkets urgamla rätt att sig själva beskatta". I Sverige kuvades aldrig de fria bönderna och byarna. I Sverige valde folket i socknarna själva sina präster, i andra länder bestämde biskopen. Bönderna bestämde själva över sina angelägenheter på socken- och bystämmor. Och i modern tid skapades fria folkrörelser som väckelserörelsen, arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen och idrottsrörelsen. Socknarna omvandlades till kommuner med en frihet och ett självstyre som internationellt sett är unikt. Så vår nationaldag är också något av kommunernas dag.

För en smålänning har det i och för sig inte alltid varit självklart att kalla sig svensk, och jag ska ärligt tillstå att jag mer känner mig som en smålänning än svensk, utom när det är fotbolls-EM eller något annat stort idrottsevenemang. Hur som helst - de småländska bönderna var vana att sköta sig själva, vilket bland annat visade sig i att när Sverige låg i krig med Danmark så brukade de småländska bönderna i gränsområdena ingå egna fredsavtal med sina danska yrkesbröder i Skåne, så kallade bondefreder.

Och när Gustav Vasa kom med nya skatter och förordningar så startade bönderna det berömda Dackeupproret på 1500-talet. Men eftersom de uppstudsiga småländska bönderna till slut förlorade, så blev Dackeupproret början till slutet för de små landens självbestämmande. Småland drogs definitivt in i den svenska nationalstaten.

Men man behöll ändå en stor del av sin frihet. För efter upproret vågade inte kungen genomföra vad som helst utan att först förhandla med bönderna. Redan där föds det vi idag menar är så typiskt svenskt - förhandlingar och kompromisser. Och de svenska böndernas frihet kunde i stor utsträckning bevaras.

Friheten är också individuell. Sverige fick med tiden en stark yttrandefrihet, tryckfrihet, religionsfrihet och andra friheter som inte är förhandlingsbara. Min mormor, Stina i Mjölerum, som är min stora förebild, sa alltid: "Var rädd om din frihet pojk och låt aldrig någon kuva dig". Enkla men tydliga ord från en kvinna som visste vad hon talade om. Hon hade ju jobbat som statarhustru och fött 12 barn.

Det är min förhoppning denna nationaldag, de vackra ordens dag, att Sverige kunde få vara ett land med frihet i ordets alla bemärkelser.

### *Omsorg och generositet*

Jag vet inte om det är något typiskt svenskt, men vi har i Sverige en gammal tradition av omsorg om människor som är utsatta och prövade av livet.

Kravet på att ta eget ansvar för sitt liv har aldrig fått slå över i orimliga fordringar på att i alla lägen klara sig själv. Vi har i Sverige så långt tillbaka vi kan blicka en tradition av att ta oss an fattiga, sjuka, föräldralösa och gamla. Här i vår bygd hade vi ju hospitalet i Okneback och senare Kronobäcks kloster som tog sig an sjuka. Senare tog familjerna och socknarna över en stor del av ansvaret.

I modern tid är det en kombination av ideella krafter och skattefinansierad omsorg som gör att ingen egentligen ska behöva bli skyddslös, även om det onekligen finns systemfel. Formerna kan skifta genom historien, likaså de politiska åsikterna om hur omsorgen bäst utformas, men den grundläggande viljan att inte lämna någon åt sitt öde, har, trots brister, varit en stark sammanhållande kraft genom den svenska historien.

I vår ultraindividualistiska tid är dessa värderingar hotade. Det finns alltid en frestelse att bara se till sitt eget och det finns tendenser i tiden som vill stänga ute och minska generositet och vidsynthet.

Det finns krafter som påstår sig värna det svenska trots att de av allt att döma inte har någon som helst insikt i de svenska traditioner som jag idag lyfter fram. Medmänsklighet får aldrig bli något osvenskt.

Det är min förhoppning denna nationaldag, de vackra ordens dag, att Sverige kunde få vara ett land där omsorg och generositet är svenska honnörsord.

### ***Rötter***

För att bevara de svenska traditionerna av frihet och omsorg så behövs det ett rotsystem som ger dessa värden näring. Kunskaper om landets och bygdens historia är därför viktig att föra vidare till nya generationer och nya svenskar.

Det sägs ibland att Sverige är så modernt att man struntar i sin historia. Att Sverige gärna river det gamla för att ge plats åt det nya. Och så var det när rivningshysterin drog fram över Sverige på 1960- och 1970-talen och gamla vackra stadskärnor fick ge plats åt moderna kontorskomplex och varuhus. Jag hoppas vi har lärt oss något av det som då hände. Vi har ju även här i det pittoreska Mönsterås många gamla vackra hus, industribyggnader, torp, magasin och sjöbodas som gör bygden unik och som jag hoppas vi får ha kvar nu när ingen dansk fiende hotar att lägga allt i aska.

För det land som brutalt döljer eller river sitt förflutna går snabbt vilse i sin rotlöshet. När vi går in i framtiden är det vik-

tigt att bygga vidare på generationernas samlade erfarenheter och ge våra barn och barnbarn minnesmärken.

Den som är trygg i sin egen identitet kan frimodigt och generöst möta andra människor. Den som i kärlek och tacksamhet vårdar sin bygd och sitt land bidrar därmed aktivt till att skapa fredliga och goda livsvillkor för kommande generationer.

Låt oss i den andan utbringa ett fyrfaldigt leve för vårt gamla, fria, välsignade fosterland Sverige!

Det leve!

### **Att förlåta sina fiender**

Jag litar inte på perfekta människor. Bara hos den som visar sina mörka sidor känner jag mig trygg. Den gode döljer bara sina bråddjup väl. Har man som jag ibland drabbats av människors illvilja och dåliga omdöme och även själv sårat andra så får man alltid brottas med försoningsproblematiken. Du kommer aldrig ifrån den om du vill vara kristen. Jesus är glasklar. Man ska förlåta dem som gjort en illa och inte nog med det – älska sina fiender. Ja, men det går väl inte, tänker alla som är ärliga. Helt riktigt. I egen kraft går det inte alls. Därtill är vi människor för egocentriska och måna om vår personliga rättvisa. Dessutom har vi i västvärlden förlagt förlåtelse och kärlek på ett känslomässigt plan. Har man som jag dessutom vuxit upp i en kultur där man blandat ihop kärlek med mesig snällhet och konflikträdsla, så kan det leda helt fel. Att förlåta och älska sina fiender har nämligen inget med undfallenhet eller konfliktfobi att göra. Samma Jesus som sa att vi skulle älska våra fiender, konfronterade ondska, egoism och pengakärlek, kallade Herodes för en räv och välte borden i templet.

Hur ska man då kunna förlåta och älska sina fiender? Den förlåtande kärleken tillhör agapekärleken, det vill säga den gudomliga. Det betyder att det endast är genom att ta emot Guds kärlek som vi kan älska fiender. Det innebär inte att man sopar något under mattan. Det handlar inte om att säga - "ja, det var ju inte så farligt. Jag överdrev nog lite", eller "Det var nog mitt fel." Tvärtom - man förlåter och älskar sina fiender trots vad de har gjort. Känslorna hänger inte alltid med, men det betyder inte att man inte har förlåtit. Ofta är det i känslorna som förlåtelsen landar sist. Särskilt svårt blir det förstås om den som felat inte vill delta i försoningsprocessen. Att förlåta den som inte ber om förlåtelse är alltid det svåraste, då vi människor innerst inne alltid strävar efter rättvisa.

Men förlåtelse handlar mest om att i praktiken inte vända det som har hänt emot någon. Det betyder inte att man inte får tala om eller historiskt belysa det som har hänt. Att glömma är oftast helt orealistiskt. I den judiska kulturen var det viktigt att kunna sin historia för att lära både av misstag och framgångar. I Bibeln anonymiserar man inte människor bara för att man har förlåtit dem. Men när man förlåter överlåter man rättvisan till Gud.

Så varför kräver Jesus något som är mänskligt omöjligt? Troligen för att vi människor just ska nå dithän att vi inser att vi inte kan älska våra fiender och förlåta i egen kraft. Det driver oss till Kristus och korset, och genom att ta emot hans nåd, förlåtelse och kärlek kan vi låta det vi tagit emot nå andra. Men snälla...mesa inte till det. Det här är allvarliga saker.

Det betyder att när jag beskriver händelser där människor behandlat mig illa, så gör jag det för att det är viktigt om man vill förstå mig som människa. Det ligger i memoarernas natur

att man skriver om det som påverkat livet. Jag skriver inte för att hämnas eller för att jag inte har förlåtit dem. Jag kan helt ärligt säga att jag har bett Gud om hjälp för att förlåta alla. Rent känslomässigt kanske jag inte har landat helt än, men jag har fattat ett beslut att inte vända det som hänt emot någon. Om du inte tycker att det räcker så är det väl bara så att jag inte är bättre än så här.

Men jag kan från hjärtat säga att jag inte är oförsonlig eller bitter på dem som har förmörkat mitt liv. Allt det ni har gjort, vare sig det är medveten illvilja eller oförstånd, vänder jag inte emot er. Ni är fria. Jesus dog för allas synder och mina synder är stora, kanske större. Så hur skulle jag kunna vägra att förlåta er.

Att be andra om förlåtelse kan vara minst lika svårt som att förlåta någon, men jag har tänkt igenom allt och hoppas att jag har bett alla som behöver det om förlåtelse. Mer än så kan jag inte göra.

### **Vad livet har lärt mig**

Har jag jobbat tillräckligt hårt? Har jag gått min egen väg för kompromisslöst? Har jag gjort tillräckligt för andra? Har jag vårdat mina relationer?

Det är de frågor som spontant kommer till mig när jag vill sammanfatta livet så här långt. Faktum är att jag inte kan besvara dem.

Det jag kan säga är att jag aldrig har gjort något halvhjärtat. Jag formades i mycket av två delvis motstridiga budskap - min mormors kärva bud direkt från statarunderklassen att man aldrig skulle låta någon trampa på en och frikyrkans medelklassimpregnerade snällhetskultur där konflikter helst skulle

undvikas. Dessa värderingar har jag sedan försökt balansera och burit med mig in i nya världar där man tillämpat helt andra, ofta hierarkiska, sociala normsystem.

I min släkt bär vi alltså huvudet högt, samtidigt som vi bär på underklassens benägenhet att låta sig kuva. Genom livet har jag märkt att maktmänniskor ofta kan nosa sig till den svagheten. De anar att jag har lätt för att backa och helst undviker konflikter. Om jag ändå gör invändningar så släpper de loss vreden för att jag kunde argumentera och försvara mig. Det är då personangreppen kommer. Det är ingen slump att de få människor jag kommit ihop mig med i livet alla har jobbat som chefer av något slag och varit vana vid att bestämma utan att bli ifrågasatta.

I 37 år lät jag den konfliktundvikande sidan av mig dominera, även om jag alltid har följt min övertygelse. De få gånger jag lät "mormor" komma fram reagerade människor ofta med aggressioner. De senaste tio åren har jag sagt ifrån mer konsekvent och om det blir skarpt läge vässar jag orden så att de får effekt. I vilket annat land som helst hade det inte varit särskilt anmärkningsvärt, men i Sverige ska man vara upprörd och förbannad på en lagom nivå. Jag tillhör ett folk som förlorat känslan för ordens valörer. Det har också hänt att människor har blivit upprörda för att jag använder pennan som vapen och bett mig sluta skriva. De vill således ta ifrån mig det enda sättet jag har att uttrycka mig på. August Strindberg skulle säkert ha menat att de var ute efter hans liv. Så viktiga var orden för honom. Så viktiga är orden för mig.

I själva verket borde samhället rätt uppskatta alla oss som kämpar med orden. Likväl är jag övertygad om att även dessa sällsynt snälla och på gränsen till försynt skrivna memoarer



kommer att leda till att jag får ovet. Orden kommer att vändas emot mig, trots att jag inte har gjort något annat än att beskriva mitt liv, och dessutom gjort mig skyldig till att skydda dem som gjort mig eller min familj illa. Men det kommer alltid att finnas människor som förväntar sig att just jag ska tiga och underdånigt kräla i stoftet.

I grund och botten är jag en lugn och fridfull människa och finner en vila i det. Jag har också min yrkesstolthet att falla tillbaka på, även om jag bär på en känsla av att alltid behöva prestera bättre än andra för att bli godkänd.

Trots att det aldrig blev någon karriär så har jag jobbat hårt hela livet. Jag har haft förmånen att få fördjupa mig på de områden som jag finner intressanta och jag har generöst delat med mig till andra. Man blir inte rik på det, men det ger en inre tillfredsställelse.

Jag har ju numera uppnått den ålder där man kan börja dela med sig av sina livserfarenheter, så jag ska avsluta hågkomsterna med några noteringar som kan omvandlas till råd.

1. Jag borde ha satsat på en yrkesutbildning innan jag fördjupade mig i det som intresserade mig. Det hade besparat mig många bekymmer. Men på den tiden hade inte facket fått igenom alla krav som man idag skall leva upp till för att få ett specifikt jobb. På min fars tid kunde man ännu komma in i ett yrke genom talang och hårt arbete. Idag krävs för det mesta exakt rätt utbildning. Det spelar ingen roll om du är lämplig i övrigt. Men kom ihåg - skägget gör inte filosofen.

2. Man skall inte låta sinnet upptas av att finna en livskamrat. Så länge jag var ensamstående så handlade en alldeles för stor del av livet om att hitta någon att dela det med. Det orsakade

mig många och svåra bekymmer. Enligt min erfarenhet tjänar det inget till att söka kärleken. Stör den inte. En dag kanske den infinner sig. Eller inte. Många år hade onekligen blivit rikare om jag hade struntat i kärleksjakten och insett att en ensamvandring också är meningsfull.

3. Man ska inte bekymra sig för vad människor i allmänhet tycker och tänker om en som person, vilket jag gjorde alldeles för länge. Då blir man bara ängslig. Det är bara att gilla läget och inse att man är som man är.

4. Flytta hemifrån så tidigt du kan. Jag hade förmånen att få lämna hemmet ganska snart efter att jag blivit myndig. Det har jag aldrig ångrat. Lär dig att stå på egna ben.

5. Satsa på barnen när de är små och lägg karriären åt sidan. Jag hade privilegiet att få vara hemma mycket med min dotter under hennes tre första år. Det försköt dagisstarten ett par år och skänkte trygghet. Alla har inte den möjligheten, andra vill inte. Det första har jag förståelse för, inte det andra. Politiker får ibland föräldraledigheten att framstå som att den handlar om jämställdhet mellan könen, när den borde handla om barnen.

6. Kämpa och håll ihop. När man väl har gift sig så är man gift. Det är ett livsförbund med många prövningar. Är man för fin för vardagens sällan särskilt glamourösa göromål så kanske man ska fundera på något annat än äktenskap. Hitta inga enkla ursäkter för en skilsmässa. Lura inte er själva att tro att barnen mår bättre av det.

7. Vinnlägg dig om disciplin. Disciplin låter tungt och är nog inte särskilt trendigt, men livet fungerar bättre då. När jag bör-

jade studera insåg jag att jag mådde bäst av att gå upp i tid varje morgon och arbeta med regelbundenhet.

8. Var generös och bevaka inte ditt revir.

9. Välj dina strider med omsorg och vinnlägg dig om att förlåta utan att sopa under mattan. Det är en svår konst, men värt att sträva efter.

10. Omge dig med människor som vill dig väl, men undvik jasägare. Var tacksam även för dem som prövar ditt tålamod och din karaktär.

Betänk livets korthet, dödens visshet och evighetens längd, brukade min mormor säga. Livet här på jorden är kort i evighetens perspektiv, men för värdefullt för att slarvas bort. Den här boken har handlat om livet här, inte så mycket om evigheten. Min dröm är emellertid att en dag få vara med Honom som skapade mig. Inte för att jag förtjänar det, utan enbart på grund av Guds nåd för Jesu Kristi skull. Enligt skriften ska man inte behöva minnas jordelivets lidanden i himlen. Med andra ord kanske det inte behövs några historiker i himlen, förmodligen inga läkare heller eftersom det inte ska finnas några sjukdomar där. Hoppas vi får andra arbetsuppgifter, för någon nytta vill man ju ändå göra. Men så länge vi lever här på jorden behövs nog både läkare och historiker.

Det har nu gått 46 år sedan jag anlände hit bakvänt och åsamkade min mor smärta. Men bättre dagar skulle komma och smärtan övergick snart i glädje och kärlek. Med tiden kom även sorgen. Kärlekens pris är alltid sorg.

Smärta, glädje, kärlek och sorg – klyschor för somliga, men likväl livets väsentliga ledmotiv. Du väljer själv om du vill förhålla dig sakligt eller sentimentalt.

Själv har jag alltid funnit min tillflykt i trädets skugga. Där ser ingen mina tårar när sorgen känns outhärdlig. Kanske har ni funnit mina memoarer sorgliga att läsa. Men tro mig - i tidens trädgård spirar tröstens blomster.